

ΤΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ Αύγουστος Κορτώ

I

Η πρώτη σκέψη του Μπερνάρ μόλις είδε την κοπέλα που στεκόταν πίσω τους, ήταν πως έπρεπε οπωσδήποτε να της μιλήσει. Αλλά αυτό, φυσικά, ήταν αδύνατο. Λίγο μετά τις επτά, το μετρό έμοιαζε σχεδόν έρημο. Ο περισσότερος κόσμος χρειαζόταν μερικά λεπτά ακόμη ώσπου να βρεί το κουράγιο για να σηκώσει το κεφάλι απ' το μαξιλάρι, και χωρίς να νοιάζεται για την άβολη κατάσταση που δημιουργούνταν έτσι, προτιμούσε να αναβάλλει το πρωινό ξύπνημα, μέχρι τη στιγμή που μιά ματιά στο ρολόι θα τους τίναζε απ' το κρεβάτι όπως μια παλιά φρυγανιέρα τινάζει τις φέτες του ψωμιού. Όμως η Μαργκερίτ είχε διαφορετική γνώμη για όλα αυτά. Σηκωνόταν πάντοτε στις έξι, κι αν δεν κατάφερνε να τον ξυπνήσει με φιλία και γλυκόλογα τον έσπρωχνε απ' το κρεβάτι σαν πτώμα και τον έριχνε στο πάτωμα. Ο Μπερνάρ δεν είχε κατορθώσει ποτέ να της αποβάλλει την ανεξήγητη πρωινή βιασύνη, και σαν να μην έφτανε το μικρό μαρτύριο της πρόωρης αφύπνισής του, έπρεπε να υπομείνει και μια ακόμη ιδιοτροπία της. Μόλις έβγαιναν από την πόρτα του σπιτιού τους και τους τύλιγε ο δροσερός αέρας, την Μαργκερίτ καταλάμβανε μια τρομερή νύστα, και σ' όλη τη διαδρομή μέχρι τη στάση του μετρό και το πανεπιστήμιο δεν σταματούσε να γκρινιάζει για το πόσο νωρίς ήταν, σαν να μην έφταιγε η ίδια για την ταλαιπωρία τους. Αυτός όμως δεν ήταν ο μόνος παραλογισμός στην καθημερινή μανιακή έξοδό τους από το σπίτι-γιατί κι οι δυό τους ήσαν καθηγητές στο πανεπιστήμιο, και μάλιστα με θέση διευθυντή, η οποία τους εξασφάλιζε αρκετά προνόμια, ανάμεσά τους και το δικαίωμα να φτάνουν στο μάθημα λιγάκι αργοπορημένοι. Ωστόσο η Μαργκερίτ δεν έπαιρνε από λόγια. Έτσι και σήμερα το πρωί τον είχε ξυπνήσει σπρώχνοντας, κι είχαν ξεκινήσει αλαφιασμένοι σαν υπνοβάτες, με τα μάτιαμισόκλειστα απ' το απότομο φώς του δρόμου. Το σκοτάδι του μετρό ήταν καθησυχαστικό, κι αφού διάλεξαν ένα βαγόνι όπου καθόταν μονάχα μια μεσήλικη γυναίκα μ' ένα κοιμισμένο παιδί στην αγκαλιά, της γύρισαν την πλάτη και στριμώχτηκαν ο ένας δίπλα στον άλλο στο στενό κάθισμα. Μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα η Μαργκερίτ είχε αποκοιμηθεί και πάλι, μουρμουρίζοντας πως η κατάσταση ήταν απαράδεκτη κι ότι μ' αυτές τις πρωινές διαδρομές ένοιωθε σαν αγρότισσα. Το τραίνο ξεκίνησε μ' ένα δυνατό τράνταγμα, κι όταν οι ράγες άρχισαν το γνώριμο κροτάλισμά τους, ο Μπερνάρ άνοιξε οριστικά τα μάτια, αφού κάθε ελπίδα να χουζουρέψει είχε χαθεί. Κοίταξε με ζήλια τη Μαργκερίτ που δεν ενοχλούνταν από τίποτε αν νύσταζε-στο μεγάλο τζάμι που βρισκόταν μπροστά τους, η μαύρη σήραγγα του μετρό έφτιαχνε έναν τέλειο καθρέφτη, όπου η σύζυγός του αντανακλώνταν να κοιμάται γαλήνια σαν παιδάκι. Το καφέ παλτό ανασηκωνόταν γύρω απ' το στήθος της με κάθε ανάσα, ενώ το γαλάζιο μαντήλι είχε γλυστρίσει απ' τα μαλλιά της κι η άκρη του έπεφτε πάνω στα σταυρωμένα της χέρια. Έπειτα γύρισε και κοίταξε τον εαυτό του. Τα καστανά μαλλιά κι η κοκκινόξανθη γενειάδα του πετούσαν γύρω απ' το κεφάλι του. Πίσω απ' τα στρόγγυλα μεταλλικά γυαλιά τα μάτια του κοιτούσαν κουρασμένα, στο βάθος δυό σκούρων κύκλων. Στο σύνολο έμοιαζε με εξημερωμένο λιοντάρι, μονάχα που αισθανόταν πολύ πιο αδύναμος. Ειδικά αυτό το πρωί, είχε κι ένα ξεχωριστό λόγο να είναι κακοδιάθετος εκτός απ' τον καταναγκασμό που τον υποχρέωνε να βρίσκεται στο νεκροτομείο μισή ώρα πριν απ' το κανονικό. Το προηγούμενο βράδυ, η Μαργκερίτ του είχε πεί πως μια μαθήτριά της, γνωρίζοντας τη μεταξύ τους συγγένεια, της είχε ζητήσει να παρακολουθήσει μια νεκροτομή, κι ότι της είχε υποσχεθεί να του μιλήσει γι' αυτό. Ο Μπερνάρ

είχε δυσαρεστηθεί κάπως με τη βιαστική δέσμευση,ωστόσο δεν της είπε τίποτε. Η απροθυμία του δεν είχε κάποιο συγκεκριμένη αιτία.Σίγουρα η κοπέλα δεν θα αποτελούσε πρόβλημα,κι αν ήταν έστω κι ελάχιστα σοβαρή δεν θα χρειαζόταν να τη συνεφέρει και να την κουβαλήσει μισολιπόθυμη έξω απ'την αίθουσα των νεκροτομών. Πιο πολύ ο Μπερνάρ φοβόταν την αντίθετη ακριβώς αντίδραση,κι αυτό γιατί ήξερε τον τύπο των μαθητριών που τραβούσαν τη συμπάθεια της γυναίκας του,κι είχε λόγους να τις υποπτεύεται. Ήταν συνήθως υπέρβαρες νεαρές,κατά κανόνα λεσβιάζουσες,που φορούσαν φαρδιά επιδεικτικά ρούχα και μιλούσαν ασταμάτητα. Κι ενώ ο τύπος αυτός γυναίκας ήταν ο ιδανικός σύντροφος για μια βραδιά σ'ένα καφέ,ήταν βέβαιο πως θα γινόταν ενοχλητικός την ώρα του μαθήματος.Θα τριγυρνούσε αδιάκοπα γύρω από το πτώμα για να κρύψει την ταραχή της και θα έκανε ένα σωρό ανόητες ερωτήσεις,για το σχήμα αυτού και για το χρώμα εκείνου,ερωτήσεις που θα δικαιολογούσαν την ενασχόλησή της με την τέχνη.Ήξερε δε ότι αυτός ο φλύαρος αισθησιασμός ήταν η άλλη όψη της αδιαφορίας που αντιμετώπιζε κι από τους μαθητές του,οι οποίοι δεν είχαν ελπίδα να αντικρύσουν γυμνό άνθρωπο παρά μόνο μέσα στο κτήριο της Ιατροδικαστικής,και γι'αυτό μονάχα αποτολμούσαν να πλησιάσουν το νεκρό.Η προοπτική μιας τέτοιας συνάντησης δεν τον γέμιζε ενθουσιασμό.Εξάλλου,ακόμη κι αν η κοπέλα ήταν λιγομίλητη και μαζεμένη,εκείνος θα ήταν υποχρεωμένος να εξηγεί-από ευγένεια και μόνο-κάθε τί που έκανε.Κι ο Μπερνάρ,που είχε με τα χρόνια συνηθίσει την απόλυτη σιωπή στη δουλειά του,δύσκολα δεχόταν την παρουσία κι άλλων ζωντανών ανθρώπων μέσα στο νεκροτομείο,ούτε κι όσων ήταν αναγκασμένοι να έρχονται εκεί λόγω των ιατρικών τους σπουδών.Καθώς λοιπόν βυθιζόταν στις ενοχλητικές αυτές σκέψεις,κι ενώ ήταν έτοιμος να ξυπνήσει από πικά τη Μαργκερίτ για όσα του είχε σκαρώσει,λέγοντας πως το βαγόνι τρανταζόταν,σήκωσε για μια στιγμή το βλέμμα του στο σκοτεινό καθρέφτη του γυάλινου διαχωριστικού κι είδε μια κοπέλα να στέκεται πίσω τους.Η ξαφνική εμφάνισή της τον άφησε να την παρατηρεί,κι όσο περισσότερο την κοιτούσε του ήταν αδύνατο να τραβήξει τα μάτια του απ'το είδωλό της.Έμοιαζε με έφηβη,και σίγουρα δεν ήταν πάνω από είκοσι χρόνων.Είχε ανεβεί σε κάποια απ'τις προηγούμενες στάσεις,κι ήταν επόμενο που δεν την είχε προσέξει,αφού φορούσε ένα μαύρο κοστούμι κι ήταν πολύ λεπτή.Την προσοχή του είχε τραβήξει πρώτα το λευκό της πουκάμισο,με τον άσπρο του γιακά να βγαίνει απ'το μαύρο σακάκι σε δυό μεγάλες γωνίες,σαν τα πέταλα μιας τουλίπας,κι έπειτα τα κοντά ξανθά μαλλιά της.Τα χέρια της ήταν λευκά,με μακριά μαγευτικά δάχτυλα.Σε συνδυασμό με το σοβαρό ανδρικό της ντύσιμο,τα μαλλιά της την έκαναν να μοιάζει με νεαρό αγόρι,όμως όποιος κι αν αντίκρυζε το πρόσωπό της,θα καταλάβαινε αμέσως την οφθαλμαπάτη-ήταν γυναίκα,και μάλιστα εκθαμβωτικά όμορφη.Είχε μεγάλα μαύρα μάτια,που τονίζονταν από τα φρύδια της,δυό λεπτές καστανόξανθες γραμμές που τραβιόντου-σαν σε αντίθετες γωνίες πολύ πιο έντονα απ'το φυσιολογικό,όπως σε μια καλλωπι-σμένη ασιάτιδα.Η μύτη της ήταν λεπτή και μικροκαμωμένη,ενώ το στόμα της,μικρό κι αυτό,φαινόταν να σφίγγεται σ'ένα κόμπο σιωπηλού συλλογισμού.Όλα τα χαρακτηριστικά της,ως κι ο τρόπος που στεκόταν,έμοιαζαν να τονίζουν την παράταιρη παιδικότητα του προσώπου της,και σύντομα ο Μπερνάρ κατάλαβε ότι η θέα της είχε αρχίσει να τον εξάπτει.Εκείνη βέβαια δεν φαινόταν να τον προσέχει,αλλά για να αποφύγει το βλέμμα του να συναντήσει το δικό της,κοίταξε για μια στιγμή αμήχανος τα χέρια του.Στο μυαλό του εξακολουθούσε να βλέπει το είδωλο της άγνωστης κοπέλας,όμως τώρα,που η στέρηση της οπτικής επαφής του επέτρεπε να σκεπτεί πιο ψύχραιμα,αναλογίστηκε ότι στην εικόνα της κοπέλας υπήρχε ακόμη ένα παράδοξο στοιχείο,εκτός απ'την εκπληκτική της ομορφιά.Χάρη σ'αυτή την αινιγματική λεπτομέρεια είχε κατορθώσει να διακρίνει τόσο προσεκτικά το πρόσωπο και τα ρούχα της,

κι όταν τη συνειδητοποίησε,ο Μπερνάρ μετά βίας συγκρατήθηκε για να μην στρέψει προς τα πίσω το κεφάλι.Η κοπέλα στεκόταν όρθια όλη αυτή την ώρα,αν και το βαγόνι ήταν άδειο,όμως αυτό από μόνο του δεν ήταν παράξενο-δεν ήταν λίγοι οι άνθρωποι που προτιμούσαν να στέκονται σ'όλη τη διαδρομή του μετρό.Ωστόσο,για έναν αλλόκοτο λόγο,αυτή είχε γυρίσει προς το μέρος τους,παρόλο που το κάθισμά τους ήταν γυρισμένο αντίθετα προς την κατεύθυνση του τραίνου.Ο Μπερνάρ,που είχε χρειαστεί χρόνια για να συνηθίσει το ανάποδο κάθισμα που πάντα διάλεγε η Μαργκερίτ,πίστευε ότι δεν θα άντεχε να σταθεί όρθιος έτσι ούτε για ένα λεπτό.Κι όμως η κοπέλα όχι μόνο είχε διαλέξει αυτό τον κουραστικό τρόπο για την πρωινή της διαδρομή,αλλά είχε σταθεί ακριβώς από πίσω τους,όπως αν ήθελε η ίδια να την προσέξουν.Κάτι τέτοιο φυσικά ήταν εντλώς απίθανο,αλλά το μόνο ενδεχόμενο αλλιώς-να είχε πάει σ'εκείνο το σημείο του τραίνου με σκοπό να τους παρατηρήσει-ήταν σχεδόν γελοίο. Το θέαμα που παρουσίαζαν έτσι αγουροξυπνημένοι δεν είχε τίποτε το ελκυστικό. Χειρότερο απ'όλα όμως ήταν η απόσταση που τους χώριζε.Γελασμένος απ'την αντανάκλαση,ο Μπερνάρ δεν είχε αντιληφθεί ως την τελευταία στιγμή πως η άγνωστη κοπέλα βρισκόταν λίγα μόνο βήματα πίσω του.Μέχρι λοιπόν να σηκώσει και πάλι τα μάτια του,σχεδόν ένοιωθε στην πλάτη του το επιτιμητικό της βλέμμα,καθώς θα γελούσε με την εντύπωση που του είχε προκαλέσει.Συγχρόνως μέσα του ψιθύριζε μια μάταιη ευχή-να ήταν η μαθήτριά της Μαργκερίτ το ίδιο γοητευτική μ'αυτό το νεαρό κορίτσι.Έτσι,μετρώντας τα λεπτά με την αγωνία των παιδιών,που πιστεύουν ότι αν καταφέρουν να κρατήσουν για αρκετή ώρα την προσοχή τους στραμμένη μακριά από ένα μέρος θα εμφανιστεί εκεί το παιχνίδι που επιθυμούν,ο Μπερνάρ αποφάσισε να μην κοιτάξει το μαύρο τζάμι μέχρι να κατέβουν.Για να την εμποδίσει με τη σκέψη να κατέβει πριν απ'αυτόν,επέβαλλε στον εαυτό του να αγνοήσει ως και το θόρυβο που έκαναν οι πόρτες όταν άνοιγαν κι έκλειναν.Μόλις ο νοερός υπολογισμός έφτασε στο πολυπόθητο αποτέλεσμα,έπιασε απαλά τη Μαργκερίτ από το μπράτσο και κοίταξε γεμάτος λαχτάρα πίσω του,περιμένοντας η κοπέλα να του χαμογελάσει και να τον περιμένει για να πάνε μαζί ως το νεκροτομείο.Όμως πίσω του δεν υπήρχε τίποτε.Η όμορφη άγνωστη δεν ήταν η έκτακτη μαθήτριά του,κι είχε κατέβει σε κάποια απ'τις προηγούμενες στάσεις.Με μισή καρδιά βγήκε από το βαγόνι,τράβηξε τη Μαργκερίτ η οποία παραπατούσε ελαφρώς απ'το γλυκό ύπνο του τραίνου,και μαζί ανέβηκαν τις σκάλες,αφήνοντας πίσω τους το χαρακτηριστικό θόρυβο που κάνουν οι υπέρβαροι άνθρωποι όταν είναι κουρασμένοι.Για καλή τους τύχη ο ουρανός είχε στο μεταξύ σκεπαστεί από σύννεφα,έτσι που δεν ήταν αναγκασμένοι ν'αντικρύσουν τον έντονο πρωινό ήλιο.Έπειτα από λίγο διέσχισαν το πλακόστρωτο που οδηγούσε στο αμφιθέατρο των τεχνών,κι η Μαργκερίτ άρχισε να κάνει μικρές κινήσεις ευπρεπισμού.Διόρθωσε το μαντήλι στα μαλλιά της,κούμπωσε τα παλτό της που είχε ανοίξει σ'ένα σημείο,και βεβαιώθηκε ότι ο ύπνος δεν είχε αφήσει ορατά σημάδια στα μάτια της.Ο Μπερνάρ τη μιμήθηκε,φέρνοντας το δάχτυλο γύρω απ'τα μάτια του,αλλά δεν βρήκε τίποτε-αν και ποτέ δεν έπλενε το πρόσωπό του το πρωί,αυτό διατηρούνταν μυστηριωδώς καθαρό,σαν της γάτας.Στην είσοδο της στοάς σταμάτησαν και φιληθήκαν.Το δικό της μάθημα άρχισε νωρίτερα,αλλιώς θα τον συνόδευε μέχρι το νεκροτομείο. Αποχωρίστηκαν κι είχαν κιάλας απομακρυνθεί αρκετά,όταν θυμήθηκε ότι δεν γνώριζε το όνομα της μαθήτριάς που θα ερχόταν.Γύρισε προς την κατεύθυνση της γυναίκας του,αλλά εκείνη τον πρόλαβε.Πριν της μιλήσει,του φώναξε από μακριά:«Η κοπέλα λέγεται Ελίζ»,τον χαιρέτησε μ'ένα νεύμα και συνέχισε το δρόμο της.Με αργά βήματα προχώρησε κι ο ίδιος ως το κτήριο της Ιατροδικαστικής,όπου τον προϋπάντησε,βγαίνοντας όπως ένα κακό πνεύμα στην υπηρεσία κάποιου μάγου,η γνώριμη μυρωδιά του αίματος.Η σιδερένια πόρτα της αίθουσας νεκροτομών ήταν κλειδωμένη.Επάνω της,σκαλισμένη σ'ένα χρυσό πλαίσιο με μαύρα γράμματα,υπήρχε η επιγραφή:«Απαγο-

ρεύεται η είσοδος εις πάντας.»Καθώς έψαχνε για τα κλειδιά μέσα στο χάος της τσέπης του,ο Μπερνάρ παρατηρούσε με ανάμικτη αδιαφορία και απορία την πινακίδα. «Τί ανόητη προειδοποίηση,»σκέφτηκε«αφού εγώ μπαίνω κάθε μέρα.»Όταν επιτέλους βρήκε τα κλειδιά του,στο βάθος μιας άδειας σακούλας από μαντλέν,ξεκλείδωσε την πόρτα και μπήκε μέσα.Η ησυχία εκεί ήταν ακόμη πιο έντονη,μια πραγματική νεκρική σιγή,κι η αποφορά ερχόταν από παντού,σε όλο της το μεγαλείο.Μπήκε στην κυρίως αίθουσα και άναψε τα φώτα.Τα νεκροτομικά κρεβάτια-πάντοτε τα σκεπτόταν μ'αυτό το όνομα και όχι ως τραπέζια,άλλωστε πάνω τους οι νεκροί άνθρωποι ξαπλώναν,δεν δειπνούσαν-έλαμπαν στο άσπρο φώς.Στο τέταρτο κρεβάτι,δίπλα στο παράθυρο,βρισκόταν ακόμη ξεχασμένος ένας εγκέφαλος.Τον είχε γεμίσει με φορμόλη πριν από τρεις ημέρες για να τον διατηρήσει,αλλά δεν είχε βάλει αρκετή και το προηγούμενο πρωί τον είχε βρεί μουχλιασμένο.Από καθαρή αναβλητικότητα,είχε παραλείψει να τον πετάξει,όμως τώρα έπρεπε να τον ξεφορτωθεί απαραιτήτως,αν δεν ήθελε η νεαρή και άπειρη μαθήτριά του να φρίξει με το ξαφνικό θέαμα.Έβαλε λοιπόν την λευκή ποδιά κι έδεσε βαριεστημένα τη δεύτερη ποδιά,αυτή του μάγειρα,γύρω από τη μέση του.Υστερα πήρε ένα ζευγάρι γάντια από τον πάγκο και τα φόρεσε.Η μικρή σανίδα όπου είχε αφήσει τον εγκέφαλο είχε μουσκέψει απ'τη φορμόλη κι ήταν βαριά.Ο Μπερνάρ την σήκωσε και χωρίς να ενοχλείται από τις πνιγηρές αναθυμιάσεις και τη μυρωδιά της μούχλας προχώρησε μέχρι τον κάδο των απορριμάτων.Στάθηκε από πάνω,κι αναποδογύρισε τη σανίδα απότομα.Ο μισός εγκέφαλος έπεσε στο καλάθι,αλλά ο άλλος μισός είχε κολλήσει και δεν έλεγε να πέσει όσο κι αν χτυπούσε το ξύλο.Έτσι τον έφερε μπροστά του,κι αφού πήρε ένα μαχαίρι απ'το κοντινό κρεβάτι άρχισε να καθαρίζει τη σανίδα,όπως αν σκούπιζε τα αποφάγια σ'ένα δίσκο.Η σκέψη αυτή του φαινόταν αστεία,αλλά δεν ήταν καινούρια-συχνά σκεπτόταν πως η δουλειά του ήταν όμοια με της νοικοκυράς.Άλλωστε φορούσε και ποδιά.Πολλές φορές την ώρα του μαθήματος σκανδαλιζόταν να διακόψει τις ιατρικές παρατηρήσεις με κάποιο σχόλιο κουζίνας,όμως η τρομοκρατημένη έκφραση των μαθητών τον σταματούσε.Ήταν φυσικό άλλωστε,σ'ένα χώρο όπου οι μυρωδιές είναι αρκετά φρικτές για να προκαλέσουν εμμετική διάθεση και στον πιο ψύχραιμο άνθρωπο,να γεννιούνται τέτοιες παράλογες σκέψεις-πώς θα ήταν αν ξαφνικά δάγκωναν το συκώτι ή τον πνεύμονα,και μαζί ο φόβος ότι βγαίνοντας απ'το νεκροτομείο δεν θα ξανατρώγαν ποτέ,ότι οι αόρητες εικόνες κι η τρομερή του δυσωδία θα επιστρέφουν με κάθε μπουκιά.Ο ίδιος είχε συνηθίσει με τα χρόνια,και πλέον μπορούσε να γευματίσει κανονικά εκεί μέσα,ωστόσο ήταν υποχρεωμένος να σεβαστεί την ευαισθησία των νεότερων.Σήμερα ειδικά όφειλε να είναι ακόμη πιο προσεκτικός,να υπερβεί κι αυτη την ευσυνειδησία του,αφού απέναντί του θα είχε μια κοπέλα η οποία ίσως να μην ήταν προετοιμασμένη για όσα θα έβλεπε.Γι'αυτό το λόγο είχε αποφασίσει,έπειτα από πολλή περίσκεψη,να της παρουσιάσει έναν άστεγο ηλικιωμένο που είχε βρεθεί νεκρός στο κέντρο της πόλης το προηγούμενο απόγευμα.Οι γυναίκες πάντοτε αντιδρούσαν άσχημα στις νεκροτομές των άλλων γυναικών,ίσως γιατί η κεντρική τομή σταματούσε λίγο πιο πάνω απ'το αιδού.Τα πτώματα των νέων,και πολύ χειρότερα των παιδιών,ήσαν επίσης θλιβερά.Οι γέροι όμως,κι ιδιαίτερα οι άνδρες,έπαιρναν με το θάνατο μιαν ήρεμη έκφραση,ενώ το δέρμα τους κιτρινίζε και τους έκανε απαράλλαχτους με κέρινες κούκλες,κάτι που ανακούφιζε τους περισσότερους μαθητές,τουλάχιστον στην πρώτη φορά που παρακολουθούσαν κάποια νεκροψία.Κι ο ζητιάνος αυτός είχε πεθάνει κατά παραγγελία,προσφέροντάς του ό,τι ακριβώς χρειαζόταν για μια τέτοια περίπτωση.Ήταν αδύνατος και κιτρινωπός,ενώ χάρη στο κρύο η σήψη δεν είχε ακόμα ξεκινήσει.Ο νεκροτόμος τον είχε βγάλει σύμφωνα με τις οδηγίες του πριν από μία ώρα,και τον είχε αφήσει τυλιγμένο μ'ένα σεντόνι στο κρεβάτι δίπλα στην πόρτα.Από την μια άκρη του σεντονιού έβγαιναν μερικές λευκές τρίχες,κι απ'την άλλη ξεπρόβαλλαν τα κοκκαλιάρικα πόδια

του, με νύχια κυρτά και μαυρισμένα σαν μικροσκοπικές οπλές. Ο Μπερνάρ τον πλησίασε κι έσχισε το σεντόνι με το μαχαίρι. Ο γέρος αποκαλύφθηκε, κίτρινος όπως και τα πόδια του. Φορούσε μονάχα ένα λευκό εσώρουχο, το οποίο ο Μπερνάρ έσχισε μαζί με το σεντόνι. Έπειτα άφησε κάτω το μαχαίρι, και πιάνοντας τις άκρες των λευκών υφασμάτων, τράβηξε με όλη του τη δύναμη. Το νεκρό βάρος-κάτι που εξακολουθούσε να τον εντυπωσιάζει όσες φορές κι αν το είχε συναντήσει-αντιστεκόταν, και μόνο όταν έβαλε όλη του τη δύναμη κατάφερε να τα τραβήξει, ενώ το πτώμα αναποδογύρισε και βρέθηκε ξαπλωμένο μπρούμυτα, όπως αν ήθελε να του δείξει τον πισινό του για την κακομεταχείριση που γνώριζε ότι το περιέμενε. Πιάνοντάς το από το χέρι, το γύρισε και πάλι ανάσκελα, κι έβαλε ένα χοντρό ξύλο κάτω απ' το κεφάλι του για να το ανασηκώσει. Έπειτα κοίταξε το γυμνό σώμα απ' όλες τις μεριές για να βεβαιωθεί ότι δεν είχε κάποιο σημάδι. Ο άνδρας είχε πεθάνει σχεδόν σίγουρα από την καρδιά του, αλλά η δουλειά ήταν δουλειά. Σύντομα διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε τίποτε το αξιοσημείωτο, και τραβήχτηκε στο πλάι ικανοποιημένος. Το πτώμα ήταν ευπαρουσίαστο, με εύκολη διάγνωση, δεν είχε λοιπόν παρά να περιμένει τη μοναδική του μαθήτριά για σήμερα, ελπίζοντας πως θα της έκανε καλή εντύπωση. Τη στιγμή όμως που το μυαλό του πλανήθηκε στην ιδέα της άγνωστης μαθήτριάς, ο Μπερνάρ ξέχασε τελείως αυτά που μόλις έκανε. Τη σκέψη του πλημμύριζε η ανάμνηση της κοπέλας στο μετρό, το πρόσωπο της οποίας είχε αρχίσει κιόλας να ξεχνάει, όπως ατυχώς συμβαίνει με τους ελκυστικούς αγνώστους που συναντούμε τυχαία στο δρόμο κι ύστερα χάνουμε. Αυτό που κατόρθωνε να φέρει στη μνήμη του ήταν τα ξανθά μαλλιά της, και τα μικρά της χείλη. Ήθελε τόσο πολύ να την ξαναδεί, ώστε απομακρύνθηκε από την πόρτα, γνωρίζοντας πως δεν επρόκειτο να βρίσκεται πίσω της. Προχώρησε μέχρι το παράθυρο, κι έσκυψε ανάμεσα στα τετράγωνα που σχημάτιζε το μεταλλικό κιγκλίδωμα. Στην άλλη πλευρά του δρόμου, οι μαύροι κορμοί των δέντρων ακολουθούσαν ο ένας τον άλλο συμμετρικά, ενώ τα πυκνά τους φύλλα έριχναν ήδη την πρώτη σκιά στο κόκκινο πλακόστρωτο. Τότε, ανάμεσα στα φωτεινά διαστήματα που άφηναν τα δέντρα, είδε το ίδιο ξανθό κεφάλι, και μαζί του την υπόλοιπη εικόνα της με τα μαύρα ρούχα που την έκρυβαν. Είχε το βλέμμα της στραμμένο προς το μέρος του. Ασυναίσθητα τραβήχτηκε προς τα πίσω, με το φόβο πως κι εκείνη τον έβλεπε την ίδια στιγμή, όμως δεν σταμάτησε να την κοιτάζει. Μετά από λίγο η κοπέλα πήδηξε απ' το χαμηλό πεζούλι της δεντροστοιχίας, και στάθηκε στο πλακόστρωτο. Με μια λεπτή κίνηση, κράτησε το χέρι λυγισμένο δίπλα στη μέση της, κοίταξε το ρολόι κι άρχισε να διασχίζει το δρόμο. Αυτό ήταν και το σήμα που χρειαζόταν ο Μπερνάρ. Ξεχνώντας όλα όσα αόριστα σχεδίαζε να της πεί, την εντύπωση που θα έδινε αν άνοιγε την πόρτα λαχανιασμένος, ξεχνώντας ακόμα και το νεκρό άντρα ο οποίος θα ξάπλωνε γυμνός ανάμεσά τους, έτρεξε ως την πόρτα και κοντοστάθηκε πίσω της. Αν οι άνθρωποι δεν είχαν τη manía να αλλάζουν τα πάντα, θα είχε τη δυνατότητα να σκύψει και να κοιτάξει από την κλειδαρότρυπα, όμως μ' αυτά τα επίπεδα κλειδιά κάτι τέτοιο ήταν αδύνατο. Έτσι κόλλησε το αυτί του στην πόρτα, με τα μάτια γουρλωμένα από την αδημονία. Από κεί μπορούσε να αφουγκραστεί όποιον πλησίαζε. Η είσοδος του κτηρίου ήταν ήσυχη, και κανείς δεν χρησιμοποιούσε τον ανελκυστήρα. Δεν είχε παρά να περιμένει, κι αν η ευχή του επρόκειτο να πραγματοποιηθεί, αν από κάποια απίθανη σύμπτωση η μαθήτριά του και το άγνωστο κορίτσι με το μαύρο κοστούμι ήταν το ίδιο πρόσωπο, θα το μάθαινε σε μερικά δευτερόλεπτα.

II

Το όνομά μου είναι Μαργκερίτ, και διδάσκω ιστορία της τέχνης. Η διατριβή που με οδήγησε σ' αυτή τη θέση έγινε πριν από πολλά χρόνια, κι αφορούσε τη ζωγραφική της αναγέννησης. Ωστόσο και τώρα, αν κι είχα να διαλέξω ανάμεσα σε δεκάδες

μαθήματα, προτίμησα να ασχοληθώ μ' αυτό που μου αρέσει περισσότερο. Έτσι περνά τα απογεύματά μου ψάχνοντας για τις κατάλληλες εικόνες από πίνακες, αγάλματα κι αρχιτεκτονικά σχέδια, κι όσο τακτοποιήσω τις μικρές διαφανείς φωτογραφίες στο κουτί τους με τη σωστή σειρά, κρατώ σημειώσεις που να συνδέουν τα διάφορα έργα μεταξύ τους, ή να μου υπενθυμίζουν τα ιστορικά στοιχεία που οφείλω να αναφέρω για το καθένα. Τις σημειώσεις αυτές σπάνια χρησιμοποιώ, όμως μου δίνουν αυτοπεποίθηση και γι' αυτό εξακολουθώ να τις κουβαλώ μαζί μου. Άλλωστε, ακόμη κι αν ήθελα να τις διαβάσω, θα ήταν δύσκολο μέσα στο σκοτάδι. Αγαπώ την τέχνη όσο λίγα πράγματα στη ζωή μου, όμως δεν ξέρω για ποιόν ακριβώς λόγο διάλεξα να κάνω αυτή τη δουλειά. Ο Μπερνάρ υποστηρίζει ότι με γοητεύει στην ερμηνεία των έργων τέχνης αυτό που συναρπάζει και τον ίδιο, όταν ανοίγει την κοιλιά του πτώματος μπροστά στους φοιτητές του-η γεμάτη δέος έκφραση του αμήντου, καθώς συνειδητοποιεί την αποκάλυψη η οποία συντελείται εκείνη τη στιγμή. Κι ενώ πιστεύω ότι ο άντρας μου έχει τη μάλλον ύποπτη συνήθεια να με πατρώνει υπογείως, αφήνοντας να εννοηθεί με κάθε ευκαιρία ότι μας ελκύουν τα ίδια πράγματα, δεν μπορώ παρά να του δώσω κάποιο δικίωμα. Γιατί τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια στο πανεπιστήμιο, όταν ακόμη έτρεφα την πλάνη ότι οι μαθητές μου είχαν συναίσθηση της αμάθειάς τους, ένοιωθα τρομερό ενθουσιασμό κάθε φορά που ο τοίχος της σκοτεινής αίθουσας γέμιζε με τη φωτεινή εικόνα κάποιου πίνακα κι εγώ άρχιζα να τον σχολιάζω. Η νευρικότητά μου έφευγε, και στη στιγμή μεταμορφωνόμουν. Γνώριζα τα αινίγματα, τα κρυφά σημεία που οι άλλοι αγνοούσαν, κι η απόλαυσή μου καθώς τους εξηγούσα την αλήθεια μ' έκανε να γελάω από χαρά όπως όταν κι η ίδια τα άκουγα για πρώτη φορά. Με τον καιρό φυσικά η αυταπάτη διαλύθηκε, κι άρχισα να υποπεύομαι τις πραγματικές προθέσεις των μαθητών μου. Εξασκήθηκα και μπορούσα πια να βλέπω το σκοτάδι της αίθουσας γύρω μου όχι σαν έναν ομοιόμορφο καμβά από κρυμμένα πρόσωπα, αλλά να ξεχωρίζω την έκφραση του καθενός. Με απογοήτευση παρατηρούσα κάποιους να φλυαρούν γελώντας, άλλους να ετοιμάζουν απερίσπαστοι την εργασία ενός άλλου μαθήματος, και μερικούς να απολαμβάνουν στο μέγιστο τη θαλπωρή της συσκότισης και να αποκοιμούνται. Αλλά πιο μεγάλη ήταν η απογοήτευσή μου όταν διαπίστωνα την αδιαφορία των άλλων μαθητών, εκείνων που θεωρούσα συνεπείς και για τους οποίους πίστευα ότι ο κόπος μου αποκτούσε σκοπό. Ήταν νεαροί και νεαρές που παρακολουθούσαν τις διαφάνειες στον τοίχο με τα μάτια τους να λάμπουν από θαυμασμό, και συχνά διέκοπταν την παράδοση με ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Οι εργασίες τους ήταν πάντα εύστοχες και καλογραμμένες, ώστε η επίδοσή τους δεν θα άφηνε στο σύνολό της περιθώριο για παράπονα ούτε στον πιο ιδιότροπο καθηγητή. Ύστερα όμως από τόσα χρόνια αφοσίωσης στη διδασκαλία της τέχνης, είχα καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα. Δεν μπορούσα να είμαι ευχαριστημένη απλώς με την καλή τους επίδοση, με την επιμελή τους παρουσία, όπως αν ήμουν δασκάλα νηπίων. Κι αν δεν είχα την απαίτηση να φεύγουν από το μάθημά μου μεταμορφωμένοι, έχοντας κατανοήσει κι αγαπήσει την τέχνη σ' όλο της το βάθος-κάτι που εξάλλου δεν ευνοούσε ο περιορισμένος χρόνος κι η ωριμότητα απ' την οποία απείχαν-ήθελα τουλάχιστον τα λόγια μου να ξυπνήσουν μέσα τους το σπόρο της λατρείας γι' αυτό που σπούδαζαν, ανοίγοντας έτσι τα μάτια τους που ήσαν ακόμη τυφλά όπως των νεογέννητων. Σ' αυτά λοιπόν τα παιδιά πιο πολύ κι απ' την αδικαιολόγητη απαιδευσία τους με ενοχλούσε η υπεροπτική τους διάθεση, το γεγονός ότι στην πραγματικότητα δεν δέχονταν να τους διδάξω τίποτε. Μεγαλώνοντας σε οικογένειες για τις οποίες η αγάπη στις τέχνες ήταν μια επιδερμική ασχολία κοινωνικής ανωτερότητας, είχαν απηυδήσει από μικρά να ακούν για το ένα και για το άλλο, είχαν δυναστευτεί από ηλίθιους γονείς που πιστεύαν ότι η καταπιεστική ατμόσφαιρα ενός σπιτιού πνιγμένου από χωριάτικο μπαρόκ ήταν ικανό να εμφυσήσει στους διαδόχους τους την ευαισθησία ενός καλλιτεχνικού πνεύματος.

Είχαν περάσει αμέτρητες ώρες δυσφορίας σε ωδεία, μαθήματα ξένων γλωσσών κι ένα σωρό ανοησίες, έτσι που για να μην αυτοκτονήσουν από πλήξη, αναγκάζονταν στο τέλος να ασπαστούν τα κενόδοξα όνειρα των γονέων τους. Ωστόσο η εποχή της τυραννίας είχε συσσωρευτεί στις ψυχές τους σαν μια φοβερή αντίδραση σ' όσα είχαν μάθει, ώστε από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ενήλικης ζωής τους αποκτούσαν ένα είδος ανορεξίας απέναντι σε κάθε τι καινούριο. Η τέχνη δεν ήταν πλέον ικανή να τους προσφέρει ευτυχία-ήταν μονάχα μια γλώσσα την οποία στοιχειωδώς καταλάβαιναν. Για να ενισχύσουν δε την αλαζονική αίσθηση της παντογνωσίας, έφτιαχναν ένα προσωπικό πλέγμα συγκεχυμένης αισθητικής, το οποίο δεν μπορούσα να διαπεράσω με τίποτε. Η αδιαλλαξία των ημιμαθών ανθρώπων είναι εξοργιστική. Στο μάθημά μου οι έφηβοι αυτοί έρχονταν αποφασισμένοι να με αγνοήσουν. Ο καθένας είχε τη βλακώδη άποψή του για το μεσαίωνα, τη νεογοθτική τέχνη και την αναγέννηση, κι επέμενε σ' αυτήν ακόμη κι αν τον άρπαζα απ' το κάθισμά του και του επαναλάμβανα όλο το μάθημα με αλλεπάλληλα χαστούκια. Τα μάτια τους γυαλίζουν με ψεύτικο θαυμασμό, ήταν μια βιτρίνα του πνεύματός τους που θα έμενε για πάντα καθηλωμένο σ' έναν αισθητικό πρωτογονισμό, παρά το θησαυρό που απλωνόταν πάνω στο μαύρο τοίχο. Το σιωπηλό τους χαμόγελο όταν απαντούσα στις ερωτήσεις τους, ψιθύριζε μέσα στο μυαλό μου: «Λέγε ό,τι θέλεις. Αυτά που γνωρίζω μου αρκούν για να σε απορρίψω πριν καν ακούσω αυτά που λές. Η ερώτησή μου ήταν απλώς ευγενική συζήτηση, όπως η κουβέντα για τον καιρό την ώρα του καφέ.» Όταν είχα εκτιμήσει τα τραγικά μεγέθη αυτής της κατάστασης, με είχε πιάσει τέτοια μανία, που λίγο έλειψε να παραιτηθώ. Τις πρώτες εβδομάδες είχα αντιδράσει επιθετικά στη συνομοτική αδιαφορία των φοιτητών, κι άρχισα να τους πετάω έξω απ' το μάθημα με την παραμικρή αφορμή. Έπειτα από μερικές εβδομάδες η οργή μου κόπασε, όμως η αυστηρότητα που είχα δείξει στο μεταξύ πρόλαβε να δημιουργήσει στον κύκλο των φοιτητών την εντύπωση πως είμαι μια αμείλικτη, κακότροπη γυναίκα, φήμη που ως τώρα δεν μ' έχει εγκαταλείψει εντελώς. Κατάλοιπο βέβαια της έκρηξης αυτής ήταν η απόφασή μου να είμαι πιο επιφυλακτική με τους μαθητές μου. Έγινα πιο λιγομίλητη, κι απέφευγα να φανερώσω τον ενθουσιασμό μου όταν απέναντί μου πρόβαλλα κάποιο έργο που θαύμαζα. Στην αποκρυπτογράφηση των δύσκολων έργων, τα σχόλιά μου ήσαν ακόμη πιο κρυπτικά, ώστε σύντομα κι οι πλέον ματαιόδοξοι και γεμάτοι αυτοπεποίθηση μαθητές έχαναν το αρχικό τους χαμόγελο. Χωρίς να γίνω παράλογη στις απαιτήσεις μου ανέβασα τη δυσκολία του μαθήματος. Αν κάποιος κατάφερνε μ' αυτές τις συνθήκες να με πείσει ότι μοιραζόταν το πνεύμα μου, τότε θα ήταν πραγματικά ικανός. Όλοι οι υπόλοιποι έπρεπε να αρκестούν σ' ένα μέτριο βαθμό, για τον οποίο θα παλεύαν με νύχια και με δόντια. Αλλά όσο η αναζήτηση του ιδανικού μαθητή δεν έφερνε καρπούς, τόσο γινόμουν μια παράλογη, προστατευτική μητέρα, η οποία αρνείται να δεχτεί ότι οποιοσδήποτε μπορεί να αγαπήσει το παιδί της περισσότερο απ' την ίδια. Έφτασα στο σημείο να ζηλεύω τους φοιτητές που χωρίς ν' αγωνιστούν καθόλου απολάμβαναν αυτό που είχα κατακτήσει με αγώνες χρόνων. Στον εαυτό μου έδινα ολοένα την υπόσχεση πως αν βρισκόταν έστω κι ένας μαθητής άξιος κατά την κρίση μου όσων έκανα, θα του αφιέρωνα όλα τα μαθήματα, κάθε πίνακας θα προβαλλόταν μόνο γι' αυτόν. Ήμουν ικανή ακόμα και να ερωτευτώ έναν τέτοιο μαθητή. Αυτή βέβαια ήταν μια πονηρή σκέψη, την οποία πρόσθετα στο τέλος γνωρίζοντας πως περιείχε μια δόση υποκρισίας. Γιατί ανεξάρτητα απ' την αγάπη του για την τέχνη, το ακροατήριό μου ήταν πάντοτε γεμάτο με ωραίους νέους και νέες. Απηλλαγμένοι καθώς ήταν από τις έγνοιες της ζωής, είχαν μιαν αθωότητα σαγηνευτική που έλαμπε στο πρόσωπό τους. Κι όσο για την αντιπαθητική προσωπικότητα, αυτή μονάχα τόνιζε τη νεότητά τους και μου δημιουργούσε την επιθυμία να παίξω μαζί τους, όπως κανείς παίζει μ' ένα κουκλόσπιτο ακριβώς επειδή γνωρίζει ότι είναι άδειο και ψεύτικο. Ο θυμός που ένιωθα για την ελλιπή τους αισθη-

τική αντίληψη ξεσπούσε νοερά κι έφτιαχνε στη φαντασία μου σκηνές ερωτικής εκτόνωσης με κάποιους από αυτούς,ακηνές στις οποίες η εξουσία μου δεν αφορούσε το αδύναμο μυαλό τους,αλλά το νεανικό τους σώμα.Κανένας τους όμως δεν ήταν αρκετά ελκυστικός ώστε να επιδιώξω στην πράξη τις σύντομες φαντασιώσεις μου.Αντ' αυτού,ξεσπούσα πάνω τους όποτε είχα την ευκαιρία,φροντίζοντας οι επιπλήξεις μου να μην φαίνονται πολύ άδικες,κι η μικρή αυτή βιαιοπραγία κατάφερνε να κατευνάσει την επιθυμία μου.Άλλωστε ο κίνδυνος μιας ερωτικής ιστορίας με κάποιον απ'τους μαθητές μου ήταν υπερβολικός,και μονάχα η πιο εξαιρετική περίπτωση θα με έσπρωχνε να το κάνω.Όταν λοιπόν η περίπτωση αυτή εμφανίστηκε πριν από ένα μήνα,και μάλιστα με τη μορφή μιας κοπέλας,δεν ήξερα πώς να αντιδράσω.Δεν έφταιγε το γεγονός ότι επρόκειτο για ένα κορίτσι-αγαπώ τις γυναίκες εξίσου όσο και τους άντρες-ούτε ήταν η ηλικία της που με τρόμαζε.Η αλήθεια είναι ότι η κοπέλα έμοιαζε να διανύει μετά βίας το τέλος της εφηβείας της,όμως αυτή ήταν μια συνηθισμένη ηλικία για τους μαθητές μου,κι εκτός αυτού είχα στο παρελθόν δοκιμάσει και κοπέλες αρκετά νεότερες.Εκείνο που με είχε καθηλώσει για εβδομάδες στην ίδια απραξία ήταν η μαγνητική της εμφάνιση.Η Ελίζ ανήκε στην ομάδα των φοιτητών που είχα αναλάβει από τα μέσα του Σεπτεμβρίου,με την αρχή του καινούριου ακαδημαϊκού έτους.Τον πρώτο καιρό η αλλαγή των γνώριμων προσώπων,την αδιάφορη φυσιογνωμία των οποίων έχω συνηθίσει για μια ολόκληρη χρονιά,με αποδιοργανώνει κάπως.Πρέπει να ξεχωρίσω πάλι ποιοί είναι οι συνεπείς και ποιοί αυτοί που αποφεύγουν να κοιμηθούν μόνο επειδή με φοβούνται,κι έπειτα να τους ενημερώσω για τον τρόπο με τον οποίο γίνονται τα μαθήματα.Όλα αυτά με κουράζουν πολύ,κι έτσι τις πρώτες μέρες η προσοχή μου είναι σχεδόν πάντοτε διασπασμένη.Εξαιτίας αυτής της δυσάρεστης όσο κι αναγκαίας εισαγωγικής περιόδου,αργώ να μάθω τα πρόσωπα των καινούριων μου μαθητών,ώστε να τους αναγνωρίζω και στο σκοτάδι.Είχαν λοιπόν περάσει είκοσι μέρες κι ακόμη δεν είχα εντοπίσει την Ελίζ ανάμεσα στους καινούριους,καθώς είχε τη συνήθεια να κάθεται ακριβώς στο κέντρο της αίθουσας,το σημείο που εγώ,όπως και πολλοί καθηγητές,προσπερνούν βιαστικά χωρίς να προσέχουν όσους βρίσκονται εκεί,απλούστατα γιατί το χρησιμοποιούν όταν θέλουν να απευθυνθούν σ'όλο το ακροατήριο ταυτόχρονα.Όταν τέλειωνε το μάθημα κι άναβα τα φώτα της αίθουσας ήταν αδύνατο να την προσέξω,αφού απ'τη μια χανόταν μες στο πλήθος των φοιτητών που εκτοξεύονταν από τις θέσεις τους,κι από την άλλη το ξαφνικό φώς με κάνει να κλείνω τα μάτια και δυσχεραίνει την έτσι κι αλλιώς μυωπική μου όραση.Αυτό θα συνεχιζόταν για πολύ καιρό,αν μια μέρα η Ελίζ δεν είχε έρθει στο μάθημα φορώντας ένα κατάλευκο πουκάμισο εποχής,με μακρυά δαντελένια μανίκια που κάλυπταν τα χέρια της κι ένα μεγάλο λευκό φιόγκο στο σκληρό του γιακά.Το ρούχο αυτό,ένα αληθινό κόσμημα,χανόταν στο φώς της ημέρας.Όμως όταν στην αίθουσα έπεσε σκοτάδι,το πουκάμισο τράβηξε το βλέμμα μου,βαμμένο σ'ένα απαλό γαλάζιο από τις σκόρπιες ακτίνες του προβολέα.Οι περισσότεροι φοιτητές έχουν την ανοήτη συνήθεια να επιδεικνύουν το υποθετικό βάθος του ψυχικού τους κόσμου φορώντας μαύρα ρούχα,έτσι που το λευκό ρούχο έλαμπε σαν φωτεινός πλανήτης.Την ώρα εκείνη στον τοίχο προβαλλόταν ένας απ'τους χιλιάδες ευαγγελισμούς της αναγέννησης,κι οι πιο πολλοί κρατούσαν σημειώσεις.Παίρνοντας ευκαιρία απ'την μικρή παύση,κοίταξα όλη την αίθουσα τριγύρω με την ελπίδα να συναντήσω κάποιο ενδιαφέρον πρόσωπο.Τότε αντίκρυσσα για πρώτη φορά την Ελίζ.Δεν σημείωνε τίποτε,κι είχε ανασηκώσει το κεφάλι της κοιτάζοντας τον πίνακα με ήπια δυσφορία,σαν να ήθελε να τον αλλάξει.Η θέα του θεατρικού της πουκαμίσου δημιουργούσε μια ψευδαίσθηση τόσο τέλεια,ώστε προς στιγμινή πίστεψα ότι απέναντί μου είχα ένα νεαρό αγόρι βγαλμένο απ'τις σελίδες κάποιου ιπποτικού ρομάντζου,που στεκόταν ανάμεσα στο πλήθος υπερήφανο για την ομορφιά του.Ωστόσο η αρχική μου περιέργεια δεν συγκρίνονταν με την έκπληξη που

ένοιωσα όταν κατάλαβα το αληθινό φύλο του ωραίου νέου. Σήκωσα τα γυαλιά μου και παρατήρησα τρέμοντας το λεπτό γαλάζιο πρόσωπο, την τελειότητα της κατατομής γύρω απ' τη μύτη και το στόμα, μα πιο πολύ το βαθύ μαύρο βλέμμα της. Ποτέ δεν είχα αντικρύσει πιο ελκυστικό πλάσμα. Με δυσκολία συνέχισα το μάθημα, χωρίς να μετακινώ το κέντρο της προσοχής μου από πάνω της, από φόβο μήπως την χάσω. Εκείνη δεν είχε αντιληφθεί την αναστάτωση με την οποία την έβλεπα, και συνέχιζε να κρατά σημειώσεις, συνήθως σε άλλο χρόνο απ' τους υπόλοιπους. Είχα σταματήσει αρκετά νωρίτερα απ' την προκαθορισμένη ώρα, και με λαχτάρα περίμενα τη στιγμή που θα κατέβαινε την ξύλινη σκάλα του αμφιθεάτρου και θα περνούσε δίπλα από την έδρα. Στο χέρι της κρατούσε ένα γκρίζο παλτό. Τα χέρια κι όλο το σώμα της ήταν το ίδιο υπέροχα, αλλά δεν μπορούσα να δώ τίποτε πέρα απ' τα μάτια της. Όταν πέρασε από κοντά μου, χαμογέλασε αμήχανα κι ύστερα έφυγε. Εκείνη την ημέρα ήμουν ανίκανη να συγκεντρωθώ σε οτιδήποτε, κι είχα αναγκαστεί να προφασιστώ πως υπέφερα από ημικρανία, για να δικαιολογηθώ στον Μπερνάρ. Για τον επόμενο μήνα, οι ώρες των μαθημάτων με έβρισκαν μόνιμα απορροφημένη από την παρουσία της νεαρής κοπέλας. Σε κάθε παρατήρηση έστρεφα πάνω της τα μάτια μου και συμπλήρωνα την πρότασή μου χαμογελώντας υπαινικτικά. Στην αρχή από νευρικότητα απέφευγε να με κοιτάξει κατάματα, όμως έπειτα από λίγο συνήθισε στην προσοχή που της έδειχνα, κι απαντούσε σ' αυτήν ανταποδίδοντάς μου το χαμόγελο, την ώρα που έγραφε στο τετράδιό της. Η απόσταση που μας χώριζε ήταν μεγάλη, αλλά διέκρινα ξεκάθαρα την αντίδρασή της σε κάθε έργο που πρόβαλλα, και σαν να συμπλήρωνε μ' αυτό τον τρόπο το θαύμα στο οποίο ήλπιζα, ήταν πάντοτε η σωστή. Προσπερνούσε τους ασήμαντους πίνακες δίχως δεύτερη ματιά, ενώ όταν αυτό που έβλεπε την εντυπωσίαζε, άρχιζε να γράφει σαν τρελλή όσα που έλεγα, αδιαφορώντας για το πόσο υπερβολικό φαινόταν αυτό στους άλλους φοιτητές, που την ίδια ώρα τεντώνονταν αναπαυτικά στις θέσεις τους. Από κάποια συζήτηση είχα ακούσει το όνομά της, έτσι που με την πρώτη εργασία βρήκα το γραπτό της και το ξεχώρισα από τ' άλλα. Ο γραφικός της χαρακτήρας μιμούνταν την πλουμιστή γραφή του μεσαίωνα. Μύριζα άπληστα το χαρτί με την ελπίδα να είχε παγιδευτεί ανάμεσα στις σελίδες ένα ίχνος απ' τη μυρωδιά της. Προτού να το καταλάβω, είχα αφοσιωθεί στο κορίτσι των δεκαεννιά ετών μ' όλη μου την ψυχή. Γνώριζα πως έπρεπε σύντομα να επιβληθώ στον εαυτό μου, αν δεν ήθελα η εύνοια ή κι ακόμα η συμπάθειά μου να γίνουν φανερές. Όμως δεν ήθελα με κανένα τρόπο να δεχτώ αυτή την ήττα, τώρα που μπροστά μου είχα αυτό που ονειρευόμουν να συναντήσω απ' την αρχή σχεδόν της δουλειάς μου. Με την επιμονή όλων των ερωτευμένων, πίστευα ότι η ανέκφραστη λατρεία μου θα έβρισκε ανταπόκριση, πως παρά την απόμακρη στάση μου και το γεγονός ότι ποτέ δεν είχαμε μιλήσει από κοντά, είχα κατορθώσει να την γοητεύσω, κάνοντας έτσι το πρώτο βήμα για να την πλησιάσω. Για το επόμενο βήμα είχα αποφασίσει να την υποβάλλω σε μια τελευταία δοκιμασία. Ήταν σκληρό και λίγο άδικο να μετρήσω την ερωτική της δύναμη σ' ένα χώρο που μόλις τώρα ξεκινούσε να εξερευνά, αλλά αν τολμούσα να την πλησιάσω, έπρεπε προηγουμένως να ασφαλιστώ. Κι ο μόνος τρόπος γι' αυτό θα ήταν αν διαπίστωνα ότι η σκέψη της Ελίζ ταίριαζε απόλυτα με τη δική μου, ότι είχα να κάνω με μια μικρογραφία της ψυχής μου, η οποία για χάρη και μόνο της ομοιότητάς μας δεν θα με πρόδιδε. Άλλωστε, εξακολουθούσα να είμαι η καθηγήτριά της. Ένα λοιπόν από τα δεκάδες προβλήματα με τους μαθητές μου είναι και το φριχτό τους γούστο. Το μόνο που περιμένουν να δούν με κάποια ανυπομονησία απ' όλη την αναγέννηση είναι οι ανδρογυναίκες του Μικελάντζελο και οι απaráλλαχτες Μαντόννες του Ραφαήλ, ζωγραφισμένες για να κολακεύσουν την τροφαντή του ερωμένη, κι όλες τους ήρεμες και μειλίχιες σαν αγελάδες. Η πικρόχολη διαφωνία μου μ' αυτή τη σχολή της ιταλικής ζωγραφικής είναι ότι κατάφερε για αιώνες να παραπλανήσει τους ανθρώπους σ' ένα ψέμμα - πως με το τέλος του Μεσαίωνα το

φώς απλώθηκε παντού, φέρνοντας μαζί του όλη αυτή την απωθητική αρχαιολατρεία και την κοσμική τέχνη. Η αναγέννηση όμως ήταν το ίδιο σκοτεινή με την εποχή που διαδεχόταν, κι η οποία έμεινε άδικα γνωστή για το υποτιθέμενο σκοτάδι της. Η πανούκλα μπορεί να είχε κοπάσει, αλλά η επιδημία της θρησκείας κρατούσε καλά. Οι άνθρωποι ήσαν ακόμη αμόρφωτοι, αδύναμοι και φοβισμένοι. Γι' αυτό κι η πρώτη έκφραση της αλλαγής αυτής ήταν η μόνη γνήσια. Μετά το Ντονατέλλο, τον Τζιόττο και τον Μασάτζιο, λίγοι κατάφεραν να ξεφύγουν απ' τον εκφυλισμό. Μονάχα ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι, από καθαρή μεγαλοφυΐα, πέτυχε να απεικονίσει την αγριότητα της ζωής στα σχέδιά του και στις μυστηριώδεις πινελιές της ζωγραφικής του. Αντίθετα, η φλαμανδική τέχνη καμιά σχέση δεν είχε με την παρακμή των Ιταλών. Οι πίνακες των βόρειων, παρά τη φαινομενική τους αδρότητα, με συγκινούσαν πάντοτε περισσότερο. Ως κι η θρησκευτικότητα, την οποία σπάνια εκτιμώ στην τέχνη, είναι στα έργα τους δοσμένη με τέτοια ειλικρίνεια, που με ταράζει. Κι οι μαθητές μου φυσικά, από ένστικτο και μόνο, δεν δίνουν σημασία στη ζωγραφική των φλαμανδών, την αποστρέφονται για τη λιτότητά της. Αν κατάφερα επομένως να αποσπάσω απ' την Ελίζ την ίδια έκσταση που ένοιωθα κι εγώ για τους πίνακες αυτής της σχολής, θα ήμουν σίγουρη πια ότι ξεχώριζε απ' την ανοησία της γενιάς της. Για το λόγο αυτό, κι ενώ το κεφάλαιο των φλαμανδών δεν ερχόταν στο πρόγραμμα νωρίτερα απ' τον Δεκέμβριο, χθές το πρωί ξεκίνησα την παράδοση μ' έναν πίνακα του Ιερώνυμου Μπος, του πιο αγαπητού μου καλλιτέχνη. Ήταν μια εικόνα της κόλασης, γεμάτη άγριες κι απολαυστικές λεπτομέρειες. Η αντίδραση των μαθητών ήταν αυτή ακριβώς που περίμενα. Αφού πρώτα γούρλωσαν τα μάτια με απορία για την πρωτοτυπία του πίνακα, η οποία τους θύμιζε περισσότερο την τέχνη που έχουν μάθει να ονομάζουν υπερρεαλιστική, κουράστηκαν σύντομα να παρατηρούν τα μικροσκοπικά ανθρωπόμορφα τέρατα, κι άρχισαν να φλυαρούν. Αλλά την Ελίζ έμοιαζε να έχει χτυπήσει κεραυνός. Κοιτούσε αποσβολωμένη το μέσο του τοίχου, αλλά όχι με την ψεύτικη προσήλωση που παλιότερα μπέρδευα με ενδιαφέρον. Τα μάτια της είχαν χάσει την εστίασή τους, όπως αν στην προσπάθεια να συλλάβουν κάθε λεπτομέρεια του έργου κάτι τα είχε συγκινήσει υπερβολικά. Άλλαξα τη διαφάνεια, πάλι με κάποιο έργο του Μπος. Η στάση της Ελίζ δεν άλλαξε καθόλου, είχε πάψει να κινείται. Δεν σημείωνε ούτε μια λέξη απ' όσα έλεγα, κι αυτή την αλλαγή δεν θα μπορούσε να εξηγήσει παρά η συγκίνηση που αισθανόταν. Έδειξα συνολικά δώδεκα πίνακες, κι όταν το μάθημα τελείωσε κι η αίθουσα φωτίστηκε, τα μάτια της έκλεισαν απ' το απότομο φώς. Στο πρόσωπό της είχε τη δυσαρέσκεια των μικρών παιδιών, που διαπιστώνουν βγαίνοντας απ' τον κινηματογράφο ότι ο κόσμος δεν έχει διατηρήσει τίποτε απ' την παραμυθένια ψευδαίσθηση την οποία έχουν μόλις απολαύσει. Κοίταξε για λίγο αφηρημένη τα λευκά χαρτιά στο θρανίο της, κι έπειτα τα μάζεψε και τα έβαλε στην τσάντα της. Την παρακολουθούσα με μιαν αίσθηση θριάμβου να σηκώνεται απ' τη θέση της και να κατεβαίνει αργά τη σκάλα. Έμοιαζε λίγο αποπροσανατολισμένη, γι' αυτό κι όταν πλησίασε την έδρα περισσότερο απ' ό,τι συνήθως υπέθεσα ότι είχε χάσει τα βήματά της, ότι κατευθυνόταν προς την πόρτα. Έτσι, όταν στάθηκε μπροστά μου κι ετοιμάστηκε να μίλησει, ένοιωσα τα μάτια και τα χείλη μου να παγώνουν σε μιαν έκφραση τρόμου. Τί ήθελε να μου πεί; Καταριόμουν ασταμάτητα τον εαυτό μου για όσες φορές είχα ευχηθεί μια τέτοια συνάντηση, κι έτσι δεν άκουσα τα πρώτα της λόγια. Αλλά και τη δεύτερη φορά, όταν η σιωπή μου την ανάγκασε να επαναλάβει την ερώτησή της, αυτή δεν είχε σχέση με τον Ιερώνυμο Μπος. «Θα μπορούσα να παρακολουθήσω μια νεκροτομή;» Στην αρχή δεν σκέφτηκα τον Μπερνάρ, και νομίζοντας ότι η παράκληση απευθυνόταν προσωπικά σε μένα, άνοιξα τα χέρια μου με βουβή απελπισία. Ευτυχώς η Ελίζ ερμήνευσε τη νευρικότητά μου σαν βιασύνη από μέρους της, κι αφού απολογήθηκε μου εξήγησε αυτό που ήθελε. Έλεγε πως από τότε είχε δει τα σχέδια ανατομίας του Ντα Βίντσι, την είχε καταλάβει έντονη περιέργεια για την

ανατομία του ανθρώπινου σώματος. Γνώριζε παράλληλα-όπως και κάθε φοιτητής στο πανεπιστήμιο, ίσως λόγω του αλλόκοτου συνδυασμού που σχηματίζουμε-ότι ο σύζυγός μου ήταν ιατροδικαστής. Σήμερα λοιπόν που έβλεπε για πρώτη φορά τη ζωγραφική του Μπος, με όλες αυτές τις βάνουσες εικόνες μαρτυριών, η περιέργειά της είχε αναζωπυρωθεί. Ζητούσε λοιπόν τη μεσολάβησή μου, ώστε ο Μπερνάρ να δεχτεί την παρουσία της στη διάρκεια μιας νεκροτομής. Όταν τέλειωσε την παράκλησή της σώπασε και με κοίταξε δειλά. Ίσως περίμενε να αρνηθώ, ή και να θυμώσω που η ερώτησή της δεν είχε σχέση με το μάθημα. Φυσικά ο μόνος λόγος για τον οποίο καθυστερούσα να της απαντήσω, ήταν η έκπληξη-η σοβαρότητα μιας τόσο μακάβριας επιθυμίας ούτε είχε περάσει απ' το μυαλό μου. Καθώς την έφερνα στη μνήμη μου, μαζί με τον βαθύ ήχο της φωνής της, ένοιωθα την προοπτική μιας κοντινής γνωριμίας να αποκτά ολοένα μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Η κοπέλα ήταν πιο ώριμη απ' όσο φανταζόμουν, και μου είχε μιλήσει με ευθύτητα που λίγες γυναίκες τολμούν να χρησιμοποιούν όταν μιλούν μεταξύ τους. Δεν είχε ξεκινήσει με κάποια κολακεία για το μάθημα, ή τους σημερινούς πίνακες, παρά τον έκδηλο θαυμασμό της. Ένας τέτοιος δισταγμός θα την υποβίβαζε σε ασυνάρτητη έφηβη, που δεν γνωρίζει καλά-καλά τί ακριβώς θέλει. Εκείνη όμως είχε ζητήσει από μένα αυτό που επιθυμούσε χωρίς περιστροφές, όπως θα έκανα κι εγώ μαζί της αν δεν φοβόμουν. Μ' αυτή τη σκέψη, και προσπαθώντας να κρύψω στις τσέπες του παντελονιού μου τα χέρια μου που τρέμαν, χαμογέλασα και της είπα πως θα έλεγα στον σύζυγό μου να την δεχτεί την επόμενη κιόλας μέρα. Η Ελίζ με ευχαρίστησε σκύβοντας απαλά το κεφάλι, κι έπειτα έφυγε βιαστικά από την αίθουσα. Μέχρι να μαζέψω τα πράγματά μου δεν είχε μείνει κανείς μέσα στο αμφιθέατρο. Κάθισα στην καρέκλα μου και σκέφτηκα αν είχα πάρει τη σωστή απόφαση. Βέβαια θα ήταν αδύνατο να της αρνηθώ ότιδήποτε κι αν μου ζητούσε, ωστόσο δεν ένοιωθα καλά που δεν είχα συμβουλευτεί προηγουμένως τον Μπερνάρ. Κι έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα, ήμουν υποχρεωμένη να του φανερώσω μόνο ένα ίχνος της αλήθειας. Αν του έλεγα τα πάντα για την Ελίζ, μπορεί να αρνούσαν, καθώς έχει το μόνιμο φόβο πως η δουλειά του μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη αποστροφή σε όποιον το παρακολουθεί. Η επιπλέον γνώση ότι ήταν ένα τόσο όμορφο κορίτσι, το οποίο είχε ήδη κερδίσει τη συμπάθειά μου, θα τον απέτρεπε τελείως. Έτσι δεν είπα κουβέντα γι' αυτό το ζήτημα μέχρι το βράδυ. Λίγο αφότου ξαπλώσαμε, γύρισα προς το μέρος του και προσποιούμενη ότι το είχα μόλις θυμηθεί, ανέφερα ότι μια μαθήτριά μου θα ερχόταν στο νεκροτομείο το επόμενο πρωί. Ο Μπερνάρ δέχτηκε χωρίς να ζητήσει εξηγήσεις, αλλά στον τόνο της φωνής του μπορούσα να διακρίνω μια ελαφρά δυσφορία. Προφανώς αμφέβαλλε για το ενδιαφέρον της άγνωστης μαθήτριάς, από φόβο μήπως επρόκειτο για κάποια παράξενη νεαρή με νοσηρή φαντασία, η οποία θα γινόταν φορτική. Αποφεύγοντας άλλες πιθανές ερωτήσεις, άλλαξα πλευρό κι έκανα πως αποκοιμιόμουν. Στην πραγματικότητα η καρδιά μου χτυπούσε τόσο δυνατά, που ο ύπνος ήρθε ύστερα από πολλές ώρες. Και τώρα ακόμη, που κοιτάζω την άδεια θέση της Ελίζ στην τέταρτη σειρά και γνωρίζω ότι τα πράγματα έχουν πάρει οριστικά το δρόμο τους, νοιώθω την ίδια αγωνία όπως και χθές το πρωί. Στην οικειότητα που θέλω να πετύχω ανάμεσά μας, την οικειότητα που μόνη της ζήτησε όταν μου μίλησε πρώτη, χρειάζεται εξαιρετική προσοχή και λεπτότητα. Τέτοια σπάνια κι ερωτικά άνθη, απαιτούν την ύψιστη ευγένεια. Γι' αυτό δεν θα μιλήσω στο Μπερνάρ παρά μόνο όταν βεβαιωθώ για τις προθέσεις του, και για τις αντιδράσεις της Ελίζ στη διάρκεια της νεκροτομής. Άλλωστε τα σχέδιά μου θ' ακουστούν καλύτερα το βράδυ.

Λίγο μετά τις έξι το πρωί, στους μισοσκοτεινούς ακόμη δρόμους, μια λεπτή φιογούρα ντυμένη στα μαύρα περπατούσε βιαστικά. Έπρεπε να φτάσει σε μια άλλη γραμμή του μετρό απ' αυτή που χρησιμοποιούσε συνήθως, γνωρίζοντας πως εκεί θα συναντούσε την καθηγήτριά της. Το περασμένο απόγευμα, όταν της είχε εκφράσει την παράτολμη επιθυμία της, την είχε ακολουθήσει μέχρι τη στάση, κι έτσι είχε μάθει σε ποιά γραμμή του τραίνου θα ανέβαινε το άλλο πρωί. Δεν έπρεπε φυσικά να την καταλάβει, και για το σκοπό αυτό θα ήταν πολύ προσεκτική. Εκείνο που ήθελε ήταν να δει ήταν ο σύζυγός της, που πιθανότατα θα βρισκόταν μαζί της. Η Ελίζ υπέφερε από υπερβολική διακριτικότητα, κι έτσι προτιμούσε η συνάντησή τους στο νεκροτομείο να μην ήταν η πρώτη φορά που θα τον έβλεπε. Αν κατόρθωνε να τον ξεχωρίσει στο μετρό, η φυσιογνωμία του δεν θα της ήταν άγνωστη, κι αυτό θα έκανε τις τυπικές συστάσεις πιο φυσικές και λιγότερο δυσάρεστες στην ίδια. Όταν κατέβηκε στη στάση, κι ενώ περίμενε το πρώτο τρένο, η αυτοπεποίθησή της γι' αυτή τη μικρή απάτη άρχισε να την εγκαταλείπει. Μία-μία, οι αντιρρήσεις ξεπηδούσαν. Πρώτ' απ' όλα, μπορεί να είχε κάνει λάθος, και να περίμενε άδικα σ' αυτή τη γραμμή. Έπειτα, ακόμη κι αν το ζευγάρι των καθηγητών περνούσε από εκεί, η ταχύτητα του τραίνου θα την εμπόδιζε να δει σε ποιο βαγόνι καθόντουσαν. Ωστόσο, κι αυτό το ενδεχόμενο ήταν χειρότερο απ' όλα, μπορεί η Μαργκερίτ να την αναγνώριζε, κι οι συστάσεις να γίνονταν επί τόπου πολλαπλασιάζοντας την αμηχανία της, καθώς θα έπρεπε να φωνάζουν για να υπερνικήσουν το θόρυβο του τραίνου. Μ' αυτή τη σκέψη ετοιμάστηκε να φύγει, όταν ξαφνικά από το βάθος της σήραγγας ακούστηκε το τρίξιμο των γραμμών, και στο πρόσωπό της φύσηξε ο γνώριμος ζεστός αέρας, μυρίζοντας όπως το χώμα σ' ένα κελλάρι με τρόφιμα. Η Ελίζ τραβήχτηκε μακριά απ' το κενό, κι ανοιγόκλεισε τα μάτια για να μετρήσει τις πόρτες και τα παράθυρα που περνούσαν τρέχοντας από μπροστά της, ενωμένα σε μια ενιαία μεταλλική λάμψη. Μόλις σταμάτησε, απομακρύνθηκε κι άλλο απ' την πόρτα. Είχε πάρει απόφαση ότι θα έφευγε. Εκείνη την ώρα, από τη μεσαία πόρτα του βαγονιού κατέβηκε μια γυναίκα μ' ένα μωρό στην αγκαλιά της. Η Ελίζ γύρισε να την κοιτάξει, και τότε είδε ότι στην άκρη του βαγονιού, με την πλάτη γυρισμένη προς το μέρος της, καθόταν η Μαργκερίτ με το σύζυγό της. Χωρίς δεύτερη σκέψη, μπήκε στο τρένο κι αμέσως οι πόρτες κλείσαν πίσω της. Αυτό που συνέβαινε ήταν ένα θαύμα. Όχι μονάχα δεν την είχε προσέξει-κι ούτε ήταν δυνατό, έτσι όπως ήταν καθισμένη-αλλά απ' τον τρόπο που είχε γύρει το κεφάλι της φαινόταν να είχε αποκοιμηθεί. Ο άντρας δίπλα της ήταν ελαφρά σκυμμένος, αλλά απ' τις κινήσεις του δεν έμοιαζε να κοιμάται, αφού σε κάθε τράνταγμα του βαγονιού έσκυβε και κοιτούσε απ' το παράθυρο. Νοιώθοντας την περιέργεια να φουντώνει μέσα της, η Ελίζ πλησίασε το ζευγάρι και στάθηκε λίγα μέτρα πίσω τους. Απέναντί απ' τις θέσεις τους υπήρχε ένα στενό πλαίσιο με τζάμι στο κέντρο του, σαν παράθυρο που έβλεπε στο προηγούμενο βαγόνι. Αν κοιτούσε μέσα του απ' την κατάλληλη γωνία, το σκοτάδι της σήραγγας έκανε να καθρεφτίζονται μέσα του κι οι δύο με κάθε λεπτομέρεια. Έτσι ανασηκώθηκε για λίγο στις μύτες των ποδιών, στήριξε το σώμα της πρώτα δεξιά κι ύστερα αριστερά, και στο τέλος βρήκε τη θέση απ' όπου πίστευε ότι μπορούσε να τους παρατηρεί χωρίς εκείνοι να την βλέπουν. Δίχως ν' ανησυχεί που ο άντρας ήταν όντως ξύπνιος-άλλωστε δεν είχαν ποτέ ξανασυναντηθεί για να την αναγνωρίσει-άρχισε να παρατηρεί το πρόσωπό του με πραγματική απληστία. Ήταν αρκετά παχύς, όμως η έκφρασή του είχε μια αξιοπρέπεια σχεδόν επιβλητική, μια ήπια αυστηρότητα που έδινε σημασία στον χαρακτηρισμό *σεβάσμιος*. Κοιτούσε ζωηρά τριγύρω, ενώ για τη βλοσυρή, συνοφρυωμένη όψη του έφταιγε μάλλον η νύστα, γιατί τα μάτια του ήταν ακόμη κόκκινα. Πιο εντυπωσιακή όμως ήταν η γενειάδα του. Ο τρόπος με τον οποίο οι περισσότεροι άντρες έκοβαν τα γένεια τους στις φαβορίτες, αφήνοντας ένα ανάγλυφο κύκλο από τρίχες γύρω απ' το στόμα τους, της φαινόταν πάντοτε ηλίθιος. Απ' την άλλη, όσοι τα άφηναν να μα-

κρύνουν,συνήθως τα ψαλίδιζαν ώστε ν'αποκτούν μια επιφάνεια στρογγυλή,σαν καλοκουρεμένοι θάμνοι,κι αυτό ήταν εξίσου ενοχλητικό.Όμως αυτή η γενειάδα,που πετιόταν ατίθασα όπως ακριβώς φύτρωνε,ήταν ιδιαίτερα σπάνια.Στη φαντασία της η Ελίζ την είχε συνδέσει με καλλιτέχνες και διανοητές μιας άλλης εποχής.Το ότι την συναντούσε στο πρόσωπο ενός γιατρού,μεταξύ των οποίων επικρατούν ένα σωρό κανόνες ευπρέπειας,την έκανε να κοιτάζει τον σύζυγο της Μαργκερίτ με ακόμα μεγαλύτερο θαυμασμό.Ήταν ένας όμορφος άντρας,και κατάφερνε να αποφύγει την αποπνικτική μονοτονία που αποκτά συχνά η εμφάνιση της ηλικίας του.Ικανοποιημένη, και πιστεύοντας ότι οι προσδοκίες της είχαν αρχίσει να εκπληρώνονται με τον καλύτερο τρόπο,συνέχισε να περιεργάζεται το είδωλό του.Προσπαθούσε να υπολογίσει πόσο ψηλός ήταν, ενώ συγχρόνως τον φανταζόταν ντυμένο με τη λευκή του ποδιά,όπως θα τον συναντούσε και πάλι έπειτα από λίγο.Ξαφνικά εκείνος έστρεψε τα μάτια του πάνω της,κι έτσι σταμάτησε να τον κοιτάζει.Αν και προσποιούνταν ότι η προσοχή της χάνονταν στο κενό,αισθανόταν το βλέμμα του να την εξερευνά,όμως δεν την πείραζε.Άλλωστε ήταν η σειρά του να την παρατηρήσει.Έμεινε λοιπόν ακίνητη για μερικά λεπτά,κι όταν είδε πως είχε φτάσει στο σταθμό που ήθελε,τράβηξε το μικρό μοχλό της πόρτας στα δεξιά της και κατέβηκε.Καθώς ανέβαινε τρέχοντας τις σκάλες,η καρδιά της χτυπούσε το ίδιο απ'την προσπάθεια και την αγωνία.Η σύντομη κατασκοπεία της είχε προσφέρει περισσότερα απ'όσα ήλπιζε,αλλά δεν είχε διώξει εντελώς όση νευρική ένταση.Το θράσος που την είχε οδηγήσει σ'αυτή την απόφαση ίσως να μην ήταν αρκετό,όπως η υποψία ότι το φωτεινό μισό του φεγγαριού συμπληρώνει το μαύρο υπόλοιπο μιας σφαίρας δεν αρκεί για να εξερευνήσει κανείς τη σκοτεινή πλευρά της σελήνης.Τώρα όμως δεν μπορούσε πια να κάνει πίσω,και παροτρύνοντας τον εαυτό της να βιαστεί,η Ελίζ ανέβηκε τα πρώτα μέτρα του λόφου που χώριζε το δρόμο από τα κτήρια του πανεπιστημίου με μια ανάσα,χωρίς να πάρει τα μάτια της από τα κόκκινα φύλλα που σκέπαζαν το χώμα.Όταν έφτασε στην κορυφή αισθανόταν τα πνευμόνια της να καίνε με τον κρύο αέρα,και κάθισε στο φαρδύ πεζούλι της δεντροστοιχίας για να ξεκουραστεί.Απέναντί της,βαμμένο μ'ένα απαλό κίτρινο χρώμα,βρισκόταν το κτήριο της ιατροδικαστικής.Τα παράθυρα στο δρόμο ανήκαν στο νεκροτομείο,κι είχαν μπροστά και πίσω τους μια διπλή σειρά από σταυρωτά κάγκελα.Δεν ήταν η πρώτη φορά που η Ελίζ έβλεπε αυτά τα παράθυρα.Πολύ συχνά στο παρελθόν περνούσε απ'τη δεντροφυτευμένη αυλή που υπήρχε μπροστά τους,και κοιτούσε γεμάτη περιέργεια τη φωτισμένη αίθουσα.Ήταν τοποθετημένα σε τέτοιο ύψος ώστε ήταν αδύνατο να δει τί συνέβαινε μέσα,κι όταν στεκόταν στην άλλη πλευρά του δρόμου,τα κάγκελα έκρυβαν ολότελα τη θέα.Τα λιγοστά πράγματα που ήξερε για τη δουλειά του ιατροδικαστή της φαίνονταν γοητευτικά,κι από καιρό είχε αποφασίσει ότι μόλις της δινόταν η αφορμή,θα έβρισκε τον τρόπο να το επισκεπτεί.Βέβαια η επιθυμία αυτή θα έμενε κρυμμένη ίσως για πάντα,αν δεν είχε γνωρίσει στη σκοτεινή αίθουσα ενός άλλου κτηρίου,τη γυναίκα που αποτελούσε πια το αντικείμενο του απεριόριστου θαυμασμού της.Η διδασκαλία της Μαργκερίτ εδώ και δύο μήνες την είχε συνεπάρει τόσο,ώστε είχε φτάσει να θεωρεί τις ώρες των μαθημάτων σαν το πιο σημαντικό κομμάτι της ζωής της.Και για την Ελίζ,που είχε ξεκινήσει τις σπουδές της απρόθυμα,φοβούμενη ότι στις τέχνες θα συναντούσε έναν κόσμο εξίσου άψυχο κι αδιάφορο όσο κι ο αληθινός,η καθημερινή αυτή επαφή ήταν ένα απρόσμενο δώρο.Όταν η Μαργκερίτ έμπαινε στο αμφιθέατρο,πέντε λεπτά πριν αρχίσει το μάθημα,η ατμόσφαιρα στην αίθουσα άλλαζε απότομα.Όσοι τριγύριζαν ανάμεσα στις σειρές των καθισμάτων έτρεχαν βιαστικά στη θέση τους,κι εκείνοι που είχαν την πλάτη γυρισμένη στην έδρα άφηναν στη μέση τη συζήτηση και γλιστρούσαν στο θρανίο με μια περιστροφή.Όλοι παρατηρούσαν τη μεγαλόσωμη γυναίκα καθώς άφηνε την τσάντα μπροστά στην καρέκλα της,κι έβγαζε από την τσέπη την πίπα της ένα πακέτο με

καπνό. Έπειτα κρατούσε σφιχτά το ξύλινο στόμιο ανάμεσα στα χείλη, γέμιζε την πίπα με καπνό και την άναβε με δυό ρουφηξιές. Η κίνηση αυτή προκαλούσε μεγάλη αίσθηση στους μαθητές, ιδιαίτερα τους άνδρες, οι οποίοι αντιμετώπιζαν τις ιδιαιτερότητες της καθηγήτριάς τους με κάποιο φόβο. Κι ήταν πραγματικά παράξενο το θέαμα αυτής της γυναίκας, με το λεπτοκαμωμένο πρόσωπο και τα μαλλιά δεμένα σ' ένα σφιχτό μαντήλι να καπνίζει έτσι. Μαζί με τις φαρδιές φούστες και τα πολύχρωμα γιλέκα που φορούσε, η λεπτομέρεια της πίπας την έκανε να μοιάζει απειλητική στους νεαρούς, που έτσι κι αλλιώς την κοιτούσαν με δέος για το πάχος της. Η Ελίζ όμως θεωρούσε ότι στο ντύσιμο και τη συνήθεια της Μαργκερίτ δεν υπήρχε η παραμικρή δόση εκζητήσης. Άλλωστε, είχε από καιρό αποδεχτεί ότι, αν κι η ίδια δεν ανήκε σ' αυτή την κατηγορία, υπήρχαν άνθρωποι που έκαναν και τα πιο εκκεντρικά ρούχα να φαίνονται πάνω τους απολύτως φυσικά. Μόλις ο λεπτοδείκτης στο ρολόι της αίθουσας άγγιξε τη γραμμή των δώδεκα, η καθηγήτρια άδειαζε τη στάχτη της πίπας στο μεταλλικό καλάθι που υπήρχε δίπλα της, έκλεινε την πόρτα και καθόταν στην έδρα. Από την τσάντα της, που ήταν φτιαγμένη από σκληρό μαύρο δέρμα όπως αυτές που χρησιμοποιούσαν οι γιατροί, έβγαζε τα γυαλιά της και κάποιο βιβλίο απ' το οποίο επρόκειτο να τους διαβάσει. Τα βιβλία αυτά, παρά τις κιτρινισμένες σελίδες τους που είχαν σχιστεί απρόσεχτα στην κορυφή και το απλό, ξεθωριασμένο εξώφυλλό τους, τραβούσαν την προσοχή της Ελίζ πιο πολύ απ' όλες τις καινούριες εκδόσεις που έβλεπε στις φανταχτερές προθήκες των βιβλιοπωλείων, γιατί σε κάθε τσακισμένη γωνία του χαρτιού υπήρχε μια σημείωση που έπρεπε να ακουστεί, κι η Μαργκερίτ μπορούσε να βρεί όποιο κομμάτι ήθελε απλώς φυλλομετρώντας το, όπως είναι δυνατό μονάχα σ' ένα βιβλίο το οποίο έχει διαβαστεί ξανά και ξανά. Όμως και σ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος, τα λόγια της καθηγήτριάς της είχαν την ίδια σιγουριά, σαν να τα συγκρατούσε ένας σκελετός γνώσης τόσο ακλόνητος, ώστε μπορούσε να αφηγήσει τη συνοχή μιας συγκεκριμένης διδασκαλίας και ν' αφηθεί στη γοητευτική αφήγηση μιας ιστορίας χωρίς διακοπή. Πράγματι, κατάφερνε να συνδέσει με τρομερή ευκολία το περιεχόμενο του μαθήματος με οποιοδήποτε ποίημα, ιστορικό έργο ή κομμάτι ενός θεατρικού μονολόγου ήθελε να τους διαβάσει, δίνοντας την εντύπωση πως τη στιγμή εκείνη προσπαθούσε να αποσπάσει κι άλλους υποστηρικτές του συγγραφέα που κρατούσε στα χέρια της. Κι όταν έσβηνε τα φώτα κι οι διαφάνειες, ήδη τοποθετημένες με τη σωστή σειρά στον προβολέα, φώτιζαν τον τοίχο με τη φωτογραφία κάποιου πίνακα, τα σχόλιά της συνέχιζαν να υπακούουν στην ίδια άναρχη πορεία, προσεκτικά σχεδιασμένη από την ίδια χωρίς οι φοιτητές να το καταλαβαίνουν. Μιλούσε αυστηρά για όλα τα έργα, αλλά δεν δίσταζε να φανερώσει τη συμπάθειά της σε κάποιον ζωγράφο, ή τη δυσαρέσκειά της προς την τεχνοτροπία κάποιου άλλου. Με το μακρύ ξύλινο ραβδί που βρισκόταν δίπλα στον πίνακα έδειχνε τα σημεία που έπρεπε να προσέξουν, χτυπώντας απαλά τον τοίχο. Συχνά ειρωνευόταν τους καλλιτέχνες για τα ελαττώματά τους, ή ασκούσε δριμύτατη κριτική σε πολιτικά και θρησκευτικά πρόσωπα της εποχής εκείνης. Η σκωπτική αυτή διάθεση όχι μόνο δεν ενοχλούσε την Ελίζ, αλλά την συνέπαιρνε, και πολλές φορές ήταν ο αυστηρή φωνή της Μαργκερίτ που την εμπόδιζε απ' το να γελάσει. Σ' ένα απ' τα πρώτα μαθήματα, στο φωτεινό περίγραμμα του τοίχου είχε εμφανιστεί ξαφνικά η Τζιοκόντα, χωρίς να έχει σχέση με όσα προηγούνταν. «Τί το παράξενο βρίσκετε στο πρόσωπο αυτής της γυναίκας;» είχε ρωτήσει. Ανάμεσα στους μαθητές ένα στιγμιαίος βόμβος σηκώθηκε, απ' τον οποίο ξεχώριζαν οι αφελείς γνώμες πως το παράξενο στοιχείο ήταν πως η γυναίκα ήταν άσχημη, ή ότι ήθελε να γελάσει και δεν μπορούσε. Η Μαργκερίτ τους είχε διακόψει με απότομο τρόπο. «Εγώ είμαι που θέλω να γελάσω και δεν μπορώ, μ' αυτά που λέτε» τους είχε πει, κι αμέσως είχε προσθέσει, «Μα δεν το βλέπετε; Η γυναίκα αυτή δεν έχει καθόλου φρύδια!» Σαν μαγική εικόνα, η λεπτομέρεια είχε έρθει στην προσοχή της Ελίζ, κι ένα υστερικό γέλιο ξέσπασε μέσα στο μυαλό της για την

ελλιπή της συγκέντρωση.Κι αυτή δεν ήταν η μοναδική έκπληξη που τους επεφύλασσε.Οι περιγραφές της ήταν γεμάτες με τέτοια σκανδαλιστικά αινίγματα,κι απόψεις τόσο προκλητικές που ακούγονταν επαναστατικές ακόμη και μέσα στο απαίδευτο ακροατήριο των μαθητών.Αλλά η Μαργκερίτ αδιαφορούσε για τη βαρύτητα που είχε η υποκειμενική της γνώμη.Ποτέ άλλοτε η Ελίζ δεν είχε ακούσει ότι ο Τζορτζιόνε είχε τον Τισιανό στο τσεπάκι του,ούτε φανταζόταν πως κάποιος θα τολμούσε να παρομοιάσει την οροφή της Καπέλλα Σιστίνα με κρεαταγορά.Ωστόσο στις πρωτόγνωρες θεωρήσεις δεν πρόβαλλε καμμιάν αντίσταση,πιστεύοντας ότι με τις ελάχιστες γνώσεις που είχε μπορούσε μονάχα να ωφεληθεί από αυτές.Εξάλλου κανένα επιχείρημα δεν έμενε αστήριχτο-όλα αναλύονταν διεξοδικά,ακόμη κι αν απ'την αρχή η καθηγήτριά τους εξέφραζε τον αποτροπιασμό της για ένα συγκεκριμένο έργο.Έτσι,δείχνοντας απόλυτη εμπιστοσύνη στα λόγια της,σύντομα έμαθε να αναγνωρίζει μέσα τους μια τρομερή αυθεντικότητα.Κάθε πρωτοποριακός για την εποχή του πίνακας που τους έδειχνε,στη σκέψη της Ελίζ φαινόταν να έχει ζωγραφιστεί και από εκείνην.Πιο πολύ κι από την ευρύτητα της γνώσης,η Μαργκερίτ στα μάτια της κατείχε το προνόμιο των σοφών ανθρώπων,να καταλαβαίνει την κρυμμένη στους υπόλοιπους σημασία των πραγμάτων,και να την αποκαλύπτει με τρόπο σχεδόν προφητικό.Όμως οι προφήτες σπάνια είναι συμπαθείς.Έτσι κι η Μαργκερίτ,παρά τον ανεξάντλητο θησαυρό που τους χάριζε,άφηνε τους περισσότερους μαθητές ασυγκίνητους,κι αυτό γιατί δεν κατάφερε να συμβαδίσει με τη νόρμα της διδασκαλίας που εκείνοι ήθελαν.Δεν κουβέντιαζε ποτέ μαζί τους,χρησιμοποιούσε τη γλώσσα που κανείς συναντά σ'ένα βιβλίο κι όχι στην αβέβαιη φλυαρία των αμφιθεάτρων,κι ήταν υπερβολικά αυστηρή.Αρκετά συχνά διέκοπτε το μάθημα για να κάνει κάποια επίπληξη,που συνήθως απευθυνόταν σ'όλους μαζί.Οι ψίθυροι κι οι ομιλίες την εξόργιζαν,και φώναζε λέγοντας ότι είχαν καταντήσει την αίθουσα αποχωρητήριο.Η Ελίζ βέβαια δεν πτοούνταν απ'τη σκληρότητα αυτή.Σκεφτόταν ότι ήταν άδικο κι ανώριμο στην ηλικία τους να ζητούν αντιμετώπιση νηπίων,που ταραάζονται με τις φωνές της δασκάλας κι απαιτούν από αυτήν το ισοδύναμο της μητρικής στοργής.Από την άλλη,παρά τις απειλές και τις επιπλήξεις,η Μαργκερίτ συνέχιζε ακάθεκτη το έργο της,συνέχιζε να μοιράζει ψήγματα σοφίας σε νεαρούς και νεαρές που δεν είχαν καν την ευγένεια να την ακούσουν,με την αξιοπρόσεχτη προσήλωση και τη μεγαλοψυχία των ανθρώπων που έχουν κατακτήσει μια κορυφαία πνευματική αλήθεια,κι ήσυχoi πλέον δείχνουν το δρόμο σ'εκείνους που είναι πρόθυμοι να τον ακολουθήσουν.Η κατάσταση αυτή γέμιζε την Ελίζ με θυμό,κι αισθανόταν το χρέος,αν όχι να μεταστρέψει την ανόητη συμπεριφορά των συμφοιτητών της-κάτι που ήταν άλλωστε πέρα απ'τη δύναμή της-να παρακολουθεί με πραγματική ευλάβεια όσα λέγονταν στη σκοτεινή αίθουσα.Κι όταν το μάθημα τελείωνε,έμενε ώρες ολόκληρες στη Βιβλιοθήκη γυρεύοντας αντίγραφα των βιβλίων που υπήρχαν στο βάθος της μαύρης τσάντας,ή διακοσμούσε το δωμάτιό της με αντίγραφα έργων που αγνοούσε ως την προηγούμενη μέρα.Καθώς μάλιστα έβλεπε πως απ'το σύνολο των μαθητών μονάχα εκείνη είχε αντιληφθεί την ακτινοβολία της Μαργκερίτ,άρχιζε να τρέφει τη ματαιόδοξη πίστη ότι η αφοσίωσή της δεν περνούσε απαρατήρητη,ότι ο μικρός της αγώνας την έκανε να ξεχωρίζει.Όταν δε,για τελείως διαφορετικό λόγο από εκείνον που υποπευόταν,η καθηγήτριά της άρχισε στ'αλήθεια να της δείχνει περισσότερη προσοχή απ'ό,τι στους υπόλοιπους,η Ελίζ μετά βίας συγκρατούσε τη χαρά της για να μην επηρεάσει την έκφραση και τις κινήσεις της.Με κάθε χαμόγελο που της απηύθυνε ένοιωθε το πρόσωπό της να παγώνει-είχε κερδίσει τη συμπάθεια μιας τόσο σημαντικής γυναίκας,η οποία παρέμενε σκυθρωπή για όλους τους άλλους.Λίγο-λίγο,ο θαυμασμός της άρχισε να παίρνει τη μορφή μιας ολοκληρωμένης έλξης,έτσι ώστε όλο και πιο συχνά αναρωτιόταν για το πώς ήταν στην καθημερινή της ζωή η Μαργκερίτ.Βλέποντας τους φοιτητές ν'αδειάζουν την αίθουσα στο

τέλος του μαθήματος, αισθανόταν δυσαρεστημένη που η μοίρα την ανάγκαζε να τους ακολουθήσει. Οι διασκεδάσεις τους, ο τρόπος ζωής τους, δεν είχε κανένα ενδιαφέρον. Την ίδια στιγμή κοιτούσε προς την έδρα και σκεπτόταν πόσο θα ήθελε να βρεθεί έστω και για ένα απόγευμα στη συντροφιά της καθηγήτριάς της. Στη φαντασία της έπλαθε τον χώρο μιας υποθετικής συνάντησης, όπου το θέμα της συζήτησης-για να μην της φέρει άγχος η ίδια η φαντασίωσή της-ήταν αόριστο, έτσι που έβλεπε απλώς τις δύο τους καθισμένες σε κάποιο καφέ ν'ανοιγοκλείνουν τα χείλη τους. Κι ήταν τόσο μεγάλη η λαχτάρα της για μια πίο κοντινή επαφή, που όταν έμαθε ότι ο καθηγητής της ιατροδικαστικής ήταν ο σύζυγος της Μαργκερίτ, δυσκολεύτηκε να το πιστέψει. Συνήθως φανταζόμαστε ότι οι άνθρωποι που αποτελούν τα είδωλά μας δεν μπορούν να έχουν μια συνηθισμένη οικογενειακή ζωή, πως η τελειότητά τους δεν τους επιτρέπει να ανεχτούν την παρουσία ενός μόνιμου συντρόφου ή ενός παιδιού, ώστε η ύπαρξη αυτών, όταν την πληροφορούμαστε, μοιάζει εξωπραγματική, κι αντί να αναιρεί το δέος μας, το διπλασιάζει. Χωρίς κανένα λόγο, η Ελίζ σκεπτόταν τη σχέση αυτή που είχε μάθει, κι απολάμβανε το πνευματικό συνταίριασμα. Ήταν επόμενο να συμβαίνει κάτι τέτοιο, έλεγε στον εαυτό της. Μια γυναίκα όπως η Μαργκερίτ δεν θα διάλεγε για σύντροφό της οποιονδήποτε άντρα, ούτε καν έναν επιστήμονα, αν δεν είχε κι εκείνος κάτι που να τον κάνει ξεχωριστό. Οι ιατροδικαστές, με το να είναι οι τελευταίοι που βρίσκονταν κοντά στον άνθρωπο μετά το τέλος, ψάχνοντας και πολλές φορές αγγίζοντας την αιτία του θανάτου, ήταν, ήταν-και στο σημείο αυτό ο ειρμός της σκέψης της θόλωνε απ'τη συγκίνηση-σαν τους ψυχοπομπούς των αρχαίων θρησκειών. Κι όσο ο νους της έφτιαχνε το υποθετικό πορτραίτο του συζύγου, παραλάσσοντας τα ίδια στοιχεία που τη γοήτευαν και στην καθηγήτριά της, η Ελίζ άρχισε να καταστρώνει ένα σχέδιο. Η απομακρυσμένη θέση της στο κέντρο της αίθουσας δεν αρκούσε πλέον. Με το κατάλληλο πρόσχημα, θα κατόρθωνε να εισδύσει ανάμεσά τους, και να ζήσει λίγη απ'τη ζωή τους. Δεν ήξερε πώς αυτό θα την ωφελούσε, όμως ένα ήταν βέβαιο: από κοντά θα έβλεπε καλύτερα αν ο στόχος τον οποίο ξεκινούσε να φτάσει ήταν στην πραγματικότητα τόσο αξιέραστος. Μόνο η έλλειψη προσχήματος την εμπόδιζε, ώσπου μια μέρα, την ίδια κατά σύμπτωση που η Μαργκερίτ είχε διαλέξει να μιλήσει για τους πίνακες του Ιερώνυμου Μπός, αποφάσισε να μιλήσει στην καθηγήτριά της. Ακόμη κι αν δεν είχε βρεί την ερώτηση η οποία θα δικαιολογούσε μιαν ιδιαίτερη συνομιλία, είχε κουραστεί απ'τις διαρκείς αναβολές, και μόλις τα έσβησαν τα φώτα έθεσε στον εαυτό της σαν όριο το προκείμενο μάθημα. Όταν η ώρα περνούσε, θα πλησίαζε την έδρα και θα εξέφραζε την απορία που στο μεταξύ θα είχε επινοήσει, όποια κι αν ήταν αυτή. Η αγωνία βέβαια έδιωχνε κάθε πιθανή μηχανορραφία απ'το μυαλό της Ελίζ, κι είχε έτσι απομείνει να κοιτάζει πανικόβλητη τους πίνακες που αλλάζαν, χωρίς να γράφει στο τετράδιο ή να προσέχει κάτι απ'όσα συνέβαιναν γύρω της. Καμμιά απορία δεν ακουγόταν πειστική, αφού τα εκτενή σχόλια κάθε μαθήματος θα άφηναν περιθώριο για ερωτήσεις μονάχα σ'εκείνους που προσπαθούσαν με εξόφθαλμο τρόπο να κερδίσουν την εύνοια της καθηγήτριας, ή, ακόμη χειρότερα, σ'εκείνους που ήσαν εντελώς απρόσεχτοι. Σε απόλυτη σύγχυση, κοίταξε τον πίνακα που υπήρχε στον τοίχο, κι αυτός με τη σειρά του της πέταξε κατά πρόσωπο τη λύση. Απέναντί της έβλεπε μικροσκοπικούς ανθρώπους να καίγονται, να τεμαχίζονται και να καταβροχθίζονται. Η βιαότητα της εικόνας έφερε στη μνήμη της αυτό που είχε ξεχάσει, και που τώρα της πρόσφερε τη μία και μοναδική ερώτηση στην οποία η καθηγήτριά της θα ήταν αδύνατο να μην απαντήσει καταφατικά. Μόλις η αίθουσα φωτίστηκε και πάλι έμεινε για λίγο στη θέση της, δοκιμάζοντας σιωπηλά τον πιο εύλωτο τρόπο, κατέβηκε βιαστικά τις σκάλες, και χάνοντας μπροστά στο βλοσυρό βλέμμα της Μαργκερίτ όλη της την ψυχραιμία, ζήτησε την άδεια να παρακολουθήσει μια νεκροτομή το ίδιο απερίφραστα όπως θα ζητούσε απ'τη φουρνάρισά της μια φραντζόλα ψωμί. Αλλά παρά την ατυχή

έλλειψη εισαγωγής,το τέχνασμά της δεν φαινόταν να πηγαίνει χαμένο.Ήταν φανερό πως την είχε αιφνιδιάσει-άλλωστε ποιός θα ζητούσε κάτι τόσο αλλόκοτο για να κερδίσει την ευνοϊκή μεταχείριση ενός προστατευόμενου μαθητή;-κι έπειτα από μερικές αμήχανες στιγμές η Ελίζ πήρε την απάντηση που ήθελε.Είχε βγεί απ'την αίθουσα ευχαριστώντας την καλή της τύχη.Μια τόσο στενή συνάντηση,και μάλιστα το επόμενο πρωί,σίγουρα θα προκαλούσε μεταξύ τους σχόλια για εκείνην.Ίσως από το ίδιο κιάλας βράδυ να ήταν το θέμα της κουβέντας τους.Κι ήταν παραπάνω από βέβαιο ότι στο εξής η σχέση της με την αγαπητή της καθηγήτρια θα αποκτούσε μια επιπλέον οικειότητα,έστω κι όχι τόσο τίμια κερδισμένη,κι αυτό εξακολουθούσε να σκέπτεται η Ελίζ την ώρα που καθόταν ανάμεσα στα δέντρα,όταν απέναντί της είδε τον άντρα με τη γενειάδα να περνάει βιαστικός και να μπαίνει στο κτήριο της ιατροδικαστικής.Παρολίγο δεν θα τον είχε προσέξει,έτσι αφηρημένη που ήταν.Ανασηκώθηκε και στάθηκε απέναντι απ'τα παράθυρα του νεκροτομείου.Τα φώτα άναψαν,κι η σιλουέττα του άντρα φάνηκε μέσα από τα μαύρα κάγκελα να κινείται.Τώρα πια δεν χωρούσε καμιά αμφιβολία για την ταυτότητά του.Προσπάθησε κατενθουσιασμένη να διακρίνει τις κινήσεις του μέσα στο νεκροτομείο,η απόσταση όμως ήταν πολύ μεγάλη,ακόμη κι όταν στεκόταν στις μύτες των ποδιών.Έμεναν μερικά λεπτά μέχρι τις οχτώ,κι ήθελε να εμφανιστεί ακριβώς στην ώρα της.Έτσι στηρίχτηκε στον υγρό κορμό του δέντρου και περίμενε,πάντοτε κοιτάζοντας τα σκονισμένα τζάμια στην άλλη πλευρά του δρόμου.Ξαφνικά,η σιλουέττα πλησίασε το παράθυρο.Τρομαγμένη έγειρε στο πλάι, έπειτα κατέβηκε απ'το πεζούλι μ'ένα μικρό άλμα και διέσχισε το δρόμο.Όταν έφτασε μπροστά στην πόρτα της ιατροδικαστικής,σταμάτησε και κοίταξε μέσα.Η επιγραφή στην πόρτα του νεκροτομείου φαινόταν κάπως εχθρική,και καθώς τη διάβαζε,η μηχανή του ανελκυστήρα γρύλλισε δυνατά.Κάποιος κατέβαινε απ'τον δεύτερο όροφο,κι η Ελίζ σκέφτηκε ότι θα ήταν καλό να βεβαιωθεί ότι δεν έκανε λάθος,προτού χτυπήσει την πόρτα της αίθουσας που ήταν απαγορευμένη σε όλους.

IV

Την ώρα που η Ελίζ καθόταν ανάμεσα στα δέντρα,δύο μάτια την παρακολουθούσαν από την άκρη του δρόμου.Τα μάτια ανήκαν στον Σεζάρ,κι ο Σεζάρ με τη σειρά του ανήκε σ'έναν κόσμο αρκετά διαφορετικό από εκείνον όπου βρισκόταν τώρα, με τα κόκκινα κτήρια και τις συμμετρικές δεντροστοιχίες.Το σπίτι του ήταν ένα μικρό διαμέρισμα,φτιαγμένο μέσα στη στέγη μιας παλιάς πολυκατοικίας.Ανοίγοντας κάθε πρωί το παράθυρο της κρεβατοκάμαρας έβλεπε ολόκληρο σχεδόν το κέντρο της πόλης,ενώ οι περαστικοί αντίκρυζαν το χαριτωμένο θέαμα ενός νεαρού,να χασμουριέται κρεμασμένος κατά το ήμισυ από μια τρύπα στο κέντρο της γκρίζας στέγης.Ο Σεζάρ συντηρούσε τον εαυτό του περιστασιακά,δουλεύοντας σε ανθοπωλεία,ως σερβιτόρος σε μπιστρό,παίζοντας φουσαρμόνικα στο μετρό,και πιο πολύ με τις ευγενικές επιταγές που έπαιρνε στο τέλος της εβδομάδας μαζί με την αλληλογραφία του.Η ασυγκράτητη αυτή ελευθερία της ζωής του είχε εμπνεύσει στο χαρακτήρα του μια κάποια ελευθεριότητα,έτσι ώστε απ'το παράθυρο της ψηλοτάβανης κρεβατοκάμαρας πολλές κοπέλες είχαν δει το φεγγάρι και τον ήλιο ν'ανατέλλουν,όσο εκείνος αποκοιμιόταν στην αγκαλιά τους.Όπως όμως κι οι περισσότεροι άτακτοι στον έρωτα άνθρωποι,κι αυτός έψαχνε μονίμως για τη γυναίκα που θα συμμαζεύε την ακατάστατη ζωή του, μονάχα που η νεανική του ανυπομονησία τον έσπρωχνε διαρκώς από τη μιαν απόλαυση στην άλλη.Η γνωριμία του με την Ελίζ είχε συμβεί ακριβώς επάνω στη στιγμή μιας τέτοιας υπόσχεσης,πως απ'το βράδυ εκείνο θα συμμορφωνόταν οριστικά,κι η πρώτη ματιά τον προέτρεπε ταυτόχρονα να τηρήσει και να παραβεί τον πρόσφατο όρκο του.Είχε μόλις πιάσει δουλειά σ'ένα καφέ,κι όταν την είδε να κάθεται σ'ένα από

τα τραπεζάκια του δρόμου έτρεξε και στάθηκε όλος προθυμία μπροστά της. Έπειτα από λίγο της έφερε το τσάι που είχε ζητήσει, κι όλο το υπόλοιπο απόγευμα καθόταν και την κοίταζε να πίνει και να διαβάζει στο τραπέζι της. Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει, και το αφεντικό του τον πλησίασε αγανακτισμένο για να ρωτήσει για ποιόν λόγο είχε σταματήσει να παίρνει παραγγελίες, όμως εκείνη την ώρα η κοπέλα με τα ξανθά μαλλιά κοίταζε το ρολόι της κι αφού άφησε μερικά χρήματα δίπλα στο φλυτζάνι της σηκώθηκε κι ετοιμάστηκε να φύγει. Ο Σεζάρ έλυσε γρήγορα την ποδιά του, και την απόθεσε μαζί με τον δίσκο στα απλωμένα απ' την απελπισία χέρια του αφεντικού του, και σε μια πρωτοφανή για το καφέ κίνηση παραίτησης, έτρεξε πίσω απ' την άγνωστη κοπέλα, σταματώντας μονάχα για να πάρει τα χρήματα του τσαγιού απ' το τραπέζι της. Παρόλο που έπρεπε να βιαστεί για να μην χάσει τα ίχνη της μέσα στη νύχτα, ήξερε ότι ακόμη κι αν την πρόφταινε δεν θα της μιλούσε. Όσο κι αν το ήθελε, η νεαρή αυτή δεν επρόκειτο να τον ακολουθήσει στο σπίτι του με την πρόφαση να ακούσουν μουσική. Το βιαστικό φλέρτ αυτού του είδους ίσως να την πρόσβαλλε, κι είχε πολλούς λόγους να το πιστεύει. Πρώτ' απ' όλα ήταν ντυμένη με την απροσεξία των μορφωμένων γυναικών, κι απ' το κοντό της κούρεμα υπέθετε πως υπήρχε πάντα το ενδεχόμενο να μην αγαπούσε τους άντρες. Βέβαια μπορεί να συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο, κι η εμφάνισή της να είχε ως μοναδικό σκοπό να προσελκύσει τους πιο εκλεκτικούς άντρες, και να αποτρέψει τους ανόητους νεαρούς που θα έτρεχαν από πίσω της, κι οποίοι δεν ήταν εξοικειωμένοι μ' αυτή τη διαφορετική όψη της γοητείας. Αλλά ο Σεζάρ γλιστρούσε ανάμεσα στις κατηγορίες των αντρών- από τη μιά ήθελε όσο τίποτε να ξαπλώσει μαζί της, κι από την άλλη είχε τη δύναμη, χάρη στην πικρία που του είχε προσφέρει στο παρελθόν ο εφήμερος έρωτας, ν' αποφασίσει μέσα σ' ένα λεπτό πως για την κατάκτηση της κοπέλας αυτής θα θυσιάζε όλο τον έτσι κι αλλιώς χαμένο χρόνο του. Θα δεχόταν κάθε εξευτελισμό της αγάπης για να κερδίσει τη συμπάθειά της, κι αν ανακάλυπτε πως οι προτιμήσεις της τον απέκλειαν, ήταν διατεθειμένος ως και να μεταμφιεστεί. Όποια πάντως κι αν ήταν η αλήθεια, απ' το πρώτο κιόλας βράδυ της γνωριμίας τους είχε φανεί ότι θα χρειαζόταν ένα εξαιρετικό δόλωμα και αφθονία σιωπής για να πλησιάσει κοντά στο εκθαμβωτικό αυτό δημιουργήμα της φύσης. Την είχε ακολουθήσει στο μετρό, και σ' όλη την αλλοπρόσαλλη διαδρομή της μέσα στην πόλη, ώσπου γύρω στις δύο μετά τα μεσάνυχτα επέστρεψε στο σπίτι μαζί της, προχωρώντας σε ασφαλή απόσταση πίσω της. Όταν αντίκρουσε την κλειστή εξώπορτα της πολυκατοικίας ένοιωσε δυσαρεστημένος που δεν μπορούσε να ανέβει στο διαμέρισμά της, ωστόσο κάθισε στο πλατύσκαλο της εισόδου και προσπάθησε να κρατηθεί ξύπνιος. Δεν χωρούσε ούτε η ελάχιστη δόση απρονοησίας- ήταν πιθανό αυτό να μην ήταν το σπίτι της, κι απλώς να περνούσε τη νύχτα στο σπίτι κάποιας φίλης της. Μόνο αν την ακολουθούσε και το επόμενο πρωί θα κατόρθωνε να βεβαιωθεί, κι εξάλλου έπρεπε να μάθει πού πήγαινε τα πρωινά, για να βρίσκεται στο εξής κι αυτός εκεί. Ύστερα από λίγη ώρα οι δυνάμεις του τον εγκατέλειψαν κι αποκοιμήθηκε κουλουριασμένος μπροστά στην εξώπορτα. Η τελευταία σκέψη του ήταν ότι το επόμενο πρωί θα έπρεπε να κλέψει μερικά χρήματα από κάποιον περαστικό, γιατί επάνω του δεν είχε ψιλά ούτε για το μετρό. Για καλή του τύχη, δεν χρειάστηκε να κάνει τίποτε απ' όλα αυτά. Καθώς έβγαινε απ' την πολυκατοικία στις επτά, η κοπέλα τον ξύπνησε, κι εκείνος τραβήχτηκε ξαφνιασμένος για να μην τον αναγνωρίσει. Πιστεύοντας ότι επρόκειτο για κάποιον άστεγο ζητιάνο, αισθάνθηκε τέτοια τρομερή θλίψη, ώστε έσπρωξε ένα διπλωμένο χαρτονόμισμα μέσα στο χέρι του Σεζάρ, ο οποίος λίγα λεπτά αργότερα καθόταν στο ίδιο βαγόνι του μετρό και κοιτούσε εκστατικός το βυσσινί παλτό και το άσπρο φόρεμά της. Περιπατήσαν μέχρι το πανεπιστήμιο, όπου την είδε έντρομος να εξαφανίζεται μέσα σ' ένα πλήθος φοιτητών. Όσο κι αν την έψαχνε δεν κατάφερε να την βρεί- αυτά τα κτήρια του πανεπιστημίου, με τις δαιδαλώδεις σκάλες και τους αμέτρητους διαδρόμους πάντοτε τον έκαναν να

σαστίζει. Ενοχλημένος από την πολυκοσμία κάθισε σ' ένα παγκάκι στην αυλή, κι έπειτα από μια ώρα την είδε να βγαίνει και πάλι, ένα ζωντανό θαύμα, από την κεντρική πύλη, ανάμεσα σε δεκάδες άσχημους νεαρούς κι αδιάφορες νεαρές. Ο Σεζάρ πετάχτηκε προς το μέρος της και λίγο έλειψε να ορμήξει και να την σηκώσει στην αγκαλιά του. Όταν έκρινε ότι η απόσταση που τους χώριζε του επέτρεπε να την ακολουθήσει, ξεκίνησε και πάλι. Τα πόδια του πονούσαν σαν να φορούσε παιδικά παπούτσια, αλλά δεν πήγαινε πιο αργά από φόβο μήπως την χάσει ξανά μέσα στο πλήθος. Ξαφνικά σταμάτησε για να χαιρετήσει κάποιον γνωστό της, και για να μην δώσει στόχο καθυστερώντας κι εκείνος στο ίδιο σημείο, μπήκε στην πρώτη πόρτα που υπήρχε αριστερά του, και βρέθηκε μέσα σ' ένα μαγαζί γυναικείων αρωμάτων. Η υπάλληλος πλησίασε για να τον εξυπηρετήσει, αλλά ο Σεζάρ έβαλε το δάχτυλο μπροστά στο στόμα και της έκανε «Σστ!» για να σωπάσει. Απ' την ανοιχτή πόρτα άκουγε καθαρά την κουβέντα που γινόταν λίγα μέτρα πιο εκεί, και συνειδητοποίησε με συγκίνηση ότι ήταν η πρώτη φορά που άκουγε τη φωνή της κοπέλας. Ήταν ονειρεμένη, όπως και κάθε τι δικό της. Καθώς αποχαιρετιόντουσαν, ο φίλος της - ένας φαλακρός γέρος με μια τρομερή μύτη - έγνεψε προς το μέρος της και φώναξε: «Εις το επανιδείν, Ελίζ!» Σαν κεραυνός ο ήχος του ονόματός της χτύπησε στ' αυτιά του και τον έκανε να βγεί απ' το μαγαζί αμέσως. Τώρα πιά ήξερε όσα ήθελε να μάθει, ωστόσο την ακολούθησε και για την υπόλοιπη μέρα στη Βιβλιοθήκη, σ' ένα-δυό δυσκοπωλεία στο κέντρο, και γύρισε αργά το απόγευμα στο σπίτι της. Όλες αυτές τις ώρες χόρταινε τα μάτια του με την εικόνα της, την εικόνα αυτού του τέλειου αγάλματος που είχε ζωντανέψει, κι επαναλάμβανε νοερά το όνομά της. «Ελίζ, Ελίζ...» θα μπορούσε να έχει πιο ταιριαστό όνομα απ' αυτό; Με θλίψη είδε και πάλι την εξώπορτα της πολυκατοικίας να κλείνει, κι αν δεν ένοιωθε στην πλάτη του ένα ρίγος νοσταλγίας για το στρώμα του κρεβατιού του, θα περνούσε άλλη μια νύχτα στις σκάλες, έστω κι αν ήταν πλέον σίγουρος. Κι από το ίδιο κιάλας βράδυ, άρχισε να καταστρώνει την παγίδα του. Θα ήταν φυσικά μάταιο να της μιλήσει, αφού όσες φορές στο παρελθόν είχε δοκιμάσει να δείξει σε μια γυναίκα τον έρωτά του, όσες φορές οι προθέσεις του ήταν όπως και τώρα σοβαρές, είχε αποτύχει. Θυμόταν τον εαυτό του να προσχεδιάζει κάθε λέξη και κίνηση, να στήνει τις υποθετικές αντιδράσεις και να οργανώνει την ενέδρα του άψογα, όμως όσο μεγαλύτερος ήταν ο αγώνας του τόσο πιο οικτρή ερχόταν κι η απογοήτευση. Την τελευταία στιγμή η απάθεια έδειχνε το πρόσωπό της, κι ο Σεζάρ βρισκόταν να χαμογελά όπως ο συγγενής ενός νεκρού την ώρα που δέχεται τα συλληπητήρια, με την καρδιά γεμάτη αγάπη που δεν μπορούσε να χαρίσει. Υπήρχε κάτι στον ιδιόμορφο κι απρόβλεπτο χαρακτήρα του που ύστερα από λίγο καιρό απωθούσε κάποιες γυναίκες απ' την ιδέα να ζήσουνε μαζί του, ενώ άλλες δεν του έδιναν ούτε την ευκαιρία να τις πλησιάσει. Αλλά με την Ελίζ, η προοπτική μιας τέτοιας απόρριψης θα ήταν καθαρός θάνατος. Δεν θα μπορούσε με κανένα τρόπο να αντέξει την άρνησή της, κι έτσι έπρεπε να εξασφαλίσει την αγάπη της προτού το καταλάβει. Το τέχνασμά του θα ήταν ένα γράμμα. Σε αντίθεση όμως με τα γράμματα των ερωτευμένων, αυτό δεν θα ήταν γεμάτο ταπεινές ικεσίες και δουλοπρεπείς όρκους αγάπης. Το χαρτί αυτό θα ήταν το ισοδύναμο ενός ξαφνικού φιλιού από κάποιον άγνωστο, ένα ερωτικό αίνιγμα σχεδόν βιβλικό, που θα απευθυνόταν στον μοναδικό πιστό πριν εκείνος καν υποψιαστεί την ύπαρξη του Θεού. Για μερικές εβδομάδες άφησε την ιδέα του να καρποφορήσει, και στο μεταξύ συνέχισε το ασταμάτητο κυνηγητό, ακολουθώντας την Ελίζ νύχτα-μέρα. Έμαθε πως στο πανεπιστήμιο είχε το δικό της γραμματοκιβώτιο, μια κλειδωμένη ξύλινη πορτούλα ανάμεσα σε δεκάδες άλλες, κι ότι από εκεί έπαιρνε κάθε μεσημέρι τα σημειώματα και τα φυλλάδια που της είχαν αφήσει. Όταν λοιπόν χόρτασε απ' την απόμακρη εικόνα της κι ήξερε με ποιά λόγια έπρεπε να της γράψει, κάθισε κι έφτιαξε την παγίδα του. Διάβασε ξανά και ξανά τις λιγιστές σειρές, προσπαθώντας να μαντέψει την έκπληξή της, και κάθε φορά που

τέλειωνε έκλεινε τα μάτια και φανταζόταν ότι ήταν ο ίδιος το γράμμα, κλεισμένος μέσα στο σκοτεινό κιβώτιο, ώσπου εκείνη άνοιγε την πόρτα, τον έβγαζε στο φώς και τον ξεδίπλωνε για να διαβάσει τις σκέψεις του. Η αυτοπεποίθησή του είχε φουντώσει, κι ένοιωθε ήδη την παρουσία της στο υπνοδωμάτιο καθώς δίπλωνε το χαρτί. Αυτή τη φορά ήταν αδύνατο να αποτύχει. Οι λέξεις είχαν αποκτήσει με το μελάνι το βάρος που ποτέ δεν θα χωρούσε σε μιαν ερωτική κουβέντα, κι απαλλαγμένες απ' την ορμή της επιθυμίας έφτιαχναν ένα ψυχρό κι υπολογισμένο μήνυμα, το οποίο θα την έκανε να παγώσει από έρωτα όπως είχε συμβεί και σ' εκείνον όταν την είδε για πρώτη φορά. Με την ευγενική του επίθεση θα κατόρθωνε να εκβιάσει το ενδιαφέρον της, απλά και μόνο με τη σφοδρότητα του πάθους που αποκάλυπτε. Όποια όμως κι αν ήταν τα συναισθήματά της, θα ήταν αδύνατο να τα εκφράσει αν εκείνος δεν της το επέτρεπε, κι η κυριαρχία αυτή ήταν το πιο ηδονικό φλέρτ. Τέτοιες ήταν οι ελπιδοφόρες σκέψεις που τον αποκοίμισαν. Ξυπνώντας σήμερα το πρωί, ο Σεζάρ είδε ότι κρατούσε ακόμη το γράμμα στο χέρι του. Χωρίς να πλυθεί, ντύθηκε γρήγορα και κατέβηκε στο δρόμο. Σ' όλη τη διαδρομή μέχρι το πανεπιστήμιο ψιθύριζε μέσ' απ' τα χείλη του τις φράσεις που είχε γράψει το προηγούμενο βράδυ, απορώντας με την παιχιδιάρικη διάθεση που τον είχε καταλάβει όταν σχημάτιζε με προσοχή αυτές τις λέξεις:

«Αγαπημένη μου Ελίζ,

γνωρίζω το όνομά σας απ' τη στιγμή που άκουσα να το προφέρουν, όπως τα μικρά παιδιά μαθαίνουν κάποτε ότι το φώς της ημέρας λέγεται ήλιος. Αν και δεν το έχετε αντιληφθεί, σας ακολουθώ ευλαβικά εδώ και καιρό, όπου κι αν πηγαίνετε. Ο αέρας που μόλις αναπνεύσατε είναι κι η δική μου αναπνοή, ως και το τελευταίο ξερό φύλλο του δρόμου ξέρει καλά ότι τα βήματά μου έρχονται πίσω από τα δικά σας. Όμως μην ανησυχείτε, γιατί δεν θέλω να σας κάνω κακό-μονάχα να σας παρατηρήσω λίγο ακόμη, και ν' αναρωτηθώ πώς είναι δυνατόν τα χείλη σας να έχουν φτιαχτεί σε τέτοια αρμονία με τα δικά μου. Ήδη σας βλέπω να ξαπλώνετε στο κρεβάτι μου. Αν δεν βλέπετε κι εσείς το ίδιο, είναι γιατί δεν έχετε κοιτάξει προσεκτικά. Βρίσκομαι όλο και πιο κοντά σας, σας φιλώ,

Το Παιχνίδι σας.»

Το γράμμα του έδινε όσα πλεονεκτήματα χρειαζόταν. Στην ουσία επρόκειτο για ένα αίνιγμα, μια εξομολόγηση απέναντι σ' ένα βουβό εξομολογητή. Η Ελίζ θα ξαφνιαζόταν, ίσως και να τρώμαζε, αλλά ο φόβος της θα είχε τη γλυκιά αναστάτωση της κολακείας, αφού στα χέρια της θα κρατούσε την απόδειξη ενός ανθρώπου που ένοιωθε για αυτήν το πιο μεγάλο πάθος. Μάλιστα είχε φροντίσει να λείπει από το γράμμα κάθε λεπτομέρεια που θα μπορούσε να αποκαλύψει την ηλικία του, ακόμη και το ίδιο του το φύλο. Η λατρεία ενός άντρα μπορεί να μην την ενδιέφερε, μα και σ' αυτή την περίπτωση, αν βεβαιωνόταν για την προτίμησή της, ο Σεζάρ είχε αποφασίσει να πλέξει ως το τέρμα τον ερωτικό του ιστό, υποδυόμενος ύπουλα την ερωτευμένη γυναίκα μέσα στα γράμματά του. «Μπορώ να συναγωνιστώ οποιαδήποτε γυναίκα», σκέφτηκε, και για να σιγουρευτεί κοιτάχτηκε στο τζάμι του μετρώ. Ασφαλώς θα χρειαζόντουσαν μερικές αλλαγές. Η ώρα κόντευε οχτώ όταν το τραίνο έφτασε στο σωστό σταθμό, κι ανεβαίνοντας με τέσσερις δρασκελιές τη σκάλα βρέθηκε μπροστά στο μικρό λόφο του πανεπιστημίου. Ήταν ήσυχα τριγύρω, κι υπέθεσε ότι οι περισσότεροι μαθητές κοιμόντουσαν ακόμη μακάρια, ή κατά ευεργετικό τρόπο ήσαν συγκεντρωμένοι κάπου μακριά. Ο κρύος αέρας έκανε το πουκάμισό του, ιδρωμένο από τον ύπνο, να κολλάει βασανιστικά στην πλάτη και το στήθος του, όμως δεν έδωσε σημασία κι ανέβηκε γρήγορα ως τη δέντροστοιχία. Εκεί σταμάτησε για λίγο κι ακούμπησε σ' ένα δέντρο για να ξαποστάσει. Εκτός των άλλων, υπενθύμισε στον εαυτό του, έπρεπε να βρεί μόνος του το χώλ με τα γραμματοκιβώτια δίχως ν' αργοπορήσει πολύ, γιατί αν το πανεπιστήμιο

γέμιζε με φοιτητές, μπορεί κατά δαιμονική σύμπτωση η Ελίζ να περνούσε απαρατήρητη ανάμεσά τους και να τον έβλεπε καθώς έριχνε το γράμμα. Έτοιμος να ξεκινήσει και πάλι έσκυψε μπροστά απ' το μαύρο κορμό, και τότε την είδε καθισμένη, μερικά μέτρα πιο εκεί, σαν εικόνα από έντονο όνειρο που εμφανίζεται ξανά την ημέρα. Ο Σεζάρ κοίταξε το μαύρο κοστούμι και το λευκό πουκάμισο που τόνιζαν την απόκοσμη ομορφιά της, κι έπειτα κρύφτηκε έντρομος πίσω απ' το δέντρο, μόλις μια σκιά του προηγούμενου ψύχραιμου πλάσματος το οποίο φώλιαζε στο γράμμα του. Έπειτα από τόσες εβδομάδες αδιάλειπτης παρακολούθησης, η απρόσμενη εμφάνισή της τον είχε ξαφνιάσει ακριβώς σαν να γνώριζε κιόλας όσα σκόπευε να της πεί και να της γράψει. Πιέζοντας το σώμα του πάνω στο δέντρο για να συγκρατηθεί και να μην φανερώσει την κρυψώνα του, έκλεισε τα μάτια, σταύρωσε το δεξί του χέρι γύρω απ' τον αριστερό του αγκώνα, κι έφερε το δεξί του πόδι στη λακκούβα που σημάτιζε το αριστερό του γόνατο. Η στάση αυτή του ερωδιού τον βοηθούσε πάντα να σκέπτεται πιο ήρεμα, κι έτσι μετά από ένα λεπτό αναρωτήθηκε μήπως αυτό που είχε δει δεν ήταν μια παραίσθηση, ένα κράμα της αγωνίας του να μην τον υποπτευθεί και της λαχτάρας να την ξαναδεί. Έτσι, αφού πρώτα κατέβασε το πόδι του για να μην χάσει την ισορροπία του, έβγαλε δειλά το κεφάλι του και κοίταξε το πεζούλι. Η Ελίζ δεν ήταν πια εκεί. Ίσως να ήταν πράγματι μια φάρσα της ίδιας του της φαντασίας, ο ζωντανός φόβος ότι το γράμμα του μπορεί να κατέληγε σχισμένο και πεταμένο, όμως ο Σεζάρ δεν ήθελε ούτε να σκεφτεί αυτό το ενδεχόμενο. Δεν ήξερε τί ακριβώς είχε δει, παρ' όλ' αυτά προχώρησε στην αντίθετη κατεύθυνση κρυμμένος πίσω απ' τη δέντροστοιχία, και μόνο όταν έφτασε απέναντι απ' τον κήπο του κεντρικού κτηρίου τόλμησε να βγεί στο πεζούλι. Στο βάθος του δρόμου υπήρχε μονάχα ένα σταματημένο αυτοκίνητο. Πιο ήρεμος τώρα, πέρασε το δρόμο κι ανέβηκε τις σκάλες της εισόδου. Το χωλ ήταν σκοτεινό, κι ο απαλός αντίλαλος των βημάτων του στο μάρμαρο είχε κάτι το τρομακτικό, πάντως πολύ πιο ευχάριστο απ' το ποδοβολητό που θα πλημμύριζε τον αέρα σε λίγη ώρα. Δεν ήθελε να ανάψει τα φώτα, έτσι όταν έφτασε μπροστά στα γραμματοκιβώτια αναγκάστηκε να σκύψει μπροστά τους για να βλέπει τις ταμπέλλες. Όταν βρήκε το δικό της, γλίστρησε τα δάχτυλά του στη χαραμάδα, κι αφού κανένας δεν ερχόταν, δοκίμασε να το ανοίξει. Ήταν δυστυχώς κλειδωμένο. Πριν ρίξει μέσα το γράμμα, χάιδεψε τη λεία επιφάνεια του χαρτιού, και σαν να το ζήλευε που σύντομα θα δέχονταν το άγγιγμά της, το πέταξε με δύναμη μέσα στη μαύρη χαραμάδα. Ύστερα κάθισε σ' ένα παγκάκι απέναντι απ' τα γραμματοκιβώτια και περίμενε. Καθώς οι ώρες κυλούσαν, το χωλ φωτίστηκε, και γέμιζε με ανθρώπους που πηγαινοέρχονταν. Καθηγητές κουβαλούσαν στις τσάντες τη βαριά τους γνώση, νεαροί έτρεχαν για να προλάβουν το μάθημά τους, και κοπέλες σταματούσαν για να διορθώσουν το στηθόδεσμό τους που είχε μετακινηθεί. Κάποιοι απ' αυτούς στέκονταν για μερικά δευτερόλεπτα μπροστά στο γραμματοκιβώτιό τους, το άνοιγαν κι έπαιρναν χωρίς ενθουσιασμό ό,τι έβρισκαν μέσα. Ο Σεζάρ τους κοιτούσε αδιάφορα, το σώμα τους έμοιαζε να είναι διαφανές, και το βλέμμα του διαπερνώοντας την ανιαρή πολυχρωμία του γύρω αέρα έφτανε πάντοτε στη μαύρη χαραμάδα. Εκεί ήσαν συγκεντρωμένες όλες του οι ελπίδες, και σαν κηνυγός που περιμένει το θήραμα να ξεπροβάλλει μέσα απ' τους πολλούς θορύβους του δάσους, έμεινε ακίνητος στη θέση του. Απ' την αυστηρή του προσήλωση τον έβγαλε τελικά η Ελίζ, λίγο πριν το μεσημέρι, όταν πέρασε δίπλα του πηγαίνοντας στο μικρό καφέ του πανεπιστημίου, χωρίς προηγουμένως να έχει σταματήσει στα γραμματοκιβώτια.

V

Η μικρή παύση στον ήχο των βημάτων έξω από την πόρτα του νεκροτομείου έφερναν τον Μπερνάρ σε τέτοια αναστάτωση, ώστε όταν άκουσε τον ανελκυστήρα να

κατεβαίνει,βλαστήμησε με όλη του την καρδιά τον καταραμένο υπάλληλο που είχε διαλέξει αυτή την ώρα για να κατέβει.Αν μπορούσε να κρυφοκοιτάξει,έστω και λίγο! Έπειτα από μερικά δευτερόλεπτα έντασης η μηχανή του ασανσέρ σταμάτησε με το χαρακτηριστικό της φύσηγμα,κι η χοντρή σιδερένια πόρτα του άνοιξε.Ακούστηκαν βήματα από γυναικεία τακούνια-ήταν η γραμματέας της ιατροδικαστικής,το δίχως άλλο-και μαζί τους ο θόρυβος κάποιου ανθρώπου που πλησίαζε απ'έξω.Η κοπέλα μίλησε,κι ο Μπερνάρ άκουσε τη φωνή της πεντακάθαρα,να περνά σαν ζεστό χάδι μέσα απ'το κρύο μέταλλο της πόρτας και ν'αγγίζει το μάγουλό του.«Ο κύριος καθηγητής;»ρώτησε ευγενικά,κι απ'τη σύντομη διακοπή υπέθεσε ότι απευθυνόταν στη γραμματέα.Μια φωνή πολύ πιο άχαρη απάντησε:«Είναι μέσα στο νεκροτομείο.Χτυπήστε δυό φορές.»κι ύστερα,απαντώντας πιθανώς στην απορία της κοπέλας για την εμφάνισή του με απίστευτο θράσος,πρόσθεσε:«Είναι ο χοντρός με το μούσι.»Ο Μπερνάρ γούρλωσε τα μάτια-«Πόσο θά'θελα να μπορώ να σε απολύσω!» σκέφτηκε καθώς την άκουγε να απομακρύνεται,κι αμέσως το κουδούνι χτύπησε δυό φορές.Ξαφνιασμένος, έκανε ένα βήμα προς τα πίσω,ενώ η ενστικτώδης αντίδρασή του ήταν ν'ανοίξει την πόρτα την ίδια στιγμή,και να ικανοποιήσει επιτέλους την περιέργειά του.Όμως αυτό ίσως αιφνιδίαζε την κοπέλα,και σίγουρα θα πρόδιδε την ανυπομονησία του.Έτσι,περίμενε ώσπου να ηρεμήσει,πήρε μια βαθιά ανάσα,και μόνο τότε άνοιξε την πόρτα,με μια μικρή υπόκλιση.Τα μάτια του έπεσαν στο στήθος της,κρυμμένο κάτω απ'το μαύρο της σακάκι.Εκείνη τον χαιρέτησε μ'ένα χαμόγελο,και μπήκε στο νεκροτομείο,χωρίς μάλιστα να καθυστερήσει στο διάδρομο,όπως έκαναν οι περισσότεροι στη θέα από εκεί των γυμνών ποδιών του πτώματος,αλλά προχωρώντας κατευθείαν στην αίθουσα με τα κρεβάτια,κι έχοντας τη φινέτσα επίσημου καλεσμένου που μπαίνει με συγκρατημένη διστακτικότητα στο σαλόνι του οικοδεσπότη του.Ο Μπερνάρ την ακολούθησε,μ'έναν έκφυλο μορφασμό ασυναίσθητα καρφωμένο στα χείλη του,κι όταν η Ελίζ του συστήθηκε ο ενθουσιασμός του τον κυρίευσε σε τέτοιο βαθμό που πρόφερε το όνομά του με άλλη μια υπόκλιση,προσφέροντας αυτή τη φορά και το χέρι του,από συνήθεια,τη δύναμη της οποίας δεν ήλεγχε απόλυτα.Μόλις αντιλήφθηκε ότι εκείνη δίσταζε να το αγγίζει επειδή φορούσε γάντια,τράβηξε το χέρι του μ'ένα επιφώνημα,κι αυτό την έκανε να γελάσει.Ίσως να είχε πιστέψει ότι το έκανε επίτηδες για να δημιουργήσει ευχάριστο κλίμα μεταξύ τους,κι ήταν πλέον επιτακτική ανάγκη να τιθασεύσει τη νευρικότητά του,πάντως το γέλιο της ήταν ο πιο μαγευτικός ήχος που είχε ακουστεί στο νεκροτομείο εδώ και χρόνια.Έχοντας ανακτήσει την ψυχραιμία του, συνέχισε την τυπική εισαγωγή,κι είπε πως η Μαργκερίτ του είχε μιλήσει,ενώ συγχρόνως παρατηρούσε την Ελίζ.Αν και προσπαθούσε να το κρύψει επιμελώς,η μυρωδιά του λίπους που την είχε απότομα περιβάλλει της έφερνε δυσφορία,κι ο Μπερνάρ αισθάνθηκε ένοχος γι'αυτή την οσμή,σαν να έβγαινε απ'το δικό του σώμα.Όσο της μιλούσε,είχε προχωρήσει κι είχε σταθεί πίσω απ'το κεφάλι του γέρου,και μέσα απ'την ακατάσχετη πολυλογία του συγκέντρωνε όλες τις προφυλάξεις που έπρεπε να πάρει προκειμένου το μάθημά τους να εξακολουθούσε ομαλά.Πρώτ'απ'όλα,ακόμη κι αν η Ελίζ έκρυβε την ταραχή της,εκείνος ήξερε πως απ'τη στιγμή που είχε πρωτοδεί το πτώμα,και για αρκετή ώρα,η καρδιά της θα χτυπούσε γρήγορα σαν του πουλιού,κι ότι αν δεν ήθελε να του λιποθυμήσει,δεν έπρεπε να την αφήσει να μιλά.Μόνο εκείνος θα μιλούσε,κι όταν είχε εξαντλήσει κάθε λεπτομέρεια όσων έκανε,θα συνέχιζε με άσκοπη φλυαρία,επιτρέποντας ελάχιστες απορίες στις οποίες θα απαντούσε με ακατάληπτο τρόπο,ώστε να αποτρέψει και τις τυχόν επόμενες.Οι κινήσεις του δεν έπρεπε να φανερώνουν υπερβολική αυτοπεποίθηση,ούτε να γίνονται πολύ αργά,γιατί και τα δυό θα την τρόμαζαν.Ο ιδανικός ρυθμός ήταν για άλλη μια φορά η ταχύτητα εκτέλεσης μιας συνταγής μαγειρικής,όπου τα πάντα γίνονται με ακρίβεια,αλλά δίχως βιασύνη.Εξάλλου απέναντί του είχε μια διαφορετική μαθήτριά,που σπού-

δαζε καλές τέχνες,κι έτσι είχε ένα λόγο παραπάνω να αποφύγει τις πολλές ιατρικές παρατηρήσεις,οι οποίες θα του προσέδιδαν έναν αέρα υπεροψίας.Καλά-καλά δεν ήξερε την ακριβή αιτία που είχε φέρει την Ελίζ στο νεκροτομείο,οπότε θα ήταν προτιμότερο-χωρίς φυσικά να υποτιμήσει τη φιλομάθειά της-να επεκταθεί εκείνος στο χώρο της δικής της,θεωρητικής επιστήμης,που θα του πρόσφερε και περισσότερα θέματα για κουβέντα.Αυτό που ζητούσε από τον εαυτό του δεν ήταν εύκολο.Σ'έναν αυτοσχεδιασμό που ίσως κρατούσε μιά ολόκληρη ώρα,όφειλε να καταργήσει τη ρουτίνα που τόσο τον βοηθούσε στη δουλειά του,και να ελιχθεί με μαεστρία μακριά από κάθε υπαινιγμό ή παρατήρηση η οποία μπορούσε,σε συνδυασμό με το θέαμα που την περίμενε,να την φοβίσει.Όμως δεν ήταν σκόπιμο να καθυστερεί άλλο,προτού μάλιστα διαπιστώσει αν η αμηχανία που προϋπέθετε για λογαριασμό της Ελίζ επαληθευόταν. Έτσι,αφού τοποθέτησε τη σανίδα με τα μαχαίρια πάνω στα γεννητικά όργανα του πτώματος-μια θέση που πάντα προτιμούσε,αφού σε πολλούς η εικόνα του πέους ενός νεκρού φαινόταν κάπως προσβλητική-ζήτησε την έγκρισή της,κι αφού την διαβεβαίωσε ότι θα σταματούσε αμέσως αν κάποια στιγμή εκείνη δεν ένοιωθε καλά,πρότεινε να ξεκινήσουν τη νεκροτομή.Με το κοντό,μυτερό μαχαίρι στο δεξί του χέρι,κράτησε το κεφάλι του νεκρού στο κέντρο του ξύλου,και πριν χαράξει την αρχική τομή,πρόσθεσε ένα τελευταίο σχόλιο που επεξεργαζόταν από ώρα στο μυαλό του.«Όση ώρα δουλεύω,» της είπε «να έχετε κατά νού ότι αυτό που βλέπετε μπροστά σας δεν είναι άνθρωπος,αλλά ένα πράγμα,ένα αντικείμενο που απλώς μοιάζει με άνθρωπο.» Ήταν μια παρατήρηση η οποία ενδεχομένως να διόγκωνε την αγωνία της,αφού ακουγόταν σαν προειδοποίηση,σχεδόν σαν απολογία για το θέαμα που επρόκειτο να ακολουθήσει.Ωστόσο ο Μπερνάρ προτιμούσε να είναι ειλικρινής,κι άλλωστε αισθανόταν στ'αλήθεια την ανάγκη να απολογηθεί για τη φρίκη που θα παρουσίαζε σ'αυτή την κοπέλα που του χάριζε όλη την ομορφιά της.Όταν λοιπόν η Ελίζ του απήντησε μ'ένα χαμόγελο κατανόησης,ένοιωσε μεγάλη ανακούφιση,κι έκοψε,χωρίς καν να βλέπει,το δέρμα του κρανίου ανάμεσα στους κροτάφους του νεκρού.Έπειτα ξεχώρισε με τη μύτη του μαχαιριού το δέρμα απ'το κόκκαλο,και τραβώντας με προσποιητή δυσκολία την ρυτιδωμένη επιφάνεια προς τα εμπρός,σκέπασε το πρόσωπο του γέρου ως τη μύτη με το μέτωπό του.Αφού τράβηξε και το υπόλοιπο δέρμα προς τα πίσω,το κρανίο έμεινε γυμνό σαν ξεφλουδισμένο φρούτο.Σ'αυτό το σημείο θεώρησε ότι έπρεπε να κάνει μια σύντομη παύση,για να επιτρέψει στην Ελίζ να εξοικειωθεί με το πρώτο βήμα της απίστευτης βιαιότητας που θα ακολουθούσε.Ήδη στα μάτια της διέκρινε τον βουβό τρόπο του ανθρώπου ο οποίος σκέπτεται τον εαυτό του με το μέτωπο κατεβασμένο μέχρι τα χείλη,σαν πνιγηρός σκούφος από σάρκα.Χρειαζόντουσαν δραστικά μέτρα προτού να ανοίξει το κρανίο.Έτσι,χτύπησε δύο φορές την κοκκάλινη σφαίρα με τη λάμα του μαχαιριού,για να τραβήξει την προσοχή της,κι αναφώνησε θριαμβευτικά:«Έτσι εκδικούνται οι Ινδιάνοι!»Η Ελίζ ξέσπασε σ'ένα λυτρωτικό γέλιο.Ο σκοπός του είχε επιτευχθεί-όταν το γέλιο σκόρπισε τον φόβο της,πρόσθεσε:«Μην ανησυχείτε,σας διαβεβαιώ πως δεν αισθάνεται κανένα πόνο.»Μόλις στο βλέμμα της διέκρινε την πρωτότερη ηρεμία,πήρε το στρόγγυλο πριόνι απ'το ράφι του κρεβατιού και το έβαλε στην πρίζα.Η περιστροφή της λάμας γέμισε τον αέρα του νεκροτομείου με τον επιθετικό της ήχο.Αν κι είχε σχεδόν σίγουρα υποπτευθεί τί θα συνέβαινε,δεν έδειχνε ιδιαίτερα ταραγμένη.Το πρόσωπό της είχε πιεστεί σε μια σκυθρωπή έκφραση απορίας,όπως αν αμφέβαλλε ότι ήταν δυνατό μ'αυτό το μικρό πριόνι να βγει ο εγκέφαλος από τη θέση του.Ο Μπερνάρ βύθισε τη λάμα στο κόκκαλο,κι ο ήχος,τον οποίο προσπαθούσε να εκτιμήσει με τα αθώα αυτιά της Ελίζ του φάνηκε εκκωφαντικός, ανυπόφορος.«Αν σας ενοχλεί ο θόρυβος,μπορείτε ασφαλώς να κλείσετε τ'αυτιά σας. Αν πάλι δεν σας ενοχλεί,ελάτε να κλείσετε τα δικά μου,γιατί κι εγώ τον βρίσκω αρκετά ενοχλητικό,αλλά δεν έχω ελεύθερα χέρια.» Εκείνη γέλασε και πάλι,πιο σύντομα

αυτή τη φορά, αλλά όχι γιατί ο τρόμος έκλεινε τα χείλη της. Με μια ματιά στο μέρος της, είδε πως την έκφρασή της είχε καταλάβει μια έντονη περιέργεια, τόσο που όταν έστρεψε το βλέμμα απ' το κρανίο και τον κοίταξε, του έγνεψε καθησυχαστικά. Δεν ανησυχούσε πλέον, αντίθετα ήθελε να συνεχίσουν, και τα αστεία του τον έκαναν να καθυστερεί. Η μεταστροφή αυτή του προκαλούσε κατάπληξη. Ακόμη κι οι πιο σοβαροί φοιτητές του χρειάζονταν αρκετές νεκροτομές ώσπου να επιβληθούν στον εαυτό τους, κι ίσως γι' αυτό να ήσαν ολοένα και λιγότεροι. Καθώς η λεπίδα άγγιξε τα όρια του κύκλου, κι η οροφή του κρανίου ξεκόλλησε, πέφτοντας σαν μικρή κούπα στα χέρια του, η Ελίζ πλησίασε στο κρεβάτι, κι ανέβηκε στο ξύλινο σκαλοπάτι που βρισκόταν στη βάση του, για να βλέπει καλύτερα. Ήταν προφανές ότι περίμενε να δει τον εγκέφαλο του γέρου. Ο Μπερνάρ σταμάτησε το πριόνι και της είπε να σταθεί δίπλα του. Το άρωμα που έβγαζε το σώμα της του θύμιζε το φρεσκοπλυμένο δέρμα ενός βρέφους, κι όπως έσκυβε πάνω απ' το ανοιχτό κρανίο μύρισε τον ιδρώτα στο στήθος της. Με το μαχαίρι έκοψε τα διαφανή σάρκινα πέταλα που τον συγκρατούσαν στη θέση του, κι όταν έφτασε στη βάση του εγκεφάλου σταμάτησε και της είπε να κοιτάξει. Η Ελίζ έσκυψε δίπλα του κι είδε τα νεύρα, χοντρά σαν τους μίσχους δυό λουλουδιών, να χάνονται στο βάθος αυτών που κάποτε ήταν τα μάτια του νεκρού. Μια κίνηση του μαχαιριού, κι απέμεινε μόνο η διχάλα στο σημείο που μπλέκονταν. «Τώρα πια, ακόμη κι αν ξυπνούσε, δεν θα μπορούσε να δει τίποτε,» της είπε ο Μπερνάρ, και χώνοντας τα χέρια του στο κρανίο έβγαλε τον εγκέφαλο και τον απίθωσε σε μια μικρότερη σανίδα στο στήθος του γέρου με προσοχή, σαν να κρατούσε ένα νεογέννητο μωρό. Ο γκρίζος καρπός απλώθηκε τρέμοντας στο ξύλο, ενώ ανάμεσα στ' αυλάκια του έπλαμπαν διάσπαρτες κηλίδες αίματος. Σε αληθινή έκσταση, η Ελίζ κοιτούσε τον εγκέφαλο όση ώρα εκείνος τον έκοβε σε λεπτές φέτες. Της εξήγησε πως η αιτία του θανάτου μπορεί να κρυβόταν εκεί, αλλά δεν έδειχνε να τον ακούει παρά μόνο στο βάθος όσων έβλεπε. Όταν τέλειωσε, ο εγκέφαλος είχε μεταμορφωθεί σε μια ακαθόριστη γκρίζα μάζα, που θύμιζε σκοτωμένο ζώο, κι αφού δεν είχε πλέον άλλο ενδιαφέρον, άφησε στο διπλανό κρεβάτι τη σανίδα. Στο σημείο αυτό περίμενε κάποια ερώτηση, ίσως μια παρατήρηση για το χρώμα και την υφή του οργάνου, όμως η Ελίζ παρέμενε σιωπηλή, χωρίς καν να τον κοιτά. Είχε σταθεί πάνω απ' το στήθος του γέρου, και περίμενε τη συνέχεια. Η θέα όλης αυτής της φρίκης όχι μόνο δεν την είχε απωθήσει, αλλά την είχε καθηλώσει. Τα μάτια της ακολουθούσαν το μαχαίρι σ' όλο το μήκος της τομής, απ' το λαιμό μέχρι την κοιλιά, σαν νά'ταν δεμένα πάνω στη λάμα του με λεπτές, αόρατες αλυσίδες. Αν και προσπαθούσε, επίτηδες πιά, να κάνει περισσότερο θόρυβο με τις κινήσεις του, ο ήχος της σφαγής κι η όψη των σπλάχνων, όπως ξαφνικά εμφανίζονταν να επιπλέουν κάτω απ' το παλτό του λίπους και του δέρματος, δεν την μετακινούσαν ούτε βήμα από τη θέση της. Τότε ο Μπερνάρ αποφάσισε να εκμεταλλευτεί την προσήλωσή της. Όση ώρα την έβλεπε να αφαιρείται, ήξερε ότι είχε την ευκαιρία να την παρατηρήσει δίχως να τον καταλάβει, αφού όλη της η προσοχή ήταν στραμμένη στο πτώμα, όμως την τελική επιβεβαίωση για την ασφάλεια της αδιακρισίας του θα του έδινε το σπάσιμο των πλευρών - αν ακόμη κι αυτός ο ήχος, που έδιωχνε τους μαθητές στις τέσσερις γωνίες του νεκροτομείου, δεν ήταν σε θέση να την τρομάξει, αυτό σήμαινε ότι βρισκόταν σε κατάσταση απόλυτης αφαίρεσης, κι ότι την προσοχή της δεν θα μπορούσε να κλειψει απ' το πτώμα ούτε αν την έγδυne με το βλέμμα, πλαταγίζοντας συγχρόνως τα χείλη από ευχαρίστηση. Κι είχε πράγματι δίκιο. Το κλαδευτήρι έκοβε τα πλευρά σαν να ήταν βρεγμένα κλαδιά, σχίζοντας τον αέρα με τον υγρό ήχο κάθε ψαλιδιάς, αλλά η Ελίζ εξακολουθούσε να κοιτάζει τα χέρια του, απτόητη. Έτσι ο Μπερνάρ άρχισε δειλά να την παρατηρεί, και μέσα σε λίγα λεπτά συνέβη κάτι εντελώς απρόσμενο. Καθώς για πρώτη φορά διέκρινε όλες τις λεπτομέρειες που συνέθεταν την εξαιρετική ομορφιά της, αισθανόταν να τρέμει από συγκίνηση. Το πρόσωπό της ήταν πιο λευκό απ' όσο το

θυμόταν, ενώ η υποψία που είχε στο μετρό για το χρώμα των ματιών της ήταν σωστή- ήταν μαύρα και ζεστά σαν δυό λίμνες από ζωντανό μελάνι. Είχε σταυρώσει τα χέρια της, και στο μικρό δάχτυλο του δεξιού χεριού φορούσε ένα δαχτυλίδι, το οποίο δεν είχε προσέξει προηγουμένως, μ' ένα μεγάλο αμέθυστο στο κέντρο του ασημένιου κρίκου. Η λάμψη της μαβιάς πέτρας της έδινε μια ευγένεια κλασικού πορτραίτου, όπου ένα νεαρό κορίτσι απεικονίζεται συνήθως με τα χέρια σταυρωμένα στην αγκαλιά της, για να δείξει την καλή ανατροφή και την ευγενική καταγωγή της. Όμως όλα τα υπόλοιπα στοιχεία της εμφάνισής της έρχονταν σε αντίθεση με αυτή την εικόνα, και πιο πολύ το μαύρο κοστούμι και τα κοντά της μαλλιά. Η παρωδία ήταν αφόρητα ερεθιστική- η Ελίζ έμοιαζε να παίζει με τη φαντασίωση που γεννούσε η ίδια η ομορφιά της, και για το σκοπό αυτό είχε κόψει τα μαλλιά της κι είχε ντυθεί σαν νεαρό αγόρι. Το δαχτυλίδι ήταν απλώς η υπενθύμιση της ηδονικής απάτης, ο μικρός φαλλός στο ξαπλωμένο άγαλμα που όλοι πλησιάζουν από πίσω, συνεπαρμένοι απ' την αμφίβολη θηλυκότητα των γλουτών. Και μέσα στην αύρα αυτής της γοητείας, της τόσο ασυναίσθητα προκλητικής, ο Μπερνάρ ένοιωθε δέος, σαν να μην ήταν εκείνος που κρατούσε στα χέρια του τα σπλάχνα του νεκρού, αλλά η Ελίζ. Μόλις πριν λίγο φοβόταν ότι οι κινήσεις της νεκροτομής θα την αναστάτωναν, και τώρα ήταν ο ίδιος που έτρεμε, όπως αν βρισκόταν από ώρα απέναντι σ' ένα πτώμα το οποίο δίσταζε να κοιτάξει. Ψάχνοντας με την αφή την καρδιά ανάμεσα στο συνοθύλευμα των οργάνων, τη βρήκε κι έσχισε τη θήκη της μ' ένα μικρό ψαλίδι. Έπειτα προχώρησε μέχρι την πόρτα, κι έβαλε την καρδιά στο δίσκο της ζυγαριάς που υπήρχε εκεί. Ο αριθμός στον οποίο σταμάτησε η βελόνα γλίστρησε απ' τη μνήμη του αμέσως, αφού τα μάτια του ήταν γεμάτα απ' την εικόνα της Ελίζ, που στεκόταν μισοσκυμμένη πάνω απ' τον άδειο κορμό του νεκρού σαν πέτρινος έρωτας στην κορυφή ενός συντριβανιού. Τα πόδια που τον έφεραν και πάλι απέναντί της, τα χέρια που τεμάχιζαν την καρδιά, βρίσκοντας την έτσι κι αλλιώς βέβαιη αιτία του θανάτου, ανήκαν σε μια μαριονέττα, της οποίας τα σκοινιά κρέμονταν απ' το μικρό της δάχτυλο, εκείνο με τον αμέθυστο. Ο Μπερνάρ έκοψε το λάρυγγα κι άνοιξε το στομάχι, που ήταν άδειο. Τα πρώτα χρόνια στη δουλειά η θέα του φαγητού στο στομάχι των πτωμάτων, με την ιδέα της τελευταίας ευχάριστης μουσικής, η οποία δεν είχε προλάβει να χωνευτεί, του φαινόταν πολύ θλιβερή. Τώρα όμως, έχοντας απέναντί του την πηγή κάθε ευτυχισμένης σκέψης, η θλίψη ήταν ένα αίσθημα ανύπαρκτο, σαν τα ρυάκια του αίματος στο κρεβάτι που κανείς τους δεν έβλεπε, και την αποτρόπαια οσμή των κοπράνων που κανείς τους δεν μύριζε. Θα μπορούσε ανάμεσά τους να υπάρξει ένα αληθινό κρεβάτι, κι οι δυό τους να είναι έτοιμοι να πλαγιάσουν, αφού η Ελίζ είχε καταφέρει να σβήσει με την παρουσία της το μακάβριο περιβάλλον. Μουδιασμένος από την κυριαρχία του έρωτα, ο Μπερνάρ έριξε όλα τα σπλάχνα μέσα στην κοιλιά του πτώματος, κι απ' την σανίδα πήρε μια χοντρή βελόνα μ' ένα μακρύ κομμάτι σπάγγο. Είχε τραβήξει τις δυό πτυχές του δέρματος, κι ετοιμαζόταν να περάσει την αρχική βελονιά, όταν η Ελίζ μίλησε για πρώτη φορά μετά από πολλή ώρα. Ο ήχος της φωνής της τον έκανε να σταματήσει ακαριαία, ενώ συγχρόνως είδε ότι είχε απλώσει το χέρι της κι έδειχνε ένα σημείο στην κοιλιά του γέρου. «Γιατί υπάρχει αυτή η πράσινη κηλίδα στα δεξιά;» ρώτησε, κι έπειτα σταύρωσε ξανά τα θαυμάσια δάχτυλά της. Την παύση που ακολούθησε είχε προκαλέσει τόσο η ερωτική έξαψη, όσο κι η διαπίστωση πως η κοπέλα ήταν απίστευτα οξυδερκής. Κοίταξε στα δεξιά της σανίδα, κι είδε την πρόσφατη εστία της σήψης. Ήταν ακόμη ένα μικροσκοπικό σημείο, που πρασίνιζε κάτω απ' τη διαυγή επιφάνεια του δέρματος, κι όμως εκείνη την είχε προσέξει. Η ερώτηση αυτή έκανε τη ζυγαριά να γύρει οριστικά στο μέρος της, κι ο Μπερνάρ ένοιωσε υποχρεωμένος να της εξομολογηθεί ως και την τελευταία σκέψη του γι' αυτή τη μικρή κηλίδα, όπως οι ερωτευμένοι, που ύστερα από κάποια στιγμή θέλουν να αποκαλύπτουν στο σύντροφό τους κάθε συλλογισμό, χωρίς ποτέ να κρύβουν τίποτα. Άφησε λοιπόν

παράμερα το μαχαίρι.«Η κηλίδα που είδατε,»της είπε«είναι ένας γαλαξίας μικροβίων, ο οποίος γεννήθηκε μόλις χθές.Τη στιγμή που κατάλαβαν ότι η φωλιά τους είχε πεθάνει,άρχισαν δίχως όρια να τρώνε,σαν τους επιβάτες ενός πλοίου που έχει ήδη βουλιάξει και πρόκειται να τους πάει έτσι κι αλλιώς μαζί του στο βυθό.Η φύση βιάζεται να μας καταστρέψει.Σαν πτώματα της είμαστε πολύ πιο χρήσιμοι,είμαστε τροφή για να γεννηθούν χωριά σκουληκιών από κάθε κομμάτι,κι ίσως αυτή νά'ναι κι η μόνη χρησιμότητά μας.»Ο Μπερνάρ έδειξε το νεκρό.«Ο άνθρωπος αυτός μπορεί να μας μιλήσει για το θάνατο,μονάχα που ζητάει κάποιο αντάλλαγμα.Το τίμημα όσων έχει να μας πεί είναι ότι πρέπει να λύσουμε το μυστήριο του δικού του τέλους.Συνήθως όμως το μυστήριο είναι μικρό,ασήμαντο,γι'αυτό κι εκείνος μένει βουβός.»Ανοίγοντας τα χέρια, κοίταξε τους άσπρους τοίχους του νεκροτομείου.«Θα ήταν υπέροχο αν υπήρχε κάτι να μας αποκαλύψει,μιαν αλλαγή στην έκφρασή του απ'τον προκάτοχό του.Απ'όλα τα μέρη του κόσμου εδώ αυτό θα ήταν πιο έντονο,θα γέμιζε τον αέρα και θα κουνούσε τους ιστούς της αράχνης στο δωμάτιο με τα ψυγεία.Ωστόσο κάθε πρωί συναντώ την ίδια απάθεια-ως κι οι κόρες των ματιών τους ανοίγουν απ'την πλήξη και γίνονται σαν τα γυάλινα μάτια των ζώων.Θα ήταν υπέροχο αν ο θάνατος ήταν στ'αλήθεια ένα αίνιγμα,ένας ακόμη γρίφος μετά το γρίφο της ζωής.Όμως ιδού η απάντηση.Αίμα και λίπος,ακριβώς όπως σ'ένα κρεοπωλείο,καμμιά συγκίνηση για το γυμνό σφαχτάρι.» Για να ηρεμήσει,έστρεψε τα μάτια του στην Ελίζ.«Υποθέτω πως τα πράγματα με την τέχνη είναι διαφορετικά.Εσείς βλέπετε θάνατους πίνακες,ακούτε θάνατη μουσική.Όλοι το απολαμβάνουν,εκτός από τον καλλιτέχνη-νομίζετε ότι τον ευχαριστεί που τα βαμμένα ξύλα του συνεχίζουν να υπάρχουν,όταν απ'τον ίδιο δεν έχει απομείνει ούτε η σκόνη;Σας βεβαιώ πως αν ζούσε ακόμη,θα κατέστρεφε τα έργα του από ζήλια,για την αθανασία τους την οποία δεν υποπευόταν τότε.Δημοσιεύουμε με λατρεία τα ημερολόγια ανθρώπων που λιώναν απ'τον καρκίνο και τη δυστυχία επειδή ο κόσμος αγνοούσε την ύπαρξή τους.Αλλά κι όσοι δεν πέθαναν άρρωστοι και φτωχοί,σε τίποτε δεν ωφελήθηκαν απ'το θαυμασμό μας.Οι δάφνες της δόξας φαγώθηκαν υπογείως,το μεγαλοφυές κρανίο τους γέμιζε με λάσπη.Είναι ίδιοι κι απαράλλαχτοι μ'αυτό τον γέρο του οποίου δεν ξέρει κανείς το όνομα.Κι ετούτος εδώ είναι,άθελά του,ακόμη πιο γενναίος,αφού τις τελευταίες του στιγμές δεν απάλυνε η σκέψη πως είχε γνωρίσει την ευτυχία,κι ότι τα κόκκαλά του θα στηρίζονταν στις πλάτες της απέθαντης κληρονομιάς του.Χρειάζεται απάνθρωπο κουράγιο για τον αποχαιρετισμό,κι ίσως γι'αυτό γερνώντας χάνουμε την εκλέπτυνση της φύσης μας.Βέβαια και τότε,εξακολουθούμε να βαυκαλιζόμαστε με την ίδια σκέψη-πως ο κόσμος δεν θ'αντέξει να μην καθρεφτίζεται πλέον στα μάτια μας,κι ότι απ'τη θλίψη θα σκοτεινιάσει και θα σβήσει μόλις καταπιούμε για τελευταία φορά το σάλιο μας.Απαιτείται μεγάλη ταπεινότητα προκειμένου να ανεβούμε σ'αυτό το κρεβάτι που έχει φτιαχτεί για σκουπίδια,και ν'ακούσουμε το γέλιο των ζωντανών ανθρώπων οι οποίοι θα συνεχίσουν να γελούν και να φιλιούνται όσο εμείς σαπίζουμε για να επιστρέψουμε στην αρχική κατάστασή μας.Στο τέλος είναι σίγουρο:Η δικαιοσύνη για έναν όρθιο σωρό από κόπρανα είναι κάποτε να διαλυθεί και να σκορπίσει στο χώμα.» Όταν τέλειωσε ένοιωσε πως δεν μπορούσε να αντέξει το βλέμμα της,την έκφραση που της είχε προκαλέσει,κι έτσι αφού άδειασε τη σανίδα με τον εγκέφαλο μες στο στήθος του νεκρού,ένωσε τα δύο χείλη της κοιλιάς και πέρασε την πρώτη βελονιά,τραβώντας τον κόμπο για να κρατήσει σφιχτά ραμμένα μεταξύ τους.Ύστερα έκανε το ίδιο απ'την άλλη,και μέσα σε ελάχιστο χρόνο είχε ράψει όλη την τομή,και μ'ένα μικρό κόμπο,σαν σκοινένιο λαιμοδέτη, έκλεισε την τρύπα του λαιμού.Το κρανίο του πήρε περισσότερο,αφού έπρεπε πρώτα να βρεί το καπάκι που είχε κυλήσει κάτω απ'τη μασχάλη του νεκρού,κι έπειτα να περάσει καινούριο σπάγγο στη βελόνα.Καθώς μάλιστα κόντευε στο αριστερό αυτί,τα μαλλιά γλίστρησαν στο ιδρωμένο του μέτωπο και του σκέπασαν τα μάτια.Τότε η Ε-

λίς, που βρισκόταν κοντά του, άπλωσε το χέρι της και χωρίς να της το ζητήσει έσπρωξε τα μαλλιά στο πλάι. Τα δάχτυλά της χάιδεψαν για μια στιγμή το κεφάλι του, κι ο Μπερνάρ αισθάνθηκε ένα κύμα ερωτικής ευγνωμοσύνης να φεύγει απ' την καρδιά και να ξεχειλίζει μια-δυό σταγόνες στο βάθος των μηρών του. Μόλις κι η τελευταία αυτή δουλειά ολοκληρώθηκε, ανασηκώθηκε ξανά και της χαμογέλασε. Ακόμη δεν τολμούσε να της μιλήσει-η ένταση όσων είχε πεί και το απρόσμενο άγγιγμά της τον είχαν εξάψει τρομερά, και φοβόταν πως ο ερεθισμός θα ακουγόταν στη φωνή του. Περιορίστηκε έτσι σ' ένα πλατύ, ντροπαλό χαμόγελο, κι αφού γέμισε τον μικρό κουβά με νερό έπλυνε το πρόσωπο και το σώμα του νεκρού, μουσκεύοντας ένα σφουγγάρι και ξεπλένοντας κάθε σταγόνα αίματος. Στο τέλος έβρεξε ασυναίσθητα τα λιγοστά μαλλιά του και τα ίσιωσε στη θέση τους. Η Ελίς στο μεταξύ είχε περάσει στην κορυφή του κρεβατιού, κι όταν γύρισε και πάλι είχε σταθεί κοντά στην πόρτα. Ο Μπερνάρ έβγαλε ένα μικρό επιφώνημα έκπληξης, σαν να είχε παρασυρθεί απ' τη ρουτίνα της δουλειάς, κι έτρεξε για να την ξεπροβοδίσει. Στο άνοιγμα της πόρτας, πριν αποχαιρετιστούν, τον ευχαρίστησε θερμά για όλα, όμως εκείνος δεν την άκουσε. Όμοιος με γέρο που θαμπωμένος απ' την αίγλη της νεότητας αφαιρείται ολότελα, είχε σκύψει με λατρεία πάνω απ' τον ώμο της, και δίχως να καταλάβει πόσο παράδοξη ακουγόταν η επανάληψη από μέρους του, της είπε «Σας ευχαριστώ». Έκλεισε την πόρτα μόνο όταν την είδε να χάνεται πίσω απ' τη γωνία του κτηρίου, κι έτρεξε γρήγορα στο παράθυρο, με την ελπίδα να την δει να απομακρύνεται, όμως εκείνη είχε φύγει στην αντίθετη κατεύθυνση. Απογοητευμένος, γύρισε στο μικρό γραφείο του τοίχου κι άρχισε να συμπληρώνει απρόθυμα το νοσηρό χαρτί. Η κοπέλα είχε πάρει μαζί της φεύγοντας όλη τη ζωή από αυτό το δωμάτιο, και πίσω απόμεινε ο θάνατος, σιωπηλός και πληκτικός όσο και το πιστοποιητικό του. Η εξομολόγηση τον είχε κουράσει, κι είχε αφήσει μια πικρή γεύση στο στόμα του, ήξερε όμως ότι ήταν απαραίτητη ακόμη κι αν η Ελίς είχε φοβηθεί λιγάκι προς το τέλος. Τώρα μπορούσε παρά τη θλίψη να στηρίζεται στον αόρατο ώμο της, όπως στηριζόμαστε μονάχα στους δυνατότερους από εμάς ανθρώπους, εκείνους που τα θαυμάσια δάχτυλά τους χτενίζουν κάποια φορά το αναμαλλιασμένο κεφάλι μας. Και το μόνο που εμπόδιζε τον Μπερνάρ να παραχώσει το χαρτί στο άδειο στόμα του πτώματος και να την αναζητήσει, τρέχοντας σ' όλη την πόλη, ήταν η σκέψη πως αν έκανε υπομονή κι είχε λίγη περισσότερη τύχη απ' όση άξιζε, ίσως να δοκίμαζε και πάλι σύντομα αυτό το χάδι.

VI

Όπως κανείς ηδονικά αλλάζει πλευρό την ώρα του ύπνου και, μέσα σε μια διάλειψη συνειδητής σκέψης συνεχίζει να κοιμάται για να μην χάσει την αλλόκοτη γοητεία ενός ονείρου, έτσι κι η Ελίς μόλις βγήκε απ' την πόρτα του νεκροτομείου πήρε το δρόμο της Βιβλιοθήκης. Για μερικές ώρες δεν ήθελε να ακούσει τις φωνές των ανθρώπων, ούτε να δει τους νεαρούς μαθητές να περπατούν δίπλα της. Καθώς δε ήταν ακόμη νωρίς, το σκοτεινό κτήριο της Βιβλιοθήκης έμοιαζε να είναι η ιδανική κρυψώνα. Βρισκόταν στο τέρμα του δρόμου που διέσχιζε το πανεπιστήμιο, κι ήταν ένα επιβλητικό κτίσμα, σκεπασμένο με γκρίζες πέτρες και πυκνά κλαδιά κισσού. Είχε τρεις ορόφους, απ' τους οποίους οι δύο πρώτοι ήσαν οι αποθήκες όλων των βιβλίων, ενώ ο τρίτος χρησίμευε και σαν αναγνωστήριο. Απ' την βάση κιόλας της δεύτερης σκάλας, η αφύσικη ησυχία που επικρατούσε στους διαδρόμους του αναγνωστηρίου κατέβαινε και σε τύλιγε σαν την ομίχλη στον κήπο ενός ναού, ώστε με το πρώτο βήμα στην γκρίζα μοκέτα η σιωπή ερχόταν το ίδιο αυθόρμητα με την τυπική θρησκευτική ευλάβεια. Η Ελίς σκεπτόταν ότι η σιωπή ήταν ό,τι επιθυμούσε περισσότερο τη στιγμή αυτή, αφού κάθε ήχος, ως κι η μακρινή συζήτηση δυό αγνώστων που μετά βίας έφτανε στ' αυτιά

της, της ήταν εξαιρετικά ενοχλητική. Διαλέγοντας λοιπόν από πριν τη γωνιά όπου θα καθόταν, μπήκε στη Βιβλιοθήκη κι ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες. Η θέση της ήταν στην άκρη του μικρού διαδρόμου, δίπλα στο παράθυρο, κι εκεί καθόταν πάντοτε, γιατί στα τριγύρω ράφια υπήρχαν μόνο βιβλία γεωγραφίας, πράγμα που της εξασφάλιζε τη μεγαλύτερη δυνατή απομόνωση, μιας και το ενδιαφέρον για παλιούς τόμους με ανακριβείς χάρτες ιστορικής σημασίας δεν έσφυζε μεταξύ των μαθητών. Τώρα όμως είχε την ανάγκη να περιφρουρήσει ακόμα πιο αυστηρά την αδιατάραχτη παραμονή της, και γι' αυτό το λόγο αράδιασε μπροστά της έναν χοντρό δερματόδετο τόμο, και στήριξε τους αγκώνες της στη βάση του, κοιτάζοντας τις κίτρινες σελίδες με περισπούδαστο ύφος. Στην πραγματικότητα τα μάτια της δεν μπορούσαν να ξεχωρίσουν ούτε μια λέξη στο πολυκαιρισμένο χαρτί, γιατί μπροστά τους εξακολουθούσε να τρεμοπαίζει, σαν ζωντανό όνειρο, η νεκροτομή της με τον Μπερνάρ. Οι αισθήσεις της ήταν τόσο έντονα διεγερμένες απ' την πρόσφατη εμπειρία της, που δεν μπορούσε να οργανώσει τις εντυπώσεις σε μιαν ορισμένη αξιολόγηση, παρά επαναλάμβανε σ' έναν εσωτερικό ψίθυρο σκηνές απ' όσα είχαν συμβεί. Πρώτα είχε νοιώσει τρόμο, κι η καρδιά της συνέχιζε να χτυπά ως τώρα πιο δυνατά με την παραμικρή νοερή αναφορά στον νεκρό γέρο που υπήρχε στο τραπέζι όταν μπήκε στο νεκροτομείο. Εκείνη τη στιγμή, παρ' όλη την ικανοποίηση που της προκαλούσε η θερμή υποδοχή του ιατροδικαστή-ο οποίος ήταν στ' αλήθεια ο άντρας του μετρό-είχε αισθανθεί το στήθος της να σφίγγεται σαν να βουτούσε σε μια λίμνη με παγωμένο νερό, και για να μην αντιληφθεί ο Μπερνάρ τον φόβο στο πρόσωπό της μπήκε βιαστικά στην αίθουσα των νεκροτομών, τιμωρώντας τον εαυτό της με μια πρώτη, απότομη θέα όσων είχε απερίσκεπτα επιλέξει να δει. Συγχρόνως εκείνος προσπαθούσε ευγενικά να διώξει την αμηχανία που υπήρχε ανάμεσά τους, αλλά ο πανικός δεν φαινόταν να υποχωρεί. Όταν μάλιστα οι συστάσεις τελείωσαν κι ο Μπερνάρ στάθηκε πάνω απ' το κεφάλι του γέρου κρατώντας το μαχαίρι, η Ελίζ πίστεψε ότι οι δυνάμεις της θα την εγκατέλειπαν, και την έζωσε η φρικτή αίσθηση του αναπόφευκτου, σαν την καμπή του δρόμου για έναν μικρό ποδηλάτη, μόλις ξαφνικά συνειδητοποιεί ότι η κατηφόρα στην οποία έχει μόνος του σπρωχτεί ίσως είναι πιο άγρια απ' όσο μπορεί να αντέξει. Όμως ο Μπερνάρ, όπως αν είχε καταλάβει το φόβο της απ' την αρχή κι από λεπτότητα δεν τον σχολίαζε, της είχε πει την ίδια στιγμή ότι μπροστά τους δεν είχαν έναν άνθρωπο, αλλά ένα ομοίωμά του. Και μολονότι ο ίδιος έμοιαζε αβέβαιος για το αποτέλεσμα που θα μπορούσε να έχει η καθησυχαστική του προτροπή, η Ελίζ είχε νοιώσει τέτοια ανακούφιση, ώστε ο πανικός της διαλύθηκε ακαριαία. Έξαφνα μπορούσε να δει καθαρά, κι η ψυχική γαλήνη άρχισε να αποκαθιστά όλες τις θολωμένες απ' τον τρόμο λεπτομέρειες. Για πρώτη φορά διέκρινε την καλωσύνη στο διστακτικό βλέμμα του Μπερνάρ, ο οποίος της είχε φερθεί μ' αυτό του το σχόλιο με αληθινή πατρική στοργή. Στην ουσία η παρηγοριά που της πρόσφερε ήταν όμοια μ' αυτή που απευθύνεται στα μικρά παιδιά, όταν έντρομα από τη θέα της αγαπημένης τους γιαγιάς μέσα στο ανθοστόλιστο φέρετρο τρέχουν κοντά στους γονείς τους για να μάθουν τί συμβαίνει. Βέβαια στην ηλικία της, κι εφόσον η ίδια είχε ζητήσει να δει την εξέταση του νεκρού, ήταν λίγο ανόητο να κρυφτεί πίσω από ένα εξώφθαλμο ψεύδος, όσο όμως αυτό της ήταν απαραίτητο για να διατηρεί τη ζωτική της ψυχραιμία η Ελίζ ήταν αποφασισμένη να το αποδεχτεί, υποκρινόμενη ότι μπροστά της έβλεπε μια κούκλα και τίποτε περισσότερο. Άλλωστε, υποστήριζε μια παράλογη φωνή μες στο μυαλό της, πώς θα μπορούσε ο νεκρός αυτός να είναι αληθινός, αν ένας άντρας τόσο γοητευτικός και γλυκομίλητος όσο ο Μπερνάρ δεχόταν να τον αγγίξει; Όχι, ήταν απλώς μια οφθαλμαπάτη, ένα κέρνιο ομοίωμα-κίτρινο όπως όλες οι κούκλες από κερί-που θα τους χρησίμευε μόνο για το μάθημα του θανάτου. Με το θάρρος αυτής της απονενομημένης λογικής, η Ελίζ πλησίασε το νεκροτομικό τραπέζι και στάθηκε πάνω στην ξύλινη βάση. Σε μεγάλο βαθμό αφηφώντας την σχολαστική

προετοιμασία της,ο πανικός επέστρεψε προς στιγμήν όταν είδε το κεφάλι του γέρου να γδέρνεται κι άκουσε τον ήχο του πριονιού,όμως ο Μπερνάρ την είχε κάνει να γελάσει,και το γέλιο έφερε μαζί του την πρωτότερη παιδιάστικη αυτοπεποίθηση.Έτσι άντεξε την τομή του κρανίου,κι η επιμονή της ανταμείφθηκε,αφού ύστερα από λίγο είδε σε μια μικρή σανίδα αυτό που συγκέντρωνε το θαυμασμό τόσων ανθρώπων για την εκπληκτική εφευρετικότητα της φύσης.Ο εγκέφαλος ήταν μεγαλύτερος απ'όσο περίμενε,και για μερικά λεπτά της ήταν αδύνατο να πάρει τα μάτια της από πάνω του. Σε μια διασταύρωση του ζωτικού ψέμματος με την αλήθεια,είχε επιτρέψει στον εαυτό της πολλούς συλλογισμούς.Σ'εκείνο το ματωμένο όργανο,που ο Μπερνάρ έκοβε με το πλατύ του μαχαίρι,βρίσκονταν κάποτε όλες οι σκέψεις κι οι αναμνήσεις του νεκρού γέρου.Εκεί υπήρχε η αληθινή πηγή όσης ευτυχίας είχε αισθανθεί μέσα στη μίζερη ζωή του,κι εκεί φώλιαζε όσο ζούσε η ψευδαίσθηση που ονόμαζε ψυχή,αυτό που θα τον γλύτωνε απ'τη θέση όπου βρισκόταν τώρα.Παρακολούθησε συνηρπασμένη τον εγκέφαλο να τεμαχίζεται,κι έπειτα,έχοντας πλέον εξοικειωθεί με τη βιαιότητα των αιματηρών πράξεων,είδε τον Μπερνάρ να ανοίγει την κοιλιά του πτώματος,να σπάζει τα πλευρά και να βγάζει όλα τα σπλάχνα σ'ένα μεγάλο τσαμπί.Το ζύγισμα της καρδιάς την είχε εντυπωσιάσει περισσότερο απ'όλα-όπως έσκυβε πάνω απ'τη χάλκινη βελόνα για να διαβάσει την ένδειξη της,είχε στο ύφος του μια ποιητική μεγαλοπρέπεια,σαν να ζύγιζε όχι το βάρος της καρδιάς αλλά την αξία των συναισθημάτων του νεκρού,σε μια πρώτη κρίση για την κατάληξη της ψυχής του.Ωστόσο,καθώς η νεκροτομή πλησίαζε στο τέλος της κι η Ελίζ εκτιμούσε ψύχραιμα την πορεία της,είχε σκεφτεί πως στη συμπεριφορά του Μπερνάρ υπήρχε κάτι το παράξενο.Σίγουρα την είχε αντιμετωπίσει με επιείκεια,ακόμη και συμπάθεια,και την είχε διασκεδάσει όταν το χρειαζόταν,όμως στο σύνολο οι αντιδράσεις του φαίνονταν να κρύβουν τα πραγματικά του αισθήματα.Ο τρόπος με τον οποίο είχε ολοκληρώσει τη νεκροτομή, δουλεύοντας γρήγορα και σιωπηλά,είχε μιαν απόμακρη αμηχανία,σαν να ήθελε να της μιλήσει,και για κάποιο λόγο να δίσταζε.Αποφασίζοντας λοιπόν να εξιχνιάσει την αιτία αυτής της υπερβολικής σιωπής πριν το τέλος της συνάντησής τους,η Ελίζ ρώτησε για μια πράσινη κηλίδα,την οποία είχε δει τυχαία στην αρχή της νεκροτομής, κι ο Μπερνάρ ανταποκρίθηκε στην πρόσκλησή της.Αλλά ενώ περίμενε πως η απάντησή του θα ήταν μια στεγνή απαρίθμηση ιατρικών όρων,χρήσιμη μόνο για να διαπιστώσει την αληθινή γνώμη του για εκείνην,όταν η μικρή του διδασκαλία στάτησε,έτρεμε από συγκίνηση.Απέναντί της είχε έναν άνθρωπο ο οποίος παρά το φόβο του συνέχιζε κάθε μέρα να κάνει την ίδια σκληρή δουλειά,ο οποίος όχι μόνο αγνόριζε τη ματαιότητα της εργασίας του,αλλά ήταν πεπεισμένος και για τη ματαιότητα ολόκληρης της ζωής.Όμως παρά τις μαύρες σκέψεις που του γεννούσε,συνέχιζε να υπηρετεί το θάνατο με τον πιο μεγάλο σεβασμό.Έναν άντρα που συγκινούνταν αρκετά από την τέχνη για να παραδεχτεί την αθανασία της,ενώ συγχρόνως την απέρριπτε σαν ένα πρόσκαιρο παχνίδι,ανθεκτικό στη φθορά του χρόνου.Η ίδια αντίφαση έλαμπε μέσα σ'όλα τα λόγια του,κι ήταν αυτή που έκανε ανεκτή τη ζωή σε κάποιον που ζούσε περιτριγυρισμένος απ'το θάνατο-γιατί παρά τη φοβερή πικρία του,ο Μπερνάρ δεν έμοιαζε να έχει παραιτηθεί απ'τη ζωή,αφού είχε προσπαθήσει να την προσελκύσει με τη σύντομη εξομολόγησή του,χωρίς να υπολογίσει ότι η απαισιοδοξία του ίσως να την αποθάρρυνε.Με τον ίδιο τρόπο,χάρη στην ικανότητά του ν'αγνοεί και να αποδέχεται ταυτόχρονα τη διαστροφή της ζωής,εξακολουθούσε να είναι πανέμορφος εν μέσω της φρίκης που τον περιτριγύριζε.Τα χέρια του,που τόσο βίαια ήσαν εξασκημένα να σχίζουν το ανθρώπινο σώμα,προς το τέλος είχαν ράψει με την παραιτημένη θλίψη μιας υπηρέτριας την κοιλιά του νεκρού,και τον είχαν πλύνει το ίδιο τρυφερά όπως μια μητέρα θα έπλενε το παιδί της.Στο μυαλό της Ελίζ εκείνη την ώρα η περιέργεια έπλαθε την εικόνα του Μπερνάρ να χαϊδεύει και να πλένει την Μαργκερίτ,που

τόσο τέλεια είχε αποδειχτεί ότι συμπλήρωνε. Η επιφανειακή ψυχρότητά της καθώς μιλούσε για τους πιο θεσπέσιους πίνακες, ερχόταν σε απίστευτη αρμονία με τη φωνή του Μπερνάρ, που ήταν μειλίχια ακόμη κι όταν τα χέρια του άγγιζαν το πιο αποκρουστικό πράγμα. Ήταν ένας αξιολάτρευτος άντρας. Σαν ευκαιρία ν' αποδείξει τον ξαφνικό της ενθουσιασμό για εκείνον, ο Μπερνάρ είχε βρεθεί σε μια στιγμή σκυμμένος μπροστά της, με τα μαλλιά να σκεπάζουν τα μάτια του. Τραβώντας τα μακριά απ' το ιδρωμένο μέτωπό του, είχε δει στα μάτια του την σπίθα ενός έρωτα ανέκφραστα ευγενικού, κι ύστερα είχε φύγει βιαστικά, ανήμπορη να συγκρατήσει για πολύ την ταραχή της. Η μνήμη των αποτρόπαιων εικόνων της νεκροτομής κι η γνωριμία της μαζί του ήταν υπερβολικές για να αντέξει στο ίδιο πρωινό την υπόθεση πως μπορούσε να του έχει προκαλέσει κι εκείνη έστω και την παραμικρή συγκίνηση. Γι' αυτό κι είχε αποτραβηχτεί στο κλειστό πατάρι της Βιβλιοθήκης, όπου αφότου περιεργάστηκε για μια ακόμη φορά το μπουκάλι με το γλυκό ποτό των αναμνήσεων, ήπια στα βιαστικά μερικές γουλιές - όπως η βαριά του ανάσα όταν χάιδεψε άθελά της το μέτωπό του - κι έπειτα το έκλεισε γρήγορα. Μέσα στην ονειροπόλησή της είχε ξεχάσει τον χρόνο που κυλούσε, όμως έπρεπε να επιστρέψει στο πανεπιστήμιο πριν το μεσημέρι, για κάποια δουλειά την οποία δεν θυμόταν. Στην πραγματικότητα η δουλειά αυτή ήταν η μεταμφιεσμένη της επιθυμία να διασταυρωθεί τυχαία στο δρόμο της με τον Μπερνάρ ή την Μαργκερίτ, αλλά φυσικά η Ελίζ δεν ήταν σε θέση να το γνωρίζει - πίστευε μάλιστα ότι ήθελε ν' αποφύγει όσο τίποτε μια τέτοια συνάντηση, ιδίως με την Μαργκερίτ, αφού και μόνο στη σκέψη η κοιλιά της ηλεκτρίζονταν από φόβο. Κοιτάζοντας με λαχτάρα τη μαύρη δεντροστοιχία που φαινόταν να ξεμακραίνει απ' το παράθυρο, έκλεισε με δύναμη το χοντρό τόμο κι ένα μικρό σύννεφο σκόνης βγήκε ανάμεσα απ' τις σελίδες και την έκανε να βήξει. Ο θόρυβος του βήχα ακούστηκε σαν βροντή μέσα στην απόλυτη σιγή του αναγνωστηρίου, κι έτσι, αναλογιζόμενη πως δεν έπρεπε χωρίς σκοπό να ενοχλεί εκείνους που μελετούσαν, η Ελίζ σηκώθηκε απ' το κουβούκλιό της και διέσχισε το διάδρομο μέχρι τις σκάλες. Μόλις βρέθηκε έξω, άρχισε να κατεβαίνει τρέχοντας τις σκάλες, και σταμάτησε μόνο όταν έφτασε κοντά στην είσοδο, αφού είχε πρώτα αναστατώσει με το ποδοβολητό της όλη τη υπόλοιπη Βιβλιοθήκη. Έξω απ' το κτήριο συνέχισε να προχωρά αργά για μερικά μέτρα, κι έπειτα έτρεξε λίγο ακόμη. Ήθελε να μεταδώσει την αναστάτωση που αισθανόταν και στο περιβάλλον, και πίστευε ότι αν κάτι τέτοιο ήταν δυνατό, τα δέντρα γύρω της θα τραντάζονταν όπως σε μια θύελλα, και τα ξερά φύλλα του δρόμου θα σηκώνονταν όλα και θα πετούσαν στον αέρα σαν δαιμονισμένα. Τα χέρια κι ολόκληρο το σώμα της ήσαν πλημμυρισμένα από την επιθυμία της να εκμυστηρευτεί όσα είχαν συμβεί, όμως αφενός οι συμμαθητές της ήσαν στην πλειοψηφία τους κακοί συνομιλητές, κι αφετέρου δεν ήξερε τί ακριβώς ήθελε να εξομολογηθεί. Ευτυχώς, ώσπου να φτάσει μπροστά στη στοά των τεχνών, ήταν ήδη κουρασμένη απ' το τρέξιμο, κι αυτό της επέβαλλε μια κάποια αυτοσυγκράτηση. Πέρασε την κεντρική είσοδο, κρυφοκοίταξε απ' τη μισόκλειστη πόρτα του αμφιθεάτρου που ήταν άδειο, κι ύστερα σταμάτησε στην αρχή του διαδρόμου, προσπαθώντας για άλλη μια φορά να θυμηθεί τί ήταν αυτό που έπρεπε να κάνει στο πανεπιστήμιο. Δεν ήξερε τί να υποθέσει - άλλωστε δεν είχε μαζί της την τσάντα με τα βιβλία της, απ' την βιασύνη της το πρωί δεν είχε πάρει μαζί της ούτε το σημειωματάριό της. Ήταν μάταιο επομένως να περιμένει κι άλλο, όμως η Ελίζ δεν ήθελε να φύγει ακόμη. Έτσι αποφάσισε να πάρει ένα φλυτζάνι τσάι στο μικρό καφέ του πανεπιστημίου. Δεν είχε φάει τίποτε απ' το πρωί, και το στομάχι της γουργούριζε. Εκτός αυτού, στο καφέ ίσως συναντούσε και κάποιον απ' τους υπόλοιπους συμφοιτητές της, κι εκείνος πιθανώς να την διαφώτιζε για την υποχρέωση που είχε λησμονήσει, αν και καθώς το ξανασκεφτόταν, δεν είχε διάθεση για ακαδημαϊκή κουβέντα. Όταν λοιπόν κατέβηκε τη στριφογυριστή σκάλα και βρέθηκε στο καφέ, διάλεξε ένα τραπέζι κοντά στον τοίχο το οποίο είχε

μόνο μια καρέκλα,κι αφού πλήρωσε για το τσάι της,ακούμπησε το φλυτζάνι στ'αριστερά της κι άδειασε μέσα όλο το γάλα της μικροσκοπικής κανάτας.Από εκείνη τη θέση μπορούσε να παρακολουθεί όλη την αίθουσα,ενώ συγχρόνως βρισκόταν μακριά απ' το θόρυβό της.Το καφέ ήταν χτισμένο υπογείως,κι από τα παράθυρά του κανείς έβλεπε το φώς της ημέρας,διακοπτόμενο μονάχα από τα κάγκελα και τα πόδια των περαστικών.Η θέση του αυτή,κάτω από το έδαφος του πανεπιστημίου,δημιουργούσε στους φοιτητές μιαν επαναστατική εξωστρέφεια,κι όπως αν βρίσκονταν σε φυλακή ή σε συγκέντρωση χριστιανών σε κατακόμβη,η συμπεριφορά τους εκεί άλλαζε τρομακτικά.Οι περισσότεροι καπνίζαν χωρίς σταματημό,ώστε η ατμόσφαιρα του καφέ,αν κανείς δεν ήταν συνηθισμένος,ήταν μάλλον πνιγηρή.Εκεί είχαν την ευκαιρία να καυτηριάσουν δίχως κίνδυνο τους καθηγητές και τα μαθήματά τους,ενώ συχνά μεγάλες παρέες ξεσπούσαν σε δυνατά γέλια,κάνοντας ανυπόφορο θόρυβο με τις φωνές τους.Η Ελίζ αντιπαθούσε αρκετά το καφέ αυτό,όμως ήταν η μοναδική λύση αν ήθελε να πιεί το τσάι της χωρίς να είναι αναγκασμένη να κατέβει μέχρι το κέντρο της πόλης.Εξάλλου,αν ήθελε περισσότερη ησυχία,μπορούσε να καθίσει σ'ένα από τα τραπέζια του τοίχου,τα οποία δεν ήταν δημοφιλή ακριβώς επειδή δεν μπορούσαν να συγκεντρώσουν γύρω τους μιαν αγέλη ικανοποιητικού μεγέθους.Έτσι και τώρα,από την καρέκλα της παρατηρούσε αδιάφορα την ήπια θηριωδία των μαθητών,ενώ συγχρόνως το μυαλό της σχεδίαζε μικρές αναπαραστάσεις της νεκροτομής και θολά πορτραίτα της Μαργκερίτ και του Μπερνάρ.Σύντομα όμως αισθάνθηκε ότι η φασαρία του καφέ την αποσπούσε από τις σκέψεις της παρόλο που δεν συμμετείχε,αφού ο ήχος από τις φωνές και τα γέλια τρυπούσε επίμονα τ'αυτιά της όπως ο βόμβος πολλών εντόμων. Ελαφρώς ενοχλημένη,κοίταξε τους μαθητές που κάθονταν μπροστά της. Ήταν μια παρέα από κοπέλες στην ηλικία της,οι οποίες εκτόνωναν τη νευρικότητα της παρατεταμένης εφηβείας τους,γελώντας κάθε λίγο με υστερικό τρόπο.Ήσαν όλες τους αδύνατες κι άσχημες.Οι δυό φορούσαν γυαλιά με χοντρούς,παραμορφωτικούς φακούς,ενώ η τρίτη είχε πρόσωπο κατακόκκινο απ'την ακμή και τρίχες στο πάνω χείλος και τους κροτάφους της.Προφανώς η ασχήμια τους τις κρατούσε ενωμένες,αφού κι οι τρεις γελούσαν σχεδόν ταυτόχρονα,στριγγλίζοντας σαν ύαινες.Δίπλα τους υπήρχε μια συντροφιά τεσσάρων νεαρών,εξίσου αποκρουστικών στην εμφάνιση,οι οποίοι κοιτούσαν συνομωτικά,ξεφυλλίζοντάς το κάτω απ'το τραπέζι,ένα περιοδικό με φωτογραφίες γυμνών γυναικών.Καθώς ήταν μια πράξη υπερβολικού θράσους,οι νεαροί προσποιούνταν πως δεν έβλεπαν τις φωτογραφίες με πραγματικό ενδιαφέρον,αλλά με κοροϊδευτική διάθεση προς τα μικρότερα αγόρια,τα οποία ερεθίζονται στ'αλήθεια με τα περιοδικά αυτά.Για να τονίσουν την αδιαφορία τους,σήκωναν για λίγο την επίμαχη σελίδα ανάμεσά τους,και υποδύομενοι την κοπέλα της φωτογραφίας γελούσαν με τη στάση και το ύφος της.Ωστόσο στις αντιδράσεις τους η Ελίζ διέκρινε μιαν εμμετική υποκρισία,αφού κι οι τέσσερις έπασχαν από φανερή ερωτική στέρηση,κι ήταν σχεδόν βέβαιο ότι κάποιος απ'όλους το ίδιο απόγευμα θα αντανάζονταν κοιτάζοντας αυτό το ίδιο περιοδικό που τώρα ειρωνεύονταν.Αηδιασμένη,έστρεψε το βλέμμα στο βάθος της αίθουσας κι αντίκρυσε ένα ζευγάρι μαθητών που έπιναν καφέ.Η κοπέλα έμοιαζε να πλήττει αόρητα,κι είχε σίγουρα μετανιώσει για την επιλογή της,ενώ ο νεαρός,με συγκαλυμμένη αμηχανία σε κάθε κίνησή του,προσπαθούσε να καπνίσει ένα τσιγάρο για να προκαλέσει την εντύπωσή της.Μονάχα που η γεύση του καπνού του ήταν τόσο δυσάρεστη,ώστε κάθε λίγο έφερνε ένα μικρό μαντήλι μπροστά στα χείλη του κι έφτυνε μέσα σ'αυτό.Η Ελίζ κοίταξε κάτω απ'το τραπέζι,και διαπίστωσε ότι η αμηχανία επεκτεινόταν και στα πόδια τους.Εκείνη χτυπούσε νευρικά τις μύτες των παπουτσιών στη σιδερένια βάση του τραπεζιού,κι αυτός σταύρωνε συνεχώς τα πόδια του σε άλλη θέση,πασχίζοντας ταυτόχρονα να καλύψει με το χέρι την στύση του.Όλο αυτό το κτηνώδες θέαμα,μαζί με το θόρυβο που είχε κιόλας συσσωρευτεί στο κεφάλι της,της

προκαλούσαν αληθινή δυσφορία,κι έτσι γύρισε απότομα και κοίταξε στο τραπέζι που βρισκόταν δεξιά της.Τα μάτια της συνάντησαν τα μάτια ενός νεαρού που την κοίταζε την ίδια στιγμή χαμογελώντας,κι η Ελίζ ένοιωσε άσχημα,γιατί απ'το πρόσωπό της δεν είχε ακόμη διώξει τη δυσαρεστημένη έκφραση απ'όσα είχε δει μέσα στο καφέ.Ο νεαρός όμως είχε καταλάβει,κι έτσι φρόντισε μόνος του να επανορθώσει,λέγοντας φιλικά,«Έχει πολλή φασαρία εδώ μέσα,δεν νομίζετε;»Η Ελίζ απάντησε καταφατικά με ένα χαμόγελο,κι έπειτα γύρισε βιαστικά στο φλυτζάνι του τσαγιού.Με την άκρη του ματιού της προσπαθούσε να κοιτάζει τον άγνωστο που της είχε μιλήσει.Ήταν αρκετά ελκυστικός,με πράσινα μάτια και μακριά μαύρα μαλλιά,ενώ απ'τα λίγα δευτερόλεπτα της οπτικής τους επαφής,την προσοχή της είχε τραβήξει μια κορδέλλα από πράσινο βελούδο,με την οποία ο νεαρός είχε δεμένα τα μαλλιά του σε μια σφιχτή πλεξίδα.Η λεπτομέρεια αυτή-ένας τέλειος μικρός φιόγκος-έδινε μιαν ευχάριστη επιτήδευση στην εμφάνισή του,καθώς ταίριαζε με τα λεπτά χαρακτηριστικά του προσώπου του,και με το πουκάμισό του,που ήταν κι αυτό φτιαγμένο από το ίδιο πράσινο ύφασμα.Δεν είχε προσέξει αν ο νεαρός βρισκόταν ήδη εκεί όταν μπήκε στο καφέ,πάντως ήταν βέβαιο ότι εδώ και λίγη ώρα την παρατηρούσε,μιας κι είχε αμέσως αντιληφθεί την ενόχληση στο πρόσωπό της.Ίσως τον είχε προσελκύσει η εμφάνισή της,ή τα ρούχα της,όμως όποια κι αν ήταν η εξήγηση του ενδιαφέροντός του,δεν την πείραζε καθόλου.Ο νεαρός μπορεί να μην κάπνιζε και να μην είχε τα πόδια του σταυρωμένα με στύλ,ωστόσο η στάση του στην καρέκλα δεν έκρυβε ούτε ίχνος αμηχανίας ή υπερβολικής ανδρικής αυτοπεποίθησης.Μέσα στην αίθουσα του καφέ,την τόσο ασφυκτικά φορτισμένη με εφηβικές νευρώσεις,η εικόνα του ήταν ανακουφιστική.Αν η Ελίζ επιθυμούσε να την φλερτάρουν-πράγμα που της ήταν βέβαια εξίσου αδιάφορο με το να περνά εντελώς απαρατήρητη-θα προτιμούσε να τραβήξει την προσοχή ενός τέτοιου φοιτητή,κι όχι κάποιου που θα έφτυνε στο μαντήλι του σαν γέρος ή θα της φερόταν όπως σε μια γυμνή φωτογραφία.Ίκανοποιημένη,και σχετικά κολακευμένη με την ιδέα του φλέρτ, κράτησε το φλυτζάνι μαζί με το πιατάκι μπροστά της,κι ετοιμάστηκε να δοκιμάσει τη θερμοκρασία του τσαγιού,όταν μια δυνατή κραυγή ακούστηκε ξαφνικά μέσα στο καφέ.«Ζώα!» ούρλιαξε η διαπεραστική φωνή,κι αμέσως έγινε ησυχία.Οι συζητήσεις σταμάτησαν στη μέση,ενώ κάποιοι γυρνούσαν τρομαγμένοι σ'όλες τις κατευθύνσεις,ψάχνοντας τον υπαίτιο της κραυγής.Το γέλιο στο τραπέζι με τις ύαινες κόπηκε απότομα,ενώ το μικρό πιάτο γλίστρησε απ'τα χέρια της Ελίζ κι έπεσε στο πάτωμα.Σαστισμένοι απ'την απρόσμενη επιτιμητική φωνή,οι φοιτητές συνέχισαν να κοιτούν τριγύρω ανυποψίαστοι για λίγο,κι ύστερα οι φωνές άρχισαν πάλι να πλέκουν το βόμβο τους,διστακτικά όπως ένα παιδί μετά από μια αυστηρή επίπληξη.Ένα βλέμμα στα δεξιά της ήταν φυσικά αρκετό για να καταλάβει η Ελίζ ποιός ήταν ο υπεύθυνος αυτής της ξαφνικής επίθεσης,αφού παρά το ήρεμο ύφος και το θελκτικό μειδίαμά του,ο νεαρός με την πράσινη κορδέλλα στα μαλλιά έσφιγγε τα χέρια του εκνευρισμένος,ενώ το στόμα του έτρεμε ελαφρά απ'την ένταση της κραυγής.Κι εκείνος,σαν να παραδεχόταν την ενοχή του αδιαμαρτύρητα,σηκώθηκε,έσκυψε μπροστά στα πόδια της,κι αφού της έδωσε το πιάτο του τσαγιού,της είπε:«Ελπίζω να μην σας τρόμαξα πολύ.»Μ'αυτά τα λόγια της χαμογέλασε άλλη μια φορά,έφερε το αριστερό του χέρι μπροστά στα χείλη,σ'έναν παλιομοδίτικο υπαινιγμό υπόκλισης,και βγήκε απ'το καφέ.Καθώς τον παρατηρούσε έκπληκτη να απομακρύνεται,η Ελίζ πρόσεξε μια λεπτομέρεια που της είχε διαφύγει-το τραπέζι του ήταν εντελώς άδειο.Ένα κομμάτι του εαυτού της επέμενε να ακολουθήσει τον παράξενο αυτό τύπο.Η άγρια εκδήλωση της ενόχλησής του-έπειτα απ'την απολογία του,δεν υπήρχε αμφιβολία ότι η κραυγή ανήκε σ'εκείνον-την είχε αιφνιδιάσει,όμως η αιτία που την είχε προκαλέσει έμοιαζε τόσο με την αποστροφή που κι η ίδια είχε αισθανθεί για τον περίγυρο των νέων του καφέ,που υπέθετε ότι κι ο άγνωστος νεαρός ένοιωθε συγχρόνως αηδία για το πλήθος των μαθητών.Αυτή δε η

υπόθεση,όπως κάθε διαπίστωση ότι στον κόσμο υπάρχει κάποιος που όχι μόνο μοιράζεται τις τολμηρές μας απόψεις,αλλά και αρκετά αντισυμβατικός στη συμπεριφορά του για να τις εκφράσει,την είχε διεγείρει τρομερά.Με το τέλος όμως όλων αυτών των συλλογισμών,η φιγούρα του νεαρού είχε εξαφανιστεί από την κορυφή της σκάλας.Η Ελίζ θύμωσε με την ατολμία της,κι ήπια μια γουλιά από το τσάι,το οποίο ήταν ήδη κρύο κι όση ώρα το φουσούσε.Βέβαια δεν ήταν δίκαιο να τα βάζει με τον εαυτό της.Η αγανακτισμένη κραυγή,αν συμφωνούσε με τη νοερή δική της,κι η επαφή της μαζί του δεν είχαν ούτε την έκταση μιας τυπικής γνωριμίας,αφού κανείς δεν ήξερε το όνομα του άλλου.Ωστόσο αν ήθελε να ξανασυναντηθούν,δεν είχε παρά να επισκέπτεται πιο συχνά το καφέ του πανεπιστημίου.Αν η προσωπικότητά του ήταν τόσο ενδιαφέρουσα όσο η ακραία αντίδρασή πριν από λίγο την έκανε να υποθέτει,ίσως άξιζε τον κόπο να συζητήσει και να γνωριστεί μαζί του.Άλλωστε,σκέφτηκε η Ελίζ-με την αβεβαιότητα των ασυνειδήτων παρατηρήσεων-ο νεαρός είχε κάτι το ιδιαίτερα οικείο στην εμφάνισή του,σαν να είχαν διασταυρωθεί πολλές φορές στο παρελθόν,κι η εικόνα του να είχε εντυπωθεί απρόσεχτα στον μπερδεμένο σωρό της μνήμης της,μαζί με τα πρόσωπα των ανθρώπων τους οποίους τυχαία συναντούσε κάθε μέρα.Έτσι συνέχισε να πίνει το τσάι της,και για ν'αποτραβηχτεί κάπως από την πρόσφατη εμπειρία άρχισε να προγραμματίζει την επόμενη σημαντική συνάντησή της,αυτή με την Μαργκερίτ στο μάθημα της επόμενης ημέρας.Η σκέψη της στιγμής που η αίθουσα θα φωτιζόταν,κι εκείνη θα έπρεπε να κατέβει στην έδρα και να της μιλήσει,της έφερνε μικρά ρίγη συγκίνησης κι αδημονίας.Ήταν αποφασισμένη να προσχεδιάσει κάθε λεπτομέρεια,ώστε οι ευχαριστίες κι οι εντυπώσεις της από τη νεκροτομή να ακουστούν ειλικρινείς,κι όχι υπερβολικές.Στο κάτω-κάτω,η γυναίκα μπορεί να μην είχε καν τη διάθεση να σχολιάσει το γεγονός αυτό,που μόνο εξωτερικά την αφορούσε.Και στο σημείο αυτό βρισκόταν κι η πιο μεγάλη αμφιβολία της:αν θα ήταν δηλαδή καλό να δείξει στη Μαργκερίτ πόσο την είχε γοητεύσει ο σύζυγός της.Έπρεπε να είναι πολύ προσεκτική σ'αυτό το ζήτημα,και πάνω απ'όλα-η πραγματικότητα εδώ διέκοπτε αγενώς τις σκέψεις-έπρεπε να φύγει το γρηγορότερο απ'αυτό το κολασμένο καφέ,αφού όσο η ώρα περνούσε,ο θόρυβος γινόταν χειρότερος από πριν.Η Ελίζ θα ήθελε να τους διακοσμήσει φεύγοντας με άλλη μια κραυγή που να τους αξίζει,όμως ο συγκρατημένος χαρακτήρας της δεν επέτρεπε τέτοιες ακρότητες.Αρκέστηκε λοιπόν σε μια τελευταία αποτροπιασμένη ματιά,κι έπειτα ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες και διέσχισε το διάδρομο που οδηγούσε στην κεντρική είσοδο.Κάθε μεσημέρι,όταν βρισκόταν στο πανεπιστήμιο,περνούσε απ'το γραμματοκιβώτιο κι έλεγε την αλληλογραφία της,η οποία ήταν συνήθως ανύπαρκτη.Η μικρή αυτή υποχρέωση,αν κι είχε έναν αέρα ματαιότητας,της δημιουργούσε την ψευδαίσθηση ενός πολυάσχολου ακαδημαϊκού προγράμματος,γι'αυτό και την επαναλάμβανε ανελλιπώς κάθε μέρα,διαβάζοντας με προσοχή ακόμη και τα διαφημιστικά φυλλάδια που έβρισκε εκεί.Έτσι και τώρα,αφού βρήκε την ξύλινη πορτούλα του κουτιού της ανάμεσα σ'όλα τα άλλα,έβγαλε ένα μικροσκοπικό κλειδί από την τσέπη της,και ξεκλείδωσε το γραμματοκιβώτιο.Η έκπληξή της όταν αντίκρουσε αυτό που είδε μέσα ήταν τόσο,ώστε κλείνοντας ξανά την πόρτα ξέχασε να την κλειδώσει.Στα χέρια της κρατούσε ένα γράμμα,φτιαγμένο με καλαισθητα υλικά αλληλογραφίας εποχής.Το λευκό χαρτί ήταν διπλωμένο σ'ένα τετράγωνο σχήμα,ώστε αποτελούσε συγχρόνως και τον φάκελλο,καθώς οι τέσσερις πλευρές του κρατιόντουσαν μεταξύ τους με μια σφραγίδα από κόκκινο κερί.Η άλλη πλευρά ήταν εντελώς λεία,όμως από κάτω της μπορούσε να αισθανθεί την τάση του διπλωμένου χαρτιού.Για μερικά δευτερόλεπτα,η Ελίζ παρατηρούσε εκστατική το γράμμα.Έπειτα γύρισε απότομα,και σαν να είχε πέσει θύμα μιας δι'αλληλογραφίας ενέδρας,έβγαξε το χάλ για να βρεί τον πιθανό αποστολέα,αλλά οι μαθητές που περνούσαν από εκεί την προσπερνούσαν χωρίς να της δίνουν σημασία.Η καρδιά στο στήθος της πάλλονταν από περιέργεια,μιας κι

ήταν αδύνατο, σ'έναν πρώτο υπολογισμό, να σκεφτεί ποιός θα μπορούσε να της στείλει ένα τόσο περίτεχνα διακοσμημένο γράμμα. Θα ήθελε να ξεκολλήσει τη σφραγίδα και να διαβάσει το περιεχόμενο του φακέλλου επί τόπου, όμως συγκρατήθηκε. Τόσο εξαιρετική αλληλογραφία, απαιτούσε κι ανάλογες συνθήκες για να την απολαύσει, και γι' αυτό θα διάβαζε το γράμμα μόνο αφότου επέστρεφε στο σπίτι, όταν θα είχε ηρεμήσει αρκετά. Δίχως λοιπόν να χάνει χρόνο, βγήκε απ' το μισοφωτισμένο χώλ, κι όπως το φώς του ήλιου έπεσε ξαφνικά στα μάτια της, σταμάτησε για να δει το σχέδιο της σφραγίδας στο κερί. Ήταν ένα τριαντάφυλλο, χαραγμένο με καταπληκτική ακρίβεια, αφού διέκρινε ως και τα αγκάθια στο λεπτό του μίσχο. Μόλις κατέβασε το γράμμα από μπροστά της, είδε απέναντι το ίδιο κόκκινο χρώμα της σφραγίδας να συνεχίζεται και σε μια αφίσα, την οποία είχαν κολλήσει σε μια απ' τις μεγάλες κολώνες της εισόδου. Εκτός απ' το ίδιο χρώμα, η αφίσα ήταν γραμμένη με μεγάλα γοτθικά γράμματα, κι επειδή το περίγραμμά της ήταν διακοσμημένο με μαύρα τριαντάφυλλα, η Ελίζ πλησίασε για να την διαβάσει, όπως αν επρόκειτο για μια συνέχεια του γράμματος που κρατούσε ακόμη κλειστό στα χέρια της. Τα πράγματα βέβαια δεν μπορούσαν να είναι τόσο συγκλονιστικά, ωστόσο η αφίσα είχε αρκετό ενδιαφέρον, προαναγγέλλοντας μιαν εσπερίδα μουσικής δωματίου για το ίδιο βράδυ, στη συναυλιακή αίθουσα του πανεπιστημίου. Από μια βιαστική ματιά, η Ελίζ σκέφτηκε ότι το πρόγραμμα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον, όμως την προσοχή της προς το παρόν διεκδικούσε απερίσπαστα το γράμμα, που είχε τη γοητεία της κορυφαίας δραματικής πινελιάς, σ'ένα πρωινό γεμάτο μικρά και μεγάλα μυστήρια. Έτσι, αγγίζοντας την αφίσα για να επισημάνει καλύτερα την ώρα της συναυλίας, έβαλε το γράμμα στην τσέπη του σακακιού της κι έφυγε. Την ίδια στιγμή, από την άλλη πλευρά της μεγάλης κολώνας, αθέατος όπως κι εκείνη, ο άγνωστος επιστολογράφος της άγγιζε με ανάλογο ενδιαφέρον την κόκκινη αφίσα, λίγο προτού απομακρυνθεί προς την αντίθετη κατεύθυνση.

VII

Οι ώρες των μαθημάτων σήμερα το πρωί κυλούσαν με δαιμονική βραδύτητα. Ακόμη κι όταν το πρώτο τμήμα τελείωσε, και τα αμυδρώς οικεία πρόσωπα που συνήθως περιστοιχίζουν την Ελίζ έφυγαν, η άδεια θέση της συνέχισε να μου γνέφει. Με το καινούριο σκοτάδι, έβραζα να βρώ το ακριβές σημείο, κι αγνοώντας τα μαλλιά ή τα χείλη της κοπέλας που καθόταν, πρόβαλλα επάνω της το πρόσωπο της Ελίζ, και την φαντάστηκα να μου χαμογελά πονηρά. Όλα αυτά βέβαια μου αποσπούσαν εντελώς την προσοχή απ' το μάθημα, ώστε κάθε φορά που οι φοιτητές εκμεταλλεύονταν τη σπάνια ευκαιρία να μιλήσουν, υπενθυμίζοντας συγχρόνως την απουσία της και το βασανιστικό μου καθήκον, ξεσπούσα με διπλή οργή επάνω τους. Μέσα στη σύγχυση της επιθυμίας μου, σκεπτόμουν με φθόνο τον Μπερνάρ-πριν καν γνωριστούμε, εκείνος είχε την τύχη να βρεθεί πρώτος κοντά της, κι οι εκδηλώσεις της συμπάθειάς της, αυτές που ήλπίζα να μου χαρίσουν την ευτυχία, πρώτες σ'εκείνον απευθύνονταν. Πάσχιζα να μαντέψω το φόβο, τη συγκαλυμμένη αποστροφή, ή και το θαυμασμό της, κι όλα αυτά τα συναισθήματα που την ίδια ώρα ίσως να γεννιόντουσαν μέσα της στη θέα του πτώματος, σχεδίαζαν στο μυαλό μου όλο και πιο φιλήδονο το υποθετικό της πορτραίτο. Το μαρτύριο που επέβαλλα στον εαυτό μου δεν ήταν άδικο φυσικά, αφού από δική μου απρονοησία κι έλλειψη ψυχραιμίας είχε ανατεθεί η τόσο σημαντική αυτή πρώτη επαφή στο αφιλόξενο περιβάλλον του νεκροτομείου και στα χέρια του Μπερνάρ-τον οποίο μάλιστα, από κάποιο απαράδεκτο κράμα ζήλειας και δυσπιστίας, είχα αφήσει στο σκοτάδι για τα ερωτικά μου σχέδια. Έτσι έπρεπε να υπομείνω την αναμονή, όπως ο πιο δειλός από μια συμμορία κλεφτών, και να διασκεδάσω την ατέλειωτη αλυσίδα των λεπτών φτιάχνοντας κάποιας μορφής παιχνίδι το οποίο να ξεγελά το μυαλό. Κι η

φαντασία μου,χαρίζοντας αυτό που η πραγματικότητα μου στερούσε,άρχισε να πλάθει μικρές ερωτικές σκηνές μπροστά στα μάτια μου,πάντοτε με το πρόσωπο εκείνης στο κέντρο.Ξαφνικά το ξανθό της κεφάλι χανόταν απ'την τέταρτη σειρά κι εμφανιζόταν να φορά ένα καπέλο στην πρώτη σειρά του αμφιθεάτρου.Τα λευκά δάχτυλα κάποιου νεαρού που έμοιαζαν με τα δικά της,περιβάλλονταν από τη φαρδιά δαντέλλα του πουκαμίσου της που μόνο εγώ έβλεπα,κι η μετάθεση της επιθυμίας στο χώρο εξακολουθούσε,ώσπου είχα κλέψει απ'όλους τους μαθητές ό,τι είχαν ελκυστικό και το είχα φορέσει σ'εκείνην,όμως η ασχήμια τους και πάλι διέλυε την πλάνη.Γυρεύοντας τη μόνη πηγή παρόμοιας τελειότητας μες στη σκοτεινή αίθουσα,έστρεφα τα μάτια στον τοίχο με τους πίνακες,και ζωγράφιζα εκεί την Ελίζ,ως τη στιγμή που αντίκρισα την Κοιμωμένη Αφροδίτη του Τζορτζιόνε.Είχαν περάσει σχεδόν τέσσερις ώρες απ'το πρώτο μάθημα,ωστόσο η εικόνα της ηδυπαθούς θεάς,όπως αποκτούσε τα ανασηκωμένα φρύδια της μόνης άξιας διαδόχου της,στεφανώνοντας συγχρόνως το γνώριμο πρόσωπο με τα μακριά μαλλιά που τόσο του ταιριάζαν,μ'έκανε για λίγο να σωπάσω απ'την ταραχή.Το βλέμμα μου ψηλάφισε το λευκό κορμό και στάθηκε στο χέρι της Αφροδίτης,το οποίο σκέπαζε με νωχέλεια την ήβη της.Ένοιωσα ξάφνου απίστευτη ζήλεια για την ανύπαρκτη γυναίκα,που ξάπλωνε γυμνή όπως θα ήθελα να ήθουν κι εγώ,και τότε,σαν να μας ένωνε μια ζωντανή λίμνη χρώματος,αντιλήφθηκα τον ερεθισμό που προκαλούσα στον εαυτό μου.Ο ιδρώτας στο μέτωπο,τις μασχάλες και το στήθος μου ήταν κρύος,αφού όλη η θερμότητα του σώματός μου είχε μετατοπιστεί στο αιδούιο μου,εκεί όπου θά'θελα κι εγώ να αναπαύσω το χέρι μου.Κι ήταν τόσο άγρια η ανάγκη αυτής της κίνησης,ώστε φοβόμουν να ξανακοιτάξω στον τοίχο,μήπως τα δάχτυλα του πίνακα υπακούσουν και κινηθούν στη ζεστή φωλιά που σημαδεύουν,φανερώνοντας στους μαθητές την έξαψη μου.Εγκατέλειψα λοιπόν τη ροδαλή γυναίκα στο λευκό σεντόνι και τον αλλόκοτα ήσυχα κάμπο της,και προσπάθησα να κατευνάσω το ανεξέλεγκτο τεμπεραμέντο μου με μερικούς θρησκευτικούς πίνακες,οι οποίοι μου χάρισαν τη μοναδική εμπειρία ενός φλέρτ με την ίδια τη Μαντόννα,παρόντος και του έκπληκτου Ιησού.Ο οίστρος μου κράτησε μέχρι το τελευταίο λεπτό του μεσημεριού,κι όταν άναγα οριστικά τα φώτα,η πίπα έτρεμε ήδη στα χέρια μου σαν κάποιο ιδιόμορφο ερωτικό εργαλείο.Αν κι είχα ορκιστεί να τρέξω στο γραφείο του Μπερνάρ χωρίς καθυστέρηση μόλις μου δινόταν η ευκαιρία,χρησιάζομουν λίγη ώρα για να συνέλθω ολότελα.Γιατί παρόλο που το παιχνίδι είχε ελάχιστες δυσάρεστες στιγμές,η διάρκεια κι η έντασή του με είχαν αφήσει εξαντλημένη,έτσι όπως μονάχα ο αυνανισμός μπορεί να με εξαντλήσει,όταν η γνώση πως μόνη μου καθορίζω την κορύφωση της έξαψης ή την αναίρεσή της με σπρώχνει αμάτρητες φορές στα όρια της αντοχής,δοκιμάζοντας το παχύσαρκο σώμα και την αδύναμη καρδιά μου.Αφού ρούφηξα όλο το άρωμα του καπνού κι άρχισα να γεύομαι τη στάχτη,άδειασα την πίπα,μάζεψα βιαστικά τα πράγματά μου,έσβησα τα φώτα,κι ανέβηκα τη σκοτεινή σκάλα με σίγουρα βήματα,αποφεύγοντας σκόπιμα το διάδρομο και την κεντρική είσοδο για να κερδίσω χρόνο.Μέσα απ'το δαιδαλώδες σύστημα των κτηρίων,που όλα ενώνονταν μεταξύ τους με πτέρυγες και κλιμακοστάσια φτιάχνοντας ένα φίδι από κόκκινα τούβλα,θα έφταναν πολύ πιο γρήγορα στο νεκροτομείο.Καθώς προχωρούσα διόρθωνα μικρές μπουκλες απ'τα μαλλιά μου,οι οποίες είχαν γλιστρήσει με τον ιδρώτα έξω απ'το μαντήλι,κι όταν είδα πως ήταν αρκετές,τράβηξα με δύναμη το γαλάζιο παλιόπραγμα και το πέταξα στην τσάντα μου.Ωστόσο,και χωρίς να λογαριάζω το γεγονός ότι προχωρούσα ασθμαίνοντας σαν γέρικο άλογο,συνέχισα να καλλωπίζομαι ως το τέλος της διαδρομής μου,αρνούμενη κατηγορηματικά-την αλήθεια-πως έκανα όλα αυτά για το ενδεχόμενο να συναντήσω στο δρόμο την Ελίζ,εφόσον ήταν αδύνατο να βρίσκεται ακόμη στο νεκροτομείο.Μόλις πέρασα την πόρτα της ιατροδικαστικής, με γράπωσε απ'το λαιμό αυτή η αποφορά της κόλασης,κι όπως χώθηκε με μια βαθιά

ανάσα ολόκληρη στα πνευμόνια μου,μ'έκανε να σταματήσω ακαριαία στη θέση μου, ετοιμοθάνατη από αηδία.Ζαλισμένη μεν,πίεσα στον εαυτό μου ένα προσωπίο πυγμής κι αυτοκυριαρχίας,και χτύπησα δυό φορές το κουδούνι.Άκουσα βήματα να πλησιάζουν,κι έπειτα ο Μπερνάρ άνοιξε με δύναμη την πόρτα,πιέζοντας τη λαβή με τον αγκώνα του.Όταν με είδε χαμογέλασε,με χαιρέτησε και με φίλησε,ενώ συγχρόνως κρατούσε τα ματωμένα χέρια του στον αέρα και μου υπενθύμιζε να μην αφήσω τίποτε απ'όσα κουβαλούσα στο πάτωμα του νεκροτομείου.Βρήκα πολύ χαριτωμένο το φιλί του,σε μικρή απόσταση εξαιτίας της λερωμένης ποδιάς σαν το φιλί ανάμεσα σε δυό καλοθρεμμένους ιερείς.Μάλιστα όσο τον παρατηρούσα να ράβει το τελευταίο πτώμα-μια τέχνη του που πάντα με μαγεύει-είχα σχεδόν ξεχάσει την τόσο επείγουσα επιθυμία μου να μάθω τί είχε συμβεί στη διάρκεια της νεκροτομής,καθώς κι ότι έπρεπε να κρύψω,τουλάχιστον τώρα,το ενδιαφέρον μου για όσα θα μου αφηγούνταν.Όμως ο ίδιος ύστερα από λίγο μου το θύμισε,ρωτώντας με γιατί είχα λύσει τα μαλλιά μου κι αν είχα τρέξει,μιας κι είχα ιδρώσει γύρω από τα μάτια.Το σχολίό του,εκτός απ'την κατάρρευση κάθε αυταπάτης σχετικά με το προσεγμένο της εμφάνισής μου,έφερε κατευθείαν στα χείλη την διπλωματική ερώτηση,και προσποιούμενη ότι έψαχνα την πίπα μου ζήτησα να μάθω πώς τα είχε πάει η μαθήτριά μου στη νεκροτομή.«Θαυμάσια,»απήντησε εκείνος,«φαίνεται πως οι γυναίκες καλλιτέχνιδες είναι πολύ πιο ψυχραιμες στη θέα των νεκρών.Μερικές μάλιστα καπνίζουν κιόλας,»πρόσθεσε,κι εγώ έμεινα με το σπίρτο στο χέρι κατάπληκτη,αφού είχε καταλάβει ότι ετοιμαζόμουν να ανάψω την πίπα παρόλο που ήταν γυρισμένος στην άλλη κατεύθυνση,ψάχνοντας για το πιστοποιητικό του θανάτου.Με ένα χαμόγελο γλυκιάς ειρωνία γύρισε προς το μέρος μου και συμπλήρωσε:«Μην το κάνεις,σε παρακαλώ.Ενοχλούνται οι ασθενείς.» Γέλασα,και σκέφτηκα ότι η συζήτησή μας επρόκειτο να πάρει τελικώς την κατεύθυνση της τυπικής κουβέντας όσο βρισκόμασταν στο πανεπιστήμιο,δίχως άλλη μνεία για την Ελίζ.Μου ήταν δύσκολο βέβαια να πιστέψω ότι ο Μπερνάρ θα άφηνε ασχολίαστη την παρουσία μιας τόσο όμορφης κοπέλας,κι αν δεν είχε εκτελέσει τη νεκροτομή με δεμένα μάτια,ήμουν σίγουρη πως όταν φτάναμε στο σπίτι,μακριά απ'τη μυρωδιά των πτωμάτων που έκανε τέτοιες συζητήσεις να μοιάζουν παράταιρες,θα είχε κάτι περισσότερο να πεί για τη συνάντησή τους.Και στην περίπτωση όμως που η σχετική του απάθεια ήταν ειλικρινής,ή κι αν είχε προσέξει την Ελίζ αλλά φοβόταν μήπως με φέρει σε δύσκολη θέση,θα φρόντιζα να αποσπάσω τις πληροφορίες που ήθελα,έστω και σαν απλές παρατηρήσεις-αυτή την απόφαση έπαιρνα την ώρα που βγαίναμε από το νεκροτομείο.Μονάχα που ο Μπερνάρ έμελλε ν'αποδειχτεί το ίδιο ανθεκτικός στην κρυψινόιά του όσο κι εγώ.Στο δρόμο της επιστροφής ήταν εύθυμος όπως πάντα,ενώ κατά τη διάρκεια του γεύματος δεν ανταλλάξαμε ούτε έναν υπαινιγμό.Χρειάστηκε λοιπόν εξαιρετική παρατηρητικότητα από μέρους μου,για να καταλάβω πως,παρά την επιφανειακή αδιαφορία του,τον τυραννούσε κι αυτόν η ίδια αγωνία.Την πρώτη ένδειξη μου έδωσε με το επιδόρπιο.Ο Μπερνάρ συνήθως επιδεικνύει τέτοιο ζήλο την ώρα του φαγητού,ώστε όταν τελειώνει,η κούραση δεν τον αφήνει να ετοιμάσει ούτε το πιο απλό γλυκό για να συνοδεύσει τη χώνευσή του,κι έτσι καταφεύγει συνήθως σε κονσέρβες με κομπόστα,ή μικρές πλάκες σοκολάτας που έχουν ασπρίσει απ'την πολύμηνη αποθήκευσή τους,κατά δεκάδες,στα συρτάρια του ψυγείου.Σήμερα το μεσημέρι όμως,και παρόλο που είχε αδειάσει το πιάτο του σαν ατμομηχανή που καίει ένα μικρό τσουβάλι κάρβουνο,σηκώθηκε αμέσως απ'το τραπέζι,κι έπειτα από λίγο γύρισε από την κουζίνα κουβαλώντας μια κούπα με γιαούρτι κι ένα φλυτζάνι ζάχαρη.Εγώ,που καθυστερούσα ακόμη με το φαγητό μου-ίσως περισσότερο απ'το κανονικό-τον παρακολούθησα έκπληκτη ν'αδειάζει τη γλυκιά σκόνη στον κιτρινωπό λοφίσκο του γιαουρτιού,και στη συνέχεια ν'ανακατεύει το μείγμα μ'ένα κουτάλι.Είχα χρόνια να τον δώ να ετοιμάζει αυτό το γλυκό,κι η έκπληξή μου μεγάλωνε όσο τον έβλεπα να ανα-

κατεύει το γιαούρτι με λύσσα, χαμογελώντας πάνω απ' το δαιμονισμένο ήχο του κουταλιού. Η νευρική αυτή τελετουργία κράτησε πέντε ολόκληρα λεπτά, κι όταν ο Μπερνάρ σταμάτησε το ανακάτεμα το χέρι του έτρεμε, ενώ το τραπέζι ήταν γεμάτο άσπρα στίγματα. Αφού απολογήθηκε, άρχισε να τρώει την κρέμα χωρίς να μιλά, κι η βουλιμία του τον βοήθησε ν' αδειάσει τη βαθιά κούπα προτού καν να πιώ το κρασί μου. Το πλατύ χαμόγελό του, κι η διάστικτη απ' το επιδόρπιο γενειάδα του ήσαν τα σημάδια που με έπεισαν τελικώς γι' αυτό που συνέβαινε. Στη συμπεριφορά του υπήρχε από ώρα μια λανθάνουσα επιτήδευση, την οποία όμως είχε έντεχνα μεταμφιέσει χάρη στη φυσική του, και τόσο αγαπητή σε μένα εξωστρέφεια. Αλλά η όψη του καθώς στριφογύριζε σαν τρελλός το κουτάλι, τον είχε προδώσει. Σίγουρη πια πως δεν είχα παρερμηνεύσει την κατάσταση, όπως κι ότι ήταν αδύνατο να ενερούσε με υστερόβουλο σκοπό, αποφάσισα να δοκιμάσω λίγο ακόμη την υπομονή του. Ο Μπερνάρ, σε αντίθεση με μένα που δεν μπορώ να συντηρήσω ούτε δευτερόλεπτο μια ψεύτικη περσόνα χωρίς να φανερώσω αφελώς τα συναισθήματά μου, είναι κατά περίπτωση δεινός υποκριτής, μόνο που η προσπάθεια να στηρίξει τη μάσκα στη θέση της τον εξαντλεί γρήγορα, και τον υποχρεώνει ν' αποκαλυφθεί, μένοντας στο τέλος πολύ πιο ευάλωτος. Μ' αυτό τον τρόπο και τώρα, ήμουν βέβαιη για την κυριαρχία μου στο κρυμμένο παιχνίδι του κοινού μας μυστικού. Μετά το γεύμα ξάπλωσα στο κρεβάτι, κι εκείνος με ακολούθησε. Φιληθήκαμε, κι ύστερα χαμήλωσα τα γυαλιά στη μύτη μου, κι ακουμπώντας στη ράχη του κρεβατιού δυό μαξιλάρια, άνοιξα το βιβλίο που ταλαιπωρώ εδώ κι ένα μήνα. Ο φτωχός Μπερνάρ μου γύρισε την πλάτη και προσπάθησε να κοιμηθεί, όμως οι σκέψεις δεν τον αφήναν, ενώ απ' την αφηρημάδα ξέχασε να βγάλει τα γυαλιά του. Δέκα λεπτά αργότερα ανασηκώθηκε, με τα μαλλιά του να πετούν σαν το λοφίο εξωτικού πουλιού, κι είπε ότι θα διάβαζε κι αυτός κάτι. Χωρίς να σηκώσω τα μάτια απ' τη σελίδα, άκουσα τις γυμνές πατούσες του να προχωρούν με μικρά βιαστικά βήματα μέχρι τη βιβλιοθήκη, κι όταν μ' ένα κρότο πολλά βιβλία σωριάστηκαν μαζί στο πάτωμα, βεβαιώθηκα για τη ματαιότητα κι αυτής της απόπειράς του να σπρώξει τον χρόνο. Άλλωστε ο καλός μου άντρας είναι νυκτόβιος, και δεν μπορεί να κάνει τίποτε σοβαρά με το φώς της ημέρας. Όσο επομένως οι κουρτίνες έφεγγαν με τον απογευματινό ήλιο, θα ήταν αδύνατο να ξεφυλλίσει ακόμη και μια συλλογή με ευφυολογήματα του Όσκαρ Ουάιλντ, δίχως να υπολογίσω και την αναστάτωση του. Πράγματι, επέστρεψε με άδεια χέρια, και γκριζες δαχτυλιές σκόνης στην πυζάμα του, κι έπεσε ξανά συνοφρυωμένος στο κρεβάτι. Εγώ είχα ήδη απορροφηθεί απ' το βιβλίο μου - είναι αξιοθαύμαστη η ικανότητα που καταλείπουν επάνω μας τα μακρά χρόνια της εκπαίδευσης, ώστε μπορούμε τόσο απλά να αφοσιωθούμε και στο πιο ανούσιο κείμενο, αν το κρατήσουμε μπροστά μας για αρκετή ώρα - ώστε μονάχα σε μικρά διαλείμματα παρατηρούσα τον εκνευρισμό του. Κι ομολογώ πως οι προσπάθειές του να με αποσπάσει ήταν διασκεδαστικές. Στην αρχή συζήτησε λίγο μόνος του τα γεγονότα της ημέρας, σταματώντας σε ορισμένα σημεία για να ακούσει το καταφατικό μουρμουρητό μου, και στο τέλος κατάφερε κι ένα κολακευτικό σχόλιο για την Ελίζ, με την ελπίδα να πυροδοτήσει το ενδιαφέρον μου. Στο σημείο εκείνο έπαψα να διαβάζω, αλλά συνέχισα να στηρίζω το βιβλίο στην αγκαλιά μου και να κοιτώ τις πυκνές σειρές των γραμμάτων, ώσπου ο Μπερνάρ μου έστειλε μερικά φιλά στον αέρα και με γαργάλησε στη μέση και το στήθος. Εγώ δεν έπεσα στην παγίδα, και τραβήχτηκα μακριά γελώντας με την παιδική απελπισία του. Τότε κι εκείνος αποφάσισε να προδοθεί όσο πιο άμεσα γινόταν, και πρότεινε να πάμε στον κινηματογράφο, όμως αρνήθηκα κατηγορηματικά. Η πρόσκαιρη παύση της πραγματικότητας χάρη στην κινηματογραφική δράση, απομακρύνοντας το άγχος της επίμαχης κάθε φορά σκέψης, αφήνει ένα κομμάτι της συνείδησής του να επεξεργαστεί ανενόχλητο το πρόβλημα, ώστε στο τέλος μιας ταινίας ο Μπερνάρ πάντοτε βρίσκεται στην κατάλληλη διάθεση για να συζητήσει όσα τον απασχολούν, με μια μικρή μάλιστα

ώθηση που του προσφέρει η αποφασιστικότητα με την οποία οι πλαστοί χαρακτήρες αντιμετωπίζουν τη δική τους ζωή. Όμως σε μένα αυτή η μορφή της τέχνης δεν έχει καθόλου το ίδιο αποτέλεσμα-τις φορές που δεν είμαι συγκεντρωμένη, όπως όλη τη μέρα σήμερα, η απομόνωση κι η σιωπή της σκοτεινής αίθουσας με ναρκώνει δυσάρεστα, κι όταν βγαίνω αισθάνομαι αδύναμη και καταπονημένη. Απέκλεια το ενδεχόμενο να περάσω δυό ώρες σε πλήρη αδράνεια, ωστόσο αναγνώρισα την ανάγκη του Μπερνάρ να μου μιλήσει, και σκέφτηκα ότι ήταν πλέον ανέπιμο να τον αφήνω στην ίδια αμήχανη θέση που ήμουν κι εγώ το πρωί στη διάρκεια των μαθημάτων. Έτσι έκλεισα το βιβλίο, ξάπλωσα δίπλα του, απολαμβάνοντας το τριπλό αστιγματικό του είδωλο, και τον ρώτησα αν ήθελε να κάνουμε έρωτα. Στην πραγματικότητα έτρεμα μὴν δεχτεί, αλλά το ένστικτό μου δεν με διέψευσε, αφού εκείνος πήρε μιαν έκφραση δυστυχημένου, απολογήθηκε όπως πάντα για την απροθυμία του, κι υποσχέθηκε ότι αν ήθελα ακόμα, θα κάναμε έρωτα το βράδυ. Οι ελάχιστες αμφιβολίες μου εξαφανίστηκαν, και πριν προφτάσω να μεταφέρω στην κατάλληλη ατμόσφαιρα τη συζήτηση που επρόκειτο να έχουμε, συμπλήρωσε τη σκέψη μου προτείνοντας μιαν απογευματινή βόλτα με το αυτοκίνητο. Το πρόσωπό του έλαμψε από χαρά μόλις του είπα ότι θα το ήθελα πολύ, κι ήταν τόσο συνεπαρμένος που τα πράγματα έπαρναν επιτέλους μια λογική πορεία, ώστε μέχρι να βγώ από το μπάνιο είχε κιόλας ντυθεί και με περίμενε καθισμένος στο κρεβάτι, με τα μαλλιά του να ίπτανται πιο έντονα από πριν. Είχε ένα ξεχωριστό χαμόγελο απ' τη μιαν άκρη του προσώπου του ως την άλλη, κι επειδή τον βρήκα αξιολάτρευτο, έσκυψα και τον φίλησα στο μέτωπο. Στον ιδρώτα των πολυφορεμένων ρούχων του πρόλαβα να μυρίσω το βαρύ άρωμα πολλών ημερών μακριά απ' το σαπούνι, μιας όμως και το δικό μου πουκάμισο είχε το ίδιο εκλεκτό εσσάνς, δεν ενοχλήθηκα διόλου. Αντίθετα, χαιρόμουν που στο τέλος μιας πολυτάραχης μέρας και στα πρόθυρα μιας σημαντικής απόφασης, είχαμε κι οι δυό το ίδιο άρωμα, αφού αυτό ήταν ένα από τα πολλά στοιχεία που προδικάζει και την κοινή μας επιθυμία. Ντύθηκα χωρίς να δέσω τα μαλλιά μου, και λίγες στιγμές μετά ο Μπερνάρ κλείδωνε την πόρτα κι εγώ καλούσα τον ανελκυστήρα. Εφόσον δε ήμουν πια ελεύθερη να προδώσω και τη δική μου προθυμία, μπήκα γρήγορα στο ασανσέρ, και τον περίμενα να με ακολουθήσει και να σταθεί πίσω μου, προσφέροντας στον ελαφρά παραμορφωτικό καθρέφτη του θαλάμου το πληθωρικό δίδυμο μπροστά στο οποίο όλοι οι υπόλοιποι ένοικοι της πολυκατοικίας ωχριούσαν. Ο Μπερνάρ όμως δεν ερχόταν-όταν απορημένη έσκυψα απ' το κενό της μεταλλικής καγκελόπορτας και κοίταξα το σκοτεινό διάδρομο, είδα το χωλ του σπιτιού μας κι άκουσα τις μικρές κραυγές του από την κρεβατοκάμαρα. Έφτασε τρέχοντας, κι είπε πως είχε ξεχάσει τα γυαλιά του στο κομοδίνο, οπότε τον χάρδεψα τρυφερά στο μάγουλο και του ζήτησα να ξαναβγει, αυτή τη φορά για να κλείσει την εξώπορτα.

VIII

Η αίθουσα των συναυλιών χρωστούσε την ύπαρξή της στα χρήματα ενός φιλόμουσου ευεργέτη, ο οποίος είχε ιδιαίτερη εκτίμηση στις τέχνες και στο μπορντώ χρώμα. Ο αγαθός αυτός κύριος πίστευε ότι το μπορντώ έδινε στο περιβάλλον μιαν αυτοκρατορική ευγένεια, κι έτσι είχε φροντίσει προσωπικώς τη διακόσμηση, με απάραμιλλη-αν όχι κάπως υπερβολική-γενναιοδωρία. Οι καρέκλες, δέκα σειρές τοποθετημένες αμφιθεατρικά, είχαν παχιά καθίσματα από βελούδο, ενώ οι τοίχοι της αίθουσας ήσαν σκεπασμένοι με τετράγωνα μαξιλάρια, όπως στα δωμάτια των φρενοκομείων, όμως αυτά από μπορντώ βελούδο με ένα χρυσό ολοστρόγγυλο κουμπί στο κέντρο τους. Το πολυτελές κάλυμμα των τοίχων συνεχιζόταν παραδόξως και στο ταβάνι, ώστε αν κάποιος κοίταζε ψηλά είχε την ψυχεδελική αίσθηση ότι βρίσκεται στο εσωτερικό μιας γυναικείας τσάντας. Πάντως οι περισσότεροι από τους επισκέπτες των συναυ-

λιών απολάμβαναν τον αριστοκρατικό διάκοσμο, ενώ κι εκείνοι που στη διάρκεια του μουσικού προγράμματος ένοιωθαν απεγνωσμένη πλήξη, μπορούσαν να στρέψουν τα μάτια στο ταβάνι και ν' αποκοιμηθούν ευκολότερα, μετρώντας τα χρυσά κουμπιά. Στα τέσσερα συνήθη σημεία βρίσκονταν και τα θεωρεία, τα οποία είχαν κατασκευαστεί με την ίδια προοπτική όπως και στους πρώτους κοσμικούς οίκους όπερας, με πολύ κακή δηλαδή θέα της σκηνής και άριστη θέα του κοινού. Έτσι οι εκλεκτοί φιλόμουσοι των εξήντα φράγκων είχαν την ευκαιρία να παρατηρούν όλες τις αντιδράσεις του κοινού, ενώ στις σπάνιες στιγμές που η έκσταση των ήχων τους συνέπαιρνε, μπορούσαν να στηρίζονται στο επίσης βελούδινο παραπέτο, προσέχοντας να μην παρασύρουν μαζί τους την καρέκλα και βρεθούν ξαφνικά ανάμεσα στους απλούς θεατές, απ' τους οποίους χωρίζονταν με σημαντικό κοινωνικό ύψος. Η σκηνή, το λιγότερο ίσως ενδιαφέρον κομμάτι αυτής της μεγαλόπρεπης δωρεάς, ήταν ένα στενό ημικύκλιο με ξύλινο πάτωμα, ενώ η μοναδική πινακίδα που το συνέδεε με τον πλούτο της υπόλοιπης αίθουσας ήταν η χοντρή μπορντώ κουρτίνα, που άνοιγε απ' τη γωνία τραβώντας ένα κορδόνι με μια γοητευτική φούντα στην άκρη. Ο κακός φωτισμός της αίθουσας-δύο μονάχα πολυέλαιοι από κρύσταλλο, αφού επάνω στα *αναθεματισμένα* μαξιλάρια της οροφής ήταν αδύνατο να στερεώσουν τους προβολείς, όπως έλεγε ο φροντιστής-απέκλειαν τις θεατρικές παραστάσεις, ενώ οι μικρές διαστάσεις της σκηνής έκαναν απαγορευμένη και την απόλαυση μιας ορχήστρας μεγαλύτερης από δέκα άτομα, αφού τα πρώτα βιολιά θα κινδύνευαν με την παραμικρή έξαρση πάθους να πέσουν επάνω στο κοινό. Οι λεπτομέρειες αυτές του κατά τα άλλα αξιοπρόσεκτου συναυλιακού σαλονιού, είχαν σύντομα προσανατολίσει τη χρησιμότητά του σε εκδηλώσεις μουσικής δωματίου, κυρίως από φοιτητές του πανεπιστημίου, οι οποίοι ήσαν πρόθυμοι να παίξουν χωρίς αμοιβή και παράπονα για την ακουστική, ενώ είχαν και το προνόμιο να γεμίζουν τα καθίσματα με καλεσμένους φίλους τους. Στο αποψινό πρόγραμμα δύο νεαροί μουσικοί θα παρουσίαζαν έργα για πιάνο, βιολοντσέλλο και το συνδυασμό των δύο οργάνων, και παρά το εξαιρετικό ενδιαφέρον του ρεπερτορίου-που συνήθως έχει την ακριβώς αντίθετη από την αναμενόμενη προσέλευση-η αίθουσα ήταν ανέλπιστα γεμάτη, ίσως εξαιτίας μιας ξαφνικής βροχής λίγα λεπτά πριν. Η ώρα της έναρξης πλησίαζε, κι οι περισσότεροι από το κοινό ψυθίριζαν ακατάπαυτα μεταξύ τους, σχολιάζοντας το μαύρο πιάνο που στεκόταν στη μέση της σκηνής, και το χόρδισμα του βιολοντσέλλου που ακουγόταν από τα παρασκήνια, ένα φαινόμενο ικανό όσο λίγα να πυροδοτεί την πολυλογία των πολιτισμένων ανθρώπων. Όσο τα λεπτά περνούσαν, ο ήχος κάθε σκόρπιας μελωδίας τους έκανε όλο και πιο ανήσυχους, ώσπου η μουσική σταμάτησε κι απότομα έπαψε μαζί της κάθε θόρυβος εκτός από τις αναγκαίες ερωτήσεις για το πρόγραμμα. Όμως η Ελίζ, καθισμένη στην άκρη της δεύτερης σειράς και με τα μάτια της καρφωμένα στο μέσον της σκηνής σε μian έκφραση αισθητικής χαύνωσης, δεν αντιλαμβανόταν καμμία απ' τις διακυμάνσεις του ακροατηρίου πίσω της. Περίμενε να αρχίσει η συναυλία και συγχρόνως αδιαφορούσε εντελώς γι' αυτήν, κι έτσι αποδιοργανωμένη ήταν κι όταν ξεκινούσε από το σπίτι της για να έρθει, γυρεύοντας πάνω απ' όλα ένα μέρος που θα της προσέφερε εξίσου ησυχία για περισυλλογή και περισπασμούς ικανούς να βγάλουν απ' το μυαλό της το γράμμα. Από τη στιγμή που το είχε διαβάσει, η ηρεμία της είχε χαθεί κι η καρδιά της πονούσε. Στο βάθος των ματιών της τρεμόπαιζε ακόμη και τώρα ένα θολό μετείκασμα των γοθτικών γραμμμάτων, σαν αποδεικτικό στοιχείο για την απίστευτη φύση της αλήθειας. Ποτέ ξανά η Ελίζ δεν είχε αισθανθεί την ερωτική έξαψη που της έφερνε η ανάμνηση του λευκού χαρτιού, της σφραγίδας και της υπογραφής του ανώνυμου επιστολογράφου. Ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που της απευθύνονταν μ' έναν ερωτισμό ταυτόχρονα αποκάλυπτο και τόσο συγκρατημένο, κι έχοντας πέσει στο κέντρο της αισθηματικής του παγίδας, η ψυχή της σπαρταρούσε, ανίκανη να βρεί μια λογικήν απάντηση. Όταν λίγο μετά το με-

σημέρι,ξάπλωνε στο κρεβάτι της,διαβάζοντας το γράμμα,η αρχική της αντίδραση ήταν η νοσταλγική ταραχή που νοιώθουμε όταν διαπιστώνουμε ένα λάθος.Τα λόγια αυτού του ανθρώπου ήταν στ'αλήθεια μαγευτικά,όμως ήταν αδύνατο να είχαν γραφτεί για εκείνην.Η Ελίζ δεν θεωρούσε τον εαυτό της ερωτεύσιμο,πόσο μάλλον εμπνευστή ενός τέτοιου σφοδρού πάθους.Έπειτα όμως ξαναδιάβασε το όνομά της στην κορυφή,και βεβαιώθηκε για την αναπάντεχα σωστή πρώτη ανάγνωση.Κάποιος την παρακολούθησε,κι υπέφερε στη θέα της από έρωτα.Μπορεί να είχε ιδιοσυγκρασία ποιητή,ωστόσο δεν έπαυε να είναι άνθρωπος,και μ'αυτή τη σκέψη είχε αισθανθεί όπως το θύμα ενός ηδονοβλεψία,μόλις διακρίνει τη σκοτεινή φιγούρα απέναντι στο φωτισμένο του παράθυρο.Είχε σηκωθεί γρήγορα απ'το κρεβάτι κι είχε κρυφτεί πίσω απ'το δικό της παράθυρο,κοιτάζοντας το δρόμο όπως αν ο διακριτικός κυνηγός της θα στεκόταν από κάτω.Η συγκίνηση της απρόσμενης αυτής αποκάλυψης ήταν πολλή για να χωρέσει στο ήδη φορτωμένο με εικόνες κι εντυπώσεις μυαλό της,κι έτσι η ασυνείδητη πλευρά του νού έφτιαξε γρήγορα μια λογικοφανή αλυσίδα ανάμεσα στα γεγονότα όλης της ημέρας,για να την προστατεύσει απ'τη λιποθυμία,ή από μια κρίση υστερίας.Ο ανώνυμος επιστολογράφος,είχε σκεφτεί η Ελίζ σε μια έκλαμψη,δεν μπορούσε να είναι άλλος από τον Μπερνάρ.Άλλωστε ήταν επόμενο,ένας άνθρωπος τόσο γοητευτικός δίπλα σ'έναν νεκρό,να αποκτά μαγευτική δύναμη λόγου όταν κρύβεται με όλα του τα όπλα πίσω από ένα κομμάτι χαρτί,να είναι παντοδύναμος.Οι παράξενες κουβέντες του την ώρα της νεκροτομής,το μελαγχολικό του βλέμμα κι η ιδρωμένη τούφα απ'τα μαλλιά του που είχε γλιστρήσει στο μέτωπο,δεν ήταν παρά ένα πρελούδιο στην εξομολόγησή του,που τώρα κρατούσε στα χέρια της.Τρελλή από ευτυχία,σκεφτόταν ότι είχε καταφέρει-με κάποιον άγνωστο τρόπο-να συνταράξει τον μεσήλικο άντρα,αναγκάζοντάς τον να καταφύγει σε μian απελπισμένη ερωτική απόπειρα.Συμπληρώνοντας και τα τελευταία λογικά κενά,αναλογίστηκε το χρόνο που είχε μεσολαβήσει απ'τη συνάντησή τους μέχρι να φύγει από το καφέ και να πάρει το φάκελλο.Ήταν πάνω κι από αρκετός για έναν άνθρωπο στα όρια της ερωτικής φρενίτιδας να γράψει και να αφήσει στο γραμματοκιβώτιό της την αινιγματική διακήρυξη της λατρείας του.Ίσως η θέση του,και το γεγονός πως είχαν μόλις γνωριστεί να τον εμπόδιζε να είναι πιο διαχυτικός μέσα στο γράμμα,κι έτσι όλα έρχονταν στη θέση τους-εξάλλου το κείμενο ταίριαζε να έχει γραφτεί από έναν άντρα.Στη νοερή αναφορά του φύλου του Μπερνάρ,η Ελίζ είχε κοιτάξει έντρομη το χαρτί,και μετρώντας ξανά τις πιθανές ενοχοποιητικές λέξεις,διαπίστωσε πως απ'το γράμμα δεν μπορούσε να αποκλείσει μια γυναίκα ως πιθανή αποστολέα.Μήπως η αυτοπεποίθηση των συναισθημάτων,την οποία είχε βιαστικά αποδώσει σε ανδρική επιθετικότητα δεν ήταν άλλο από την επιτηδευμένη ανωνυμία μιας ερωτευμένης γυναίκας;Μιας γυναίκας που είχε εξίσου σημαντικούς λόγους να αποκρύψει το πάθος της,κι η οποία είχε εδώ και καιρό τον χρόνο να την παρατηρήσει και να την αγαπήσει;Η ιδέα φυσικά το γράμμα να είχε γραφτεί από την Μαργκερίτ ήταν ακόμη πιο τρομερή,αλλά έμοιαζε το ίδιο,αν όχι περισσότερο πιθανή,μιας κι ένας άντρας επιστολογράφος δεν θα έκρυβε τόσο εύκολα το φύλο του όσο μια γυναίκα.Κι εδώ η λογικοφάνεια έδινε μian ακόμη πιο στέρεη εκδοχή της ιστορίας:Το γράμμα είχε βρεθεί ειδικά σήμερα το μεσημέρι,όταν η καθηγήτριά της,εξαιτίας της προγραμματισμένης απουσίας της Ελίζ,ένοιωθε πιο ασφαλής να επιχειρήσει τη διαδρομή μέχρι τα γραμματοκιβώτια,υποθέτοντας ότι εκείνη δεν θα βρισκόταν στο πανεπιστήμιο,όπου υπήρχε κίνδυνος να την δει.Βέβαια η Ελίζ παραδεχόταν ότι κι οι δύο πιθανές όψεις της αλήθειας την κολακεύαν υπερβολικά,αφού προϋπέθεταν γι'αυτήν,απ'το μέρος ενός τουλάχιστον του ζευγαριού που τόσο θαύμαζε,τον αντίστοιχο θαυμασμό.Όπως όμως ήταν εγκλωβισμένη στην πρόσφατη γοητεία τόσο του Μπερνάρ όσο και της Μαργκερίτ,ήταν αδύνατο να σκεφτεί ερωτικά κάποιον άλλο,και να του αποδώσει τον έρωτα που της είχε αποδοθεί.Αυτές

οι σκέψεις, λίγο μετά, την είχαν οδηγήσει στο δρόμο, αφού αν δεν απομακρυνόταν γρήγορα απ' τον αντίλαλο του πάθους μες στο μικρό της υπνοδωμάτιο, οι τοίχοι θα έκλειναν γύρω της, και θα έκαναν έρωτα στη συνείδησή της. Μόλις οι πρώτες σταγόνες της βροχής την άγγιξαν, τραβήχτηκε απότομα κάτω απ' τα υπόστεγα, και συνέχισε να περπατάει, αψηφώντας τον κρύο αέρα που πάγωνε τα πνευμόνια της. Η έξαψη έσβηνε λίγο-λίγο μέσα στα μικρά σύννεφα της αναπνοής της, αλλά η περιέργειά της δεν είχε ακόμη κορεστεί, και προσπαθούσε πεισματικά να βρεί τη λύση του αινίγματος. Με τη μορφή ενός οπτικού παιχνιδιού, το οποίο εξακολουθούσε να την προστατεύει από τον πανικό της διαρκούς καταδίωξης που αλλιώς θα αισθανόταν, η Ελίζ τοποθετούσε τα πρόσωπα των περαστικών, ανδρών και γυναικών, πλάι στη μεταίσθηση του γράμματος κι ερωτοτροπούσε μαζί τους. Κανείς δεν έμοιαζε να ταιριάζει, ωστόσο η φαντασίωση ότι κάποιος ανάμεσά τους την έβλεπε σαν είδωλο της έδινε μια ηδονική υπεροχή. Τα ζευγάρια των νεαρών που περνούσαν δίπλα της έμοιαζαν απωθητικά-ίσως επειδή και τα δυό τους μέλη αποκλείονταν-και στη θέα τους αναλογιζόταν πόσο άθλια ήταν η ερωτική τους ζωή σε σχέση με τη νεογέννητη δική της. Μολονότι δεν γνώριζε το πρόσωπο γύρω απ' το οποίο η ίδια αποκτούσε μια τέτοια μυθική διάσταση, επεφύλασσε την τιμή της συγγραφής για τον εκλεκτότερο των ανθρώπων. Η βροχή δυνάμωνε ολοένα, όταν ξαφνικά μπροστά της, αγκαλιάζοντας τον κορμό ενός δέντρου, και μουσκεμένη απ' τη μια της πλευρά, είδε και πάλι την κόκκινη αφίσα της συναυλίας. Υπολογίζοντας ότι απέμεναν είκοσι λεπτά ως την έναρξη του προγράμματος, η Ελίζ σκέφτηκε πως βρισκόταν στο κέντρο της πόλης χωρίς κανένα συγκεκριμένο σκοπό. Είχε μάλιστα περπατήσει αρκετά, κι απ' την αίθουσα των συναυλιών την χώριζε μονάχα η ανηφόρα που ξεκινούσε στη βάση του λόφου. Το κενό από ώρες πνεύμα της, που είχε αρχίσει να κανιβαλίζει επικίνδυνα τον εαυτό του, αρπάχτηκε ακαριαία απ' την ευχάριστη προοπτική μιας ώρας δίχως άλλες σκέψεις, και πρότεινε σαν επιχείρημα ότι στη συναυλία μπορεί να συναντούσε και τη Μαργκερίτ με τον Μπερνάρ, ή και τον ίδιο το συγγραφέα του γράμματος, αφού ένας άνθρωπος με τόσο χειμαρρώδη αισθησιασμό ήταν αδύνατο να μην συγκινείται από τη μουσική. Και το τίμημα της βροχής ήταν ασήμαντο, ιδίως αν διέσχιζε τη σύντομη ανηφόρα τρέχοντας. Έτσι, όταν έφτασε στη στροφή του δρόμου, σήκωσε το γιακά του σακακιού πάνω απ' το λαιμό της, κι άρχισε να ανεβαίνει το βρεγμένο πλακόστρωτο όσο πιο γρήγορα μπορούσε. Ήδη στο βάθος διέκρινε τη φωτισμένη είσοδο της αίθουσας, με την ξύλινη πόρτα της διάπλατα ανοιχτή. Λίγο προτού η δεντροστοιχία εξαφανίσει από μπροστά της τη θέα του υπόλοιπου πανεπιστημίου, στάθηκε για μερικά δευτερόλεπτα στη βροχή, και κοίταξε με νοσταλγία τη θέση όπου αν υπήρχαν φανοστάτες θα έβλεπε το κίτρινο κτήριο του νεκροτομείου. Έπειτα έτρεξε, ανέβηκε με δυό άλματα τη σκάλα της εισόδου και βρέθηκε στο μικρό χώλ της αίθουσας, που ήταν στρωμένη μ' ένα παχύ βυσσινί χαλί. Η τελευταία σκέψη της καθώς πλήρωνε για το εισιτήριο-η ταμίας ήταν μια χοντρή γυναίκα με γκριζα μαλλιά-ήταν πως μέσα θα συναντούσε οπωσδήποτε το ζευγάρι των καθηγητών, καθώς και τον ανώνυμο αποστολέα του γράμματος, οπότε και διένυσε τα λιγοστά βήματα πριν το ριντό της εσωτερικής πόρτας αργά και διστακτικά. Προς στιγμήν, η θέα του κόσμου που αντίκρυσε πίσω απ' την κουρτίνα, και το συσσωρευμένο ψιθύρισμα από τις φωνές τους, της δημιούργησε πανικό, και σκέφτηκε να γυρίσει πίσω και να φύγει. Φοβόταν ότι ξαφνικά όλοι αυτοί οι άνθρωποι θα έστρεφαν το βλέμμα προς το μέρος της, και συνεχίζοντας τα χαμηλόφωνα σχόλια που έτσι κι αλλιώς είχαν εκείνη για στόχο τους, θα την περιτριγύριζαν μόλις βρισκόταν στη μέση του διαδρόμου και θα της επιτίθεντο ερωτικά. Επειδή όμως ο φόβος αυτός ήταν εντελώς απαράδεκτος παρόλη τη σύγχυση που αισθανόταν, πίεσε τον εαυτό της και διέσχισε το διάδρομο, χωρίς να κοιτάζει τίποτε άλλο εκτός απ' τη σκηνή, και με την ελπίδα να μην φωνάξει κανένας το όνομά της ξαφνικά. Σταμάτησε όμως μόνο όταν

έφτασε στη δεύτερη σειρά-αν και αποφασισμένη να διατηρήσει την ψυχραιμία της,θα ήταν καλό να περιοριστεί στην απόλαυση της μουσικής,και όχι σε οφθαλμολαγνεία με το κοινό.Εξάλλου μονάχα σ'εκείνο το σημείο της αίθουσας υπήρχε απόσταση δύο θέσεων από τον απόμενο θεατή,και καταλαμβάνοντας την πολυθρόνα του διαδρόμου, η Ελίζ πίστεψε πως εξασφάλιζε την ησυχία της,αφού έτσι ήταν λιγότερο πιθανό κάποιος να καθόταν δίπλα της.Βέβαια κι αν αυτό συνέβαινε,θα έλεγε ψέμματα ότι περίμενε συντροφιά.Προσπαθούσε κιόλας-πάνω απ'τον πνιγμένο ήχο ενός βιολοντσέλλου-να βρεί την πιο ευγενική έκφραση,για να την υποδυθεί στον υποθετικό φιλόμουσο,όταν κάποιος άντρας δρασκελίσει τα γόνατά της μ'ένα βήμα και σωριάστηκε στη διπλανή πολυθρόνα,βρέχοντας τα πόδια της με δεκάδες σταγόνες νερού.Ήταν έτοιμη να του ζητήσει με οργισμένη φωνή να σηκωθεί,αλλά πριν κοιτάξει το πρόσωπό του, τα μάτια της πρόλαβαν να αναγνωρίσουν το πράσινο βελούδο στο μανίκι,κι ο νεαρός από το καφέ του πανεπιστημίου σφήνωσε τη βρεγμένη ομπρέλλα ανάμεσα στα πόδια τους.«Διαβολεμένο πράγμα,»είπε,χτυπώντας την κυρτή λαβή,«σ'όλη τη διαδρομή προσπαθούσα να την ανοίξω,κι όταν τα κατάφερα,η βροχή είχε σταματήσει.»Υστερα γύρισε προς το μέρος του,σαν να μιλούσε πρωτύτερα στην ίδια την ομπρέλλα,και με ένα μεφιστοφελικό χαμόγελο της μίλησε:«Συγχωρήστε με αν σας έβρεξα-φαίνεται ότι σήμερα δεν μπορώ να πάψω να σας ξαφνιάζω.»Η Ελίζ,που είχε γυρίσει κι αυτή προς το μέρος του,όπως όφειλε εφόσον της απηύθυνε το λόγο,τον βεβαίωσε μ'έναν αδέξιο μορφασμό ευμενούς διάθεσης πως δεν χρειαζόταν καμιά απολογία,κι αμέσως κοίταξε τη σκηνή με ψεύτικο ενδιαφέρον.Η εικόνα του προσώπου του είχε αποτυπωθεί μέσα σε μια στιγμή στο μυαλό της με τη δύναμη χιλίων πορτραίτων,κι επαναλάμβανε στο μυαλό της κάθε αντανάκλαση του φωτός επάνω στα χείλη,τη μύτη και τα μάτια του.Με έκπληξη διαπίστωνε ότι η μοναδική εντύπωσή της ήταν πως ο νεαρός διέθετε μια σπάνια ομορφιά,που σχεδόν την έφερνε σε αμηχανία.Είχε πυκνές μαύρες βλεφαρίδες,ενώ τα μάτια του είχαν την ίδια απόχρωση με τη φλούδα του άγουρου μήλου, με μια δόση κόκκινο μέσα στο πράσινο.Το κίτρινο φώς έδινε στο δέρμα του μια κερνική χροιά,κι η αίσθηση αυτή ζωντάνευε από τα εξαίσια δάχτυλά του,που ήσαν σφιγμένα γύρω απ'την ξύλινη λαβή της πολυθρόνας σαν το χέρι ενός αγάλματος.Πιο συνταρακτικό όμως κι απ'την εμφάνισή του ήταν το γεγονός της ίδιας της παρουσίας του,τόσο απρόσμενης που έμοιαζε επιτηδευμένης.Θυμήθηκε το σημείο στο γράμμα όπου ο εραστής της εικόνας της έλεγε πως την ακολουθεί,κι ότι βρίσκεται δίπλα της.Ο νεαρός αυτός βρισκόταν δίπλα της όχι μόνο τώρα,αλλά και το πρωί στο καφέ,και μάλιστα δεν είχε διστάσει να της το υπενθυμίσει πριν από λίγο.Από την άλλη η τρομερή κρυπτικότητα του γράμματος δεν άφηνε περιθώρια για μια τόσο τολμηρή πράξη από μέρους του επιστολογράφου-ο νεαρός αυτός,αν εκδήλωνε το ερωτικό του πάθος,θα ήταν πολύ πιθανότερο να ορμήξει επάνω της,κρίνοντας από την ορμητική του στάση-όμως η υπόθεση ήταν μάλλον μια προβολή επάνω του της δικής της επιθυμίας,κι ίσως η προφανής αυτή συνάντηση να ήταν ακριβώς η κάλυψη που χρειαζόταν για να συνεχίσει την ανώνυμη πολιορκία του.Τότε εκείνος διέκοψε τη νοερή δολοπλοκία,σκύβοντας προς το μέρος της για να συστηθεί όπως θα έκανε κάθε νεαρός στη θέση του.«Ονομάζομαι Σεζάρ,»της είπε,κι άπλωσε το χέρι του.Η Ελίζ ανταποκρίθηκε με μian αδύναμη χειραψία κι ένα ακόμη πιο αδύναμο χαμόγελο,κι ύστερα κοίταξε και πάλι τη σκηνή,χωρίς να πεί το δικό της όνομα.Στο χέρι του νεαρού-του Σεζάρ,λοιπόν-είχε διαιθανθεί πως δεν επεδίωκε μian απλή σύσταση μαζί της,ενώ στο μυαλό της,σαν φάρος στη μέση μιας σκοτεινής θάλασσας,αναβόσβηνε περιοδικά η ανάμνηση μιας λεπτομέρειας:Ο Σεζάρ δεν είχε επιμείνει περισσότερο όταν εκείνη δεν συστήθηκε,όπως αν γνώριζε ήδη το όνομά της.Η ίδια όμως κίνηση που τον ενοχοποιούσε,τον αθώωνε συγχρόνως,αφού τέτοια θα ήταν κι η στάση οποιουδήποτε νεαρού με καλούς τρόπους,προκειμένου να μην φέρει σε δύσκολη θέση την άγνωστη κοπέλα με την

οποία φλερτάρει. Ξαφνικά το φώς των λαμπτήρων χαμήλωσε, κι από τα παρασκήνια ακούστηκαν τρεις μικρές κωδωνοκρουσίες. Εκείνος έσκυψε άλλη μια φορά προς το μέρος της, και ψυθίρισε: «Αν αγαπάτε τόσο την σκηνή όταν είναι άδεια, τώρα θα σας ενθουσιάσει.» Κατάπληκτη απ' το θράσος της ειρωνιάς-όσο κι απ' την διαπίστωση πως η αμηχανία της είχε γίνει αντιληπτή-κοίταξε το ξύλινο ημικύκλιο με ακόμη μεγαλύτερη προσήλωση, ώσπου απ' τις δυό γωνιές του εμφανίστηκαν, σταματώντας για μια μικρή υπόκλιση, οι δυό νεαροί μουσικοί. Αφού καθίσαν, ο βιολοντσελλίστας στερέωσε τις καμπύλες του οργάνου ανάμεσα στα πόδια του, και ξεκίνησε τη βραδιά με μια σουίτα για τσέλλο. Από τις πρώτες νότες, οι αισθήσεις της Ελίζ διασπάστηκαν, κι η προσοχή της, χάρη στην ευεργετική παρέμβαση της μουσικής, έπαυε να μονοπωλείται από τις σκέψεις. Το κομμάτι ήταν μαγευτικό, κι ο νεαρός τσελλίστας είχε μια τόσο θλιμμένη έκφραση καθώς έπαιζε, ώστε ο ήχος κάθε χορδής έμοιαζε να βγαίνει σαν κραυγή οδύνης από τα κλειστά του χείλη, όπως ο θρήνος ενός άντρα που χαϊδεύει το νεκρό σώμα της ερωμένης του, ζεστό ακόμα παρά το θάνατο. Ωστόσο, αν κι η παρουσία του είχε μαγνητίσει την ακοή της, η όραση, πιο επιρρεπής στην περιέργεια απ' όλες τις αισθήσεις, ύστερα από λίγο υπάκουσε στις πρωτότερες επιταγές, και στράφηκε με διακριτική απληστία προς την κατεύθυνση του Σεζάρ. Η σουίτα τελείωσε, κι οι δυό μουσικοί άρχισαν να παίζουν μια ποικιλία από ρομαντικά ντουέττα, όμως οι αλλαγές περνούσαν στη συνείδησή της μονάχα σαν διακυμάνσεις του ήχου, γιατί το βλέμμα της στη σκηνή ήταν εδώ και αρκετά λεπτά ολότελα τυφλό, πασχίζοντας να ξεπεράσει το ανυπέρβλητο εμπόδιο της εγγύτητας του Σεζάρ, αφού είναι σχεδόν αδύνατο να παρατηρήσουμε προσεκτικά κάποιον που κάθεται δίπλα μας, αν δεν θέλουμε να μας καταλάβει. Καθώς η εικόνα του της ήταν ήδη οικεία, η Ελίζ παρακολουθούσε όλες τις άλλες αντιδράσεις του, απ' την πιο ασήμαντη κίνηση ως το μουρμουρητό του. Με φωνή στα όρια του ψιθύρου, τραγουδούσε τις μελωδίες οι οποίες του ήταν προφανώς γνωστές, καθώς τις ακολουθούσε με ευκολία, κι όχι με την αγωνιώδη προσπάθεια των αδαών ή των παράφωνων. Συγχρόνως, σε ορισμένα σημεία όπου το πιάνο ακουγόταν πιο καθαρά, τα δάχτυλά του κινούνταν με σιγουριά πάνω στο ξύλο της πολυθρόνας, όπως αν από κάτω τους βρίσκονταν τα ίδια λευκά πλήκτρα που άγγιζε κι ο πιανίστας. Όταν ένοιωσε να κουράζονται, η Ελίζ έκλεισε για λίγο τα μάτια, και μέσα στο σκοτάδι επέτρεψε στη μουσική να ερεθίσει την ψυχή της χωρίς εμπόδια, ενώ παράλληλα ένα μικρό κομμάτι της φαντασίας της έβλεπε τον Σεζάρ να εκμεταλλεύεται την κατάσταση και να την περιεργάζεται με αισθησιασμό, όσο εκείνη δεν έβλεπε. Χωρίς ν' ανοίξει τα μάτια, άφησε τα αισθήματά της να αιωρηθούν για λίγο στο κενό, κι αυτά αφού μπλέχτηκαν στα ψεύτικα κρύσταλλα του πολυέλαιου, γλίστρησαν σε μια μελωδία κι έπεσαν επάνω του σαν αόρατο δίχτυ. Προσπάθησε να διευκρινίσει τί ακριβώς ένοιωθε για τον άγνωστο νεαρό, αλλά ήταν το ίδιο δύσκολο όπως η συγκίνηση μπροστά σ' έναν άγνωστο πίνακα, όπου ο χρόνος δεν φτάνει για ν' αναγνωρίσει κανείς τα στοιχεία εκείνα που του είναι ήδη οικεία, και τα οποία μπορούν να προκαλέσουν τη συμπάθεια και το θαυμασμό του. Φυσικά, ο Σεζάρ διέθετε ήδη αρκετά από τα στοιχεία αυτά, όμως η επιδεικτική του συμπεριφορά τον έκανε ένα ακόμα αίνιγμα, μέσα στα πολλά αινίγματα της ημέρας-κάτι που την αποθάρρυνε αρκετά απ' το να τον πλησιάσει, έστω και θεωρητικά. Τα μάτια της άνοιξαν απότομα στον ήχο της φωνής του. «Ο καλός μου ο Μπλέζ!» είπε, «Παίζει τόσο όμορφα! Και μην τον βλέπετε έτσι, μασκαρεμένο μ' αυτό το κοστούμι. Αν ήσασταν εκεί όταν έπαιζε στο μετρό-οι περαστικοί στέκονταν μπροστά του δακρυσμένοι!» Μόλις τελείωσε, τραβήχτηκε αργά στη θέση του και συνέχισε να παρακολουθεί τον βιολοντσελλίστα, με τα μάτια του να γυαλίζουν από τη συγκίνηση. Μιλούσε γρήγορα, κι η Ελίζ σκέφτηκε ότι τελικά ήταν η φωνή του που της άρεσε περισσότερο απ' όλα. Ήταν αρκετά λεπτή, όμως είχε μιαν εξαιρετικά μουσική βραχνάδα, κι όπως γλιστρούσε απαλά πάνω στους φθόγγους και τα φωνήεντα, ήταν μια από τις

φωνές που ακούγονται ευχάριστες και παγιδεύουν την προσοχή με ό,τι κι αν λένε. Το προνόμιο αυτό, που τόσο λίγοι προσέχουν, την γοήτευε πάντοτε, ενώ η έλλειψή του την έκανε επικριτική ακόμη και με τους πιο όμορφους άντρες. Στη φωνή των πιο πολλών νεαρών διέκρινε μια ένρινη πλήξη, σαν μικρό ρέψιμο πριν από κάθε συλλαβή που τους έδινε κουράγιο να συνεχίσουν. Χρησιμοποιούσαν μεταξύ τους τον ενικό αδιακρίτως, κάτι που την ενοχλούσε πολύ, ενώ στις ερωτήσεις των αγνώστων η λεπτομέρεια αυτή αποκτούσε μια χυδαία προχειρότητα. Όμως ο Σεζάρ της είχε μιλήσει με ευγένεια που αρμόζει σε μεγάλη γυναίκα, ίσως επειδή πίστευε-όπως και η ίδια άλλωστε-ότι είχε να κάνει με μια τέτοια ώριμη γυναίκα. Στα σύντομα σχόλιά του, πίσω απ'την ασυναρτησία φαινόταν όχι η αδεξιότητα μιας πολυπόθητης γνωριμίας, αλλά η γνήσια φιλική διάθεση που θα είχε κι αν γνωρίζονταν ήδη, και την είχε συνοδεύσει εκεί από την αρχή. Η Ελίζ ακροβατούσε τόσο κοντά στα όρια του κεραυνοβόλου έρωτα, ώστε όλη την υπόλοιπη ώρα η σκέψη του γράμματος δεν πέρασε ούτε μια φορά απ'το μυαλό της. Στην αδικαιολόγητη ανοησία της συνέβαλλε βέβαια και η μουσική, ιδίως τα κομμάτια για πιάνο που ακούστηκαν προς το τέλος, γραμμένα από ρομαντικούς συνθέτες οι οποίοι υπέφεραν από ένα πρόβλημα αντίστροφο με το δικό της-την ανάγκη δηλαδή να αποσπάσουν την προσοχή της ερωμένης τους απ'την ανερωτική φύση και την προχωρημένη τους φυματίωση, και να την μεταφέρουν σ'ένα ανώτερο, ποιητικό επίπεδο. Έτσι, όταν οι νότες του τελευταίου ντουέττου έμειναν μετέωρες περισσότερο απ'τις υπόλοιπες παύσεις, το κοινό ξέσπασε σ'ένα δυνατό χειροκρότημα κι ο προσωρινός λήθαργος της Ελίζ διαλύθηκε σαν νιφάδα χιονιού μέσα στις παλάμες που χτυπούσαν μανιασμένα. Τρομαγμένη από το θόρυβο, ανακάθισε στην πολυθρόνα της και χειροκρότησε αδύναμα. Έπειτα γύρισε στο μέρος του Σεζάρ, και παρολίγον θα άγγιζε το στήθος του, καθώς την ίδια στιγμή εκείνος είχε σηκωθεί απότομα, και διέσχιζε για άλλη μια φορά τα γόνατά της με ένα άλμα. Ανάμεσα στους θεατές, που είχαν αρχίσει να ηρεμούν από το ξύπνημά τους, η φιγούρα ενός νεαρού ντυμένου στα πράσινα ξεχώρισε απ'το σκοτάδι και φάνηκε να σκαρφαλώνει στη σκηνή, χρησιμοποιώντας την ομπρέλλα του για μοχλό. Μόλις ανέβηκε, έτρεξε στο μέρος του βιολοντσελλίστα, τον φίλησε στο μάγουλο, και τον σήκωσε στην αγκαλιά του σαν να ήταν ένα μικρό παιδί. Εκείνος χαμογελούσε, κατακόκκινος από ντροπή, αλλά όταν τον κατέβασε, ο αλλόκοτος νεαρός δεν σταμάτησε. Στάθηκε ανάμεσα στους μουσικούς, κι αφού επέβαλλε στο κοινό χτυπώντας ο ίδιος τα χέρια του να χειροκροτήσει ξανά, έπιασε τον καθένα απ'το χέρι κι υποκλίθηκε μαζί τους. Καθώς οι κουρτίνες έκλειναν μπροστά τους, έστρεψε το βλέμμα του στην άκρη της δεύτερης σειράς, και χαμογέλασε με ένα πονηρό ανασήκωμα των φρυδιών. Η Ελίζ παρατηρούσε αποσβολωμένη την απίστευτη πορεία του, κι έτσι δεν πρόσεξε μια μικρή λεπτομέρεια-τη μεταλλική μύτη της ομπρέλλας, που εξαφανιζόταν ξαφνικά όσο οι κουρτίνες ήταν κλειστές. Όταν λοιπόν η σκηνή άνοιξε και πάλι για ένα ανκόρ του πιάνου, και περίμενε να τον δει να κατεβαίνει, ή να στέκεται ακόμη δίπλα στον τσελλίστα, ο Σεζάρ δεν ήταν εκεί.

IX

Ακόμη κι αν ένας βιολονίστας, ένας βιολιστής, ένας βιολοντσελλίστας κι ένας πιανίστας κατόρθωναν να στριμωχτούν-από κάποιο θαύμα-μαζί με τα όργανά τους στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου του Μπερνάρ για να παίξουν, η μουσική δεν θα ακουγόταν τόσο δυνατά. Το ίδιο το αυτοκίνητο, που μπορούσε να συναγωνιστεί σε ηλικία πολλά ακριβά κρασιά, έτρεμε από την ταχύτητα και την ένταση της μουσικής, ενώ απ'τις σχισμές των ανοιχτών παραθύρων ο καπνός έβγαινε όπως από τη μηχανή δυό τραίνων που τρέχουν παράλληλα. Κάθε φορά που άκουγε αυτό το κομμάτι, ο Μπερνάρ έπεφτε σε ένα είδος έκστασης-ρύθμιζε την ένταση σε εκκωφαντικά επίπεδα

κι άρχιζε να χτυπά το τιμόνι με τα χέρια του σε κάθε μελωδική διακύμανση,πλημμυρισμένος από αισθητική ηδονή.Βέβαια με τον καιρό η ευχαρίστηση είχε πάρει μια πιο ήπια έκφραση,κι έτσι διατηρούσε κάποια επαφή με το περιβάλλον και τη Μαργκερίτ, γεγονός όμως που εκμεταλλευόταν και πάλι για να σχολιάσει το κομμάτι με εκθειαστικά λόγια.Απόψε σειρά είχε μια διάλεξη-μινιατούρα για τη δομή του κουαρτέττου κι ολόκληρης της ρομαντικής μουσικής,κι η Μαργκερίτ παρακολουθούσε με ύφος μάρτυρα τον αγαπημένο της σύζυγο να παραληρεί,βρίσκοντας η ίδια παρηγοριά μόνο στον καπνό της πίπας.Καθώς το τσιγάρο κρεμόταν από τα χείλη του,στην άκρη μιας υπερβολικά μεγάλης μαύρης πίπας που κινδύνευε ανά πάσα στιγμή να βάλει φωτιά στη γενειάδα του,είχε μιαν όψη φρενοβλαβούς,εντύπωση την οποία ενίσχυε κι ο εμπαιχτής τόνος της φωνής του.Το βράδυ αυτό η ρητορική του επικεντρωνόταν γύρω από μιαν ολέθρια παρομοίωση,ανάμεσα στο όνομα του συνθέτη και τη λέξη *δάσος*,ομοιότητα την οποία ο Μπερνάρ απέδιδε όχι σε μιαν απλή ηχητική σύμπτωση,αλλά σε πραγματική πρόνοια της τέχνης.Γιατί-τουλάχιστον σύμφωνα με όσα από τα σχόλιά του διατηρούσαν την ευκρίνεια που ο ίδιος θεωρούσε ότι είχαν-η πρώτη κίνηση αυτού του κουαρτέττου ήταν το μουσικό ανάλογο ενός δάσους,όπου η καθαρή εικόνα των μαύρων δέντρων που έχει κανείς τη στιγμή του πρώτου βήματος,σύντομα διαλύεται σ'ένα λαβύρινθο συγκεχυμένων αισθήσεων,σε μια σκοτεινή ναντία γεμάτη με ακαθόριστες και μπερδεμένες νέες εικόνες.Όμως παρά το φαινομενικό χάος,πίσω από κάθε τυχαίο γεγονός κρύβεται μια αυστηρή αρχιτεκτονική,όπως το κλαδί του δέντρου που κρατάει στερεωμένα επάνω του τα φύλλα,παρόλη τη ρευστότητα της σκιάς τους στο χώμα όταν κινούνται από τον άνεμο.Και κάποια στιγμή-όταν το αρχικό θέμα επέστρεφε-βρισκόσουν ακούγοντας σ'ένα ξέφωτο αυτού του δάσους,κι εκεί τα πράγματα αποκτούσαν ξανά την καθαρότητά τους,την οποία φυσικά είχαν,έστω κι ασυναίσθητα,σ'όλη τη διαδρομή μέσα στο σκοτάδι.Κατά τη γνώμη του Μπερνάρ,η τεχνική αυτή του ρομαντισμού ήταν ό,τι πιο τέλει είχε ποτέ συλληφθεί από έναν καλλιτεχνικό νού.Για την Μαργκερίτ ωστόσο,που θεωρούσε ότι στην Μουσική ο Μπαχ ήταν ένα καλοσυγκερασμένο μενού,με όλα τα στοιχεία του γεύματος στην κατάλληλη δόση και τη σωστή σειρά,η ρομαντική αισθητική φαινόταν αηδιαστικά φορτωμένη,σαν το δείπνο σ'έναν πλουσιοπάροχο μπουφέ,όπου ύστερα από μερικά πιάτα η έλλειψη της γευστικής συνοχής γίνεται αποκρουστική.Καταλάβαινε απόλυτα το λογοπαίγνιο του Μπερνάρ-αν δεν τον διέκοπτε,ήταν από συζυγική,αν όχι μητρική,ευγένεια-κι ένοιωθε πράγματι τη στιγμή που έμπαινε σ'αυτό το περίφημο σκοτεινό δάσος.Από εκεί και πέρα όμως,το μυαλό της χανόταν σ'ένα απέραντο κενό,περιπλανιόταν άσκοπα στο αληθινό σκοτάδι του ουρανού έξω απ'το αυτοκίνητο,στριφογύριζε μέσα στην κόκκινη εστία της πίπας,ώσπου η αρχική μελωδία της τραβούσε και πάλι την προσοχή για μερικά δευτερόλεπτα.Όλη η υπόλοιπη διαδρομή ήταν απλώς σπατάλη χρόνου,και τα μοναδικά της ίχνη ήταν μια αόριστη ακουστική σύγχυση,όπως αν είχε βρεθεί για λίγο στο κέντρο μιας πολυπόρσωπης συζήτησης που γινόταν σε ξένη γλώσσα. Έτσι,όταν είχε δει,προτού ξεκινήσουν,τον Μπερνάρ να ψάχνει στις κασέττες του και να ξεδιαλέγει τη συγκεκριμένη,είχε αισθανθεί την επιθυμία να την αρπάξει από το χέρι του και να την εκσφενδονίσει στους αγκαθωτούς θάμνους που στόλιζαν την πολυκατοικία.Αλλά η φυσική της συστολή δεν της είχε επιτρέψει κάτι τόσο δραστικό.Είχε αποφασίσει να υπομείνει το βασανιστήριο του κουαρτέττου,σαν πρελούδιο σε μια απ'τις σοβαρότερες νυχτερινές εξόδους των τελευταίων μηνών,και σαν δίκαιη τιμωρία,επειδή δεν είχε αρχίσει τη συζήτηση στο σπίτι,όσο ήσαν ακόμη μακριά από το διαβολικό κασεττόφωνο του αυτοκινήτου.Κι όπως συνήθως η υπομονή των ανθρώπων ανταμείβεται μονάχα αφού δοκιμαστεί στα όριά της,το καταραμένο κομμάτι είχε διαρκέσει περισσότερο από κάθε άλλη φορά.Όταν την ηχορρύπανση της πρώτης κίνησης είχε διαθεχθεί το σκέρτσο,σφυροκοπώντας το κεφάλι της με τις τρίλλιες του

πιάνου,η Μαργκερίτ σκέφτηκε να ξεκινήσει επιτόπου τη συζήτηση,αλλά ο Μπερνάρ συνέχιζε ακάθεκτος την ανάλυσή του,και για να μην ουρλιάξει είχε κρατήσει το στόμα της κλειστό γύρω απ'την πίπα,κι έτσι απέμεινε για τα υπόλοιπα είκοσι λεπτά,με τα δόντια της να τρίζουν και να δαγκώνουν το ξύλινο στόμιο.Η έκφραση που επέβαλλε στο πρόσωπό της ήταν αυτή του συγκρατημένου ενδιαφέροντος,όμως κάπου κοντά στο τέλος του κομματιού η υπομονή της εξαντλήθηκε κατά τρόπο φανερό,αφού ο Μπερνάρ έκλεισε βιαστικά το κασετόφωνο με την τελευταία συγχορδία,κι απολογήθηκε για την φλυαρία του.Εκείνη τον έβαλε πρώτα να ορκιστεί ότι δεν θα ξανακούγαν ούτε μια νότα αυτού του συνθέτη για τον επόμενο μήνα,ύστερα τον φίλησε, λέγοντας πως η φλυαρία του δεν ήταν ποτέ δυσάρεστη,με την εξαίρεση ίσως των μουσικών κατηχήσεων,και πρόσθεσε ότι το βράδυ αυτό ένοιωθαν κι οι δυό τους την ανάγκη να φλυαρήσουν,περισσότερο από κάθε άλλη φορά.Εξάλλου αυτός ήταν κι ο σκοπός των νυχτερινών τους διαδρομών με το αυτοκίνητο,εδώ και πολλά χρόνια.Ζώντας χωρίς φίλους,με την ευτυχή μονοπώληση της συντροφιάς του άλλου,ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ είχαν αναπτύξει με τον καιρό μιαν ιδιάζουσα μοναχικότητα,η οποία τους έκανε συχνά να αναζητούν μαζί διέξοδο από την ένταση της ημέρας,όπως μαζί έκαναν και κάθε τι.Σ'αυτές τις περιπτώσεις όμως η ατμόσφαιρα της πόλης,το κλίμα ενός νυχτερινού περίπατου,ήταν εντελώς ακατάλληλο.Η παρουσία των ανθρώπων τους εκνεύριζε,και σύντομα περισπώνταν σ'έναν αδιάκοπο χλευασμό των περαστικών,των συνηθειών και του τρόπου ζωής τους.Καθώς και όλα τα ζευγάρια που έχουν ανακαλύψει το μυστικό της ευδαιμονίας,αρνούνταν να δεχτούν ότι οποιοσδήποτε άλλος εκτός από τους ίδιους γνώριζε την αληθινή όψη της,ώστε τις στιγμές που η ευτυχία αυτή έμοιαζε να απειλείται από κάποιο γεγονός,ή και μόνο από τη φθορά της καθημερινής εργασίας,ένοιωθαν την ανάγκη να απομακρυνθούν ακόμη περισσότερο, να μεταφέρουν τη θαυμαστή συνύπαρξή τους σ'ένα χώρο ερμητικής απομόνωσης, όπου η λάμψη του θα απορροφούσε και το παραμικρό σκοτάδι.Το αυτοκίνητο είχε αποδειχτεί λοιπόν ιδανικό για τις συνθήκες που ζητούσαν.Μόλις άρχιζε να σκοτεινιάζει,έμπαιναν μέσα στην κινούμενη αυτή προέκταση του σπιτιού τους,κι έφευγαν όσο πιο μακριά γινόταν από την πόλη και τα φώτα της.Για την περιπλάνησή τους προτιμούσαν τους στενούς δρόμους των προαστίων,ή και τους δρόμους που οδηγούσαν στην επαρχία,έτσι ώστε συχνά η βόλτα τους διαρκούσε και τις μικρές ώρες της νύχτας,ως την ανατολή του ηλίου.Η Μαργκερίτ απολάμβανε το παθητικό μεγαλείο της θέσης της,δίχως καμμιάν έγνοια πέρα απ'το να παρατηρεί την εναλλαγή του τοπίου, να γεμίζει και να ανάβει την πίπα της.Αλλά κι ο Μπερνάρ,δεν διαμαρτύρονταν ποτέ για τις ώρες που περνούσε πίσω από το τιμόνι,ακόμη κι όταν η αθλία κατάσταση του αυτοκινήτου τους άφηνε αβοήθητους κι εγκαταλελειμένους στην άκρη κάποιου σκοτεινού επαρχιακού δρόμου.Κι η πιο μεγάλη αναποδιά δεν έφτανε για να επισκιάσει την ευεργετική διάθεση που τους έφερνε η βόλτα αυτή.Στη διάρκεια της συνήθως μιλούσαν χωρίς σταματημό,όμως κι όταν απέμεναν για ώρα σιωπηλοί,υπήρχε στο βάθος της σιωπής τους η ευχάριστη γνώση πως την ίδια στιγμή γνώριζαν με κάθε λεπτομέρεια ο ένας τις σκέψεις του άλλου,σαν να βρίσκονταν μες στον ανακατεμένο καπνό που κι οι δυό εισέπνεαν από το ίδιο σύννεφο.Η ίδια γλυκιά ασυναρτησία συνόδευε όλη την κουβέντα τους,κι έτσι,χωρίς να χρειάζονται ποτέ κάποιο συγκεκριμένο θέμα, γυρνούσαν τα σκοτεινά περίχωρα της πόλης ώσπου να νυστάξουν.Τότε,κι αφού είχαν πλέον διευθετήσει όλα τα αγωνιώδη ζητήματα της ζωής,όπως η ύπαρξη του θεού,ή το κατά πόσο ο άνθρωπος είναι ουσιαστικά ελεύθερος στον κόσμο-αν φυσικά ο κόσμος υπάρχει-επέστρεφαν ικανοποιημένοι στο σπίτι και την οριστική τους κλίνη.Πιο συχνά ωστόσο,παρά τον αόριστο χαρακτήρα των περιπλανήσεών τους,αυτές χρησίμευαν για να σχολιάσουν την ερωτική τους ζωή,που ήταν και η κορωνίδα της μακρόχρονης συμβίωσής τους.Η Μαργκερίτ κι ο Μπερνάρ περνούσαν τις ημέρες τους σε απόλυτη

ερωτική ελευθερία,κι αυτό ήταν κάτι που είχαν αποδεχτεί από τους πρώτους κιόλας μήνες της γνωριμίας τους,όταν εκείνη βρισκόταν ακόμη στη Γλασκώβη για τις σπουδές της,και μαζί με τα μεγάλα,τρυφερά της γράμματα,του είχε στείλει κι ένα μικρό κόκκινο φάκελλο με μιά μονάχα λωρίδα χαρτιού αντί για γράμμα,η οποία έγραφε: «Λατρεμένη μου Μπερνάρ,είναι άσκοπο να βασανιζόμαστε κατά τον τρόπο που ήδη γνωρίζεις.Μιας και η τύχη δεν θέλησε να τρώμε μαζί και να κοιμόμαστε μαζί,πιστεύω πως θα ήταν δίκαιο ν'αναζητήσουμε και τις ερωτικές μας επαφές χωριστά.»Η πρότασή της δεν είχε βρεί καμμιάν αντίρρηση από μέρους του,ενώ η δέσμευσή τους έμελλε να διαρκέσει περισσότερο απ'την απελπισία του χωρισμού τους,και να τους στέψει ισόβιους ιερείς στο βωμό μιας ιδιότυπης ηδονής.Ως και την ημέρα ετούτη,η Μαργκερίτ εξακολουθούσε να πιστεύει πως το αιδόιο της ανήκε αποκλειστικά σ'εκείνην, όπως ακριβώς και το πέος του συζύγου της ήταν δική του υπόθεση και μόνο.Μια τέτοια συμφωνία ήταν επόμενο να παρέχει απόλυτη αυτονομία στην ικανοποίηση των αναγκών τους,όμως ήταν εξίσου λογικό,αφότου η περίοδος της απομακρυσμένης συμβίωσής τους είχε τελειώσει,να τους οδηγήσει αργά η γρήγορα στην αναζήτηση μιας ταυτόχρονης-δίχως περιορισμούς-εκτόνωσης,όμοιας με την εμπαθή σύμπνοια δύο ανθρώπων οι οποίοι ενώνονται με κοινή ηθική και κοινά πάθη.Ενώ λοιπόν διατηρούσαν πάντοτε το δικαίωμα να επιδίδονται σε μοναχικές ερωτικές περιπέτειες κι ευκαιριακές επαφές εκτός του συζυγικού κρεβατιού,η πραγματική απόλαυση προερχόταν από τις κατακτήσεις που επιτύγχαναν μαζί.Όπως δε συμβαίνει και με τους καλοφαγάδες,που είναι πρόθυμοι να δοκιμάσουν τα εδέσματα οποιασδήποτε κουζίνας αρκεί να είναι καλομαγειρεμένα,ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ χρησιμοποιούσαν το καλό γούστο και την ερωτική τους όρεξη χωρίς να απασχολούνται ιδιαίτερα από το φύλο,την ηλικία,και την ελεύθερη ή αναγκαστική αυτοδιάθεση του περιστασιακού ερωτικού τους συντρόφου.Συχνά οι βόλτες με το αυτοκίνητο σταματούσαν νωρίτερα από το κανονικό μπροστά σε κάποιο φανοστάτη της Μονμάρτης,όπου όμορφα κορίτσια και αγόρια στέκονταν και περίμεναν υπομονετικά τον κύριο ή την κυρία που θα ανέβαινε μαζί τους τη σκάλα κάποιου από τα απόμερα ξενοδοχεία με τα ονόματα των κλασικών μουσουργών.Κι αν η εικόνα του μεσήλικου αυτού ζευγαριού,που με δυσκολία χωρούσε μόνο του στη σκάλα του ξενοδοχείου,εξέπληττε κάποιους απ'τους νεαρούς πωλητές του έρωτα,η αποφασιστικότητα κι η γενναιοδωρία του είχε οδηγήσει πολλές κοπέλες,συχνά μαζί με τον παρτενέρ τους,στο ίδιο κρεβάτι.Η πορνεία διασκέδαζε ιδιαίτερα την Μαργκερίτ και τον Μπερνάρ,γιατί τους πρόσφερε τη δυνατότητα να απολαύσουν έναν αισθησιασμό συχνά τόσο επιτηδευμένο που έμοιαζε πρωτόγονος,κι ο οποίος παρά τον επιδεικτικό-και με ξεκάθαρες εμπορικές προθέσεις-χαρακτήρα του ήταν πολύ αποτελεσματικός,αφού αφηφούσε όλες τις αναστολές που συναντά κανείς στους νέους.Τα πεπειραμένα χέρια σε μια δεκαοκτάχρονη κοπέλα ήταν κάτι ιδιαίτερα σπάνιο τη σημερινή εποχή,όπως κι η πιθανότητα να βρείς ένα νεαρό αρκετά αρρενωπό,παρά την ικανότητά του να σοδομίζεται.Πολλές φορές μάλιστα η θέα αυτής της ετοιμότητας ήταν τόσο ερεθιστική και συγκινητική,ώστε μετά από λίγα λεπτά αποτραβιόντουσαν στις πολυθρόνες του δωματίου,κι άφηναν το αγόρι και το κορίτσι να αυνανιστούν,ή τους προέτρεπαν να κάνουν έρωτα μπροστά τους, παρακολουθώντας γεμάτοι έξαψη την ευκολία με την οποία η νεανική φύση έφτανε στον οργασμό,όπως δύο εραστές της ζωγραφικής θα αρνούσαν να προσθέσουν έστω και μια πινελιά σ'ένα αριστούργημα,προτιμώντας σιωπηλά να το θαυμάσουν από μακριά.Παρόλη όμως την ποικιλία που έβρισκαν στα πορνεία,το αληθινό κατόρθωμά τους,αυτό που τους χάριζε τη μεγαλύτερη ηδονή και για το οποίο αισθάνονταν υπερήφανοι,ήταν το κυνήγι ερωτικών συντρόφων δίχως αμοιβή.Η σπανιότητα μιας τέτοιας ευκαιρίας την έκανε βέβαια εξαιρετικά πολύτιμη,ώστε όταν ήσαν αποφασισμένοι να εξορμήσουν στο νυχτερινό Παρίσι για να βρουν το επόμενο θύμα τους,όλες οι λεπτο-

μέρειες της καταδίωξης ρυθμίζονταν τελετουργικά. Το σκηνικό στηνόταν συνήθως σε κάποιο απόμερο μπιστρό, και δεν είχε τίποτε να ζηλέψει από μια παράσταση του θεάτρου, όπου κάθε κίνηση γίνεται σύμφωνα με τις προσεκτικά καταστρωμένες οδηγίες των σκηνοθετών. Γνωρίζοντας εκ των προτέρων την ώρα της αιχμής, φρόντιζαν να βρίσκονται εκεί λίγο νωρίτερα, κι αφού αποχαιρετιόντουσαν μ' ένα φιλί στη γωνία του δρόμου, έμπαιναν στο μπιστρό διαδοχικά, με καθυστέρηση μερικών λεπτών ο ένας απ' τον άλλο. Τα τραπέζια τους ήταν πάντα στις διαμετρικά αντίθετες γωνίες του μπιστρό, σε σημεία απ' όπου μπορούσαν να παρατηρούν τις κινήσεις του άλλου, καθώς και τον κόσμο που καθόταν ανάμεσά τους. Απέφευγαν τις παρέες των νεαρών, οι οποίες ήταν κατά κανόνα θορυβώδεις κι απλησίαστες, και διαλέγαν τα θηράματα που ήταν, όπως κι εκείνοι, μόνα τους στο τραπέζι, αφού αυτή και μόνο η ιδιαιτερότητα είχε μια κάποια σημασία. Αν και προτιμούσαν ο υποψήφιος εραστής ή η ερωμένη τους να είναι κοντά στην ακμή της νεότητας, συμβιβάζονταν εύκολα και με ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας, ενώ εξίσου μικρή ήταν η προσοχή που έδειχναν στην εξωτερική τους εμφάνιση με την προϋπόθεση ότι δεν επρόκειτο για τέρατα-μιας και η έξαψη της υποκριτικής που θα ακολουθούσε ήταν αρκετή για να κάνει και το πιο αδιάφορο πλάσμα γοητευτικό. Με ένα νεύμα ή μια κίνηση των χεριών ύστερα από λίγο συμφωνούσαν για την ακριβή θέση του στόχου, κι όταν είχαν βεβαιωθεί ότι βρισκόταν μόνος του εκεί, η μασκαράτα άρχιζε. Το πρώτο βήμα έκανε πάντα ο Μπερνάρ, καλώντας τον σερβιτόρο και ζητώντας του να πάει ένα ποτό εκ μέρους του στο επίμαχο τραπέζι. Μέχρι ο ανυποψίαστος θαμώνας να ρωτήσει ποιός του χάριζε το ποτό, εκείνος είχε φύγει προς τις τουαλέτες του μπιστρό, και το τραπέζι που έδειχνε ο σερβιτόρος ήταν άδειο. Μόλις όμως έμενε και πάλι μόνος, ο Μπερνάρ εμφανιζόταν, πλησίαζε στο τραπέζι και ζητούσε χαμογελώντας να καθίσει. Το σύντομο μυστήριο που είχε προηγηθεί, κι η ευγενική χειρονομία του ιδίου του ποτού-που απ' το ξάφνιασμά του συνήθως δεν είχε προλάβει να αρνηθεί-τον υποχρέωναν να δεχτεί τη συντροφιά του Μπερνάρ, ο οποίος ήταν ήδη καθισμένος προτού ακούσει το «Παρακαλώ». Από εκείνη τη στιγμή κι έπειτα, ολόκληρη η πλεκτάνη στηριζόταν στις υποκριτικές δυνάμεις του Μπερνάρ, που κυμαίνονταν σε εντελώς αντίθετα άκρα, ανάλογα με το φύλο του θύματος. Όταν επρόκειτο για κάποιο νεαρό, το ποτό που του είχε προσφέρει ήταν ένα λικέρ, κατά προτίμηση μέντας. Ο τόνος της φωνής του αποκτούσε μιαν επιτηδευμένη γλυκότητα, και πρόφερε απαλά τις πρώτες λέξεις της συζήτησής τους, όπως αν ο ίδιος ήταν μια γυναίκα μεγάλης ηλικίας. Δεν είχαν τόση σημασία αυτά που έλεγε-το κρίσιμο στοιχείο ήταν να δημιουργήσει ανάμεσά τους μιαν ατμόσφαιρα τεχνητής, βεβιασμένης οικειότητας, και να περιβληθεί με την αίγλη που αρμόζει σ' έναν μεσήλικα διανοούμενο, ο οποίος φυλάει στο σπίτι του έναν υλικό και πνευματικό θησαυρό. Συνήθως κάποια από τις νύξεις αυτές κατάφερνε να προσελκύσει το ενδιαφέρον του νεαρού, που σκεπτόταν ότι ίσως μπορούσε να επωφεληθεί της απρόσμενης γνωριμίας του, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Ταυτόχρονα ο Μπερνάρ υπολόγιζε κάθε ίχνος της γοητείας που ασκούσε επάνω του, κι έστηνε έναν όλο και πιο στέρεο ιστό, οδηγώντας τη συζήτηση σε θέματα τα οποία ήταν αδύνατο να κατέχει, κι υποχρεώνοντάς τον έτσι να σωπάσει. Η σιωπή του νεαρού μεγέθυνε τρομακτικά την αμηχανία του, κι έδινε στον Μπερνάρ την ευκαιρία να κάνει όσο γινόταν πιο φανερές τις ερωτικές του προθέσεις. Για το σκοπό αυτό έπλαθε έναν χαρακτήρα αξιοπρεπή, αλλά επιβλητικά θηλυπρεπή, με ένα μόνιμο λυγμό στη φωνή, που έφερνε το συνομιλητή του διαρκώς σε δύσκολη θέση με ερωτικά υπονοούμενα, κοιτάζοντάς τον επίμονα, ή και αγγίζοντας τυχαία τα δάχτυλά του πάνω απ' το τραπέζι, ή τα πόδια του κάτω απ' αυτό, εφόσον βέβαια οι συνθήκες το επέτρεπαν. Το αδύναμο αγόρι, που την ώρα εκείνη ένοιωθε να μετανοιώνει για την ευγένειά του, καμιά φορά αναζητούσε διέξοδο από την αμηχανία στην ίδια την αφορμή της, κι έπινε μια δειλή γουλιά από το πράσινο λικέρ. Η αντίδραση αυτή ήταν ό,τι ακριβώς

χρειαζόταν ο Μπερνάρ για να σπρώξει την επίθεσή του στα άκρα. Μόλις ο νεαρός άφηνε το μικρό ποτήρι στο τραπέζι, το έπαιρνε από τα έκπληκτα χέρια του, και με το πιο ηδυπαθές βλέμμα έπινε κι εκείνος με τη σειρά του απ' το λικέρ, σε μια προφανή μεταφορά του φιλιού που θα ήθελε να του δώσει. Στα τελευταία λεπτά πριν από τη δεύτερη πράξη, έβαζε και πάλι το ποτήρι ανάμεσα στα δάχτυλα του νεαρού, χαϊδεύοντάς τα απαλά, κι έπειτα απόμεινε τελείως σιωπηλός, χωρίς καν να τον κοιτάζει, με το κεφάλι σκυμμένο σαν ερωτευμένη μαθήτρια που ντρέπεται να αντικρύσει τον αγαπημένο της. Έτσι καθόταν στην καρέκλα του, ενώ πότε-πότε έφερνε το χέρι του στο γείσο του τραπεζιού, και με κλειστά τα δάχτυλα σκούπιζε την ανύπαρκτη σκόνη, με μια έκφραση βαθιάς θλίψης που συναντά κανείς στις απογοητευμένες και παραμελημένες νοικοκυρές. Στο μεταξύ η Μαργκερίτ, που είχε δει το ποτήρι του λικέρ να αλλάζει χέρια, έφευγε από τη θέση της, προχωρούσε ως την είσοδο του μπιστρό, κι αφού διέσχισε με γρήγορα βήματα το διάδρομο έφτανε στο τραπέζι τους, ξεφυσώντας σ' ένα ψεύτικο λαχάνιασμα, όπως αν είχε μόλις μπει από το δρόμο. Μπροστά στα κατάπληκτα μάτια του αγοριού, αγκάλιαζε και φιλούσε τον Μπερνάρ, ευχαριστώντας με μικρά επιφωνήματα το θεό για την καλή της τύχη. Εκείνος την απόδιωχνε με κάποια αποστροφή, με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι τρελλοί τους κηδεμόνες τους, και καθώς η Μαργκερίτ καθόταν κι αυτή κοντά του, ζητώντας συγγνώμη από το νεαρό που ο αδελφός της τον είχε ενοχλήσει, τον παρακαλούσε να δεχτεί ένα ποτό εκ μέρους της, σαν ελάχιστη απολογία. Μάλιστα προλάβαινε με τέτοια ταχύτητα να ειδοποιήσει τον σερβιτόρο, ώστε η πρότασή της δεν ήταν δυνατό να απορριφθεί. Αφού επέπληττε τον Μπερνάρ που είχε περιπλανηθεί ως εκεί, άρχισε να εξιστορεί την προσωπική της οδύνη στο νεαρό, ο οποίος την παρατηρούσε δίχως πλέον να αντιδρά. Η ιστορία του τρελλού αδελφού που τριγυρίζει στους δρόμους επιβεβαιωνόταν με κάποιες ασάφειες, όμως σύντομα η Μαργκερίτ γινόταν όλο και πιο εκδηλωτική με το άγνωστο αγόρι, κοιτώντας το με απελπισία στα μάτια, κι άλλοτε προσποιούμενη πως έκλαιγε για την κατάστασή της. Η ένταση αυτής της σκηνης κατόρθωνε συνήθως να αφυπνίσει το ανδρικό ένστικτο του νεαρού, ο οποίος έκανε το λάθος να την παρηγορήσει, ακουμπώντας την φιλικά στον ώμο. Στην περίπτωση αυτή η Μαργκερίτ κυριολεκτικά κατέρρευε, ξεσπώντας σε βουβά κλάμματα, κι αν δεν υπήρχε πολύς κόσμος στα διπλανά τραπέζια, δεν δίσταζε να πέσει στην αγκαλιά του, προφταίνοντας ένα-δύο βιαστικά φιλιά στο στήθος και τα χέρια. Δίχως να ξέρει πώς να αντιδράσει, ο φτωχός νεαρός έστρεφε το βλέμμα με απόγνωση στον Μπερνάρ, που περέμενε σιωπηλός όλη αυτή την ώρα. Τότε εκείνος τραβούσε την Μαργκερίτ προς το μέρος του, και του αφηγούνταν την ίδια ιστορία οικογενειακής τρέλλας, αντιστρέφοντας τα πρόσωπα του δράματος. Η δική του εκδοχή έμοιαζε πιο πειστική, καθώς στη διάρκεια της αφήγησης μιλούσε με την φυσιολογική του φωνή, παραθέτοντας πλήθος από ιατρικές λεπτομέρειες για να δικαιολογήσει το ατυχές συμβάν, και την ταραχή που του είχαν προκαλέσει. Ο νεαρός στο σημείο αυτό είχε φτάσει στα όρια του πανικού, κι αφού έπινε μονομιάς το δεύτερο ποτήρι λικέρ-το οποίο του ήταν απαραίτητο-απόμεινε μαρμαρωμένος στη θέση του, με τον Μπερνάρ απέναντί του να χαμογελά ζητώντας επιείκεια και συγκατάβαση, και την Μαργκερίτ να τρέμει στην αγκαλιά του υποτιθέμενου αδερφού της. Το μόνο που τον εμπόδιζε να φύγει τρέχοντας από το μπιστρό ήταν η βαθιά απορία του για το τί πραγματικά συνέβαινε, κι η κάπως μεγάλη δόση οιοπνεύματος που υπήρχε στα τρία ανάκατα ποτά του. Στο ζαλισμένο μυαλό του, επανέρχονταν στιγμές από την ασυνάρτητη συζήτησή του άντρα, ο οποίος ενώ στην αρχή φαινόταν πρόθυμος να κάνει έρωτα μαζί του ακόμα και μέσα στο μπιστρό, πριν από λίγο του είχε μιλήσει ψύχραιμα και χωρίς κανέναν από τους πρωτότερος υπαινιγμούς. Μια τόσο απότομη διακύμανση δεν θα μπορούσε παρά να ανήκει σε μια διαταραγμένη ψυχή, και προς στιγμής συμφωνούσε με τα λόγια της άγνωστης

γυναίκας που είχε εμφανιστεί ξαφνικά, γυρεύοντάς τον. Όμως εκείνη στη συνέχεια είχε καταληφθεί από έναν ακόμη εντονότερο παραλογισμό, κι είχε σχεδόν λιποθυμήσει στην αγκαλιά του. Καθώς δε παρατηρούσε διακριτικά τα πολύχρωμα ρούχα και τα βαριά της κοσμήματα-που ήσαν διαλεγμένα από την Μαργκερίτ ειδικά για να προκαλούν αυτή την εντύπωση-κατέληγε στο συμπέρασμα πως η τρελλή ήταν μάλλον εκείνη, κι απορρίπτοντας τον προηγούμενο συλλογισμό του για τον άντρα, άρχισε να αναρωτιέται και για την δική του πνευματική διαύγεια, ιδίως ύστερα από το δεύτερο λικέρ. Επειδή όσο περισσότερο σκεπτόταν, εκείνοι διέτρεχαν τον κίνδυνο να τους ξεφύγει, μόλις ο Μπερνάρ διέκρινε την αμφιβολία στο βλέμμα του νεαρού, του πρότεινε να τους ακολουθήσει ως το σπίτι, για να τον αποζημιώσει για τον κόπο του. Αν δεν ήταν αρκετά τρομοκρατημένος για να δεχτεί-πολλές φορές μάλιστα δεχόταν ακριβώς γιατί ήταν πολύ τρομοκρατημένος για να αρνηθεί-ο Μπερνάρ έβγαζε απ' την τσέπη του σακακιού του μερικά χαρτονομίσματα τα οποία πετούσε επιδεικτικά στο τραπέζι, παρότι ξεπερνούσαν κατά πολύ το ποσό του λογαριασμού, και στηρίζοντας την Μαργκερίτ που παρίστανε ότι μισοκοιμόταν στην αγκαλιά του, έλεγε στο νεαρό να έρθει μαζί τους. Μέσα στο αυτοκίνητο δεν αντάλλασσαν ούτε κουβέντα πέρα από τα συνομιλιακά τους βλέμματα, ενώ απ' τον καθρέφτη του ο Μπερνάρ έβλεπε το έντρομο ύφος του νεαρού, ο οποίος βρισκόταν εγκλωβισμένος στο πίσω κάθισμα, ένα πραγματικό θήραμα χωρίς καμιά δυνατότητα διαφυγής. Στον ανελκυστήρα της πολυκατοικίας εκτυλισσόταν άλλο ένα υπονοούμενο ερωτικής πράξης, αφού το αγόρι αναγκαζόταν να στριμωχτεί ανάμεσα στα χοντρά τους μέλη, που τον πίεζαν σε επίφοβα σημεία του κορμιού του. Μόλις έμπαιναν στο διαμέρισμα, το ζευγάρι των διωκτών χώριζε για άλλη μια φορά. Ο Μπερνάρ οδηγούσε το νεαρό στο γραφείο του, δίχως να σχολιάζει τα αντικείμενα που του έκαναν εντύπωση, όπως οι περίτχεινοι πίνακες κι η πολυτέλεια του χαλιών και των επίπλων, κι η Μαργκερίτ εξαφανιζόταν στην κρεβατοκάμαρα. Με πλήρη σοβαρότητα, ο Μπερνάρ του πρότεινε, εκτός απ' την προκείμενη *αποζημίωση*, κι έναν κανονικό μισθό, αν δεχόταν να φροντίζει την ασθενή όσο εκείνος έλειπε. Η συνομιλία τους ήταν φυσικά καθορισμένο να διακοπεί, όταν ξαφνικά η Μαργκερίτ έμπαινε στο δωμάτιο ημίγυμνη, πλησίαζε το νεαρό, και γονατίζοντας μπροστά του άρχισε να τον γδύνει. Ωσπου να τελειώσει, ο Μπερνάρ, που είχε ήδη γδυθεί, ερχόταν κοντά τους, και κρατώντας το από τα δυό του χέρια, οδηγούσαν το αγόρι στο υπνοδωμάτιο, χωρίς περισσότερες εξηγήσεις για την σαφή πλέον κατάληξη των πραγμάτων. Στο κρεβάτι η συμπεριφορά του ζευγαριού γινόταν πιο άγρια, ώστε όταν μετά το τέλος της ερωτικής πράξης ο νεαρός συναισθανόταν τη γύμνια του, και τους έβλεπε να καπνίζουν ήρεμοι και να του χαμογελούν, δεν χρειαζόταν καν να τον συνοδεύσουν μέχρι την πόρτα, ή να του δώσουν τα χρήματα που του είχαν υποσχεθεί. Βέβαια, ακόμη πιο συχνά, η εξόρμησή τους είχε την ίδια ευτυχή κατάληξη, δίχως να έχει προηγηθεί μια τόσο εκτενής μηχανορραφία, αφού υπήρχαν νέοι άντρες με οξύτερη αντίληψη, οι οποίοι απ' την αρχή σχεδόν της αλλόκοτης γνωριμίας τους με τον Μπερνάρ στο μπιστρό έδειχναν να καταλαβαίνουν τις προθέσεις του, προτείνοντας οι ίδιοι να συνεχίσουν την κουβέντα τους σε κάποιον ιδιαίτερο χώρο, ή οικειοποιούμενοι μια κάποια αμοιβή προτού το ζήτημα σχολιαστεί. Αν τους έσπρωχνε σε μια τόσο τολμηρή απόφαση η περιέργεια, η επιθυμία μιας πρωτότυπης νύχτας, ή η επιδίωξη του προσωπικού τους ωφέλους, ήταν κάτι που δεν τους απασχολούσε καθόλου. Όσο για τις περιπτώσεις εκείνες όπου από την πρώτη στιγμή γινόταν φανερό οι προτιμήσεις του νεαρού, ο οποίος-αναζητώντας έτσι κι αλλιώς μια παρόμοια συνάντηση στο μπιστρό-είχε γοητευθεί από την συντροφιά του ώριμου κυρίου κι ήθελε να πλαγιάσει μαζί του και μόνον, η Μαργκερίτ δεν τους ακολουθούσε στο παρά σαν απλή θεατής, ρόλο που κρατούσε πιστά όση ώρα ο Μπερνάρ του έκανε έρωτα, παρατηρώντας τους από μια σκοτεινή γωνιά της κρεβατοκάμαρας. Σ' αυτή την τακτική υπάκουγε κι ο Μπερνάρ, τις βραδιές εκείνες που το

κυνήγι τους έφερνε αντιμέτωπους με κάποια φιλική μαζί του,αλλά αυστηρώς λεσβιάζουσα κοπέλα,οπότε και παραχωρούσε τα ηνία της ερωτικής συνεύρεσης στη Μαργκερίτ.Οι γυναίκες ήταν άλλωστε πολύ ιδανικότερες ως σύντροφοι της μίας νύχτας,αφού η αυξημένη σε σχέση με τους άνδρες ερωτική τους οξυδέρκεια,καθώς κι η μόνιμη αίσθηση του ανεκπλήρωτου στην οποία τις εγκατέλειπε η ανηδονία των εραστών τους,τις έκανε πιο δεκτικές στην προοπτική μιας εξωτικής εμπειρίας,έστω κι αν αυτή επρόκειτο να την τοποθετήσει ανάμεσα σ'ένα μεσήλικο ζευγάρι.Όταν συμφωνούσαν ήταν πιο θερμές,κι όταν αρνούταν,το έκαναν με τη μεγαλύτερη διακριτικότητα,δίχως να σταματήσουν τη συζήτηση ή να προσβάλλουν τους καθ'όλα ευγενικούς πολιορκητές τους.Ωστόσο,κι οι απότομοι τρόποι ορισμένων ευέξαπτων νεαρών, ή το άδοξο τέλος μιας προσπάθειας δεν ήταν σε θέση να τους θορυβήσει.Όπως ήταν επόμενο εξάλλου,παρά τα αψεγάδιαστα σχέδια που κατέστρωναν,συνέβαινε καμμιά φορά η έξαψή τους να είναι περισσότερο προφανής απ'όσο επιβάλλουν οι κανόνες κοσμιότητας ενός μπιστρό,και κάποιος από τους σερβιτόρους-αν δεν τακτοποιούνταν από πριν με ένα γερό φιλοδώρημα-να τους ζητά να φύγουν.Άλλοτε η παρέμβαση τρίτων δεν ήταν αναγκαία,αφού η κοπέλα,και συνηθέστερα ο νεαρός,τρομοκρατούνταν σε τέτοιο βαθμό από τις προτάσεις τους,που σηκωνόταν,κάτωχρος,από την καρέκλα του,κι έφευγε χωρίς να πει λέξη.Σ'όποιο σημείο όμως κι αν ναυαγούσαν τα φιλόδοξα ερωτικά εγχειρήματα,η φοβισμένη έκφραση του θύματος στο τραπέζι,η ατμοσφαιρα απαγωγής στο αυτοκίνητο,και το μουδιασμένο του περπάτημα μέσα στο σπίτι-αν τύχαινε η βραδιά να ματαιωθεί λίγο προτού ξαπλώσουν-τους προκαλούσαν τόση ηδονή με την ανάμνησή τους,που ήταν αρκετή για να απολαύσουν ο ένας τον άλλο,με τις αισθήσεις τους διπλά ερεθισμένες απ'τον απόηχο του παιχνιδιού που είχε προηγηθεί,κι εκείνου που επρόκειτο να ακολουθήσει σε λίγες ημέρες.Η μοναδική λοιπόν σκοτεινή πλευρά των ακραίων αυτών συνομοσιών,ήταν οι σπάνιες πειρπτώσεις,κατά τις οποίες η πραγματικότητα παρενέβαινε στα σχέδιά τους με χυδαίο τρόπο,όπως όταν δεν κατόρθωναν να ανακαλύψουν ούτε ένα ελκυστικό θήραμα,είτε όταν εκείνο τους αντιμετώπιζε υβριστικά.Σ'αυτήν ειδικά την εξαίρεση,αφήναν την οργή να δηλητηριάσει τη διάθεσή τους,γιατί αν ελευθερωνόταν,ίσως να ακολουθούσαν το νεαρό στο δρόμο και τον χτυπούσαν.Τις επόμενες μέρες μιας τέτοιας καταστροφής,η Μαργκερίτ κι ο Μπερνάρ αρνούταν να συνθηκολογήσουν για να εκτονωθούν,έστω κι ο καθένας χωριστά,είτε σε κάποιο πορνείο,και σαν θηρία στο κλουβί ή σαν δυσαρεστημένοι γκουρμέ που δεν βάζουν μπουκιά στο στόμα τους από πείσμα,γυρνούσαν εκνευρισμένοι στο σπίτι και το πανεπιστήμιο,μέχρι τη στιγμή που θα τολμούσαν και πάλι να προγραμματίσουν την καινούρια επίθεση,στη διάρκεια μιας βόλτας όπως ήταν η αποψινή.Γιατί ο Μπερνάρ διαισθανόταν εδώ κι αρκετό καιρό αυτή την αύρα του πολέμου να πυκνώνει γύρω τους,παρά τον τακτικό ρυθμό με τον οποίο έκαναν έρωτα,και τα δύο συνεχόμενα βράδια που είχαν περάσει πριν από μια εβδομάδα με τη συντροφιά μιας συμπαθητικής αλλά φλύαρης μελαμψής πόρνης.Η Μαργκερίτ,μέρα με τη μέρα γινόταν όλο και πιο απόμακρη,σαν να την τραβούσε από κοντά του μια δύναμη την οποία ούτε κι η ίδια ήλεγχε.Κι ενώ ποτέ στο παρελθόν δεν είχε διαφανεί ο κίνδυνος να χάσει τη λατρευτή του σύζυγο από κάποια ιδιωτική ερωτική ιστορία, όσο την έβλεπε να κρύβει τις πραγματικές τις έγνοιες πίσω από ανώδυνες υπεκφυγές, φοβόταν διαρκώς το χειρότερο.Πως αν δηλαδή η Μαργκερίτ την εποχή αυτή δεν ήταν ερωτευμένη και μάλιστα πολύ,ίσως να έπασχε από μια αρρώστια την οποία δίσταζε να του αποκαλύψει.Έχοντας,χωρίς να το ξέρει,δίκιο και στις δυό του υποθέσεις-αν ο έρωτας μπορεί να θεωρηθεί κάτι τόσο απλό όσο μια βαριά αρρώστια-είχε περάσει τις τελευταίες ημέρες μέσα σε φριχτή αγωνία,που με δυσκολία συγκάλυπτε για να μην τη στενοχωρήσει.Όταν δε σήμερα το πρωί είχε βρεθεί για πρώτη φορά κοντά στη μαθήτριά της,ένοιωσε από τη μια ν'ανακουφίζεται,κι από την άλλη ν'αναστατώνεται πε-

ρισσότερο, αφού η Ελίζ μπορούσε εξίσου να εμπνεύσει έναν έρωτα ικανό να σβήσει απ' την προσοχή της Μαργκερίτ την καθημερινότητα, αλλά και να την οδηγήσει σε μια προσήλωσή ολότελα απέλπιδη. Ο ίδιος, κρίνοντας απ' τον ερεθισμό που είχε αισθανθεί στη διάρκεια της νεκροτομής, υπέθετε πως είχε ξεδιαλύνει επιτέλους το μυστήριο της παράδοξης στάσης που κρατούσε η γυναίκα του, κι ότι ίσως εκείνη να είχε επιδιώξει τη συνάντησή τους, για να του παρουσιάσει έμμεσα την αιτία της ταραχής της. Μονάχα που, αν σκόπευε να μοιραστεί μαζί του την Ελίζ, αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει με την προχειρότητα των ευκαιριακών επαφών τις οποίες είχαν με τις κοπέλες των καφέ και των πεζοδρομίων. Η χάρη που εξέπεμπε το ξανθό κορίτσι με το μαύρο κοστούμι ενδεχομένως να ήταν η περίπτωση την οποία εδώ και χρόνια περίμεναν, δίχως ποτέ να ξεπερνά το χώρο της φαντασίας τους, μιας και θα προϋπέθετε την ολοκληρωτική μεταστροφή του ερωτικού τους τεμπεραμέντου. Απέναντι σ' ένα μεγαλόπνοο έργο της φύσης όπως η Ελίζ, δεν θα μπορούσαν να παίξουν, ούτε και με την ψεύτικη κυριαρχία του μέντορα. Θα τολμούσαν μόνο να υποδουλωθούν σ' αυτήν, όχι για μια νύχτα, αλλά για όσες φορές τους ζητούσε. Αλλά για να βεβαιωθεί ότι οι σκέψεις του κινούνταν στην σωστή κατεύθυνση, κι ότι δεν παραληρούσε από την έξαψη, έπρεπε κι η Μαργκερίτ να εκφράσει προθέσεις ανάλογες με τις δικές του, πράγμα που πίστευε πως θα συνέβαινε όταν την είχε δει να μπαίνει βιαστική στο νεκροτομείο, λίγο μετά το μεσημέρι. Εκείνη τη στιγμή όλο της το πρόσωπο, κάθε σύσπαση και κάθε νευρικό χαμόγελο έμοιαζε πρόθυμο να μιλήσει για την Ελίζ, και παρατηρώντας την είχε σκεφτεί ότι αποτελούσε ένα σχεδόν τέλειο καθρέφτισμά του, όπως πρέπει να ήταν στη διάρκεια της νεκροτομής. Τα λεπτά όμως είχαν κυλήσει χωρίς να ανταλλάξουν κουβέντα για το θέμα που τόσο τον βασάνιζε, κι ακόμη κι όταν έφτασαν στο σπίτι, η Μαργκερίτ δεν φαινόταν να σκέπτεται το ίδιο μ' εκείνον. Αν έκανε λάθος, αυτό σήμαινε πως τον δοκίμαζε, για να διαπιστώσει κατά πόσο οι αναμνήσεις του από την μαθήτριά της ήσαν η μετάγχευση της στύσης του και τίποτε άλλο. Έτσι ο Μπερνάρ είχε συγκρατηθεί σ' όλο το δείπνο, κι ενώ η καρδιά του χτυπούσε οδυνηρά σαν του ανθρώπου που βλέπει ένα ποτάμι χρυσού να τρέχει κάτω απ' τα πόδια του και να χάνεται, δεν ανέφερε το όνομα της Ελίζ παρά μόνο μια φορά, οπότε μην παίρνοντας την απάντηση που θα του επέτρεπε να συνεχίσει, προσποιήθηκε πως δεν τον απασχολούσε περισσότερο. Υποκινούμενος από την ίδια εγωιστική κι ανειλικρινή νηφαλιότητα όπως κι η Μαργκερίτ, είχε ενθουσιαστεί όταν εκείνη δέχτηκε να βγούν για μια βόλτα με το αυτοκίνητο-εκεί, όσο κι αν η ντροπή του έδενε τα χείλη, θα ξεπερνούσε τους δισταγμούς του, και δίχως να κοιτιούνται, καθώς θα ήταν καθισμένοι τόσο κοντά ο ένας στον άλλο, θα μιλούσαν για την Ελίζ. Τώρα, μια περίπου ώρα αργότερα, δεν είχαν τίποτε να δουν έξω απ' τα παράθυρα εκτός απ' το σκοτάδι. Η ασταμάτητη, ουδέτερη φλυαρία του τον είχε εξαντλήσει. Σβήνοντας λοιπόν το τσιγάρο του, έπιασε το χέρι της Μαργκερίτ και μίλησε πρώτος.

X

Το μουντουάρ είχε στρόγγυλο σχήμα και κόκκινους τοίχους, που έριχναν ένα ρόδινο στεφάνι φωτός γύρω απ' όλα τα πράγματα. Στη μια του πλευρά βρισκόταν το κρεβάτι, με τρία στρώματα το έναν πάνω στο άλλο, όπως τα ψηλά κρεβάτια των αυτοκρατόρων, και τέσσερις κολώνες από λευκό ξύλο στις γωνίες του. Σε κάθε κολώνα στηριζόταν και μια πτυχή ενός πελώριου άσπρου σεντονιού, το οποίο αφού σχημάτιζε μια πληθωρική καμπύλη στον ουρανό του κρεβατιού, έπεφτε και το σκέπαζε ως τη βάση του. Στην απέναντι πλευρά του δωματίου υπήρχε ένας όρθιος καθρέφτης με πλαίσιο από γυαλιστερό μαύρο ξύλο, κι ένα σεκρετέρ με συρόμενη πόρτα, της οποίας το κλειδί είχε χαθεί εδώ και χρόνια, αλλά κι αν ακόμη βρισκόταν θα ήταν άχρηστο, μιας κι από τα ράφια της τα βιβλία και τα χαρτιά ξεχειλίζουν, εμποδίζοντας την πόρτα να κλείσει. Το

πάτωμα γύρω απ'το κρεβάτι ήταν γεμάτο με στίβες από δίσκους και βιβλία,και το σκονισμένο τους χαρτί σήκωνε με κάθε βήμα ένα μικρό σύννεφο σκόνης που καταλάγιαζε αμέσως.Για μοναδικό παράθυρο είχε ένα στρογγυλό φεγγίτης στη δεξιά καμπή του τοίχου,με ένα ακαθόριστο βιτράιγ ζωγραφισμένο στην εσωτερική πλευρά του γυαλιού.Όταν μέσα από τα ζωηρά του χρώματα περνούσε το φώς του ήλιου,το δωμάτιο γέμιζε ακτίνες που ιριδίζαν όπως αν όλος ο αέρας ήταν μια σταγόνα νερού κάτω απ'το κόκκινο πέταλο ενός λουλουδιού.Τη νύχτα όμως,επειδή η στέγη ήταν μακριά απ'τον επόμενο φανοστάτη του δρόμου,το μπουντουάρ γινόταν αρκετά σκοτεινό,και με μόνο φωτισμό τη λυχνία ενός πορτατίφ και μια παλιά λάμπα πετρελαίου,οι τοίχοι αποκτούσαν ένα βαθύ χρώμα,όμοιο με του αίματος.Το σκοτάδι έκρυβε και τους ακατάστατους σωρούς στο πάτωμα,ώστε το δωμάτιο έμοιαζε πιο στενό,σαν μια κρύπτη που οδηγούσε στο κρεβάτι.Αυτή την ώρα μπροστά στον καθρέφτη,γυμνός εκτός απ'το πουκάμισό του,στεκόταν ο Σεζάρ.Στο ένα του χέρι κρατούσε τη λάμπα με το πετρέλαιο,και παρατηρώντας τις σκιές που ζωγράφιζε πάνω στο πρόσωπο και το σώμα του,είχε μιαν έντονη λογοτεχνική αίσθηση,απ'την οποία τον αποσπούσε πότε-πότε η δυσάρεστη σκέψη πως αυτή η λάμπα,πέρα απ'το όμορφο χρυσό μέταλλο της βάσης της και το θολό γυαλί της,σμιλεμένο σε σχήμα σταγόνας κεριού,μπορούσε να κάψει το υπνοδωμάτιό του μέσα σε λίγα λεπτά αν του έπεφτε στο πάτωμα κι έσπαζε. Είχε πάνω από μια ώρα που τριγύριζε σαν υπνοβάτης μέσα στο σκοτεινό σπίτι,κι η ημίγυμη πόζα του στον καθρέφτη ήταν η τελευταία-και πιο μάταια-απ'τις προσπάθειές του να απασχολήσει τον εαυτό του.Γνώριζε ότι η νύχτα αυτή θα κυλούσε χωρίς να κοιμηθεί,κι ένοιωθε ενθουσιασμένος για τις ξάγρυπνες ώρες που τον περιμέναν.Ο Σεζάρ έμενε ξύπνιος σ'όλη τη διάρκεια της νύχτας μόνο όταν ήταν εξαιρετικά ευτυχισμένος ή εξαιρετικά δυστυχισμένος,και καθώς οι δυο αυτές καταστάσεις ήσαν εξίσου ζωογόνες,κρατώντας το σώμα του σε εγρήγορση από καθαρή υπερκινητικότητα της ψυχής,πάντοτε αντιμετώπιζε τις ολονυχτίες με ευχαρίστηση.Είχε μάλιστα διαπιστώσει με τα χρόνια πως οι ώρες αυτές της νύχτας,όταν οι πληκτικοί άνθρωποι σταματούσαν να εργάζονται κι η πόλη βυθιζόταν σε νάρκη,ήταν αληθινά υπέροχες.Μονάχα οι γάτες έμεναν ξύπνιες μαζί του ως το πρωί,και κάποια λαιμαργα περιστέρια τα οποία δελείαζε ανοίγοντας το φεγγίτη και πετώντας χοντρά ψίχουλα στη μαρκίζα.Οι ελάχιστοι άνθρωποι που διέσχιζαν βιαστικοί το δρόμο ήταν κυρίως ζητιάνοι,πόρνες,κι εκείνοι που επέστρεφαν στα σπίτια τους μετά από κάποια παράνομη ή ανήθικη διασκέδαση.Όλοι τους όμως είχαν μια γοητεία που έλειπε απ'τους περαστικούς της ημέρας,ίσως και μόνο απ'το γεγονός ότι αντιμετώπιζαν χωρίς φόβο τη σιωπή που διέκοπταν με την ανάσα και τον ήχο των βημάτων τους.Οι ώρες μετά τις πέντε ήταν οι δυσκολότερες,γιατί τότε η ησυχία του δρόμου γινόταν πνιγηρή,και το κρεβάτι έμοιαζε να σφύζει σαν το κορμί μιας παχιάς ερωμένης,καλώντας τον με ηδονική φωνή να χωθεί ανάμεσα στα σεντόνια.Αλλά αν κατόρθωνε να πολεμήσει τη νύστα ως τη στιγμή που ο μαύρος ουρανός έλιωνε αποκαλύπτοντας μια στρώση απ'το γαλάζιο στερέωμα,ένα αίσθημα θριάμβου τον καταλάμβανε,κι υπολόγιζε με χαρά ότι σε λίγο,όταν η πόλη θα σηκωνόταν από το κρεβάτι,αυτός θα ήταν ήδη ξύπνιος και θα την παρατηρούσε.Απόψε ειδικά,που οι αισθήσεις κι οι επιθυμίες του ήσαν υπνωτισμένες απ'την ενθύμηση της Ελίζ,που την σκέψη του πλημμύριζε η φαντασική εικόνα του κρεβατιού της καθώς θα κοιμόταν,ο Σεζάρ έδωχνε διπλά ευτυχισμένος την υπνηλία από τα μάτια του,και κοιτούσε με μεγαλύτερο πόθο από ποτέ τους δείκτες στο ρολοί του να γυρίζουν,φέρνοντας πιο κοντά την επόμενη μέρα.Ολόκληρο το βράδυ άλλωστε,είχε κυλήσει με την προαποφασισμένη από τη μοίρα προσμονή αυτής της αγρυπνίας.Δεν περίμενε φυσικά να συναντήσει την Ελίζ στη συναυλία,αφού κι ο ίδιος είχε πάει εκεί με την ελπίδα η μουσική να έδωχνε για λίγο απ'το μυαλό του τις εκκωφαντικές σκέψεις του έρωτα.Όταν λοιπόν είχε διακρίνει το φωτεινό της πρόσωπο στη δεύτερη σειρά,έπρεπε μέσα σε μια

στιγμή να προετοιμάσει μια σκηνή που αλλιώς θα του έπαιρνε ώρες σχεδίων,ώστε από τη μία να βρεθεί για όσο περισσότερο μπορούσε κοντά της,κι από την άλλη να μην αποκαλύψει την έξαψή του,που θα γινόταν πιο φανερή εξαιτίας της λαθραίας τους επαφής.Κι ενώ ήθελε όσο τίποτε στον κόσμο να την παρατηρεί για το υπόλοιπο της βραδιάς από κάποια αθέατη γωνιά της αίθουσας,το απρόσμενα μεγάλο πλήθος έδειχνε ασυναίσθητα τη σωστή θέση,εκείνη που βρισκόταν ακριβώς δίπλα της.Καθώς βέβαια δεν ένοιωθε έτοιμος για μια τόσο τολμηρή συνεύρεση-η στύση του ίσως και να τον πρόδιδε-δίστασε να διασχίσει αμέσως το διάδρομο,άλλαξε δυό φορές το χέρι με το οποίο θα κρατούσε την ομπρέλλα,ξεκούμπωσε το πουκάμισό του στα манίκια,κι αφού θεώρησε ότι θα εξασφάλιζε μιαν απλή και συνάμα επιτηδευμένη εμφάνιση,αντάξια του γράμματος που είχε διαβάσει η Ελίζ το ίδιο απόγευμα,δρασκελίσει με μεγάλα βήματα τις πίσω σειρές και βρέθηκε δίπλα της σε μια στιγμή που εκείνη δεν κοιτούσε προς το μέρος του.Ρίχνοντας μια τελευταία λαίμαργα ματιά στο πρόσωπο που δεν θα μπορούσε να απολαύσει για αρκετή ώρα,πέρασε πάνω απ'τα πόδια της,και παραπατώντας απ'τη μικρή ακροβασία και το άρωμά της,σωριάστηκε στην πολυθρόνα στα αριστερά της.Μόλις αντίκρυσε την έκπληκτη όψη της,φοβήθηκε ότι οι λέξεις θα στέκονταν στο λαιμό του σαν ένα κομμάτι μήλου και θα τον έπνιγαν.Έτσι απολογήθηκε για την απότομη είσοδό του,και προσπαθώντας να μην ακουστεί πολύ ανόητος αστειεύτηκε με την Ελίζ,χωρίς να συνειδητοποιεί το παραμικρό απ'όσα έλεγε ή την χειραγία που αντάλλαξαν.Το μόνο που σκεφτόταν στα λίγα εκείνα δευτερόλεπτα ήταν το τρομερό ενδεχόμενο να μην είχε διαβάσει το γράμμα του,οπότε όλη η αθώα εκκεντρικότητα του καφέ την οποία της θύμιζε,πήγαινε χαμένη.Όταν όμως ο φωτισμός της αίθουσας χαμήλωσε,κι οι δυό τους έστρεψαν το βλέμμα στη σκηνή και τους μουσικούς που έπαιρναν τις θέσεις τους,η προηγούμενη απορία του,αν η Ελίζ είχε διαβάσει το γράμμα,λύθηκε αυτόματα.Ο ίδιος δεν είχε ανάγκη να την παρατηρεί συνεχώς-το πρόσωπό της είχε χαραχτεί στη μνήμη του με τέτοια ακρίβεια,ώστε μπορούσε κλείνοντας τα μάτια να φτιάξει το περίγραμμα στο μαύρο καμβά που έφτιαχναν τα βλέφαρά του.Ωστόσο εκείνη,αναζητώντας προφανώς τον επιστολογράφο της,άρχισε έπειτα από λίγο να τον παρακολουθεί,με όλες τις δυσκολίες που ενείχε το στενό τους συμπλησίασμα.Ο Σεζάρ ένοιωθε τα μάτια της να κινούνται επάνω του καθώς πολύ συχνά αισθανόταν στα μουσεία,μπροστά σ'ένα πολύ εκφραστικό γλυπτό ή πίνακα,χωρίς να μπορεί να αποδώσει στο βλέμμα του έργου τέχνης τίποτε παραπάνω από περιέργεια.Ήταν αδύνατο να συμπεράνει αν υπήρχε στη διάθεσή της η προσδοκία του φλέρτ μαζί του,ή αν προσπαθούσε να συνδέσει με την παρουσία του τα υποθετικά χαρακτηριστικά του ανώνυμου αποστολέα,κι ήταν επίσης αδύνατο να διαλέξει ποιά από τα δύο θα προτιμούσε.Στη μέση της συναυλίας,η οποία περνούσε στο βάθος της προσοχής του μονάχα σαν σειρά από οικείους ήχους με αμυδρά οικείους τίτλους,η απελπισία του να μάθει το λόγο της ερευνητικότητας της Ελίζ τον έκανε να γυρίσει και πάλι προς το μέρος της για να αστειευθεί.Κι επειδή οι άνθρωποι συνηθίζουν να αστειεύονται μπροστά σ'ένα θανάσιμο κίνδυνο,όπως ένα θηρίο που ετοιμάζεται να τους κατασπαράξει,οι απόπειρες του Σεζάρ να εξοικονομήσει λίγο θάρρος του προκαλούσαν μεγαλύτερη ακόμη αμηχανία,έτσι ώστε όσο η συναυλία πλησίαζε στο τέλος της,σκεπτόταν πως αν ερχόταν η ώρα,έπειτα από τα χειροκροτήματα,να της δώσει κάποιες εξηγήσεις για τις ξαφνικές συναντήσεις τους μέσα στην ίδια μέρα,θα λιποθυμούσε απ'τη συγκίνηση.Ο συνωστισμός εξάλλου,που θα δημιουργούνταν απ'τους υπόλοιπους ακροατές γύρω απ'την πόρτα,θα τους έφερνε πιο κοντά απ'όσο άντεχε.Ίσως η υπομονή του να εξαντλούνταν,και σαν σκανδαλιάρικο παιδί να άπλωνε το χέρι του,για να διαπιστώσει και με τις αισθήσεις του κατά πόσο το μάρμαρο που του απαγορεύεται να αγγίξει υπάρχει στην πραγματικότητα και δεν είναι μια έντεχνη οφθαλμαπάτη.Αλλά κι αν έδειχνε την πιο θαυμαστή εγκράτεια κι απέφευγε να

στριμωχτεί κοντά της,βγαίνοντας μαζί από την κεντρική πόρτα της αίθουσας συναυλιών θα του ήταν δύσκολο να την ακολουθήσει,όπως σκόπευε να κάνει.Η μόνη λύση ήταν να εξαφανιστεί το ίδιο ξαφνικά όπως είχε εμφανιστεί.Κρατώντας την ομπρέλλα σφιχτά στο δεξί του χέρι περίμενε,κι όταν η μουσική σταμάτησε,πετάχτηκε από τη θέση του μαζί με τα πρώτα χειροκροτήματα.Το θράσος του ήταν απίστευτο-είχε αγγίξει το γόνατό της με το πόδι του καθώς έφευγε-και δεν είχε ιδέα για το τί επρόκειτο να κάνει,όμως την ώρα που σκαρφάλωνε στη σκηνή,μια ιδέα ήρθε στο μυαλό του.Η συναυλία δεν ήταν αρκετά κοσμική ώστε οι νεαροί μουσικοί να ανταμειφθούν με τις τυπικές,κακόγουστες ανθοδέσμες,κι αν δεν συνέβαινε κάτι δραστικό,η αυλαία θα έπεφτε σε λίγα δευτερόλεπτα,στερώντας του μια τελευταία ματιά στο μέρος της Ελίζ.Έπρεπε επομένως,με κάποιο τρόπο,να παρατείνει τα χειροκροτήματα.Μόλις βρέθηκε στο κέντρο του φωτεινού ημικυκλίου,απέναντι στο έκπληκτο ακροατήριο,πέταξε στο πάτωμα την ομπρέλλα,γύρισε προς τον Μπλέζ,και χωρίς να δώσει σημασία στα γουρλωμένα του μάτια,τον φίλησε και τον σήκωσε στην αγκαλιά του,προσέχοντας να μην ρίξει κάτω το βιολοντσέλλο.Ο φίλος του σίγουρα δεν θα παρεξηγούσε αυτή την υπερβολική οικειότητα,παρόλο που είχαν περάσει μερικοί μήνες απ'την τελευταία φορά που είχαν συναντηθεί,με αφορμή μian ατυχή ερωτική ιστορία του Μπλέζ την οποία δεν θυμόταν με ιδιαίτερες λεπτομέρειες.Αφού τον κατέβασε,τον άρπαξε απ'το χέρι, ενώ με το άλλο χέρι του έσφιγγε τον καρπό του έντρομου-και παντελώς άγνωστου στον ίδιο-πιανίστα.Με τη δεύτερη υπόκλιση και των τριών ο κόσμος ξέσπασε σε νέο χειροκρότημα,και με την άκρη του ματιού ο Σεζάρ είδε τις κουρτίνες να μετακινούνται.Προτού χαθεί από μπροστά της,χαμογέλασε στην Ελίζ.Το μπορντώ παραπέτασμα βύθισε τη σκηνή σ'ένα στιγμιαίο σκοτάδι.Έμεινε ν'αποχαιρετήσει το φίλο του,κι αφού το έκανε,ζήτησε συγγνώμη για όλα,πήρε την ομπρέλλα του κι έτρεξε να κρυφτεί στα παρασκήνια.Εκεί άκουσε το δεύτερο άνοιγμα της αυλαίας,και μια μάλλον εξασθενημένη υποδοχή από το κοινό,που συνηθίζει να τροφοδοτεί έτσι τη ματαιοδοξία των μουσικών.Το πιάνο είχε ένα ανκόρ,ευτυχώς σύντομο,κι οι φιλόμουσοι ακροατές,βιαστικοί να επιστρέψουν σ'ένα πιο άνετο κρεβάτι,άρχισαν να χειροκροτούν σχεδόν πριν το τέλος.Ο ενθουσιασμός ήταν τόσο αραιός,ώστε μπορούσε να υπολογίσει τα χέρια που χτυπούσαν.Η αίθουσα στη συνέχεια γέμισε με φωνές,χασμουρητά και ήχους βημάτων που λίγο απείχαν απ'το ποδοβολητό,κι ο Σεζάρ βγήκε γρήγορα στην πίσω όψη του κτηρίου.Η βροχή είχε σταματήσει,κι επειδή ο τοίχος ήταν στεγνός,σύρθηκε πάνω του μέχρι το σημείο απ'όπου φαινόταν η είσοδος.Σε λίγο είδε την Ελίζ να βγαίνει.Στο πρόσωπό της διέκρινε,παρά την απόσταση,μian έκφραση απορίας,η οποία ευχόταν να οφείλονταν στη συνάντησή τους.Καθώς την υγρή ατμόσφαιρα του απογεύματος είχε διαδεχθεί μια γλυκιά βραδυνή δροσιά,ιδανική για περίπατο,δεν χρησιμοποίησε το μετρό για να γυρίσει στο σπίτι της.Κι αν η διαδρομή αυτή ήταν μια σκληρή δοκιμασία για την αντοχή του,ο Σεζάρ την ακολούθησε,πειθήνια όπως η σκιά,μέχρι την είσοδο της πολυκατοικίας της,κι εκεί,τη στιγμή που απομακρυνόταν απ'το τζάμι της πόρτας, άρχισε να βρέχει ακαριαία.Ως τιμωρία για τον ηδονοβλεπτισμό του,βρισκόταν στην περιοχή της πόλης που είχε τα λιγότερα υπόστεγα,με τις τσέπες του άδειες και την ομπρέλλα του να αναπαύεται στα παρασκήνια της συναυλιακής αίθουσας,ακουμπισμένη στη μαύρη θήκη του βιολοντσέλλου.Όταν ύστερα από λίγη ώρα έφτασε στο σπίτι,τα ρούχα κολλούσαν επάνω του σαν να ήταν φτιαγμένα από χαρτί.Έβγαλε το παντελόνι και το εσώρουχό του και τα άφησε στη σόμπα να στεγνώσουν,όμως κράτησε το πουκάμισό του,γιατί κάθε φορά που το βρεγμένο βελούδο άγγιζε τυχαία την πλάτη και το στήθος του ένοιωθε μian ηδονική αναστάτωση σ'όλο του το σώμα,και φανταζόταν ότι ήταν εκείνη που τον χαίδευε,τα δάχτυλά της υγρά από την βροχή.Δεν ένοιωθε το παραμικρό ίχνος υπνηλίας,κι έτσι πλησίασε το κρεβάτι μόνο για να στεγνώσει τα μαλλιά του.Αφού τελείωσε,το σεντόνι είχε στο κέντρο του μια μεγάλη,υγρή

κηλίδα, ενώ η πράσινη κορδέλλα είχε πέσει στο πάτωμα, όπου την είχε καταπιεί το σκοτάδι. Για να σπαταλήσει κι άλλο χρόνο, ο Σεζάρ προχώρησε αργά ως την κορυφή του κρεβατιού, περνώντας προσεκτικά ανάμεσα απ' τους σωρούς των δίσκων, ψηλάφισε το ξύλινο τρίποδο, κι όταν βρήκε το καλώδιο που κρεμόταν στην άκρη του, γύρισε τον διακόπτη. Η πολύχρωμη επιφάνεια του πορτατίφ έλαμψε, φωτίζοντας το δωμάτιο, κι αποκαλύπτοντας την κρυψώνα της λάμπας πετρελαίου, επάνω σε μια στίβα βιβλίων. Αν και το φως ήταν ήδη αρκετό, άναψε και τη λάμπα και την κράτησε κοντά του. Η φλόγα ζέσταινε το γυαλί, ενώ απ' το στόμιο έβγαине μια μικρή γλώσσα μαύρου καπνού. Ο Σεζάρ ακούμπησε τη λάμπα στο στήθος του κι αισθάνθηκε τη θερμότητά της ν' απλώνεται ευχάριστα μέσα του, σαν τον χτύπο μιας δεύτερης καρδιάς. Στάθηκε μπροστά στον καθρέφτη και περιεργάστηκε τον εαυτό του, όπως τον μεταμόρφωνε το αλλόκοτο φώς. Πίσω του, οι λευκές κουρτίνες του κρεβατιού έλαμπαν γύρω απ' το φωτεινό κέντρο του πορτατίφ, θυμίζοντας τη σκηνή από ένα κουκλοθέατρο, μια στιγμή πριν την αρχή της παράστασης. Έπειτα είδε το πρόσωπό του, πήρε μερικούς τρομακτικούς μορφασμούς, κι επειδή αυτό τον φόβιζε πιο πολύ απ' όσο τον διασκέδαζε, σταμάτησε κι άρχισε να τριγυρίζει μέσα στο μουντουάρ. Ήθελε να ακούσει μουσική, για να φέρει στη μνήμη του κάποια από τις αποψινές μελωδίες, εκείνες που είχε ακούσει κοντά της, αλλά το γραμμόφωνο ήταν χαμένο σε κάποια σκοτεινή γωνιά του σπιτιού κι ήταν πολύ κουρασμένος για να το αναζητήσει. Αντί γι' αυτό, στάθηκε για λίγο στο παράθυρο, άναψε ξανά τη λάμπα που έσβησε απ' τη βροχή, κι αφού αποφάσισε ότι η γειτονιά του δεν παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν έβρεχε, κάθισε στο πάτωμα, ανάμεσα στους αμέτρητους δίσκους. Το φως έφτανε μετά βίας για να διακρίνει τους τίτλους στα χάρτινα καλύμματα, όμως σύντομα βρήκε το όνομα ενός από τα ντουέττα που είχε ακούσει, και το σημείωσε νοερά για να το χρησιμοποιήσει. Όλος αυτός ο χρόνος που ξόδευε χωρίς λόγο ήταν το απαραίτητο πρελούδιο, η παύση κι η ηρεμία πριν απ' τη σύγχυση που θα αισθανόταν καθώς θα έγραφε το επόμενο γράμμα στην Ελίζ. Μεσ' αυτή την ώρα έπρεπε να συνθέσει τις εντυπώσεις του, να τιθασει τα αισθήματά του σ' ένα λογικό σχήμα, και να βρεί τις κατάλληλες λέξεις, που θα ήταν αντάξιες στην κεραυνοβόλο φύση του πρώτου γράμματος. Όμως απ' την αυτοσυγκέντρωσή του έλειπε η σαφήνεια. Ενώ γνώριζε καλά τον τόνο που θα έδινε στα λόγια του, την επιτακτική φωνή που θα την καλούσε να τον συναντήσει, η μορφή της Ελίζ ανάδευε ξαφνικά την προσοχή του κι έκρυβε τον σκοπό της κατάκτησής της, αυτόν που τόσο σημαντικός ήταν για να την κερδίσει. Σηκώθηκε απ' το πάτωμα, και με τη λάμπα στο δεξί του χέρι, κοίταξε επίμονα τον εαυτό του στον καθρέφτη, όπως αν αυτή η επιμονή αφύπνιζε στο είδωλο κάποιαν άορατη δύναμη, που θα το έκανε να μιλήσει, και να του δώσει, με έμμετρη καθαρότητα λογοτεχνικού φαντάσματος, την δραματική λύση. Σε μιαν ύστατη εκδήλωση της έμπνευσης που ένοιωθε να εξαντλείται μέσα του, άνοιξε τα χέρια, και μ' ένα ανασήκωμα των φρυδιών, ρώτησε τον καθρέφτη: «Τί να της πω στο δεύτερο γράμμα;» Ο ήχος της φωνής του τον ξάφνιασε, και για να ηρεμήσει, κοίταξε τριγύρω στο δωμάτιο, ώσπου το βλέμμα του έπεσε και πάλι στην παλιά λάμπα. Τότε η λάμπα απάντησε στην ερώτησή του, και μαζί της μίλησε το πορτατίφ, ο ουρανός του κρεβατιού, και το περίτεχνο βιτράιγ του φεγγίτη. Αλλά και τα λεπτά χαρτιά που χρησιμοποιούσε για την αλληλογραφία, οι κονδυλοφόροι και το μελανοδοχείο, είχαν ακούσει κι αυτά την ερώτησή του κι απαντούσαν όλα με μια φωνή. Ξαφνικά όλο το σπίτι άρχισε να ψιθυρίζει την αλήθεια. Τα βιβλία και οι δίσκοι, τα μικρά μπαστούνια με το κόκκινο και το μαύρο βουλοκέρι, όλο το σεκρετέρ με τα γεμάτα συρτάρια του, οι πίνακες που είχε αγοράσει από παλαιοπωλεία και βρίσκονταν στο πατάρι τυλιγμένοι σε ρολά, το καλάθι με τις βελούδινες κορδέλλες κι η ξύλινη βαλίτσα με τα πινέλα και τα χρώματα, άνοιξαν τα ανύπαρκτα χείλη τους για να δείξουν πόσο μεγάλο νόημα είχαν για εκείνον. Ολόκληρη η ζωή του Σεζάρ είχε σαν στόχο το κυνήγι της ωραιότητας. Τα όμορφα πράγματα που είχε στη συλλογή του-καμμιά φορά

σ'αυτά προσέθετε,για ένα μόνο βράδυ,κάποια άγνωστη κοπέλα-έφτιαχναν γύρω του ένα σύστημα ηλίων και φεγγαριών,απ'το οποίο δανειζόταν την ακτινοβολία του.Είχε μια παράδοξη αντίληψη του πάθους,που συχνά αγνοούσε τη ματαιότητα της προσπάθειας,απλά και μόνο εξαιτίας του έρωτα για τη μορφή.Ήταν αφάνταστα ερεθιστική η κάθε προσθήκη σ'αυτό το σύμπαν έστω κι ενός μικρού αποκτήματος,όμως πιο ηδονική ακόμη κι απ'την αισθητική απόλαυση του συνόλου έμοιαζε η στιγμή της συναλλαγής,της αγοράς ή της κατάκτησης,όταν κάτι ξένο περνούσε στην κατοχή του,και πριν καλά-καλά συνειδητοποιήσει την αλλαγή που το έκανε κομμάτι απ'τον εαυτό του,γινόταν ο ίδιος ένα κομμάτι του.Και με τα χρόνια η συνήθεια αυτή κατέλειπε επάνω του μιαν ωραιότητα βαθιά και πολύπλευρη,που ξεκινούσε απ'τις πυκνές βεντάλλιες των βλεφαρίδων κι έκανε το βλέμμα του οικείο κι ελκυστικό σε όσους τον έβλεπαν,για να μεταμορφώσει όλο το πρόσωπό του σ'ένα εύπλαστο-ανάλογα με τις περιστάσεις-ομοίωμα ανθρώπου,ικανό να περιέχει ταυτόχρονα την άγρια φύση του λύκου και τη δουλοπρεπή ζεστασιά του σκύλου.Ωστόσο,οι κοπέλες των καφέ και των μπιστρό δεν ήταν ικανές να εκτιμήσουν το πάθος του,μιας κι οι ίδιες ήταν ολότελα κενές απ'οτιδήποτε όμορφο,έτσι που όταν ζητούσε τη συντροφιά τους έστω και για ένα βράδυ έπρεπε να σκεπάσει τον αληθινό εαυτό του για να μην τις τρομάξει,σαν να έπασχε από κάποια γοητευτική αναπηρία.Ένοιωθε δε πραγματική απόγνωση όταν αναλογιζόταν ότι πίσω απ'τα δροσερά νεανικά χείλη δεν υπήρχε τίποτε για να λατρέψει,του φαινόταν απίστευτο πως οι άνθρωποι,που τόσα ωραία πράγματα μπορούσαν να φτιάξουν, έμεναν απαθείς κι ασυγκίνητοι μπροστά στα θαύματά τους,προτιμώντας την ασχήμια για την προσωπική ζωή τους.Όσο έβλεπε την αθανασία των όμορφων πραγμάτων,που θα υπήρχαν εκεί ίσως και μετά το θάνατό του,και τη σύγκρινε με τη δική του φθαρτότητα,λαχταρούσε να γίνει κι ο ίδιος ένα πολύτιμο αντικείμενο στην κατοχή κάποιου άλλου ανθρώπου.Τον άνθρωπο αυτό έψαχνε μέρα και νύχτα εδώ και χρόνια,κι είχε ορκιστεί πως όταν έβρισκε δεν θ'αφιέρωνε πια ούτε ένα λεπτό για την δική του ευχαρίστηση-θα του χάριζε ό,τι είχε μαζέψει στη σύντομη κι αλλόκοτη ζωή του,κι από εκεί και πέρα θα υπήρχε μόνο σαν αντανάκλαση στα μάτια του,κάθε φορά που εκείνος θα επιθυμούσε να τον κοιτάξει.Από τη στιγμή λοιπόν που είχε αντικρύσει την Ελίζ,είχε αισθανθεί πως η προσπάθειά του έφτανε στο λυτρωτικό της τέρμα.Μια γυναίκα όμορφη όσο όλες οι ερωμένες των θεών,της οποίας ένα βλέμμα αρκούσε για να μαγνητίσει άντρες και γυναίκες,δεν μπορούσε παρά να είναι ο πυρήνας του σύμπαντος όπου ο Σεζάρ στεκόταν σαν μια μικρή κουκκίδα.Έπρεπε να την πλησιάσει και να της δώσει την ψυχή του ακόμη κι αν δεν την ήθελε,γιατί αλλιώς του ήταν άχρηστη.Πάνω απ'όλα όμως,έπρεπε να της αποκαλύψει πόσο ωραία ήταν,πριν ο χρόνος σπείρει μέσα της την πικρία που ασχημαίνει τις γυναίκες,κι ύστερα να εκλιπαρήσει την αγάπη της.Αυτά συλλογίστηκε,και κοιτάζοντας το ρολόι-σχεδόν άλλη μια ώρα είχε περάσει-βιάστηκε να καθίσει στο ψηλό σκαμνί του σεκρετέρ.Στα τυφλά,με τη βοήθεια της αφής,βρήκε ανάμεσα από ένα σωρό το πιο φίνο χαρτί αλληλογραφίας,και τράβηξε μπροστά του ένα φύλλο.Κάτω απ'το φώς της λάμπας είχε κίτρινο χρώμα με μικροσκοπικές ρωγμές από καστανό,κι ήταν μαλακό όπως η περγαμινή.Έπειτα πήρε στα χέρια του μια δέσμη από κονδυλοφόρους και φτερά,διάλεξε μια λεπτή μαύρη πέννα,κι ανοίγοντας το μελανοδοχείο βούτηξε μέσα την αιχμηρή μεταλλική της μύτη.Καθώς έγραφε,το μυαλό του έφτιαχνε έναν αυστηρό κλοιό γύρω απ'τον οίστρο που ένοιωθε,κι άφηνε να κυλήσουν επάνω στο χαρτί μόνο μερικές σταγόνες,ανακατεμένες με το μελάνι,και στριμωγμένες στις καλλιγραφικές καμπύλες των γραμμάτων.Κατειλημμένος από ερωτική φρενίτιδα, είχε τελειώσει μέσα σε πέντε λεπτά,κι αφού υπέγραψε τραβώντας μια φαρδιά γραμμή κάτω απ'το ψευδώνυμό του,άφησε την πέννα,σκούπισε τα μαύρα του δάχτυλα στον αριστερό καρπό,και κοίταξε με αυταρέσκεια το γράμμα,ικανοποιημένος-όπως οι πιο πολλοί άνθρωποι-εξίσου απ'τον γραφικό χαρακτήρα του,κι από όσα έγραφε.Αν η ανά-

γνωσή του ακολουθούσε τη λογική συγκίνηση του πρώτου,θα ανάγκαζε την Ελίζ να υπακούσει στις επιθυμίες του.Για να ολοκληρώσει το έργο του,δίπλωσε το χαρτί σ'ένα τετράγωνο φάκελλο,και βγάζοντας ένα λεπτό κομμάτι κόκκινο μετάξι απ'το καλάθι με τις κορδέλλες,έφτιαξε ένα σταυρό γύρω από το γράμμα κι έδεσε τις άκρες σε κόμπο πάνω στη λεία πλευρά του.Η πιο ηδονική κι αρχαιοπρεπής στιγμή της προετοιμασίας είχε έρθει επιτέλους.Από το πρώτο συρτάρι πήρε δυό ραβδιά κερί,κι αφού τα έφερε στο φώς για να δει ποιό απ'τα δύο ήταν κόκκινο,έριξε πίσω το μαύρο.Προτού το ανάψει,περιεργάστηκε το μικρό άλικο μπαστούνι.Ήταν καινούριο,κι είχε χαραγμένα και στις δυό μεριές του τριαντάφυλλα.Η άκρη του,μια υποψία κώνου,κατέληγε στο λευκό φυτίλι,το οποίο ξεπρόβαλλε δειλά απ'την κόκκινη μάζα όπως το δόντι σ'ένα βρεφικό στόμα.Με κάποια λύπη για τον ακρωτηριασμό του μπαστουιού,ο Σεζάρ άναψε ένα σπύρτο κι έβαλε φωτιά στο φυτίλι,βαστώντας την αναμμένη άκρη πάνω απ'τον κόμπο.Μια ανεπαίσθητη τολύπη καπνού γέμισε το στόμα του με τη γλυκιά μυρωδιά του λιωμένου κεριού,κι αμέσως οι πρώτες σταγόνες έπεσαν πάνω στο μαλακό χαρτί,μαύρες κι ολοστρόγγυλες.Παρακολουθούσε μαγεμένος τη σκοτεινή λιμνούλα να απλώνεται,λαμπερή στο κέντρο και θολή στις άκρες,όταν ξάφνου διαπίστωσε ότι δεν θυμόταν πού είχε αφήσει την σφραγίδα.Σβήνοντας το φυτίλι μ'ένα φύσηγμα,έψαξε πανικόβλητος στο χάος του σεκρετέρ,κι είδε τη χρυσή λαβή να γυαλίζει στο βάθος.Χωρίς να καθυστερεί,άρπαξε τη σφραγίδα και πίεσε με δύναμη τον κέρινο κύκλο,που είχε αρχίσει κιόλας να πήξει.Τα δάχτυλά του ακούμπησαν τη ζεστή επιφάνεια από τις δίπλες που σχηματίζονταν γύρω απ'τη βάση,συμμετρικές και προκλητικές σαν την άκρη του γυναικείου μαστού όταν ξεχειλίζει απ'τη δαντέλλα του στηθόδεσμου.Μόλις ένοιωσε το μέταλλο να ξεκολλά απ'το κερί,σήκωσε τη σφραγίδα,κι είδε το λουλούδι που είχε χαραχτεί στο κέντρο,ένα πραγματικό θαύμα που πάντα τον εντυπωσίαζε.Ο Σεζάρ ήθελε να παρατείνει την απόλαυση του δημιουργήματός του,που δεν είχε κανένα ψεγάδι,γι'αυτό γύρισε τη στρόφιγγα της λάμπας,και βυθισμένος σε πιο πυκνό σκοτάδι,το έσφιξε στο στήθος του και προχώρησε μέχρι το κρεβάτι.Εκεί έβγαλε το πουκάμισό του,κι έτσι γυμνός παραμέρισε την κουρτίνα και χώθηκε στα σεντόνια.Το γράμμα βρισκόταν στην αγκαλιά του,στη θέση της Ελίζ,τα χέρια του το τυλίγαν κι η στύση του προσπαθούσε να το φτάσει,σπρώχνοντας τα σκεπάσματα.Απ'το φεγγίτη ο αέρας έμπαινε μ'ένα απαλό σφύριγμα και τον κρατούσε ξύπνιο με το κρύο χάδι του.Η εξάντληση έσφυζε κάτω απ'τους κροτάφους του σαν συντριβάνι αίματος,κι ο Σεζάρ,αποφασισμένος να νικήσει τον ύπνο,κουλουριάστηκε δίπλα στον χάρτινο έρωτά του,έκλεισε τα μάτια,κι αποκοιμήθηκε πιο γρήγορα απ'το χαμόγελό του.

XI

Καθώς παρατηρώ τον Μπερνάρ την ώρα που κοιμάται,σκέπτομαι πόσο πολύ μοιάζει το σώμα του μ'ενός μικρού αγοριού.Αυτό θαρρώ συμβαίνει και μ'όλους τους άντρες-ποτέ δεν γίνονται άνθρωποι,όπως εμείς,αλλά διατηρούν στο σώμα και το πνεύμα τους μιαν απίστευτη παιδικότητα.Όπως είναι γυρισμένος στο πλευρό μου,με τα χέρια σταυρωμένα κάτω απ'το κεφάλι,το πάνω μέρος της πυζάμας του έχει σηκωθεί κι αποκαλύπτει τη γυμνή κοιλιά του,ενώ κι η αρχή των γλουτών του είναι ξεσκεπάστη.Η στάση του μου θυμίζει ένα κουτί με ασπρόμαυρες παιδικές φωτογραφίες του,το οποίο έχει κρύψει κάπου στο γραφείο του.Σε μια απ'αυτές τις φωτογραφίες είναι ξαπλωμένος με τον ίδιο ακριβώς τρόπο,μόνο που κοιμάται στην αγκαλιά της μητέρας του,κι είναι ολότελα γυμνός.Δεν θά'ταν πάνω από δυό χρονών τότε,όμως έχω την εντύπωση ότι πέρα απ'τη γενειάδα και τις καστανές τρίχες γύρω απ'τον αφαλό,δίπλα μου κοιμάται ακόμη εκείνο το παιδί,με τη χοντρή κοιλιά και τα μικρά του δάχτυλα.Την τρυφερότητά μου μπερδεύει μόνο-αλλά όχι σοβαρά-η ανάμνηση της αποψινής μου βόλτας.

Είναι αλήθεια πως,μέχρι να βρεί το κουράγιο και να μου μιλήσει,κόντεψε να με τρελάνει με τη μουσική και την πολυλογία του.Βέβαια υποθέτω ότι το σφάλμα είναι και δικό μου,αφού εγώ είμαι υπεύθυνη για τη μανιακή μουσική του καλλιέργεια.Πριν τη γνωριμία μας,ο Μπερνάρ είχε ελάχιστες σχέσεις με το έργο των κλασσικών συνθετών,κι όταν τον πρώτο καιρό με άκουγε να μιλώ για ένα δίσκο ή κάποιο κονσέρτο,τα μάτια του γεμίζαν θαυμασμό.Συχνά μου ζητούσε να του εξηγήσω κάποια πράγματα,κι όσο διαρκούσε η αδιάφορη εισαγωγή μου-μιας κι είχα αρχίσει να πλήττω με τις σονάτες,τα κλειδιά και τις ατέλειωτες καντάτες-με κοιτούσε με δέος,σημειώνοντας κάθε καινούρια πληροφορία την οποία έπρεπε να εξερευνήσει,σαν επιμελής μαθητής τις πρώτες εβδομάδες του στο σχολείο.Κι ήταν πράγματι εξαιρετικά επιμελής,αφού μέσα σε δυό χρόνια οι γνώσεις του είχαν ξεπεράσει κατά πολύ τις δικές μου.Ωστόσο,κάθε φορά που σχολίαζα κάτι που είχα ακούσει,του φαινόταν πιο σημαντικό απ'όλες τις προσωπικές του μουσικές κατακτήσεις,ενώ στο τέλος τον άκουγα να ψιθυρίζει στον εαυτό του ότι έπρεπε οπωσδήποτε να με φτάσει.Η αγωνία του αυτή,με την οποία αντιμετώπιζε και την υπόλοιπη λογοτεχνική και καλλιτεχνική μου μόρφωση,με έφερνε σε δύσκολη θέση,και θυμωμένη του έλεγα ότι δεν είχε τίποτε να φτάσει.Παρόλες όμως τις προσπάθειές μου,δεν κατάφερα ποτέ να τον απαλλάξω απ'την παράλογη πεποίθηση,που ακόμη διατηρεί:ο καλός μου Μπερνάρ φοβάται πως,αν δεν είναι πανομοιότυπος μ'εμένα,αν το γούστο κι οι γνώσεις του δεν συμπίπτουν απόλυτα με τις δικές μου,θα πάψω να τον αγαπώ.Όσες φορές κι αν του επισημάνω ότι είμαστε δυό ξεχωριστοί άνθρωποι,κι ότι μου έχει διδάξει περισσότερα απ'όσα έχει διδαχτεί,με καθησυχάζει λέγοντας πως έχω δίκιο,αλλά συνεχίζει να υποτάσσει τη θέλησή του στις επιθυμίες μου,προβάλλοντας χιλιάδες δισταγμούς για να δικαιολογήσει μιαν επιλογή του,όπως έκανε απόψε.Από εκεί και πέρα,μου είναι αδύνατο να επιμείνω,κυρίως γιατί γνωρίζω ότι κι ευθύνη γι'αυτό τον αφελή φόβο του Μπερνάρ,βαρύνει μόνον εμένα.Λίγο μετά το γάμο μας,όταν κι οι δυό ήμασταν κοντά στα είκοσι,είχα φύγει στη Γλασκώβη για τις σπουδές μου,απ'όπου επέστρεψα οριστικά μετά από τέσσερα χρόνια.Στη διάρκεια αυτής της πικρής δοκιμασίας-ζούσαμε μαζί μονάχα τρεις μήνες όλο το χρόνο-η αγάπη του Μπερνάρ γέννησε μέσα του ένα τρομερό πανικό.Περνώντας τις ημέρες του μέσα στη θλίψη και τη μοναξιά που προκαλούσε η απουσία μου,αντιμετώπιζε τη δυστυχία του όπως αν είχα πεθάνει,κι η έλλειψή μου ήταν αμετάκλητη.Άλλωστε η κατάσταση,με τα λιγοστά ερωτικά γράμματα και τις βιαστικές κουβέντες από το τηλέφωνο,δε διέφερε και πολύ απ'το θάνατο,αφού τον περισσότερο καιρό έπρεπε να αρκείται στη μνήμη μου,κι όχι σε κάποια φυσική απόδειξη της ύπαρξής μου.Έτσι άρχισε,με την ακρίβεια των δυστυχημένων ανθρώπων,να αναπλάθει το είδωλό μου πάνω στον ίδιο του τον εαυτό,και να αναπαράγει τις συνήθειές μου ως την παραμικρή λεπτομέρεια.Το δυσαναπλήρωτο κενό όσων δεν γνώριζε από τη νέα μου ζωή μακριά του,τον έφερνε σε απόγνωση,και για να τη διώξει αποκτούσε ορισμένες εμμονές τις οποίες ταύτιζε μεμένα,ακόμη κι αν δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια.Κάποιες μάλιστα από τις εμμονές αυτές τον συνοδεύουν μέχρι τώρα,χωρίς καμιά λογική,όπως είναι η συνήθειά του να πίνει τσάι αντί για καφέ.Θυμάμαι την πρώτη φορά που είχα γυρίσει απ'τη Γλασκώβη,όταν τον είχα βρεί καθισμένο δίπλα στο παράθυρο του σαλονιού,ανάμεσα σε τρεις τσαγιέρες που αχνίζαν,η καθεμιά με διαφορετικό άρωμα.Μέσα σε χαμόγελα και φιλιά μου είχε εξηγήσει πως,αν και πρωτύτερα το απεχθανόταν,όσους μήνες έλειπα είχε εξασκηθεί στη γεύση του τσαγιού,για να βρίσκεται σε αρμονία με την Αγγλία,την προσωρινή πατρίδα μου,όπου το τσάι ήταν το κυρίαρχο ρόφημα.Εγώ είχα βρεί την ιδέα του χαριτωμένη αλλά παράλογη,και του είχα πεί πως,από τη μια ζούσα στη Σκωτία όπου οι άνθρωποι δεν έπιναν τίποτε άλλο εκτός από ουίσκυ και μύρα,κι απ'την άλλη αν εκείνος είχε κιάλας αγαπήσει το τσάι,εγώ εξακολουθούσα να το απεχθάνομαι.Ήταν όμως ήδη αργά-ο Μπερνάρ ντρεπόταν να παραδεχτεί την αλήθεια.Έτσι,πριν πέσουμε

στο κρεβάτι κι απόψε,αφού μου πρότεινε το φλυτζάνι που πάντοτε αρνούμαι,έφτιαξε τσάι κανέλλας,και το ήπια καθισμένος στο σαλόνι,με μια ξυνή έκφραση δυσαρέσκειας ν'απλώνεται στο πρόσωπό του σε κάθε γουλιά.Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο καπνίζει,δίχως να απολαμβάνει τον καπνό,αλλά κρύβοντας την αηδία που του προκαλεί η γεύση του τσιγάρου,το οποίο γι'αυτό το λόγο τοποθετεί στην άκρη μιας μεγάλης πίπας,όσο γίνεται πιο μακριά από το στόμα του.Δεν έχει επάνω του ούτε ένα από τα γνωρίσματα του καπνιστή-αποφεύγει τον καπνό των άλλων,μισεί τη στάχτη και τα σταχτοδοχεία, ενώ έπειτα από κάθε τσιγάρο τρώει κάτι γλυκό,για να απαλύνει την ταραχή στον ουρανίσκο του-κι όμως αρνείται κατηγορηματικά ότι το κάνει για να μου κρατάει συντροφιά όταν συζητάμε,παρόλο που δεν καπνίζει ποτέ μόνος του.«Θα έκανα τα πάντα για το στυλ,»μου είχε απαντήσει παιχιδιάρικα όταν τον επέπληττα,τα πρώτα χρόνια, για τη συνήθεια που αποκτούσε χωρίς να τον ικανοποιεί.Μολονότι είναι αλήθεια ότι η πίπα του προσθέτει πολλή γοητεία,όταν τον βλέπω να τοποθετεί στην άκρη της ένα από τα τσιγάρα του,νοιώθω να με πνίγει ένας κόμπος ενοχής,γνωρίζοντας πως η καθημερινή αυτή φθορά είναι το πρόστιμο που πληρώνει ο Μπερνάρ για όλες τις συζητήσεις που δεν κάναμε όσα χρόνια έλειπα στη Γλασκώβη,τον καιρό που μπορούσε μονάχα να με φαντάζεται να γελώ και να κουβεντιάζω,καθισμένη στο πάτωμα, ανάμεσα στον καπνό απ'τα τσιγάρα των φίλων μου.Φυσικά,αυτές είναι υπερβολές που ανήκουν στο παρελθόν,και για τις οποίες είναι εύκολο να κατηγορήσω μόνον εκείνον, αφού από δική του αναίτια ευαισθησία εξακολουθεί να επιμένει.Με το πέρασμα του χρόνου,έχω μάθει να εκτιμώ με ποιες απ'τις προτάσεις μου συμφωνεί από ευγένεια, για να μην μου φέρει αντίρρηση,και ποιές πραγματικά τον ενθουσιάζουν,έτσι ώστε διαλέγω τις δεύτερες.Ακολουθώντας αυτή την τακτική καταλήγουμε να κάνουμε σχεδόν πάντα αυτό που θέλει ο Μπερνάρ,αλλά μιας κι οι επιθυμίες του είναι συνήθως μια ασυνείδητη αντανάκλαση όσων φαντάζεται ότι εγώ επιθυμώ,στο τέλος το δικαίωμα να παρασύρουμε ο ένας τον άλλο είναι μοιρασμένο.Εξάλλου,είμαι αρκετά εξασκημένη στο ρόλο του κυνηγού της αληθείας,κι όταν έχει κάτι να μου προτείνει,όπως μια βόλτα με το αυτοκίνητο,μια κινηματογραφική ταινία,ή δείπνο σε κάποιο μπιστρό,στα μάτια του μπορώ να διακρίνω μια στιγμιαία λάμψη γνήσιου ενθουσιασμού,πριν από την δική του επιλογή.Η καλοπροαίρετη προσφορά,η υποταγή στην υποτιθέμενη δική μου προτίμηση-για την οποία συμβαίνει καμμιά φορά να κάνει λάθος,οπότε φτάνω στο σημείο να υπερασπίζομαι τον εαυτό μου αντίστροφα,επικρίνοντας αυτό που πιστεύει ότι θα διάλεγα-φτιάχνει στα χείλη του ένα χαμόγελο πιο πλατύ,και σκεπάζει τα μάτια του μ'ένα θολό μανδύα συζυγικής καλωσύνης.Φροντίζω λοιπόν,διακριτικά ώστε να μην θεωρήσει ότι του φέρομαι με συγκατάβαση,να απορρίπτω αυτές τις προσφορές.Θέλω να του επιστρέφω την ελευθερία του,ακόμη κι αν η λατρεία του για μένα του τη στερεί.Το αντίθετο θα ήταν χυδαίο κι ανήθικο όπως η εκμετάλλευση κάθε μορφής.Πολλές φορές εξάλλου,προσπάθησα να χρησιμοποιήσω την ηθελημένη μας σύμπτωση προς όφελος του Μπερνάρ,όπως για να απαλύνω τους μεταφυσικούς του φόβους,αλλά τότε αντιδρούσε με μια παράδοξη αυτονομία,σαν το μυαλό των παιδιών,που ενώ επιδεικνύει τυφλή εμπιστοσύνη στις γνώσεις των μεγάλων,διατηρεί σ'ένα ασυναίσθητο επίπεδο την προσωπική του γνώμη ως την πιο σωστή.Κι υπάρχει τέλος η τέχνη,και πάνω απ'όλα,ο έρωτας.Μου είναι αδύνατο να φανταστώ αισθητική κι αισθησιακή ευδαιμονία μεγαλύτερη απ'αυτή που έχω γνωρίσει κοντά στον Μπερνάρ.Στο πρόσωπό του βρήκα τον οπαδό που αδιαμαρτύρητα δεχόταν τις απόψεις μου για την τέχνη,κι έπειτα σαν παιδικός φίλος που σε κερδίζει απ'την αγάπη των γονιών με την απόλυτη περιφρόνηση σ'όλες τις απαγορεύσεις,έτρεχε μαζί μου στα μουσεία όλης της Ευρώπης,κοροϊδεύοντας κατά κόσμον αριστουργήματα,κι άλλοτε ακουμπώντας νωχελικά στους ώμους μου με τις ώρες,όταν η συγκίνηση με καθήλωνε μπροστά σ'ένα συγκεκριμένο πίνακα ή σ'ένα γλυπτό.Μαζί του καμμιά συναυλία δεν ήταν πληκτική,κι είχε

το θεϊκό ταλέντο ν' αυτοσχεδιάζει αυτόματα, με πρώτη ύλη ποιήματα, λιμπρέττα ή και θεατρικούς μονολόγους, κάνοντάς με να ξεσπώ σε υστερικά γέλια ακόμη και μέσα στην όπερα, αγνοώντας το επικριτικό βλέμμα των εκφυλισμένων μουσικόφιλων. Στον κινηματογράφο, τον οποίο ελάχιστα εκτιμούσα πριν γνωριστούμε, μου αποκάλυψε μια πραγματική τέχνη, όπου η διαφυγή απ' την πραγματικότητα είναι τόσο ελικρινής και άμεση όσο και στα όνειρα. Με τον καιρό αναπτύξαμε μια πάγια αισθητική, ελαστική σε καινούριες απολαύσεις του πνεύματος και συγχρόνως απηνή με τους νέους δημιουργούς, και το παιχνίδι αυτό μας χαρίζει καθημερινά μια διασκεδαστική παντοδυναμία, αφού αίθουσες τέχνης, βιβλιοπωλεία, και συναυλιακοί χώροι, δεν έχουν για μας τίποτε το ιερό αν δεν μας ικανοποιούν-η ειρωνία μας δεν μοιάζει με τη διστακτική βλασφημία των ανθρώπων, αλλά ξεπηδά στο μέσον της συζήτησης όπως αν ήμαστε δαίμονες, ικανοί να κατανοήσουν ή να προσπεράσουν όλα τα έργα του ανθρώπινου πνεύματος. Η ίδια ηδονική αυτοπεποίθηση ευφραίνει και την ερωτική μας ζωή. Στην πρώτη μας νεότητα, ήμασταν αρκετά διαφορετικοί ως προς την αίσθηση της προσωπικής μας ελευθερίας. Ο Μπερνάρ, αν και δεν έπασχε από κάποια νοσηρή ηθική, μπερδευε ακόμα την συζυγική πίστη με την εντιμότητα, κυρίως γιατί η φυσική του συστολή με τις γυναίκες και τους άντρες τον εμπόδιζε εκ των προτέρων να την παραβεί. Είχα φροντίσει λοιπόν να χρησιμοποιήσω την τρομακτική μου επιρροή επάνω του για να τον διαφθείρω. Του έδωσα να διαβάσει μερικά βιβλία που θεωρούσα ότι περιείχαν την αλήθεια στην πιο καθαρή της μορφή, κι όπως το περίμενα η ανάγνωσή τους δεν του προκάλεσε την παραμικρή έκπληξη, κι ούτε ίχνος αποστροφής. Απλώς, η ήδη κλονισμένη πίστη του στη σπουδαιότητα του ανθρώπου, στην οποία χρωστούσε όλες τις αναστολές του, κατέρρευσε τελειώς, και πίσω απ' τα ερείπιά της είδε να υψώνεται το οικοδόμημα της απόλαυσης ως μοναδικού σκοπού της ζωής, όπου θα μπορούσαμε να περιπλανώμαστε για το υπόλοιπο του κοινού μας βίου. Σιγά-σιγά ανέσυρα στην επιφάνεια το υποκριτικό του χάρισμα, και τον υποκίνησα να το εκμεταλλευτεί για να μας προσφέρει νεαρούς ερωτικούς συντρόφους. Βλέποντάς τον να μεταμορφώνεται κατά περίπτωση σε βδελυρό αρρενωπό κτήνος, ή σε ηδυπαθή λάτρη των νέων ανδρών, και το δικό μου θράσος αφυπνιζόταν, ώστε κι οι δυό κυνηγούσαμε την ηδονή με όλες μας τις δυνάμεις. Απ' το παιχνίδι μας δεν έλειπαν βέβαια τα απρόοπτα, όμως η γεύση που απέμενε μετά το τέλος του ήταν η ίδια γλυκιά συντροφικότητα που νοιώθαμε πάντοτε όταν βρισκόμαστε μαζί, ολότελα απαλλαγμένη από ντροπή. Το φάντασμα του εραστή ή της ερωμένης μας έσβηνε την ίδια στιγμή με το φώς της κρεβατοκάμαρας, κι εξαφανίζονταν μαζί με την ανάμνηση της ηδονής όπως ένα κουτί με πραλίνες, σαν να μην υπήρχε ποτέ. Αυτή την αδιάκοπη ευτυχία τίποτε δεν μπορεί να ταραξεί, κι αν μέσα στο αυτοκίνητο απόψε διαισθάνθηκα στη φωνή του Μπερνάρ μια υποψία φόβου, αυτό οφείλεται στη μικρή ποικιλία που αποφάσισε να μας προσφέρει ξαφνικά η τύχη, φέρνοντας κοντά μας την Ελίζ. Γιατί όσο πυκνώνει ο ιστός της αρμονίας ανάμεσα σε δυό ανθρώπους, τόσο περισσότερο μοιάζει με τη ρουτίνα-μια ρουτίνα των θεών-όπου κάθε αλλαγή από τα συνηθισμένα προκαλεί αναστάτωση, η οποία στην αρχή τουλάχιστον δεν έχει χρώμα, καλό ή κακό. Έτσι, η πιθανότητα μιας πραγματικής ερωτικής σχέσης, αν και δεν είχε αποκλειστεί ποτέ απ' το περιπετειώδες κρεβάτι μας, κατοικούσε στο θολό βασίλειο της φαντασίας, όπως η επιθυμία να συναντήσουμε ένα πλάσμα συγχρόνως αρσενικό και θηλυκό. Οι κοπέλες κι οι νεαροί των μπιστρό ήσαν πάντα επαρκείς στο ρόλο του παιχνιδιού, αλλά δεν θα είχαν το σθένος να προχωρήσουν σε μια τόσο απαιτητική σχέση. Από τα πρώτα κιάλας λεπτά της επαφής, ο πανικός έκλεινε το στόμα τους ερμητικά, ώστε ήταν αδύνατο να συζητήσουμε μαζί τους, δημιουργώντας ένα πιο ευχάριστο κλίμα. Όσο για τα λεπτά που ακολουθούσαν την ερωτική πράξη, τα περνούσαν ψάχνοντας σαν τρελλοί για τα ρούχα τους, κι οι περισσότεροι έφευγαν δίχως να πούνε λέξη, κάτι ιδιαίτερα απογοητευτικό, αφού με τον Μπερνάρ απολαμβάνουμε να κουβεντιάζουμε

με τις ώρες,γυμνοί και ξαπλωμένοι στο κρεβάτι.Αν έστω κι ένας δεχόταν να καθίσει απέναντί μας εκείνη την ώρα,θα υπήρχε η ελπίδα ανάμεσα στους τρεις μας να αναπτυχθεί ένα ερωτικό ενδιαφέρον,όμως η ανωριμότητα των νεαρών συντρόφων ήταν απελπιστική,και μακροπρόθεσμα τους έκανε να μοιάζουν απωθητικοί,καθώς η προσδοκία της μελλοντικής τους αμηχανίας έκλεβε ως και τη φυσική ομορφιά τους.Με την Ελίζ όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά από την αρχή.Πρώτ'απ' όλα είναι δύσκολο να μείνει κανείς πιστός στις απόψεις του,όταν οι αισθήσεις κατακλύζονται από την ομορφιά-είναι επομένως δίκαιο να παραδεχτώ πως είχα αποδώσει στην Ελίζ ακριβώς τον χαρακτήρα που επιθυμούσα,ενώ δεν είχα ακούσει μέχρι τότε ούτε τον ήχο της φωνής της.Αλλά πώς μπορούσα να αποκλείσω ένα τέτοιο εξαισίο πλάσμα απ'την κορυφαία θέση στις φαντασιώσεις μου;Καθώς ο έρωτας δυνάμωνε μέσα μου,μαζί του δυνάμωνε κι η αμφιβολία,η υποψία πως έκανα λάθος,κι ότι ακόμη κι αν τολμούσα να της μιλήσω,εκείνη δεν θα κατάφερνε να με σαγηνεύσει.Κι επειδή δεν ήμουν πρόθυμη να φτάσω από παραχώρηση στην ιδανική μορφή της ερωτικής τριάδας με τον Μπερνάρ,ανέβαλλα διαρκώς την πρώτη μας συνομιλία,ώσπου η Ελίζ με πρόλαβε.Στο διάστημα ωστόσο που είχε μεσολαβήσει,η αυτοπεποίθησή μου κλονίζονταν μέρα με τη μέρα,έχανα την αυτοκυριαρχία μου,και κατέληγα να φέρομαι στον Μπερνάρ με ψυχρότητα,όπως συμβαίνει στους ερωτευμένους,οι οποίοι δεν είναι απότομοι από πρόθεση,αλλά γιατί η αντίληψή τους σκιάζεται απ'τη μόνιμη σκέψη της αγάπης τους.Για τον Μπερνάρ όμως,που δεν γνώριζε καν την ύπαρξη της Ελίζ,η ερμηνεία της αλλαγής δεν ήταν και τόσο απλή,ώστε,όπως μου εξομολογήθηκε στο αυτοκίνητο, εδώ και καιρό ανησυχούσε πως κάτι με απομάκρυνε από εκείνον,κι όταν απέτυχε να διακρίνει σημάδια ερωτικής έξαψης στη συμπεριφορά μου,άρχισε να υποπτεύεται ότι υπέφερα από κάποια θανατηφόρα ασθένεια,την οποία απέφευγα να του αποκαλύψω.Το πρώτο ενδεχόμενο μάλιστα,ότι δηλαδή ένας καινούριος έρωτας είχε κερδίσει τη συμπάθειά μου,πέρασε ξανά απ'το μυαλό του σήμερα το πρωί,τη στιγμή που αντίκρουσε τη μαθήτριά μου.Αφού απολογήθηκα για την μυστικοπάθειά μου,του εξήγησα πως η Ελίζ δεν σήμαινε τίποτε παραπάνω από ένα ακόμη στάδιο στο παιχνίδι μας,κι ότι την προόριζα αποκλειστικά για την δική μας απόλαυση,σαν ένα δώρο που θα μπορούσα να του χαρίσω.Φυσικά απ'την εξήγηση αυτή έλειπε η μνεία της ανασφάλειας που ακόμη δεν μ'έχει ολότελα εγκαταλείψει.Δεν έχω ιδέα για το πώς πρέπει να της μιλήσω,ούτε αν θα βρώ το κουράγιο να την προσκαλέσω να έρθει μαζί μας αύριο το βράδυ,όμως δεν ήταν σκόπιμο να φανερώσω τις έγνοιες μου στον Μπερνάρ.Ο καημένος,παρόλες τις διαβεβαιώσεις μου πως τίποτε δεν μου συνέβαινε κι ότι δεν είχα πάψει να τον αγαπώ περισσότερο απ'οτιδήποτε στον κόσμο-είναι παράξενο πόσο συχνά χρειάζεται να ν'ακούσει αυτή την πασίγνωστη αλήθεια ένα αγόρι από τη μητέρα κι ένας άντρας απ' τη σύζυγό του-μόλις σκέφτηκε για λίγο το ενδεχόμενο να περάσουμε ένα ολόκληρο βράδυ με τη συντροφιά της Ελίζ,με ρώτησε αν αυτό θα συνεχιζόταν για πάντα,κι αν θα ήμασταν στο εξής υποχρεωμένοι να ζήσουμε μαζί της.Γέλασα με την αφέλεια της σκέψης του,ενώ με μian άκρη του μυαλού μου έδιωξα την υποψία πως μια τέτοια πρόθεση ίσως να αντανakλούσε τη δική του επιθυμία να με αντικαταστήσει με την Ελίζ. Άλλωστε η αυθόρμητη κίνησή του να σκύψει προς το μέρος μου και να με φιλήσει όταν άκουσε το καθησυχαστικό μου γέλιο,η οποία παραλίγο θα μας έριχνε σ'ένα βαθύ χαντάκι στ'αριστερά του δρόμου,δεν άφηνε περιθώρια για αμφιβολίες.Φαίνεται πως πρέπει να συνηθίσω στην ιδέα ότι πίσω απ'την εύθυμη περσόνα του Μπερνάρ,απότοκο,όπως λέει,της αγάπης των γυναικών που τον μεγάλωσαν,κρύβεται μια αστάθεια φοβερή, ένας ανασφαλής πυρήνας αισθημάτων,ανένδοτος στην τρυφερότητα.Η τρομαγμένη του έκφραση την ώρα που μιλούσα για τον έρωτά μου με την Ελίζ,μου θύμισε την ιστορία του παιδιού μας.Είχε περάσει μόλις ένας χρόνος απ'το γάμο μας, όταν ένα

βράδυ, μέσα στο σκοτάδι της κρεβατοκάμαρας, τον άκουσα να μου εξομολογείται πως από καιρό ήθελε να αποκτήσουμε ένα παιδί, αλλά φοβόταν να μου το ζητήσει. Εγώ τον είχα ρωτήσει ποιός δαίμονας του είχε σπείρει αυτή την ιδέα, κι εκείνος, παρακάμπτοντας τις κοινότυπες δικαιολογίες των ανδρών για τα πλεονάζοντα αποθέματα πατρικού φίλτρου, είπε ότι ο μόνος λόγος που θα ήθελε ένα παιδί-μάλιστα μια κόρη-ήταν για να είναι σίγουρος πως δεν θα μ'έχανε ποτέ ολότελα, αφού κι αν η μοίρα του στερούσε τη φυσική μου παρουσία, θα είχε το μόνο αξιόλογο αντίγραφό μου, μιαν αντιγραφή των ματιών και του προσώπου μου, η οποία θα τον παρηγορούσε. Εγώ είχα απαντήσει με θυμό πως χρειαζόνταν πολλά ακόμη χρόνια ώσπου να πεθάνω, κι είχα προσθέσει ότι η ιδέα του ήταν μάλλον ανόητη, αφού για το δικό του θάνατο, αν συνέβαινε πρώτος, δεν θα μπορούσαν να με παρηγορήσουν ούτε τα μάτια είκοσι αγοριών μ'εκείνον για πατέρα τους. Η συζήτηση είχε σταματήσει εκεί, κι όταν έπειτα από δέκα περίπου χρόνια η αντοχή μου λύγισε και στην κοιλιά μου κουβαλούσα, με αρκετή δυσφορία, το παιδί μας, ο Μπερνάρ είχε προφανώς λησμονήσει την παλιά του παράκληση, αφού μια μέρα εξέφρασε έναν φόβο που ερχόταν σε τέλεια αντίφαση. «Είναι σίγουρο ότι δεν θα μ'αγαπάς τόσο όσο εκείνο,» είχε πεί με προσποιητό παράπονο, δείχνοντας τη φουσκωμένη κοιλιά μου. Εγώ του απάντησα πως θα τον αγαπούσα πάντα περισσότερο, κι εκνευρισμένη συνέχισα λέγοντας ότι αυτός ακριβώς ήταν κι ο λόγος που ήθελα να το αποφύγουμε, όσο κι αν τώρα ήταν αργά. Από τη στιγμή εκείνη και μέχρι τον τοκετό, ο Μπερνάρ υπέφερε από φριχτές τύψεις για τη συναισθηματική πλεονεξία του, και για να επανορθώσει το σφάλμα του, έσκυβε κάθε λίγο και φιλούσε την κοιλιά μου. Στο τέλος υποθέτω ότι η τύχη τιμώρησε και τους δυό μας, αφού ο γιός μας δεν είχε τα δικά μου μάτια, αλλά τα δικά του. Έτσι, εκείνος έχανε την πιθανότητα ν'αποκτήσει μιαν ακριβή αντικαταστάτριά μου-μιας και δεν υπήρχε περίπτωση να αποκτήσουμε και δεύτερο παιδί με την δική μου κοιλιά-κι εγώ με τα χρόνια υπέστην μια σιωπηλή ήττα, διαπιστώνοντας πόσο η αγάπη μου για το γιό μας ήταν η ξεκάθαρη προέκταση της λατρευτικής μου σχέσης μαζί του. Τα χρόνια στο πέρασμά τους έσβησαν ευτυχώς τις αναγκαστικές διαχυτικότητες της παιδικής ηλικίας, κι έτσι πλέον, αν και γνωρίζω ότι μπορώ να βρώ σ'ένα νεότερο ανδρικό πρόσωπο το ίδιο γλυκό βλέμμα του Μπερνάρ, δεν νοιώθω το παραμικρό ενδιαφέρον γι'αυτό το μακρινό ενδεχόμενο. Είναι καλό να ζούμε την ευτυχία και τη δυστυχία μόνο όταν μας αφορά άμεσα, κι όχι σαν μια τυραννική πρόγευση του μέλλοντος, όμοια με τις υποσχέσεις ή τις απειλές της θρησκείας. Έχει λοιπόν σημασία μόνο να κοιμηθούμε με την Ελίζ, το συντομότερο δυνατό, κι έτσι να μετρήσουμε τον πόθο και τον θαυμασμό μας, αυτόν που αισθανόμαστε με βεβαιότητα ο ένας για τον άλλο, κι αυτόν που ίσως ο έρωτας μαζί της μας επιφυλάσσει.

XII

Τον ύπνο του Σεζάρ δεν διέκοψε κάποιο θορυβώδες ξυπνητήρι, ούτε το φώς του ήλιου που έμπαινε από το φεγγίτη, σχηματίζοντας μεγάλες στήλες σκόνης στον αέρα, αλλά ένα χοντρό και τεμπέλικο περιστέρι. Το λαίμαργο πουλί είχε κουρνιάσει στο περβάζι με την ελπίδα να βρεί μερικά ψίχουλα, και λίγο πριν τα ξημερώματα, όταν το κρύο έγινε αφόρητο, πέταξε μέσα στο δωμάτιο και κάθισε στον ουρανό του κρεβατιού. Προσπαθώντας μάλιστα να κοιμηθεί στην πιο αναπαυτική θέση, ανακάλυψε με το πόδι μια μικρή τρύπα στο σεντόνι, χώθηκε μέσα, κι έτσι το πήρε ο ύπνος, με τα λεπτά ρόδινα νύχια του να κρέμονται πάνω απ'το κεφάλι του Σεζάρ. Μόλις όμως το πρωινό φώς πλημμύρισε το μπουντουάρ, το περιστέρι ξύπνησε, κι αισθάνθηκε ότι είχε άθελά του βρεθεί παγιδευμένο, καθώς η τρύπα μεγάλωνε όση ώρα κοιμόταν, και μέσα της είχαν γλιστρήσει και τα δυό του πόδια ως τη βάση της φτερούγας. Τρομοκρατημένο, άρχισε να κουνάει τα φτερά και να χτυπά το σεντόνι με το ράμφος, ώσπου σε μια

στιγμή το ύφασμα άνοιξε,κι απ'τη φαρδιά σχισμή έπεσε με όλο του το βάρος πάνω στο στήθος του ανυποψίαστου οικοδεσπότη του.Ο Σεζάρ τινάχτηκε ξαφνιασμένος,και με την ενστικτώδη άμυνα του μισοκοιμισμένου,άρπαξε το πουλί κι έπειτα άνοιξε τα μάτια,για να δει τί ήταν αυτό που τον είχε ξυπνήσει και τώρα σάλευε μες στα χέρια του.Το περιστέρι άσχιζε να ελευθερωθεί,τσιμπώντας τον ασταμάτητα,ενώ ένα βλέμμα στον ουρανό του κρεβατιού,απ'όπου το φώς ερχόταν πιο δυνατό,αποκάλυψε και το διασκεδαστικό μυστήριο της πτώσης του.Έτσι,με αργά ακόμη βήματα απ'τον ύπνο,ο Σεζάρ σηκώθηκε απ'το κρεβάτι,προχώρησε ως το φεγγίτη,κι αφού έβγαλε έξω το κεφάλι του άφησε το περιστέρι να πετάξει,προσέχοντας να μην τον εκδικηθεί καθώς θα έφευγε.Ο κρύος αέρας του θύμισε τη γύμνια του,οπότε έκλεισε το παράθυρο,για να αποφύγει την πρωινή ψύχρα και τους ανεπιθύμητους επισκέπτες της.Η νωθρότητα που ένοιωθε απειλούσε να τον ρίξει και πάλι στο κρεβάτι,αλλά αν διέκρινε καλά την ώρα στο ρολόι του χωλ-κι αν βέβαια το ρολόι έδειχνε τη σωστή ώρα-το περιστέρι τον είχε ξυπνήσει στην κατάλληλη στιγμή,αν ήθελε να βρίσκεται στο πανεπιστήμιο πριν από τους περισσότερους φοιτητές.Με ένα χασμουρητό να παραμορφώνει το πρόσωπό του, πήγε στο μικρό δωμάτιο όπου βρίσκονταν τα ρούχα του,και διάλεξε ένα παντελόνι στο χρώμα του καφέ,κι ένα μωβ βελούδινο πουκάμισο.Η υφή του βελούδου,σαν ένα ζωντανό πλάσμα που γλιστρούσε γύρω απ'τους ώμους του,ήταν ιδιαίτερα ευχάριστη, όπως κι η ζέστη την οποία αισθάνθηκε ν'απλώνεται γύρω απ'τους μηρούς και τα πόδια του όταν φόρεσε τις κάλτσες και το παντελόνι του.Απ'το καλάθι ξετύρωσε μια κορδέλλα απ'το ίδιο ύφασμα με το πουκάμισο,κι έδεσε μ'αυτή τα μαλλιά του,χωρίς να δίνει πολλή σημασία στο ότι δεν τα είχε λούσει και χτενίσει για μέρες.Ψάχνοντας τα παπούτσια του κάτω απ'το κρεβάτι,είδε το γράμμα,με την κόκκινη σφραγίδα του να λάμπει πίσω από το άσπρο σεντόνι,όταν ξαφνικά μια έκλαμψη της μνήμης συνέδεσε το περιεχόμενο του γράμματος,που είχε μόλις αντικρύσει,με δυό βασικές λεπτομέρειες σχετικές με την εξαιρετική αποψινή περίσταση.Αφού λοιπόν έβαλε με προσοχή το γράμμα στην τσέπη του παντελονιού του,έτρεξε ως το δωμάτιο των ρούχων κι έφερε μαζί του μια καπελιέρα από σκληρό κίτρινο χαρτί.Μέσα της βρισκόταν ένα υπέροχο καπέλο,το οποίο ο Σεζάρ είχε δει πριν από λίγες ημέρες στη βιτρίνα μιας μπουτίκ.Είχε χτυπητό ρόζ χρώμα,κι ήταν φτιαγμένο από ένα υλικό που είχε την υφή του βελούδου και τη γυαλάδα του μεταξιού.Το ρόδινο περίγραμμα που σχημάτιζαν γύρω του τα φώτα της βιτρίνας,είχε μαγνητίσει το βλέμμα του,έτσι ώστε αφού είχε σταθεί για λίγο μπροστά στο τζάμι,εκστατικός με το θέαμα όπως οι μικροί ζητιάνοι με τις προθήκες των ζαχαροπλαστείων,είχε μπει βιαστικός,ζητώντας να του δώσουν αυτό ακριβώς το καπέλο,και προσθέτοντας ότι αν δεν υπήρχε,ήταν διατεθειμένος να πληρώσει για το κομμάτι της βιτρίνας.Η υπάλληλος είχε κατεβάσει το κουτί από ένα ψηλό ράφι με τη βοήθεια ενός λεπτού μαστουνιού,κι ενώ ετοιμαζόταν να ρωτήσει τον πρόθυμο πελάτη της αν ήθελε κάποιο ιδιαίτερο περιτύλιγμα για το δώρο του,εκείνος άνοιξε το κουτί και μπροστά στα έκπληκτα μάτια της φόρεσε το ροζ καπέλο,κοιτάζοντας τον καθρέφτη με μian έκφραση θριαμβευτικής ικανοποίησης.Τον Σεζάρ φυσικά δεν απασχολούσε καθόλου το εκτυφλωτικό χρώμα του,ούτε το γεγονός πως τέτοια καπέλα συνήθως φορούν μόνον οι γυναίκες.Ήταν αδύνατο να δεχτεί πως απ'την απόκτηση και την απόλαυση ενός εξάισιου έργου τέχνης,όπως ήταν αυτό το καπέλο,τον εμπόδιζε η ασήμαντη λεπτομέρεια του φύλου του.Έτσι,μόλις έδωσε τα χρήματα στην υπάλληλο,άρπαξε την καπελιέρα από τα χέρια της και γύρισε στο σπίτι περιχαρής.Από το απόγευμα εκείνο,τραβώντας όλο και πιο οριστικές πινελιές στο μυαλό του,ζωγράφιζε το συνδυασμό του καινούριου καπέλου με τα υπόλοιπα ρούχα του,και προσπαθούσε να αποφασίσει ποιο σύνολο θα ήταν πιο ταιριαστό για την πρώτη του επίσημη συνάντηση με την Ελίζ,μιας και το σχέδιο των ανώνυμων γραμμάτων είχε ήδη καταστρωθεί.Όταν η φευγαλέα νοερή παλέτα του άρχισε να μπερδεύεται,ο Σεζάρ δεν δίστασε να θυσιάσει

ένα μεγάλο κομμάτι καμβά,σχεδιάζοντας τον εαυτό του όπως θα φαινόταν από πίσω, διαλέγοντας με ευλάβεια ανάμεσα στα χρώματα για να πετύχει το ίδιο ρόζ,κι ύστερα για να βρεί τον αρμονικό σύντροφό του.Είχε καταλήξει στο βυσσινί-απόχρωση στην οποία πλησίαζε ευτυχώς το πουκάμισο που φορούσε τώρα-γιατί έφτιαχνε με τα μαύρα μαλλιά του ένα πένθιμο σύνολο,ιδανικό σε αντίθεση με την ελαφριά νότα του καπέλου.Το ίδιο όμως βράδυ είχε φτιάξει ένα υποδειγματικό πορτραίτο της Ελίζ,το οποίο θα κουβαλούσε μαζί του την ίδια ημέρα της συνάντησής τους.Για το σκοπό αυτό είχε χρησιμοποιήσει όλη του τη δεξιοτεχνία,κι ένα μεγάλο φακό,γιατί το πορτραίτο ήταν σχεδιασμένο,με όλα του τα χρώματα,στη λευκή επιφάνεια μιας καρφίτσας,όχι πολύ μεγαλύτερης απ'το κουμπί ενός παλτού.Την καρφίτσα αυτή φορούσε τώρα στη μέση του πουκαμίσου,στο ύψος μιας παλιομοδίτικης γραβάτας,και με τα χέρια του νωχελικά σταυρωμένα γύρω από το στήθος,όπως φωτογραφίζονταν οι άντρες την εποχή του ρομαντισμού,στεκόταν υπερήφανος για την εμφάνισή του μπροστά στον καθρέφτη του μπουντουάρ.Ο ηδονικός θαυμασμός του Σεζάρ όμως δεν είχε ίχνος αυταρέσκειας. Στην πραγματικότητα θαύμαζε τις πλούσιες πτυχές του πουκαμίσου,το σκούρο φόντο του παντελονιού,και την τελειότητα του καπέλου,τοποθετημένου με μικρή κλίση επάνω στα απείθαρχα-παρά την κορδέλλα-μαλλιά του.Πιο πολύ ακόμη,θαύμαζε το μικροσκοπικό πορτραίτο της Ελίζ,που ήταν ορατό μονάχα από τον ίδιο,χάρη στον έρωτα που έκανε το βλέμμα του οξύ.Η εικόνα του εαυτού του πίσω απ'όλα αυτά ήταν για τον Σεζάρ το ίδιο ασήμαντη όπως ο τοίχος που στηρίζει τους ωραίους πίνακες ενός μουσείου,υπήρχε εκεί για να στηρίζει την ομορφιά των μικρών πραγμάτων,χωρίς να δανείζεται παρά ελάχιστη απ'τη γοητεία τους.Όταν χόρτασε από αισθητική μαγεία,άγγιξε άλλη μια φορά το γράμμα στην τσέπη του,κι ετοιμάστηκε να φύγει.Πριν βγεί από το μπουντουάρ,έσβησε το πορτατίφ,ξέθωρο πια μέσα στο φως της ημέρας,ανάβοντας στη θέση του τη λάμπα του πετρελαίου.Θα την άφηνε να καίει ώσπου να γυρίσει, χωρίς να νοιάζεται για τη φωτιά της παρά όπως κάνουν τα παιδιά,όταν αφήνουν μια βρύση στο μπάνιο ανοιχτή-γνωρίζοντας πως κατά βάθος δεν θα είναι αρκετή για να πλημμυρίσει το σπίτι τους και να μετατρέψει τα έπιπλα σε βάρκες,αλλά απολαμβάμοντας παρ'ολ'αυτά την ευχαρίστηση ενός ήπιου φόβου.Το μοναδικό κλειδί του σπιτιού βρισκόταν στην τσέπη του παντελονιού του,καθώς και σ'όλων των παντελονιών του, μια τακτική που ακολουθούσε από χρόνια,για να είναι σίγουρος ότι ένα αντίγραφο θα ήταν πάντα μαζί του,κι ότι δεν θα χρειαζόταν ποτέ να διαρρήξει την ίδια του την εξώπορτα.Ύστερα από ένα λεπτό οι σκάλες γέμισαν απ'το ποδοβολητό του.Ο ευτυχής καλπασμός προς τα κάτω του ήταν επιτρεπτός μόνο όταν η σκάλα ήταν άδεια,όπως αυτή την ώρα του πρωινού,όταν οι γείτονες ακόμη κοιμόντουσαν,ή,αν ξυπνούσαν εξαιτίας του,ήσαν ακόμη ημίγυμνοι και δεν μπορούσαν να βγούν στο κλιμακοστάσιο για να τον επιπλήξουν.Καθώς εισέπνεε άπληστα τον αέρα τεσσάρων σκοτεινών ορόφων,το μυαλό του πετούσε με βασανιστική προσμονή στο βράδυ της ημέρας που τώρα ξεκινούσε,όταν θα ανέβαινε τις ίδιες σκάλες,με την Ελίζ να τον ακολουθεί,και θα αντίκρυζε ξανά την αναμμένη λάμπα,βυθισμένη στο σκοτάδι.Η ζωή του όλες αυτές τις ώρες διαγραφόταν αφόρητα πληκτική,αφού,πέρα από το ενδεχόμενο τρίτο σημείωμα, αν φυσικά τα πράγματα πήγαιναν καλά,η τύχη του δεν εξαρτώνταν από τον ίδιο,παρά από διαδοχικές,ευνοϊκές συμπτώσεις οι οποίες θα έπρεπε να συμβούν στην ψυχή της αγαπημένης του.Ως κι η σιδερένια πόρτα της εισόδου του φαινόταν πιο βαριά καθώς την έσπρωχνε,και τα πρώτα του βήματα στον κρύο δρόμο άφηναν μια θλιβερή,μοναχική ηχώ.Αν μπορούσε να ξεπεράσει το μάταιο χρόνο,θα δεχόταν να ανέβει πάνω,και χωρίς την τεχνητή γοητεία της νύχτας,να κάνει έρωτα με την Ελίζ κάτω απ'το αδιάκριτο βλέμμα του ηλίου-όμως εκείνη δεν ήταν εκεί,αφού δεν είχε προλάβει να αισθανθεί την ίδια ανάγκη απαλλαγής από το χρόνο που θα της έδινε η ανάγνωση του δεύτερου γράμματος.Έπρεπε λοιπόν να υπομείνει την πραγματικότητα μιας ολόκληρης

ημέρας,βρίσκοντας στο μεταξύ κάποια απασχόληση ικανή να ανασύρει την προσοχή του οριστικά απ'το δίκτυο του ύπνου.Ο Σεζάρ χασμουρήθηκε άλλη μια φορά,και σκέφθηκε πόσο κολασμένη ήταν η ζωή των φοιτητών,αν ήσαν υποχρεωμένοι να εγκαταλείπουν το κρεβάτι τους αυτή την όμορφη ώρα,αντί να πλαγιάζουν,έστω και μόνοι τους.Τότε στη γυάλινη πόρτα ενός ανοιχτού καπνοπωλείου είδε τον εαυτό του,όμως πιο εντυπωσιακό στο βάθος φαινόταν το κατάπληκτο πρόσωπο του μαγαζάτορα,ο οποίος δεν είχε προφανώς συνηθίσει στη θέα,αυτή την ώρα,άλλων περαστικών εκτός από τους υπαλλήλους του δήμου.Κι ο νεαρός που στεκόταν έξω από την πόρτα του, όχι μόνο δεν φορούσε στολή,αλλά είχε στο κεφάλι του ένα απίθανο καπέλο.Ανήμπορος να καταπολεμήσει την περιέργειά του,έμεινε πίσω από τον πάγκο ακίνητος,να τον κοιτάζει,ώσπου ο Σεζάρ προσπέρασε το μαγαζί του,χαμογελώντας πλατιά.Η περίπτωση του μαγαζάτορα όμως ήταν μόνο η αρχή μιας σειράς από παρόμοια βλήματα που επρόκειτο να συγκεντρώσει.Όσο πλησίαζε προς το κέντρο της πόλης,κι οι άνθρωποι γύρω του πληθαίνουν,όλο και περισσότεροι γυρνούσαν προς το μέρος του,ασυναίσθητα όπως παρατηρούμε ένα αξιοθέατο,ή και με μια δόση ειλικρινούς περιέργειας,για να κοιτάξουν τον αλλόκοτο νεαρό με το γυναικείο καπέλο.Την έκπληξη έκρυβαν πιο δύσκολα οι μεσήλικοι άντρες και ιδίως οι γυναίκες,που είχαν συνηθίσει να συζητούν ανάλογες ενδυματολογικές παρεκκλίσεις όσων φίλων τους απουσίαζαν από το τραπέζι του τσαγιού,κι ίσως εκείνη την ώρα-βιαστικές να ξεφύγουν από την πλήξη-να κατευθύνονταν σ'ένα τέτοιο τραπέζι,οπότε βρίσκαν στο θέαμα του νεαρού το πρώτο σχόλιο της συνάντησης.Οι άνθρωποι με κάπως ανώτερη μόρφωση,κι ενδιαφέροντα που τους πρόσφεραν μεγαλύτερη ποικιλία σκέψεων,ελάχιστα προσέχαν το ρόδινο σχήμα στο κεφάλι του,όπως ακριβώς θα έκαναν κι αν φορούσε ένα χρυσό στέμμα με ρουμπίνια κι ένα μεγάλο σταυρό στην κορυφή.Τον Σεζάρ,που την ίδια στιγμή απολάμβανε ένα συναρπαστικό παιχνίδι του μυαλού,δεν ενδιέφερε φυσικά η απάθεια αυτών των περαστικών-που ήταν έτσι κι αλλιώς οι λιγότεροι-αλλά η έκδηλη απορία των υπόλοιπων,το διεισδυτικό τους βλέμμα,πλαισιωμένο από μια γκριμάτσα απορίας στα φρύδια και το στόμα.Καθώς προχωρούσε δίπλα ή απέναντί τους,έβλεπε ότι κοντοστέκονταν για λίγο,κι όταν απομακρυνόταν τα μάτια τους έπεφταν με ηθική σχεδόν κατάπληξη στο καπέλο του.Είχε αρχίσει να τους μετρά,ενώ από το πρώτο κιόλας βλέμμα του μαγαζάτορα,είχε νοιώσει πως όσο οι άνθρωποι τον παρατηρούσαν,η πρωτύτερη αγωνία του χανόταν,σαν να εξαφανίζονταν τα προβλήματά του.Σύντομα όμως κατάλαβε ότι δεν ήταν τα προβλήματά του που εξαφανίζονταν,αλλά ο ίδιος του ο εαυτός.Η προσοχή του,στραμμένη σε ανταπόδοση της περιέργειας στις αντιδράσεις των περαστικών,είχε ανασηκώσει χωρίς να το καταλάβει το βάρος της ύπαρξης από πάνω του, και το είχε εναποθέσει στο πρόσωπο κάθε γυναίκας ή άντρα με τον οποίο τυχαία διασταυρωνόταν.Αντικρύζοντας έτσι τον εαυτό του μέσα από τα δικά τους μάτια,διαπίστωνε το αυτονόητο,πως απ'την εικόνα του δεν διατηρούσαν στη μνήμη τους παρά το ρόζ καπέλο.Ο ίδιος εξαφανιζόταν αυτόματα κάτω απ'το ύψος του μετώπου.Θα μπορούσε να ανεβοκατεβάσει το παντελόνι του,και κανείς να μην τον προσέξει.Από το σώμα,το πνεύμα,τις αισθήσεις του,από τον έρωτά του για την Ελίζ ή τις εγκληματικές του προθέσεις-αν είχε τέτοιες-οι άλλοι δεν συγκρατούσαν τίποτε,γιατί δεν έβλεπαν τίποτε πέρα από το καπέλο,η φτωχή τους όραση απορροφόνταν τελείως απ'το ξεχωριστό αυτό αντικείμενο.Ολόκληρος είχε αντικατασταθεί από είκοσι πόντους βελούδο, μια σκέψη που του έδινε απίστευτη ελευθερία,αφού ένα καπέλο δεν έχει ευθύνες.Έτσι περπάτησε ως το πανεπιστήμιο πολύ πιο ελαφρύς,και μόνο όταν ανέβηκε το λόφο κι έφτασε στον έρημο κεντρικό δρόμο το μυαλό του επέστρεψε στις συνέπειες της ύπαρξης,απ'την οποία είχε πρόσκαιρα απαλλαγεί χάρη στο θαυμαστό του απόκτημα.Για να κάνει την παύση του παιχνιδιού οριστική,έβγαλε το καπέλο και μπήκε στο κτήριο ασκεπής,κρατώντας μαζί και το γράμμα.Από το βάθος του διαδρόμου δεν ακούγονταν

παρά οι υπεύθυνες καθαριότητας του κτηρίου που κουβέντιαζαν γελώντας, έτσι ώστε πλησίασε τα γραμματοκιβώτια λιγότερο διστακτικά απ' την προηγούμενη φορά. Βέβαια η όψη του μικρού κουτιού με την γνώριμη επιγραφή έσφιξε την καρδιά του σ' ένα πιο δυνατό χτύπο, όμως θέλοντας να σπρώξει το σχέδιό του μια ώρα αρχύτερα στα χέρια της τύχης, έσπρωξε το γράμμα στη χαραμάδα. Όταν αυτό έπεσε μέσα, τράβηξε τα δάχτυλά του απαλά προς τα πίσω, κι έντρομος είδε ότι είχε παρασύρει μαζί και την θυρίδα. Ανάμεσα στα κλειστά κουτιά, ανοιχτή σαν το στόμα ενός εμβρόντητου ανθρώπου η πόρτα έχασκε ξεκλείδωτη, απειλώντας να φανερώσει το λευκό μυστικό που βρισκόταν στο βάθος της σε όποιον ερχόταν εκεί πρώτος. Ο Σεζάρ δεν είχε φανταστεί πως κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί. Τώρα, με τη βασανιστική λεπτολογία της εμμονής, χιλιάδες υποθετικές εικόνες τάραζαν το μυαλό του, εικόνες ανθρώπων που ανοίγαν το γραμματοκιβώτιο της Ελίζ με τα χυδαία τους δάχτυλα, για να πάρουν και να καταστρέψουν κάτι που δεν τους ανήκε. Ήταν αδύνατο να αφήσει το γράμμα εκεί, όμως ήταν εξίσου αδύνατο να κλείσει ερμητικά το κουτί χωρίς το κλειδί του. Αν επρόκειτο για μια μεγάλη κλειδαριά, προλάβαινε να κόψει ένα κομμάτι σύρμα από κάπου-το πού δεν είχε σημασία- και να την κλειδώσει, αλλά αυτή είχε μόνο μια μικροσκοπική τρύπα. Αν πάλι περίμενε την ώρα που το κουτί ίσως να ξανακλείδωνε, όταν η ίδια η Ελίζ διαπίστωνε ότι το είχε ξεχάσει, θα έπρεπε να αναβάλλει τα σχέδιά του για μια μέρα, κι αυτό του φαινόταν όσο αδιανόητο θα ήταν να σταματήσει για μια νύχτα την ανατολή του φεγγαριού. Μοναδική του επιλογή απέμενε να περιμένει, κρυμμένος σε κάποιο αθέατο σημείο του χώλου. Έτσι θα φύλαγε το γράμμα του από μακριά, και μόλις εκείνη άνοιγε το κουτί, θα έβρισκε ησυχία. Αφού έκλεισε την πόρτα και βεβαιώθηκε ότι στην πρόσοψή της δεν διέφερε από τις άλλες, γύρισε απότομα προς τα πίσω, κοιτάζοντας κάθε γωνιά του χώλου εξονυχιστικά, για να βρεί την κατάλληλη κρυψώνα. Τα παγκάκια, μετά τις δυό χτεσινές τους συναντήσεις, αποκλείονταν, μιας και δεν θα μπορούσε και πάλι να περάσει απαρατήρητος. Τα περβάζια των παραθύρων στο διάδρομο ήταν μια καλή λύση, όμως από εκεί δεν θα διέκρινε καλά όλα τα γραμματοκιβώτια. Η καθυστέρηση τον εκνεύριζε. Σε λίγο το πανεπιστήμιο θα γέμιζε με πρόθυμους επιστήμονες και καλλιτέχνες. Στρέφοντας λοιπόν άλλη μια φορά τα μάτια με απελπισία στο χώλο, είδε τη μικρή εξέδρα που βρισκόταν στο βάθος του αριστερού διαδρόμου. Ήταν φυσικό που δεν την είχε προσέξει ως τώρα, αφού την έκρυβε το σκοτάδι του διαδρόμου, και το φως απ' τα παράθυρα. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για ένα ανοιχτό πατάρι, με δυο μεγάλες ξύλινες ντουλάπες σε κάθε άκρη κι ένα σκονισμένο γραφείο στη μέση. Καθώς βρισκόταν στο τέρμα μιας σειράς από γραφεία, προφανώς χρησίμευε σαν βοηθητική αποθήκη, μόνο που η παράδοξη-κι αταίριαστη με το μεγαλεπήβολο κτίσμα-θέση και κατασκευή της, την είχαν καταστήσει με τον καιρό άχρηστη. Η στριφτή μεταλλική σκάλα έμοιαζε κάπως ασταθής, κι ανάμεσα στα σκουριασμένα κάγκελα κρέμονταν μεγάλοι ιστοί αράχνης. Κανείς δεν θα πρόσεχε επομένως, αν στο εγκαταλελειμένο αυτό ξύλινο μπαλκόνι, η μία απ' τις δυο ντουλάπες άλλαζε θέση, γυρνώντας λίγο στο πλάι. Δίχως πολλή σκέψη, ο Σεζάρ πλησίασε τη σκάλα, η οποία πράγματι έτρεμε επικίνδυνα, σκαρφάλωσε γρήγορα, και στάθηκε πίσω απ' τα χαμηλά κάγκελα. Ολόκληρη η εξέδρα έμοιαζε να αιωρείται, όμως δεν κοιτούσε προς τα κάτω. Ο τοίχος που περιείχε τα γραμματοκιβώτια ήταν απέναντί του. Από εκεί μπορούσε να βλέπει όποιον ερχόταν για να πάρει την αλληλογραφία του, ενώ συγχρόνως εξασφάλιζε μια σίγουρη κρυψώνα, μιας κι η απόσταση κι η περίεργη θέση του τον έκαναν αόρατο από την απέναντι άκρη του χώλου. Για να είναι ολότελα καλυμμένος, έσπρωξε την αριστερή ντουλάπα στο κέντρο της εξέδρας, φτιάχνοντας μια σκοτεινή γωνία δίπλα στον τοίχο. Εκεί κάθισε, με τα πόδια κουλουριασμένα μπροστά στο στήθος και το καπέλο στα γόνατά του. Η σκόνη δεν τον απασχολούσε-το σκούρο βελούδο έχει τη μαγική ιδιότητα να εξαφανίζει τόνους σκόνης ανάμεσα στις πτυχές του, γεγονός στο οποίο οφείλεται κι η μεγάλη επι-

τυχία του στα έπιπλα. Μονάχα πίσω από την πλάτη ένοιωθε μια μικρή ενόχληση, στο σημείο που υπέθετε ότι η εξέδρα θα στηρίζονταν στον τοίχο με κάποιο γείσο. Φέροντας όμως τα δάχτυλα σ' εκείνο το σημείο, δεν ψηλάφισε καμιά προεξοχή, παρά ένα λεπτό ξύλινο κουτί, το οποίο είχε κρυφτεί από τη σκόνη και το σκοτάδι. Έσκυψε λίγο μπροστά, πήρε το κουτί στα χέρια του, κι αφού το κράτησε αρκετά μακριά απ' το πρόσωπό του, φύσηξε τη σκόνη. Το παχύ γκρίζο στρώμα διαλύθηκε, αφήνοντας να φανεί από κάτω το μαύρο σχέδιο μιας παλέττας, μ' ένα πινέλο περασμένο από την τρύπα της με χάρη. Τότε ο Σεζάρ πρόσεξε τους σκουριασμένους μεντεσέδες ανάμεσα στα δάχτυλά του, και το μεταλλικό κούμπωμα που υπήρχε στην άλλη πλευρά. Μ' ένα χαμόγελο οικειότητας, άνοιξε το κασελάκι της ζωγραφικής και κοίταξε το περιεχόμενό του. Ήταν μικρότερο απ' το δικό του κι είχε μόνο τα στοιχειώδη υλικά—ένα λεπτό κι ένα χοντρό πινέλο, μερικά σωληνάκια με τέμπερα ξεραμένη από καιρό, κι ένα σιδερένιο κύπελλο για το ανακάτεμα των χρωμάτων. Το κασελάκι έμοιαζε σχεδόν παιδικό, κάτι μάλλον θλιβερό, αφού βρισκόταν σ' ένα πανεπιστήμιο, όπου οι σπουδαστές της τέχνης θα έπρεπε να έχουν μαζί τους πιο πολλά εργαλεία. «Εκτός κι αν πρόκειται γι' αυτά τα προγράμματα χειροτεχνίας των απελπισμένων μαθητών, οι οποίοι δεν έχουν καμιά ελπίδα να αισθανθούν καλλιτεχνική ευφορία και καταφεύγουν σε εκτόνωση όμοια με των ψυχοπαθών, για να θεραπεύσουν όχι την τρέλλα, αλλά την αναισθησία τους,» σκέφτηκε ο Σεζάρ. Ανάμεσα στα πινέλα υπήρχε μια διπλωμένη χάρτινη σακκούλα, κλειστή μ' ένα κόκκινο λάστιχο, που από το σχήμα της φαινόταν να περιέχει κάποιο μπουκάλι. Η πρώτη υποψία ήταν πως ήταν κάποιο διαλυτικό, ή και λάδι, όμως η βαλίτσα δεν είχε παρά τέμπερες, κι η χαρτοσακκούλα δεν ήταν γεμάτη με τους γνώριμους λιπαρούς λεκέδες. Περίεργος, έλυσε το λάστιχο, κι όταν η σακκούλα ξεδιπλώθηκε, με έκπληξη βρήκε μέσα της ένα μπουκάλι με μαύρο μελάνι. Το λευκό καπάκι του είχε πάρει το χρώμα του ελεφαντόδοντου, έπειτα από τόσα χρόνια αναμονής, όμως το μαύρο υγρό έλαμπε μές στο σκοτάδι απορροφώντας κάθε ακτίνα φωτός, χωρίς να επιστρέφει ούτε ίχνος ιριδισμού, όπως συμβαίνει με τη σινική μελάνη. Για να βεβαιωθεί, άνοιξε το μπουκάλι, και το μύρισε. Όταν το ξανάκλεισε, ήταν σίγουρος—οι ξεραμένοι μαύροι κόκκοι που τρίβονταν στα χέρια του μπορεί να μην άφηναν ίχνη, όμως το περιεχόμενο αυτού του μπουκαλιού είχε τη δύναμη, αφηφώντας το χρόνο, να βάψει ό,τι άγγιζε το ίδιο βαθιά κι ανεξίτηλα όπως την πρώτη μέρα που φτιάχτηκε. Η δύναμη αυτή του μελανιού μέσα στον τάφο της σκόνης, ήταν γοητευτική όπως η πιπεράτη γεύση του αιωνόβιου κρασιού, που βγαίνει από την κάβα σ' ένα εξαθλιωμένο μπουκάλι. Έτσι, προτού καθίσει και πάλι, ο Σεζάρ έκλεισε τη βαλίτσα και την άφησε δίπλα του, κρατώντας στα χέρια του μονάχα το μπουκάλι με το μελάνι, μέσα στη χάρτινη θήκη του η οποία αποκτούσε τώρα μεγαλύτερη ομορφιά. Δεν ήξερε τί θα έκανε με το μελάνι—για την ακρίβεια δεν μπορούσε να φανταστεί ούτε και σε τί χρησίμευε στον πρωτότερο ιδιοκτήτη του—ωστόσο η υφή του τετράγωνου γυαλιού μέσα από το χαρτί εφάρμοζε σφιχτά ανάμεσα στις παλάμες και τα λυγισμένα του γόνατα και τον ευχαριστούσε. Άλλωστε, στο ερημικό και στενόχωρο παρατηρητήριό του, είχε ανάγκη απ' όσες απασχολήσεις υπήρχαν, γιατί από τα πρώτα κιόλας λεπτά της αναμονής ένοιωσε τη νύστα να τον τυλίγει, σαν δεύτερη φύση της σκόνης. Κι ως συνήθως συμβαίνει στους ανθρώπους που κοιμούνται άτακτα, η πυγμή κι η επιθυμία του να μην κοιμηθεί, δεν τον κράτησαν ζύπνιο για περισσότερο από λίγη ώρα. Κουρνιασμένος σαν νυχτερίδα στο μισοφωτισμένο πατάρι, ο Σεζάρ κοιμήθηκε ως τη στιγμή που ένα ενοχλητικό ζευγάρι, στην πόρτα ακριβώς από κάτω του, του θύμιζε με τις φωνές του το λόγο για τον οποίο βρισκόταν εκεί, ανοίγοντας τα μάτια του έγκαιρα, και δίνοντας στο μελάνι που κρατούσε μια ξεχωριστή χρησιμότητα.

Ενώ η πρωινή διαδρομή στο μετρό είχε φανεί στον Μπερνάρ ασυνήθιστα κρύα, όταν ξεκλείδωσε την πόρτα και μπήκε στο νεκροτομείο ο αέρας ήταν ζεστός, προτού καν ανάψει τη θέρμανση. Πιο έντονα φυσικά τις αισθήσεις αποσπούσε η γνώριμη αποφορά της σήψης, όμως μαζί της, πέφτοντας πάνω του τη στιγμή που άναψε το φως, μια ανεξήγητη θαλπωρή τον τύλιξε. Κι από την πείρα του ο Μπερνάρ ήξερε πως δεν θα ένοιωθε την ίδια διαφορά σε οποιοδήποτε άλλο κλειστό χώρο. Δεν ήταν οι τοίχοι του νεκροτομείου, ούτε τα διπλά, σφραγισμένα του παράθυρα, αλλά ο θάνατος, που μυστηριωδώς άλλαζε την ατμόσφαιρα ακόμη κι αν τα κρεβάτια ήταν άδεια. Έμοιαζε λοιπόν η αίθουσα των νεκροτομών, όπως ήταν ασφυκτικά ζωσμένη από το θάνατο, να αγνοεί επιδεικτικά ως και το κλίμα του ζωντανού κόσμου, προσπερνώντας την εναλλαγή των εποχών με το δικό της αργό ρυθμό. Πράγματι, ακόμη και τα πιο παγωμένα πρωινά του χειμώνα ο αέρας του νεκροτομείου ήταν πολύ ζεστός, σχεδόν με μια δόση εποχιακής διαστροφής, ενώ το καλοκαίρι οι μαρμαρίνοι τοίχοι εξέπνεαν δροσιά, σαν να βρισκόσουν μέσα σε κρύπτη. Μονάχα που ο Μπερνάρ, καταραμένος με την ακρίβεια της γνώσης, ήταν υποχρεωμένος να δυσπιστήσει σ' αυτή την ποιητική ιδέα για τον καιρό του νεκροτομείου, ιδέα που συμβάδιζε ευχάριστα με την υποψία πως οι αράχνες πάνω από τα ψυγεία των πτωμάτων κινούνταν τότε-πότε χωρίς το παραμικρό ρεύμα αέρα, κι αλίμονο, το ίδιο μάταιη κι αστήρικτη. Η αλήθεια, για ένα τέτοιο θαύμα, ήταν εξοργιστικά απλή-παρόλα τα χρόνια που είχε περάσει στη δουλειά του ιατροδικαστή, η πρώτη όψη του φωτισμένου νεκροτομείου κάθε πρωί, με την προσδοκία του νεκρού στο κρεβάτι η οποία επαληθευόταν ή διαψεύδονταν, τον γέμιζε ακόμη με μια τρομερή αναστάτωση, κι όσο διαρκούσε η προσαρμογή του σ' αυτό το δωμάτιο του θανάτου, οι αισθήσεις του προς στιγμήν ξεχνούσαν τον κρύο ή το ζεστό αέρα που είχε μόλις κλείσει πίσω του, δημιουργώντας στη συνείδησή του μια τεχνητή αντιστροφή της θερμοκρασίας. Τον Μπερνάρ ωστόσο, που ήταν άξιος ενός τόσο εξαιρετικού επαγγέλματος, δεν στενοχωρούσε καθόλου η αγριότητα της νεκροτομικής αίθουσας, ούτε η βάνουση φύση της ιατροδικαστικής πράξης, η οποία του επέβαλλε κι ύστερα από χρόνια μια καθημερινή ψευδαίσθηση. Αυτό που του προξενούσε πραγματική λύπη ήταν η διάψευση της ευφάνταστης ερμηνείας των πραγμάτων, το γεγονός ότι η δουλειά του, παρά τις αλλόκοτες συνθήκες και το μακάβριο αντικείμενό της, ήταν απλώς μια δουλειά. Θα ήθελε πολύ να συνόδευαν τις νοσηρές υποθέσεις του κόσμου κάποια στοιχεία αληθοφάνειας, να τον περιέβαλλε ένας πραγματικός μανδύας θανάτου όταν έμπαινε στο νεκροτομείο. Εξάλλου πάντα έβρισκε το φόβο των ανθρώπων διασκεδαστικό-εφόσον ο ίδιος δεν ένοιωθε να φοβάται-και φρόντιζε να τον τονίζει με κάθε τρόπο, παρηγορούσε τον εαυτό του για τη μεταφυσική φρίκη που δεν υπήρχε εκεί, εμπνέοντας την υπόνοιά της στους αμαθείς, στους μαθητές του, κι όταν αυτό ήταν εφικτό, στους υπόλοιπους γιατρούς. Η τελευταία μάλιστα περίπτωση, καθόλου σπάνια, του πρόσφερε ανεπανάληπτη ηδονή, μιας κι ήταν η επιβεβαίωση της μωρίας των ανθρώπων που αντιπαθούσε περισσότερο απ' όλους. Από τα φοιτητικά του κιάλια χρόνια, ο Μπερνάρ θεωρούσε ότι οι συμμαθητές του, και μέλλοντες γιατροί, ήσαν τα πιο σιχαμερά πλάσματα του κόσμου, με την εξαίρεση ορισμένων εντόμων. Την εποχή εκείνη τους παρατηρούσε να επαίρονται πάνω από τα κρεβάτια των ασθενών, παραφουσκωμένοι από την ημιμάθειά τους, να ισχυρίζονται ότι η ζωή του αρρώστου ήταν όλη τους η έγνοια ενώ το μόνο που αληθινά επιθυμούσαν ήταν η αίγλη, κι η επιβολή επάνω στους ανήμπορους ή τους λιγότερο μορφωμένους. Οι ίδιοι φυσικά καμμιάν ουσιαστική μόρφωση δεν κατείχαν, γι' αυτό κι η κενοδοξία τους ήταν τόσο φαεινή. Με υπεροπτικούς μορφασμούς συζητούσαν χαμηλόφωνα στους διαδρόμους των νοσοκομείων, ο ένας επιβεβαιώνοντας την ανασφαλή γνώση του άλλου, κι έχοντας την παράδοξη πίστη πως ο καθένας τους ήταν ό,τι σπουδαιότερο είχε παράγει η φύσις σ' όλη τη μακρόχρονη πορεία της, ζούσαν για χάρη της λευκής τους ποδιάς και της απελπισμένης προσφώνησης των ασθενών, στην οποία απαντούσαν μόνον

έπειτα απ'τη δεύτερη ή και τρίτη φορά. Τρομακτικά ανέραστοι, μ'έναν αφύσικο πανικό για τις τολμηρές λέξεις και τις τολμηρές σκέψεις, ήταν νέοι τόσο κενοί από ιδέες και ψυχική καλαισθησία, ώστε η συντροφία τους σ'ένα καφέ φαινόταν στον Μπερνάρ το ίδιο φρικιαστική όσο αν έπινε τον καφέ του μαζί μ'έναν ετοιμοθάνατο. Έτσι, είχε καταφύγει στη Μαργκερίτ με πραγματική απόγνωση, ζητώντας της να αναπληρώσει τη ζωή που αισθανόταν ότι έχανε πλάι σ'αυτά τα κτήνη. Η ευρυμάθειά της ήταν διπλά ευχάριστη σε σύγκριση με την επίπεδη κουβέντα των ολότελα ακαλλιέργητων φοιτητών της ιατρικής. Οι άνθρωποι εκείνοι είχαν χάσει την όρεξή τους, ακόμη κι ο μόχθος της γνώσης τους είχε ως μοναδικό σκοπό μια πολυθρόνα από μαύρο δέρμα, δίπλα στην οποία, πλαισιωμένος από αναγεννησιακούς χάρτες ανατομικής, θα έλαμπε ο πάπυρος του πτυχίου τους. Ένα λεπτό κοντά τους, κι ο Μπερνάρ ένοιωθε σαν το παιδί που εγκαταλείπει για πρώτη φορά το σπίτι του για να πάει στο σχολείο, μόλις κοιτάζει πίσω την μητέρα του να χάνεται στο βάθος του δρόμου κι είναι έτοιμο να βάλει τα κλάμματα-έτσι σκεπτόταν την Μαργκερίτ τις ώρες που βρισκόntonτουσαν στα δωμάτια των ασθενών. Όταν μάλιστα η λατρεμένη του γυναίκα-ο πρόωρος γάμος του ήταν ένα ακόμη σχόλιο για την ιδιορρυθμία του στα χυδαία στόματα των φοιτητών-έφυγε για να σπουδάσει στην Αγγλία, είχε απομονωθεί περισσότερο. Απέφευγε πλέον ως και να πλησιάζει την αγέλη των μαθητευόμενων γιατρών, αφού τα πρόσωπά τους τον γέμιζαν αηδία. Όσο μεγαλώναν, η αυτοπεποίθησή τους διογκωνόταν τερατωδώς, κι άρχιζαν να φέρονται στους ασθενείς με αδικαιολόγητο αυταρχισμό, προκειμένου να εδραιώσουν την εξέλιξη της πνευματικής ισχύος που θα έπρεπε να νοιώθουν, αλλά αποτύγγαναν να αισθανθούν αλλιώς. Στο βάθος οι συζητήσεις τους, τα ενδιαφέροντα κι οι αγωνίες τους παρέμεναν αφελείς και ρηχές όπως των εφήβων, μονάχα μεγεθυμένες υλικά από την προσδοκία ενός αστείου πλούτου. Για τον Μπερνάρ, που τα ίδια χρόνια πάσχιζε για την αισθητική του ωριμότητα, διαβάζοντας όσα βιβλία προλάβαινε, ακούγοντας μουσική, κι ωστόσο θεωρώντας τον εαυτό του-με το εύρος των γνώσεων οι οποίες του αποκαλύπτονταν-όλο και πιο αμαθή, η αυταρέσκεια που τοποθετούσε αυτούς τους φοιτητές στην κορυφή μιας υποθετικής κοινωνικής πυραμίδας, έμοιαζε να είναι άδικη και αρκετά εκνευριστική. Συγχρόνως, η οικογένειά του, διακριτικά αλλά σταθερά, του απέδιδε όλο και μεγαλύτερη συμπάθεια γι'αυτό το ρόλο που ο ίδιος σιχαινόταν, κι έφτανε σε ορισμένες περιπτώσεις ν'αναλογίζεται με απελπισία μήπως η σημασία που του έδινε ο κόσμος θα ήταν πάντα η προέκταση της αίγλης που όχι μόνο δεν ήθελε για τον εαυτό του, αλλά θα ήταν πρόθυμος να ξεριζώσει κι απ'όσους την ονειρεύονταν. Με μικρά βήματα αναρχίας, απομακρυνόταν από τον πυρήνα των σπουδών του, που ήσαν οι άρρωστοι, για να βρεθεί μακριά απ'τους συμφοιτητές του. Η έλλειψη της Μαργκερίτ, την οποία θεωρούσε μοναδική σύμμαχό του στην απόρριψη της ψεύτικης ζωής που οι άλλοι λατρεύαν, τον μεταμόρφωνε σ'ένα φάντασμα, απρόσιτο σε χαιρετισμούς ή φιλικές χειραψίες. Την ώρα του μαθήματος καθόταν σε μια γωνιά της αίθουσας, χωρίς να πλησιάζει το κρεβάτι του αρρώστου που εξεταζόταν, κι όταν οι σκέψεις του δεν πετούσαν στη γυναίκα του ή σε κάποιο κεφάλαιο της τέχνης, κοιτούσε το κοπάδι των λευκών προβάτων με εμφανή αηδία, απορώντας που κανείς ποτέ δεν είχε προσέξει το βλέμμα του. Στις επιπλήξεις των καθηγητών του δεν απαντούσε, χωρίς να λογαριάζει τις παροτρύνσεις ή τις απειλές τους. Ήταν απόλυτα ικανοποιημένος με την μετριότητά του, κι υπέμενε τα χρόνια των σπουδών όπως κανείς υπομένει τη φυλακή. Ελάχιστα συλλογιζόταν τί τον είχε οδηγήσει εκεί-άλλωστε, όταν είχε διαπράξει το έγκλημα, ήταν πολύ μικρός-κι όλη η ανησυχία του πήγαζε απ'το ενδεχόμενο της μελλοντικής συμβίωσης στον ίδιο χώρο με τους υπόλοιπους. Η διαπίστωση λοιπόν πως ο θάνατος προκαλούσε στους νεαρούς γιατρούς πανικό, του είχε δώσει την ευκαιρία να περιχαρακωθεί οριστικά. Παρακολουθούσε επιμελώς τις νεκροτομές, αφήνοντας παράλληλα να φανεί η προτίμησή του με υπονοούμενα και ανατριχιαστικές περιγραφές. Κι οι φοιτη-

τές, που εύπιστοι όπως όλοι οι αναλφάβητοι, πιστεύαν ότι στο πρόσωπό του αντίκρυζαν ένα έκφυλο τέρας με νεκροφιλικές τάσεις, σύντομα άρχισαν να τον αποφεύγουν, αφού φοβόντουσαν ότι κι η ίδια η παρουσία του, το άγγιγμα των χεριών του μετέφερε το αναπότρεπτο μίσημα του θανάτου. Ο φόβος τους τον ερέθιζε περισσότερο, κι ήθελε να φτάσει την αντοχή του στα άκρα, να βουτήξει ως το λαιμό ανάμεσα στον αποτρόπαιο κόσμο των νεκρών μόνο και μόνο για ν' αποβάλλει κάθε ομοιότητα ανάμεσά τους. Για το σκοπό αυτό άφησε τα μαλλιά του να μακρύνουν ως τους ώμους, ενώ η γενειάδα του μεγάλωνε σαν μια τούφα αγριόχορτα. Καθισμένος μακριά τους, με τα μάτια να καρφώνουν βλοσυρά την αίθουσα πίσω απ' τα στρόγγυλα γυαλιά του, δεν έμοιαζε με γιατρό, παρά με αναρχικό αριστοκράτη στα πρόθυρα κάποιας τρομερής εξέγερσης. Μόνο που η δική του εξέγερση δεν ήταν θορυβώδης αλλά σιωπηλή, αντιτείνοντας στους ιατρικούς ψιθύρους την απάθεια και τη σιγή ενός νεκρού. Τη λευκή του μπλούζα φορούσε πάντα με δυσαρέσκεια, καθώς του ήταν επιβεβλημένο, όμως και τότε απέφευγε να την κουμπώσει σφιχτά, ή να την αφήσει τελείως ανοιχτή, σαν υπερήφανο αυτοκρατορικό μανδύα. Έκλεινε μόνο τα δυό πρώτα κουμπιά, κι άφηνε την υπόλοιπη να κρέμεται, με τη χάρη ενός παλιομοδίτικου νυχτικού ή μιας μακριάς πουκαμίσας. Όταν τύχαινε ένας άρρωστος να του μιλήσει, ή να τον ρωτήσει κάτι, έστρεφε την πλάτη κι έφευγε μακριά του, γιατί δεν άντεχε το ικετευτικό τους βλέμμα. Μάλιστα ο αποτροπιασμός του για τον τίτλο που άθελά του επωμιζόταν με τη λευκή ποδιά ήταν τόσο έντονος, ώστε μια μέρα που κάποια ηλικιωμένη ασθενής τον σταμάτησε, αρπάζοντάς τον απ' το χέρι, και ξεκίνησε την πρότασή της με τη φράση: «Γιατρέ μου,» ο Μπερνάρ τραβήχτηκε σαν να τον είχε χτυπήσει ρεύμα, και φώναξε: «Α, όχι! Όχι κυρία μου! Δεν μπορείτε να με προσβάλετε έτσι!» Με τα χρόνια φυσικά η οργή κατευνάστηκε, κι απ' την παλιά του απομόνωση κράτησε μονάχα αυτό που του ήταν τελείως απαραίτητο-τη μοναχική ατμόσφαιρα του νεκροτομείου. Μπορούσε πλέον ν' ανεχτεί την παθητική συμπεριφορά ορισμένων αρρώστων που από σύμπτωση ζητούσαν τη συμβουλή του. Συνήθισε γρήγορα στη λευκή ποδιά, και με τον καιρό την φορούσε όλο και πιο συχνά, παίζοντας με την ιδέα πως το άσπρο χρώμα ταίριαζε στο πρόσωπό του, σαν παιδί που δοκιμάζει στα κρυφά τα ρούχα της μητέρας του. Αλλά κι αυτό ακόμη το θυελλώδες μίσος προς τους άλλους γιατρούς, είχε υποχωρήσει με τα χρόνια, και τη θέση του είχε πάρει η ήπια αντιπάθεια, ένας αέρας περιφρονητικής συγκατάβασης που αντανακλούσε και τη δική τους αποστροφή για εκείνον και το επάγγελμά του. Σήμερα το πρωί, μια τέτοια συνάντηση τον περίμενε τυχαία δίπλα στην είσοδο της ιατροδικαστικής. Πριν μπει στο σκοτεινό κτήριο, είχε σταματήσει για να γυρέψει το κλειδί του νεκροτομείου μέσα στην άβυσσο της τσέπης του, όταν από τις σκάλες είδε να κατεβαίνει ένας *συνάδελφος*. Ήταν ένας άσχημος άνδρας, γύρω στα σαράντα, και με μιαν αίσθηση αμυδρότατης μνήμης ο Μπερνάρ πίστευε ότι τον είχε ξανασυναντήσει στο πανεπιστήμιο, αφού κι εκείνος εργαζόταν εκεί ως μικροβιολόγος, ή κάτι παρόμοιο. Διακρίνοντας τη μορφή ενός ανθρώπου μπροστά του, ο άντρας σήκωσε τα μάτια κι είδε τον Μπερνάρ να τον κοιτάζει επίμονα, με τα φρύδια του ανασηκωμένα και τα χείλη του να σχηματίζουν μια γκριμάτσα αγανακτισμένης αναμονής. Ο φτωχός γιατρός παραπάτησε στα δυό τελευταία σκαλοπάτια, κι άκουσε να του απευθύνεται ο τυπικός χαιρετισμός, μόνο κάπως αλλοιωμένος στην προφορά του. «Καλημέρα.» Μ' αυτό το μακρόσυρτο «ε», στο μέσο της λέξης, ο Μπερνάρ συνήθιζε να χαιρετά τους άλλους γιατρούς. Καθώς την παραμόρφωση της φωνής του ακολουθούσε ένα πλατύ χαμόγελο, εκείνος που εισέπραττε την καλημέρα δεν μπορούσε να μην απαντήσει, γιατί απέναντί του, θεωρητικά τουλάχιστον, στεκόταν ένας καθ' όλα φιλικός συνάδελφος. Όμως η μάσκα που σκέπαζε τη βδελυγμία ήταν επίτηδες λεπτή, ώστε μέχρι να ανταποδώσει το χαιρετισμό, ένοιωθε την προηγούμενή του εντύπωση να αλλάζει, προς την εκδοχή μιας εξωφρενικής εχθρότητας. Αναγκασμένος έτσι να απαντήσει στον ιατροδικαστή με ανάλογη ευγένεια, την οποία δεν ήξερε καλά-

καλά αν έπρεπε να χρησιμοποιήσει,συχνά τραύλιζε,ή αργούσε να μιλήσει,διάστημα που ο Μπερνάρ εκμεταλλευόταν για να κάνει την ειρωνία της έκφρασής του ακόμη πιο φανερή,ή και για να του γυρίσει την πλάτη και να απομακρυνθεί.Στην προκειμένη περίπτωση ο νεαρός μικροβιολόγος-ή ό,τι στο διάβολο ήταν-κατόρθωσε να ψελλίσει μια καλημέρα,αλλά ο τρόμος είχε παγώσει το βλέμμα του στην κατεύθυνση του νεκροτομείου.Συγχρόνως είχε κάνει ένα βήμα προς τα πίσω,όπως αν ήθελε να αποκλείσει την πιθανή χειραψία,ή από φόβο πως κι η ανάσα ακόμη αυτού του τρομακτικού γενειοφόρου,τον οποίο όλοι αντιμετώπιζαν κάπως διστακτικά,θα είχε τη λιπαρή απόπνοια του πεθαμένου αίματος.Όση ώρα έπειτα ο Μπερνάρ ετοιμαζόταν για τη νεκροψία,σκεπτόταν τους σκυφτούς ώμους και το τρομαγμένο βλέμμα του νεαρού γιατρού,ώσπου τον κατέλαβε για εκείνον μια λύπηση σχεδόν αυθεντική,νοθευμένη μονάχα απ' την ελαφρά υπεροψία,όπως όταν προσπερνούμε στο δρόμο ένα κοιμισμένο ζητιάνο,κι αναλογιζόμαστε το άθλιο κατάλυμά του σε σχέση με τη θαλπωρή του σπιτιού μας.Όποια δουλειά κι αν τον περίμενε,είτε σ'ένα αποστειρωμένο εργαστήριο,είτε στο πανδαιμόνιο του νοσοκομείου,φαινόταν σε σχέση με το νεκροτομείο τόσο θλιβερή και τυραννική,που ο Μπερνάρ ανατρίχιασε από ευδαιμονία.Κι η μυρωδιά ακόμη του κρέατος ήταν πιο φιλόξενη,πιο ανθρώπινη απ'τα απορρυπαντικά και τα φάρμακα που σου άρπαζαν τη μύτη μόλις έμπαινες στο δωμάτιο των ασθενών.Τα περισσότερα νοσοκομεία ήταν γεμάτα μύγες,κατσαρίδες και ποντίκια,τρομερά πλάσματα όλα τους,που περίμεναν την κατάλληλη ευκαιρία για να συρθούν στο προσκέφαλο των ασθενών,ή να χωθούν στα παπούτσια των γιατρών.Όμως πάνω στα δικά του μεταλλικά κρεβάτια,τα έντομα κι οι ποντικοί φοβόντουσαν,όπως και κάθε τί ζωντανό,να ανεβούν.Μόνο τα σκουλήκια,τυφλά σ'όλα τα πράγματα,κι έτσι και στο φόβο του θανάτου,ξεπρόβαλλαν πότε-πότε απ'τις σαπισμένες κόγχες κάποιου πτώματος,αλλά δεν ήταν διόλου ενοχλητικά,αφού εξαφανίζονταν με την πρώτη ριπή νερού.Από τον ύπνο του συνέρχονταν γλυκά,όταν εκείνος το αποφάσιζε,κι όχι απ'το κλάμα των παιδιών ή τα βογγητά των ασθενών.Το καταφύγιο που είχε διαλέξει να υπηρετήσει πιστά,ξεπλήρωνε με αόρατη δύναμη τον ηθελημένο εγκλεισμό του.Ήταν χιλιάδες οι ευεργεσίες της δουλειάς του που μπορούσε ν'απαριθμήσει, ωστόσο οι πιο σημαντικές,αυτές που είχαν μεταμορφώσει τον Μπερνάρ με τα χρόνια σ'έναν άνθρωπο πιο ελκυστικό απ'όσο φανταζόταν,του ήσαν ασυναίσθητες.Πρώτα απ'όλα,η καθημερινή επαφή με τους νεκρούς είχε εκτοπίσει απ'τη συνείδησή του κάθε πλάνη σχετικά με τη ματαιότητα του κόσμου και του εαυτού του,ώστε τα ελάχιστα ίχνη ελπίδας που διατηρούσε για την αθανασία του σώματος και της ψυχής του ήταν πλέον ένα παιχνίδι πίστη,καθ'οδόν προς την ολοκληρωτική της αποκαθήλωση.Σε σύγκριση,οι συνομήλικοι γιατροί του έμοιαζαν με παιδιά,αφού παρά τις πρακτικές τους γνώσεις και τις επιστημονικοφανείς προθέσεις τους,εξακολουθούσαν να ζούν σ'ένα λήθαργο,θεωρώντας πως οι πράξεις,οι φιλοδοξίες κι οι ματαιοδοξίες τους είχαν κάποια σημασία μέσα στην αέναη σύνθλιψη της πραγματικότητας.Χωρίς να καταλαβαίνουν πόσο νηπιακή φάνταζε η αυτοπεποίθησή τους,εκμεταλλεύονταν τη λατρεία ή την αφοσίωση των ασθενών,κι έφταναν να πιστεύουν πως η ανθρώπινη ζωή,κι η δική τους ιδιαίτερα,άξιζε περισσότερο απ'οτιδήποτε στον κόσμο.Σμικρύνοντας έτσι τις απαιτήσεις τους-ή μάλλον τις φαντασιώσεις τους-για την ύπαρξη γύρω από τον εαυτό τους, βυθίζονταν σ'ένα βόθρο υποθετικής αυτοεκτίμησης απ'τον οποίο δεν έβγαιναν ποτέ, και παρά την πολυτέλεια που τους πρόσφερε ο εξευγενισμένος,εκπολιτισμένος τους περίγυρος,γερνούσαν και πέθαιναν σαν κτήνη,δίχως ν'αγγίξουν για μια στιγμή την αλήθεια,στο πρόσωπο των ετοιμοθάνατων ή των νεκρών.Ο Μπερνάρ όμως θα έπρεπε να χρωστά τη μεγαλύτερη ευγνωμοσύνη για την αλλοίωση που είχε προκαλέσει στην όρασή του η τριβή με το θάνατο.Άλλωστε η απόλυτη παραδοχή της αλήθειας,πως δεν υπήρχε τίποτε στη ζωή των ανθρώπων τόσο αξιόλογο ώστε αυτή να διαιωνίζεται,ήταν πολύ σκληρή ακόμη και για

τον ίδιο. Εκείνο ωστόσο που έλειπε αδικαιολόγητα απ'τους περισσότερους μορφωμένους ανθρώπους-και σχεδόν απ'όλους τους γιατρούς-ήταν η γνώση του *τρόπου*, πώς δηλαδή να περνούν την άσκοπη ζωή τους με ευφύια και διακριτικότητα. Αν δεν υπήρχε η δυνατότητα να εξερευνήσει κανείς την αλήθεια σ'όλο της το βάθος με τις φτωχές του αισθήσεις, ήταν ανόητο να επιμένει πως αυτές, με την πρώτη διέγερσή τους, έδιναν μια λογική απάντηση. Η πληγωμένη, η ανάπηρη αισθητική ήταν ίσως η χειρότερη αρρώστια απ'όλες, αφού δεν τους επέτρεπε ν'αναγνωρίσουν γύρω τους την ασχήμια, κι η παραμικρή έξαψη των απαίδευτων ματιών και του δέρματος ήταν ικανή να τους συγκινήσει ακόμη κι αν πίσω της δεν κρυβόταν τίποτε. Ο μικροβιολόγος που οίκτηρε αυτή την ώρα, καθώς έμπαινε στο νοσοκομείο χαμογελούσε, αλλά δεν μπορούσε να καταλάβει πόσο άσχημο ήταν το χαμόγελό του, πόσο η σκαμμένη απ'την ακμή επιδερμίδα του γυάλιζε όταν άνοιγε τα χείλη του. Με τον ίδιο τρόπο αγνοούσε τη χυδαιότητα της συμπεριφοράς του προς τις νοσοκόμες-έστω κι αν αυτή περιορίζονταν σ'ένα αστείο, ή στο χρώμα της φωνής του-θεωρούσε πως το γελοίο αρρενωπό περπάτημά του ήταν γεμάτο δύναμη, ενώ δεν είχε ιδέα ότι στο σπίτι του, η γυναίκα και τα παιδιά στους οποίους πίστευε ότι πρόσφερε τα πάντα, ζούσαν σε πλήρη ένδεια, ότι δεν είχαν τίποτε ακριβώς γιατί είχαν μάθει να μιμούνται τη δική του, επίσης κενή, πεποίθηση για την ευτυχία. Αλλά ο Μπερνάρ ζούσε εδώ και τριάντα χρόνια περιτριγυρισμένος απ'τη φρίκη. Το πρώτο θέαμα το πρωί, λίγο μετά τη θαλπωρή του κρεβατιού, ήταν η άγρια σφαγή κάποιου νεκρού, που μπορεί να βρωμούσε σαν ανοιχτός τάφος. Μπροστά απ'τα μάτια του περνούσαν κάθε ημέρα ακρωτηριασμένα σώματα, νεκρά παιδιά, άνθρωποι πνιγμένοι, απανθρακωμένοι ή σε προχωρημένη σήψη, που το καλοκαίρι πρασίνιζαν από τη μιά στιγμή στην άλλη. Για να επιβιώσει μέσ στο απάνθρωπο αυτό περιβάλλον, δεν αρκούσε να είναι σκληρός με τη ζωή, ή απογοητευμένος μαζί της. Έπρεπε να ανακαλύπτει την ομορφιά και στα πιο αποκρουστικά πράγματα, κι αυτή η άμυνα των αισθήσεων ήταν η μόνη του ελπίδα, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια, να διατηρήσει τη λογική του. Έτσι, χωρίς να παίρνει τα μάτια απ'το πτώμα, σ'όποια κατάσταση κι αν βρισκόταν, περίμενε τη στιγμή που το μυαλό του θα ησύχαζε από τις νοερές κραυγές της φρίκης, κι άρχιζε να ψάχνει στο νεκροτομείο για τις μικρές πινελιές ομορφιάς στο κέντρο του τρομακτικού πίνακα. Κι όσο σκλήραινε έτσι το βλέμμα του, και γινόταν σαν μαχαίρι, ικανό να τρυπήσει την πιο απωθητική μορφή ώσπου να φτάσει στην αληθινή ομορφιά της ύλης, τόσο άρχισε να βρίσκει ψεγάδια σε όσα το πλήθος θεωρούσε απεγάδιαστα. Έγινε απαιτητικός, αυστηρός με την επιφανειακή τελειότητα, κι εκεί όπου οι πιο πολλοί θα έβλεπαν μιαν ωραία κοπέλα, εκείνος, μαθημένος να ξεγυμνώνει την ωραιότητα από τα γοητευτικά της ελαττώματα όπως το σώμα ενός νεκρού από το δέρμα του, έβλεπε ένα τέρας. Παρά την αγάπη του για τη συντροφιά των νέων ανθρώπων, η διεισδυτικότητα της ματιάς του τον ανάγκαζε να τους φέρεται με ψυχρότητα, ώστε όταν απέναντί του είχε κάποιον από τους μαθητές του, ή έναν απ'τα ερωτικά παιχνίδια που παγιδεύαν με την Μαργκερίτ, μπορούσε να γίνει θηριώδης, αφού έβλεπε καθαρά το πρόσωπο του τέρατος πίσω απ'την ελκυστική μάσκα της νεότητας. Απέρριπτε τα πρότυπα της κοινής αισθητικής με πραγματική χολή, κι αφού ικανοποιούσε όπως-όπως τις επιθυμίες του γυρνούσε το πρωί στο νεκροτομείο, όπου τον περίμενε η πιο σκληρή δοκιμασία-η διδασκαλία της σιωπής. Ακόμη και το σκοτάδι όπου δούλευε η Μαργκερίτ δεν ήταν τόσο πυκνό, μιας κι είχε στη μιά του άκρη το φωτεινό πλαίσιο κάποιου πίνακα, ενώ η φωνή της διέκοπτε κάθε λίγο την ησυχία. Το δικό του όμως κοινό, πιο μάταιο απ'όλα τα ακροατήρια, τον υποχρέωνε να ζεί συχνά σε απόλυτη σιωπή, η οποία σύντομα διαπερνούσε το πλέγμα των καθημερινών σκέψεων, αφήνοντάς τον εκτεθειμένο στις δικές του ιδέες και στις εντυπώσεις του χώρου που απειλούσαν να καταβροχθίσουν το μυαλό του. Έτσι, σαν μουσική υπόκρουση μεγαλύτερη σε διάρκεια απ'όσες νότες γράφτηκαν στην ιστορία του ανθρώπου, και με την ίδια έλλειψη συνοχής, απλώνονταν δίπλα του οι σκέψεις του,

η μοναδική συντροφιά του.Οι επιπόλαιες αναμνήσεις κι οι φαντασιώσεις δεν επιβίωναν όμως παρά για λίγα δευτερόλεπτα.Για να μην καταφύγει λοιπόν στην αξιοθρήνητη τακτική του να μιλά μεγαλόφωνα μόνος του,ο Μπερνάρ έθετε στον εαυτό του πολύπλοκα ερωτήματα για την αλήθεια,για τη ζωή του με την Μαργκερίτ και για τις κοινές τους απολαύσεις,διακόπτοντας άλλοτε σιωπηλά τις μακροσκελείς απαντήσεις με την υποθετική φωνή της γυναίκας του,ή ενός τρίτου κριτή,αμέτοχου σε ό,τι τον συνέφερε ή τον συγκινούσε.Μ'αυτό τον τρόπο η πραγματικότητα,πληκτική αλλά διδακτική όπως η φωνή της δασκάλας για έναν εύστροφο μαθητή,γλιστρούσε μέσα του χωρίς να το καταλάβει,κι όταν για κάποιο λόγο έπρεπε να την εγκαταλείψει προσωρινά,άφηνε φεύγοντας την διαυγή της εικόνα και τον περίμενε να επιστρέψει.Είχε δε τόσο επιβλητική ατμόσφαιρα το ρυπαρό αυτό ερημητήριο,ώστε ακόμα κι όταν ο Μπερνάρ έφτανε εκεί αποζητώντας γαλήνη από κάτι που τον βασάνιζε,η σιωπή τον έκανε γρήγορα να ξεχάσει κι αυτή την ίδια αιτία που την έκανε απαραίτητη.Μέσα σε μερικά λεπτά,κι ως την ώρα που θα έβγαινε από την πόρτα του νεκροτομείου,ήταν ένας ευτυχής ηλίθιος,ή τουλάχιστον ένας ηλίθιος με επίγνωση μόνο των προβλημάτων που δεν τον αφορούσαν.Και θά'ταν αληθινός ο θησαυρός ενός τέτοιου καταφύγιου,μέχρι το τελευταίο του πετράδι,αν δεν καταστρεφόταν απ'την άλλη όψη της αλήθειας που δίδασκε-απ'το γεγονός δηλαδή,πως βρισκόταν μέσα στον κόσμο των ανθρώπων,απ'τον οποίο το χώριζες μονάχα μια πόρτα,ικανή ν'ανοιχτεί παρά τη μεγαλόστομη απαγόρευσή της.Όταν ο νεκροτόμος,κάποιος μαθητής,ή κι ένας ανόητος περαστικός που ζητούσε κατευθύνσεις,χτυπούσε την πόρτα κι έμπαινε στην αίθουσα του νεκροτομείου,η αυτοσυγκέντρωση του Μπερνάρ διασπώνταν σε χίλια κομμάτια.Ωσπου να τα μαζέψει, τοποθετώντας κάθε φράση και κάθε επιχείρημα στη σωστή θέση του μονολόγου που υπαγόρευε μέχρι πριν λίγο στον εαυτό του,ο ανεπιθύμητος επισκέπτης μπορεί να είχε φύγει, όμως η αποκατάσταση της πρωτύτερης ηρεμίας,όπως συμβαίνει κατά τη σύλληψη των ιερών χώρων,του έπαιρνε πολύ χρόνο.Για το λόγο αυτό αντιπαθούσε τα μαθήματα-που έτσι κι αλλιώς είχαν μικρή,κι απρόθυμη προσέλευση-και προτιμούσε να διώχνει τους μαθητές τρομοκρατώντας τους.Ωστόσο αυτό δεν ήταν αρκετό.Ακόμη κι αν απάλλασσε το νεκροτομείο απ'όλους τους εργαζόμενους,υπήρχε πάντα η πιθανότητα,κάποια ευχάριστη σκέψη ή εικόνα που είχε δει λίγα λεπτά προτού κλείσει τη μεταλλική πόρτα πίσω του,να τριγυρίζει για ώρες μπροστά στα μάτια του,σαν πεταλούδα φωτός φτιαγμένη από μικρούς γαλάζιους ήλιους.Έτσι κι αυτή τη στιγμή,στη σιωπή των κρεβατιών,στα λευκά πλακάκια των τοίχων,το γέλιο της Ελίζ αναπηδούσε κι έφτανε στ'αυτιά του δυνατό,όχι σαν ηχώ,αλλά όπως αν ένα κομμάτι από το πνεύμα της τον είχε στοιχειώσει.Ήταν επόμενο το καταφύγιό του να υποστεί μια τέτοια σφοδρή ήττα,αφού εκτός απ'την εικόνα της νεαρής μαθήτριας-που θα μπορούσε να τον συνοδεύει,κρυμμένη σ'ένα απρόσιτο τμήμα της μνήμης,στη διάρκεια των βαθύτερων συλλογισμών-είχε μάθει,το προηγούμενο μόλις βράδυ,ότι η γυναίκα του έτρεφε γι'αυτή την κοπέλα ερωτικές φιλοδοξίες που απλώνονταν πέρα απ'τα όρια του θαυμασμού,κι ότι σήμερα το πρωί ετοιμαζόταν να την προσκαλέσει στο πρώτο ραντεβού μαζί τους.Η όρασή του θόλωνε από την προσδοκία,κι εκτός από έναν αβέβαιο αντικατοπτρισμό με το μαύρο κοστούμι,τα κοντά ξανθά μαλλιά και το δαχτυλίδι με τον αμέθυστο,τα οποία έπλαθαν την ενσάρκωση όλων των αισθητικών ή ερωτικών του φαντασιώσεων,δεν έβλεπε τίποτε άλλο.Το μίσος κι η πικρία είχαν λυγίσει μαζί με την ιδέα των ανθρώπων που τα προκαλούσε,η ήσυχη φωλιά του νεκροτομείου είχε χαθεί στην ασφυκτική υπενθύμιση πως αυτή δεν βρισκόταν εκεί,και με την ύπαρξή του κρεμασμένη απ'τις άγνωστες επιθυμίες της Ελίζ,ο Μπερνάρ άφησε το πένθος της αναμονής να τον πλημμυρίσει.

Πάντα μου φέρνει αναστάτωση η θέα των ταχυδρομείων. Είναι κάπως αστείο, μιας κι η νευρική αυτή δεν οφείλεται σε προσωπική δυσάρεστη ανάμνηση από τα ταχυδρομεία, αλλά σε αφηγήσεις και περιγραφές του Μπερνάρ, που με τα χρόνια πέρασαν το φίλτρο της τύψης κι εγκαταστάθηκαν μόνιμα στη συνείδησή μου. Η αλήθεια είναι βέβαια, ότι ποτέ δεν αρνήθηκα την ευθύνη για τη δυστυχία εκείνου του καιρού. Όμως ενώ ο Μπερνάρ φαίνεται να έχει ξεχάσει πόσο υπέφερε, εγώ, με την υπενθύμιση και μόνο των δικών του παθών, εξακολουθώ να βασανίζομαι από τις ενοχές-πράγμα που είναι εξίσου παράλογο με το φόβο μου για τα ταχυδρομεία, αφού είχαμε αποφασίσει μαζί πως έπρεπε να φύγω στην Αγγλία για τις σπουδές μου. Δεν είχαν περάσει, θυμάμαι, ούτε τρεις μήνες απ' την ημέρα του γάμου μας, κι έπρεπε να αποχωριστούμε, όπως αν μας χώριζε η ανάγκη ενός πολέμου, ή και του ίδιου του θανάτου. Κι έτσι ακριβώς αισθανόμουν τη μέρα εκείνη στο αεροδρόμιο, όταν με φίλησε κι απομακρύνθηκε από την γυάλινη πόρτα, σαν μια γυναίκα που χωρίς να έχει πεθάνει, βλέπει το δακρυσμένο πρόσωπο του άντρα της μέσα απ' το γυάλινο παράθυρο που έχουν τα φέρετρα, κι ενώ θέλει να φωνάξει, να σταματήσει τα χέρια που τη βυθίζουν στο χώμα, δεν μπορεί να αρθρώσει λέξη απ' τον τρόμο. Κρύβοντας λοιπόν την ταραχή μου ακόμη κι απ' τον εαυτό μου, προχώρησα στο ταξίδι μου, έφτασα στη Γλασκώβη, κι αφού τακτοποίησα τα πράγματά μου, άρχισα να κλαίω. Ήταν ένα κλάμα ασταμάτητο, που δεν μπορούσα να το ελέγξω ούτε όταν πήγαινα στο πανεπιστήμιο, έτσι ώστε, την επόμενη μέρα, για να εμφανιστώ στο μάθημα παρά τα πρησμένα μου βλέφαρα, φόρεσα ένα μακρύ μαύρο φουστάνι, μαύρο παλτό κι ένα μαύρο σκούφο, που πίστευα ότι δικαιολογούσαν τη βαθιά μου θλίψη. Ωστόσο ο πόνος της απουσίας ήταν πολύ δυνατός-μόλις επέστρεφα στο μικρό μου δωμάτιο κι ο θόρυβος των διαδρόμων εξαφανιζόταν, η μνήμη της ευτυχίας που είχα γνωρίσει κοντά στον Μπερνάρ, κι η σκέψη ότι τον είχα τόσο άσπλαχνα εγκαταλείψει, μ' έκαναν να ξεσπάσω σε καινούρια κλάμματα. Αυτή η κατάσταση κράτησε μέχρι το πρώτο του τηλεφώνημα, κι ενώ δεν είχαν περάσει ούτε δυό μέρες, όταν άκουσα το τηλέφωνο να χτυπά, ήταν αδύνατο να επιβληθώ στον εαυτό μου. Είχα σηκώσει το ακουστικό με την ίδια λαχτάρα που ο πνιγμένος αρπάζει το χέρι του σωτήρα του, ενώ μόλις άκουσα τη φωνή του Μπερνάρ άρχισα να ουρλιάζω από ενθουσιασμό. Φυσικά, καθώς η μύτη μου είχε κλείσει από τα δάκρυα, οι ξαφνικές φωνές μου έφεραν βήχα, κι όταν μίλησα πάλι, ο Μπερνάρ κατάλαβε αμέσως ότι έκλαιγα. Αν και δεν το σχολίασε καθόλου, η λυπημένη του φωνή έδειχνε πως μπορούσε κιόλας να δει τα κόκκινα μάγουλα και τα ξεραμένα μου χείλη, παρά την απόσταση που μ' έκανε αόρατη. Το τηλεφώνημά του είχε τελειώσει απότομα, μ' ένα διαρκές κουδούνισμα που διέκοψε τη φωνή του. Είχα κατεβάσει το ακουστικό μ' ένα αίσθημα πικρής ευχαρίστησης, σαν να κατάπινα μια πρλίνα που στην τελευταία μπουκιά της έκρυβε μια σταγόνα φάρμακο. Ο παροξυσμός και των δυό μας, είχε καταστήσει οποιαδήποτε συνοχή ανέφικτη μέσα στα λίγα λεπτά της συνομιλίας μας. Έτσι, ενώ ήμουν πανευτυχής που τον είχα ακούσει, κι ένοιωθα πολύ πιο ικανή ν' αντιμετωπίσω τις υποχρεώσεις των μαθημάτων και του μικρού μου νοικοκυριού, η απογοήτευση απ' το ξαφνικό τέλος της φωνής του, μ' έκανε να ανησυχώ. Παρ' ότι ήμουν βέβαιη πως τίποτε δεν του είχε συμβεί, ο ηλεκτρικός βόμβος της γραμμής μου θύμιζε πόσο απαγορευτική ήταν η απόσταση μεταξύ μας, κι ότι, όσο κι αν ήθελα να είναι ευτυχισμένος, είχα εξασφαλίσει τη δυστυχία του ανθρώπου που αγαπούσα όσο τίποτε στον κόσμο. Άρχισα να υποπτεύομαι ότι στις τελευταίες λέξεις του, λίγο πριν εξαντληθούν τα κέρματά του, υπήρχε μια δόση πικρίας. Άλλωστε ήταν δίκαιο. Σαν να μην έφτανε που τον είχα αφήσει μόνο, δεν είχα προλάβει να τον αποχαιρετήσω-αλλά αυτό δεν μπορούσε να το γνωρίζει από πριν! Κι αν η γραμμή δεν είχε κλείσει από μόνη της; Αν κάτι είχε πάρει το ακουστικό απ' το χέρι του Μπερνάρ, κάποιος κλέφτης, πιέζοντας ένα μαχαίρι στην πλάτη του, ή κι ένα αυτοκίνητο που είχε βγει απ' το δρόμο, αν είχε παρασύρει τον φτωχό μου άντρα μαζί με τον τηλεφωνικό

θάλαμο,τί θα έκανα,έτσι αβοήθητη στην άκρη της Αγγλίας;Με τέτοιους εξωφρενικούς φόβους σκέπαζα την επιθυμία μου να τον ακούσω,κι έμεινα πάνω από το τηλέφωνο, περιμένοντας τη στιγμή που θα ξαναχτυπούσε.Όμως αυτό δεν συνέβη ως το επόμενο μεσημέρι,όταν πια,αφού είχα περάσει μια άγρυπνη νύχτα κι είχα αναβάλλει αρκετές φορές τη μελέτη μιας και μόνης σελίδας,το κουδούνισμα μ'έβγαλε απότομα απ'το λήθαργο της αναμονής.Σαστισμένη κι εξαντλημένη σήκωσα το ακουστικό,κι αφού η γραμμή ησύχασε από τα ηχηρά φιλιά του Μπερνάρ,τον βεβαίωσα ότι δεν χρειαζόταν να απολογηθεί επειδή τα κέρματα είχαν τελειώσει χωρίς να το καταλάβει,ενώ συγχρόνως πάσχιζα να μην του αποκαλύψω την αγωνία που είχα περάσει.Αυτή τη φορά η συνομιλία μας ήταν ακόμη πιο σύντομη,μιας κι απ'το φόβο του να μην διακοπεί και πάλι προτού με αποχαιρετήσει,ο Μπερνάρ κατελήφθη από υστερία,μου εξέφρασε τη λατρεία του με χίλιους τρόπους,τον ένα πίσω από τον άλλο,και μου έκλεισε το τηλέφωνο πριν προλάβω να απαντήσω.Όλες οι τηλεφωνικές μας επαφές,τουλάχιστον για τις πρώτες μέρες,εξελίσσονταν σ'αυτό το αλαφιασμένο κλίμα.Κι όσο και να μου φαίνεται διασκεδαστική,εκ των υστέρων,η λαχτάρα μας να μιλήσουμε χωρίς να έχουμε τίποτε να πούμε,μόνο για να σιγουρευτούμε ότι εξακολουθούσαμε να υπάρχουμε ως ζευγάρι,θυμάμαι-με κάποια δυσαρέσκεια-ότι την εβδομάδα εκείνη είχα υποφέρει αφάνταστα από λεπτομέρειες αυτών των συνδιαλέξεων.Πρώτ'απ'όλα,επειδή η συσκευή στο δωμάτιό μου ήταν όμοια με αυτές των ξενοδοχείων,δίχως πλήκτρα στην όψη της, μπορούσα να δέχομαι τις κλήσεις του Μπερνάρ,αλλά αν ήθελα να του τηλεφωνήσω εγώ,έπρεπε να χρησιμοποιήσω έναν από τους δυό μόνο θαλάμους που υπήρχαν γύρω από το πανεπιστήμιο.Απ'αυτούς,ο ένας βρισκόταν στη μέση ενός μικρού πάρκου,το οποίο μετά τις τρεις το μεσημέρι ήταν τόσο σκοτεινό,ώστε φοβόμουν ακόμη και να το πλησιάσω-όσο για τον άλλο,απείχε περίπου ένα χιλιόμετρο από το δωμάτιό μου,και καθώς βρισκόταν στη διασταύρωση δυό μεγάλων λεωφόρων,ήταν συνεχώς κατειλημμένος από Ιάπωνες φοιτητές,που μιλούσαν,σε έξαλλη κατάσταση,με τους δικούς τους.Ήμουν επομένως αναγκασμένη,αν δεν ήθελα να πεθάνω απ'το κρύο ή απ'το φόβο,να περιμένω στο δωμάτιό μου,ως τη στιγμή που ο Μπερνάρ θα μου τηλεφωνούσε.Η αναμονή ήταν εξοντωτική.Μέχρι να ακούσω το διαπεραστικό χτύπημα,δεν μπορούσα να συγκεντρωθώ σε τίποτε.Οι ώρες κυλούσαν άσκοπα,κι εγώ,ξαπλώνοντας πάνω στα τετράδιά μου,κοιτούσα το τηλέφωνο με γουρλωμένα μάτια.Τόσο ήθελα ν'ακούσω το κουδούνισμά του,ώστε συχνά είχα την παραίσθηση ότι χτυπούσε,έτρεχα να το σηκώσω,και διαπιστώνοντας ότι η γραμμή ήταν νεκρή,το κατέβαζα με λύσσα,βέβαιη ότι ο Μπερνάρ με είχε καλέσει σ'εκείνο ακριβώς το κενό δευτερόλεπτο.Όταν ξυπνούσα το βράδυ ή το πρωί,νόμιζα ότι ήταν απ'το τηλέφωνο,ενώ για τον ίδιο λόγο έφτανα στα μαθήματά μου καθυστερημένη,αφού παρέτεινα την ετοιμασία μου με την ελπίδα να το ακούσω να χτυπά.Τη δεύτερη εβδομάδα,αφού εξήγησα στον Μπερνάρ την εξαθλίωση στην οποία με υπέβαλλε άθελά του,με τις άτακτες τηλεφωνικές του ώρες,συμφωνήσαμε ότι θα μ'έπαιρνε κάθε βράδυ γύρω στις εννιά.Η ρύθμιση αυτή διόρθωσε κάπως τα πράγματα στην αρχή,αλλά δεν ήταν αρκετή για να επανορθώσει όλα τα βασανιστικά ελαττώματα της επαφής μας από το τηλέφωνο.Όσο δηλαδή κι αν απολαμβάναμε ο ένας τη συντροφιά του άλλου,η στιγμή που η ψευδαίσθηση της συνεύρεσης καταργούνταν,όταν έπρεπε να αποχαιρετιστούμε,ήταν οδυνηρή.Αναπόφευκτα το μυαλό μας γυρνούσε στις συζητήσεις που είχαμε τον καιρό που βρισκόμασταν μαζί,οι οποίες διαρκούσαν συχνά όλη τη νύχτα.Έπειτα λοιπόν από κάθε συνομιλία βυθιζόμουν σε τρομερή μελαγχολία,αφού απέναντί μου,αντί για τον άντρα που αγαπούσα,στη θέση όπου μέχρι πριν λίγο άκουγα τη φωνή του,υπήρχε για να αγκαλιάσω,με μια ειρωνική χυδαιότητα,μονάχα το μακρόστενο ακουστικό.Το ίδιο μου είχε εξομολογηθεί κι ο Μπερνάρ:ότι είχε φιλήσει τόσες φορές το μαύρο κοινόχρηστο τηλέφωνο,ώστε φοβόταν πως τη μέρα που θα συναντιόμασταν και πάλι,στην έξοδο του αεροδρομίου θα τον

περίμενε ένα τεράστιο ακουστικό.Θέτοντας έτσι μια και καλή τέρμα στις δυσκολίες που μας ταλαιπωρούσαν,στο τέλος του πρώτου μήνα του είχα ζητήσει να μην μου τηλεφωνεί κάθε μέρα,αλλά μια-δυό φορές την εβδομάδα,όποτε βρισκόταν κοντά σε θάλαμο,και χωρίς να ανησυχεί όταν δεν με έβρισκε.Αντί γι'αυτό,τον παρακάλεσα να μου στέλνει όσα πιο πολλά γράμματα μπορούσε,κι αφού τον διαβεβαίωσα ότι η απόφασή μου δεν σήμαινε ότι είχα κουρστεί ν'ακούω τη φωνή του,κι ότι τον αγαπούσα πάντα,ο Μπερνάρ δέχτηκε να υιοθετήσει για τις επαφές μας την παλιομοδίτικη συνήθεια της αλληλογραφίας.Κι ήταν τα γράμματά του υπέροχα σαν κι εκείνον.Μέσα στο φάκελλο-γιατί επρόκειτο για ολόκληρα δέματα-υπήρχαν πολλές πυκνογραμμένες σελίδες,αλλά και φωτογραφίες που έβγαζε κατά περίπτωση,βιβλία,μπουκάλια με αρώματα,γαλλικά τσιγάρα,γλυκά και σοκολάτες.Ο ερωτικός του οίστρος,όταν απέναντί του βρισκόταν το λευκό χαρτί που ήξερε ότι θα κρατούσα σε λίγες μέρες ήταν τέτοιος, που αφύπνιζε στα χέρια του τις ικανότητες ενός σκιτσογράφου,και στις λέξεις του την ευαισθησία ενός γνήσιου ποιητή-κι εκτός απ'αυτό,τα γράμματά του έφταναν με τρομακτικό ρυθμό.Τον πρώτο εκείνο μήνα δεν πρέπει να έκανε άλλη δουλειά απ'το να μου γράφει,αφού τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα,στο μικρό ξύλινο κουτί μου,με περίμενε κάποιος απ'τους παραφουσκωμένους κίτρινους φακέλλους.Όταν έβρισκα τα γράμματά του,μ'έπιανε ντελίριο χαράς,και χωρίς να λογαριάζω αν η παρουσία μου στο μάθημα εκείνης της ώρας ήταν υποχρεωτική,έτρεχε και κλειδωνόμουν στο δωμάτιό μου για να τα διαβάσω.Παρ'όλο τον ενθουσιασμό μου με τα δώρα του,μόλις βεβαιωνόμουν ότι ο φάκελλος είχε αδειάσει,αράδιαζα όλα τα πράγματα βιαστικά πάνω στο γραφείο μου,κι έπεφτα στο κρεβάτι με τις λευκές σελίδες.Διάβαζα πολλές φορές το κάθε γράμμα,λατρεύοντας το γραφικό του χαρακτήρα,το μελάνι της πέννας του και τις λεπτά ειρωνικά του σχόλια,όπως μια γυναίκα λατρεύει τα χέρια του εραστή της,και τα κρατάει σφιχτά πάνω στο στήθος της ακόμη κι όταν το κάθε δάχτυλο που την άγγιξε έχει χορτάσει την αφή του απαλού της δέρματος.Μάλιστα,αν οι επανειλημμένες αναγνώσεις του ίδιου γράμματος δεν έφταναν για να με ικανοποιήσουν,άνοιγα το συρτάρι μου,και παίρνοντας τα υπόλοιπα γράμματα,τα διάβαζα όλα απ'την αρχή,ακολουθώντας την ημερομηνία που είχαν γραμμένη στην πρώτη σελίδα.Έτσι ξαναζούσα την πρόσφατη ιστορία της κοινής μας ζωής,ευτυχισμένη με την αφοσίωση του Μπερνάρ, ή μετρώντας με θλίψη τις μέρες που είχαν περάσει,κι εκείνες που απέμεναν ώσπου να συναντηθούμε πάλι.Αφού ο οργανισμός των χειρόγραφων σελίδων κόπαζε,άρχιζα να περιεργάζομαι τα αντικείμενα του δέματος.Ό,τι ήταν φαγώσιμο,το καταβρόχθιζα επιτόπου,δίχως να καταλαβαίνω τη γεύση εξαιτίας της λαιμαργίας μου,ενόσω τα χέρια μου ξετύλιγαν με λύσσα τα δώρα,που ο Μπερνάρ πάντοτε τύλιγε σε ξεχωριστό χαρτί. Συχνά η περιέργειά μου ανταμειβόταν,με κάποιο σημείωμα που υπήρχε κολλημένο πάνω στο δώρο,μέσα από το περιτύλιγμα,κι αυτή την έκπληξη αντιμετώπιζα με κραυγές χαράς,σαν κοριτσάκι που ανοίγει ένα δώρο από τον πατέρα της.Μετά το τέλος της γιορτής,δεν είχα κουράγιο να τακτοποιήσω το γραφείο μου-ξάπλωνα στο κρεβάτι και κοιμόμουν αμέσως,με την ελπίδα στο όνειρό μου να βρώ κι άλλο ένα γράμμα,ή και τον ίδιο τον Μπερνάρ.Η αλληλογραφία αυτή ήταν η ζωογόνος δύναμη που με βοηθούσε να ξεχνώ την πλήξη των ημερών μου στη Γλασκώβη,και να μην απελπίζομαι με τις δυσκολίες που συναντούσα στις σπουδές μου.Εκτός από λίγες φοιτήτριες,δεν είχα άλλη συντροφιά από τα λόγια του Μπερνάρ,ώστε και το βράδυ,πριν κοιμηθώ,διάβαζα μερικές σειρές,για να τον καληνυχτίσω.Θα κρατούσε δε απαρράλαχτη την ένταση των πρώτων μηνών η επαφή μας,αν δεν παρενέβαινε,ύστερα από λίγο καιρό,η εσωτερική ανάγκη που μας κάνει ν'αποζητούμε μια δόση δυστυχίας ακόμη και στη μεγαλύτερη ευτυχία.Παρότι δηλαδή εξακολουθούσα να απολαμβάνω τα γράμματα του Μπερνάρ και να τα διαβάζω σαν τρελλή,ξανά και ξανά,όταν γύρισα στην Αγγλία μετά τις διακοπές του Δεκεμβρίου και βρήκα στο γραμματοκιβώτιο δυό φακέλλους να με περιμέ-

νουν,σταλμένοι ήδη απ'τον καιρό που ήμουν στη Γαλλία,σκέφτηκα για πρώτη φορά μήπως εκμεταλλευόμουν τον Μπερνάρ χωρίς να το θέλω,δεσμευοντάς τον σε μια υποχρέωση απ'την οποία η μεγάλη του αγάπη δεν τον άφηνε να ξεφύγει.Εξάλλου,δεν του ανταπέδιδα ούτε στο μισό τα γράμματα που μου έστελνε,κι ενώ ο ελεύθερος χρόνος μου ήταν πράγματι ελάχιστος,δεν μπορούσα να δικαιολογήσω τον εαυτό μου γι'αυτή την αδιαφορία,έστω και μετά τις διαβεβαιώσεις του ότι δεν ήθελε να λαβαίνει ούτε ένα γράμμα από εμένα.Στο κάτω-κάτω,κι ο Μπερνάρ ήταν απασχολημένος με τις δικές του σπουδές,κι υπέφερε περισσότερο από μένα,αφού στερούνταν γι'αυτές το παραμικρό ενδιαφέρον.Το ταχυδρομείο του πανεπιστημίου παραλάμβανε την αλληλογραφία μας στα ίδια ξύλινα κουτιά απ'όπου εμείς παίρναμε τα γράμματα,στέλνοντάς τα εκεί που ζητούσαμε,ενώ ο καημένος ο Μπερνάρ περίμενε υπομονετικά στην ουρά κάποιου κεντρικού ταχυδρομείου για κάθε έναν απ'τους φακέλλους του.Ξαφνικά,άρχιζα να κάνω ανόητες μελοδραματικές σκέψεις.Συλλογιζόμουν με πόση φροντίδα γέμιζε τις λευκές σελίδες,τύλιγε τα δώρα του με όμορφο χαρτί,κι έκλεινε το δέμα με κάποια αυτοσχέδια σφραγίδα,έπειτα κοιτούσα το σωρό απ'τους άδειους φακέλλους κάτω απ'το γραφείο μου,απρόσεχτα σχισμένους,και συγκρατούσα με δυσκολία τα δάκρυά μου.Ορισμένοι φάκελλοι έλειπαν,τους είχα πετάξει γιατί δεν μπορούσα πια να τους αποθηκεύσω,ωστόσο για τα επιπλέον γραμματόσημα που υπήρχαν επάνω τους,εκείνος ξόδευε όλα του τα χρήματα.Ήταν όμως αδύνατο να του ζητήσω να σταματήσει και τα γράμματα,να του στερήσω τη μοναδική χαρά που του απέμενε απ'τη σχέση μας-αν και θα μου έκανε τη χάρη,όπως πάντα,θα ένοιωθε παραμελημένος και πληγωμένος.Η μόνη λύση ήταν να κατηγορήσω κι άλλο τον εαυτό μου,αρκετά συχνά αγνοώντας και τα πρακτικά προβλήματα όλων εκείνων των δεμάτων.Γιατί ο φτωχός μου Μπερνάρ, από την αγωνία του μήπως στερηθώ τίποτε,μου έστελνε ένα σωρό άχρηστα πράγματα, που πληθαίνουν επικίνδυνα όσο περνούσε ο καιρός.Ένα βράδυ στο τηλέφωνο,μου είχε εξομολογηθεί ότι η μόνιμη φαντασίωσή του ήταν να χωθεί κι ο ίδιος σ'έναν απ'τους κίτρινους φακέλλους για να φτάσει κοντά μου,κι είχε προσθέσει ότι θα το αποτολμούσε αν δεν φοβόταν τα προβλήματα αποθήκευσης που θα προέκυπταν.Μόνο που τα δώρα του καταλάμβαναν πιο πολύ χώρο απ'τον ίδιο-στο τέλος του δεύτερου χρόνου το δωμάτιό μου έμοιαζε με μικρό βιβλιοπωλείο,ενώ για να εξασφαλίσω αρκετό χώρο για τον εαυτό μου,χάριζα μερικά απ'τα αρώματα στις συμφοιτήτριές μου,οι οποίες με βοηθούσαν και στη διάρκεια του καλοκαιριού,προσφέροντάς μου τις δικές τους αποθήκες για ένα μεγάλο κομμάτι της περιουσίας μου.Με τις διαδοχικές μετακομίσεις,τα δύσκολα φοιτητικά μου χρόνια πέρασαν χωρίς να το καταλάβω,και μαζί με το βάρος των γνώσεων,βρέθηκα να κουβαλώ μια μικρή νεύρωση για τους φακέλλους,τα γραμματόσημα,τα ταχυδρομεία,κι ό,τι έχει να κάνει με την αλληλογραφία.Και παρά τις προσπάθειές μου ν'αποδείξω στον εαυτό μου πόσο ανόητο ήταν να φορτώνομαι με άχρηστες ενοχές,για κάτι που έφερνε τότε και στους δυό μας ευχαρίστηση,δεν κατάφερα ν'απαλλαγώ απ'αυτή την ευαισθησία.Έτσι,ακόμη και τώρα,όταν περνώ μπροστά από τα μεταλλικά κουτιά με τις λεπτές θυρίδες,δεν τολμώ να κοιτάξω τον κόσμο που βρίσκεται πίσω από τις πόρτες,αφού πιστεύω πως από κάποια απίστευτη σύγχυση του χρόνου,θα δώ τον Μπερνάρ να περιμένει στην ουρά,παγιδευμένος σε μια στιγμή του οδυνηρού μας παρελθόντος.Ταυτόχρονα όμως μ'αυτή την παράλογη συγκίνηση,η θέα ενός ταχυδρομείου,ή και της καθημερινής μου αλληλογραφίας,έχει διατηρήσει λίγη από τη γοητεία εκείνων των κίτρινων δεμάτων,με αποτέλεσμα ν'αντιμετωπίζω τις τυπικότητες αυτές με απρόσμενη,συνήθως,θέρμη.Για τον ίδιο λόγο σήμερα το πρωί,μόλις η Ελίζ με αποχαιρέτησε και βγήκε από την αίθουσα,στο μυαλό μου ήρθε κατ'ευθείαν η σκέψη ενός γράμματος,που κουβαλούσα ξεχασμένο στην τσάντα μου για μήνες.Χθές το βράδυ,είχαμε αποφασίσει με τον Μπερνάρ ότι εγώ θα έπρεπε να την καλέσω,μιας και μεταξύ μας,έπειτα από τόσες ώρες μαθημάτων,υπήρχε μεγαλύτερη

οικειότητα, καθώς κι ένα σχετικό χρέος, το οποίο ίσως να την έκανε πιο δεκτική στην πρότασή μου. Απ' την αρχή του μαθήματος είχα το βλέμμα στραμμένο προς το μέρος της, και περίμενα τη στιγμή που οι καταραμένες διαφάνειες θα εξαντλούνταν. Το λυτρωτικό τέλος πράγματι ήρθε, και τότε όλα εκτυλίχθηκαν με θεατρική ακρίβεια, όπως αν κι οι δύο μας ήμασταν χαρακτήρες ενός δράματος, στις αντικρυνές θέσεις μιας κεκλιμένης σκηνής, κι ανήμπορες να εκφράσουμε άλλα λόγια από εκείνα που προέβλεπε ο ρόλος μας. Ξαφνικά, όλοι οι υπόλοιποι μαθητές εκτός απ' αυτήν έσβησαν από τα μάτια μου, κι η Ελίζ απέμεινε μόνη της στην άκρη της τέταρτης σειράς. Με μια φυσικότητα που έμοιαζε εξίσου τεχνητή, σηκώθηκε απ' τη θέση της, κρατώντας τα βιβλία σφιχτά πάνω στο στήθος της, και κατέβηκε τα σκαλοπάτια του αμφιθεάτρου. Όσο πλησίαζε την έδρα, η αίσθηση του προσχεδιασμένου από τη μοίρα γινόταν ολοένα και πιο έντονη, έτσι που όταν στάθηκε επιτέλους απέναντί μου, στο μυαλό μου δεν είχε απομείνει ούτε μια από τις σκέψεις που ίσως να συνόδευαν μια τέτοια αμήχανη σκηνή. Μοναδική έκφραση πίσω απ' τα χείλη μου ήταν αυτή του πόθου που αισθανόμουν, και δίχως περιστροφές την ελευθέρωσα, έπειτα από ένα φιλικό χαιρετισμό. Τρομαγμένο, ένα τμήμα της συνείδησής μου παρατηρούσε το ένοχο τραύλισμά μου καθώς της ζητούσα να συναντήσει εμένα και τον Μπερνάρ απόψε στο γραφείο μου, κι απορούσε με την απρόσμενη τόλμη μου. Όμως το θράσος μου έμελλε ν' ανταμειφθεί με μια απάντηση ακόμη πιο θεατρική, τόσο πολύ μάλιστα, ώστε προς στιγμινή αναρωτήθηκα μήπως η Ελίζ διάβαζε τη σκέψη μου, κι απαντούσε σ' όσα της έλεγα χωρίς να με ακούει. Μόλις τέλειωσα, και τραβήχτηκα προς τα πίσω για να μην προσέξει ότι είχα λαχανιάσει, εκείνη χαμογέλασε παγερά και είπε: «Πολύ ωραία, λοιπόν. Θα τα πούμε το βράδυ.» Ύστερα άπλωσε το δεξί της χέρι, κι αφού ανασύρθηκα από την έκπληξη σε μιαν άτεχνη χειραψία, με αποχαιρέτησε και βγήκε από την αίθουσα με γρήγορα βήματα. Μόνο όταν απομακρύνθηκε κατάλαβα το κόστος όλης αυτής της ψυχραιμίας - κάτω από τη φούστα, τα γόνατά μου έτρεμαν όπως μιας έφηβης που μόλις ανακαλύπτει τον οργανισμό. Η σκέψη πως είχε δεχτεί, σφύριζε απειλητικά στ' αυτιά μου, κι απ' το φόβο μήπως χάσω τις αισθήσεις μου, κάθισα στην καρέκλα και τράβηξα τα χαρτιά και τις διαφάνειες προς το μέρος μου. Δίχως να δίνω σημασία σ' αυτό που έκανα, άρχισα να παραγεμίζω απρόσεχτα την τσάντα μου, κι όταν η νευρικότητα των χεριών κατόρθωσε να μετριάσει την έξαψή μου, προσπάθησα να φτιάξω ένα σχέδιο απ' τις συγκεχυμένες επιθυμίες. Πριν απ' οτιδήποτε άλλο, ήθελα να φέρω τα υπέροχα νέα στον Μπερνάρ, και να του εκμυστηρευτώ τα συναισθήματα που με κατέκλυζαν εκείνη τη στιγμή, όμως δεν είχα καμιά πρόθεση να τρέξω στο νεκροτομείο γι' αυτό το σκοπό - σε μιαν αλλόκοτη κι ενστικτώδη παλινδρόμηση, ήθελα η εξομολόγησή μου να γίνει μέσα από ένα γράμμα, όπως τον καιρό που ζούσαμε χωριστά, κι ενημερωνόμαστε δι' αλληλογραφίας για τις προσωπικές συνομισίες του καθενός, ακόμη κι όταν αυτές δεν αφορούσαν τον άλλο. Ίσως έφταιγε η υπερβολική μου ταραχή, εξαιτίας της προθυμίας που είχε δείξει η Ελίζ, διαλύοντας με μια στεγνή κατάφαση όλες τις αμφιβολίες και τους φόβους μου. Πάντως ενώ ένιωθα την ανάγκη να μιλήσω στον Μπερνάρ - γι' αυτό που άλλωστε αποτελούσε κοινό στόχο και των δύο μας - συγχρόνως ήθελα να τον κρατήσω σε απόσταση, τουλάχιστον ώσπου και τα δικά μου αισθήματα φωτίζονταν από κάποια λογική. Και σαν καρπό αυτής της αμφιθυμίας, η μνήμη είχε εμφανίσει την τόσο οικεία λύση ενός γράμματος, που συχνά στη Γλασκώβη είχε εμπνεύσει το κατάλληλο κλίμα, όταν οι προφορικές μου σκέψεις ήσαν πολύ δυσάρεστες ή μπερδεμένες, και χρειάζονταν τη φλεγματική επιφάνεια του χαρτιού για να ηρεμήσουν. Δεν είχα φυσικά σκοπό να αποκρύψω απ' τον Μπερνάρ την αλήθεια, κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο, ούτε ήθελα να κρατήσω την Ελίζ για τον εαυτό μου, ωστόσο, καθώς στρίμωχνα και τα τελευταία χαρτιά στην τσάντα μου, σκέφτηκα πως θα περίμενα για λίγη ώρα πριν τον επισκεφτώ στο βασίλειο των πεθαμένων του. Υπήρχε μονάχα ένα πρόβλημα. Μια δέσμη από μολύβια και

μαρκαδόρους, τυλιγμένα με χοντρό λάστιχο, εμπόδιζαν το κλείσιμο της τσάντας, προ-
εξέχοντας ενοχλητικά απ' τη μια μεριά. Για να μην τα εκσεφδονίσω στην άλλη άκρη
της αίθουσας, αποφάσισα να τα ρίξω σε μια απ' τις πλάγιες θήκες, που τον περισσότερο
καιρό ήταν άδειες. Άνοιξα λοιπόν τη μικρή τσέπη, και μέσα αντίκρυσσα, διπλωμένο
σ' ένα χάρτινο τετράγωνο, ένα φύλλο απ' το τετράδιο που χρησιμοποίησα για την αλληλ-
λογραφία μου. Τρομερά περίεργη, σαν να μην είχα βάλει ποτέ το χαρτί εκεί, το έβγαλα
απ' τη θήκη, κι αφού το ξεδίπλωσα άρχισα να το διαβάζω. Από τις πρώτες κιόλας γραμ-
μές θυμήθηκα το περιεχόμενο της σελίδας, έτσι έκλεισα το χαρτί, διπλώνοντάς το πιο
προσεχτικά στη μέση. Ήταν ένα *σημείωμα ευγενείας*, όπως τα αποκαλούσε ο Μπερνάρ,
το οποίο προοριζόταν για μια συμφοιτήριά μου από τη Σκωτία. Τα πρώτα χρόνια με-
τά την επιστροφή μου στη Γαλλία, αλληλλογραφούσα τακτικά μαζί της, και μάλιστα
θεωρούσα τα γράμματά της ιδιαίτερα διασκεδαστικά, όμως την τελευταία δεκαετία, ύ-
στερα απ' τον καρποφόρο γάμο της, οι γραπτές μας σχέσεις αραιώσαν. Ήδη εδώ κι ένα
χρόνο σκεπτόμουν να διακόψω οριστικά την αλληλλογραφία μαζί της, όπως είχα κάνει
από καιρό και με τις υπόλοιπες κοπέλες από τη Γλασκώβη, καθώς τα γράμματά της,
εμφανώς λιγότερα από τα δικά μου, φαίνονταν να είναι γραμμένα στο τραπέζι της κου-
ζίνας μιας νοικοκυράς ταλαιπωρημένης από τρία παιδιά κι ένα σύζυγο, που σε τίποτε
δεν μου θύμιζε την εύθυμη φοιτήτρια με την οποία μεθούσα κάθε Σάββατο. Η συγκεκρι-
μενη σελίδα είχε γραφτεί στο κενό ανάμεσα σε δύο μαθήματα, λίγο πριν τις διακο-
πές του καλοκαιριού, κι αμέσως σχεδόν αφότου το ξαναδιάβασα, είχα αποφασίσει ότι
δεν θα το έστελνα. Ήταν γραμμένο βιαστικά, μ' έναν αέρα τυπικότητας, κι επάνω του
υπήρχαν όλα τα σημεία της σήψης που μπορεί να επέλθει σε μιαν ασήμαντη σχέση,
όταν πλέον κάποιος απ' τους δυό οφείλει να βρεί το θάρρος και να την διακόψει. Δίνο-
ντας έτσι τέλος στην ανιαρή μας επαφή, είχα κρύψει το χαρτί στην τσέπη αυτή της
τσάντας, όχι από κάποιον αισθηματικό δισταγμό, αλλά γιατί εκείνη τη στιγμή το πιο
κοντινό δοχείο απορριμάτων βρισκόταν γύρω στα δέκα μέτρα απ' το γραφείο μου. Να
όμως, που σε ανταπόδοση της τυχαίας μου προσοχής, το γράμμα εμφανιζόταν και πάλι
μπροστά μου, για να επαληθεύσει με μαγικό τρόπο όσα σκεπτόμουν πριν από λίγο, και
προσφέροντάς μου τον ιδανικό χαμένο χρόνο για το υπόλοιπο πρωί. Για καλή μου τύχη
δεν είχα άλλο μάθημα-κι αν είχα θα φρόντιζα να το ματαιώσω-οπότε, μιας κι η ιδέα
του ταχυδρομείου είχε σφηνωθεί στο μυαλό μου, θα έκανα μια βόλτα ως το κέντρο της
πόλης. Μ' αυτόν τον τρόπο θα κέρδιζα πολύτιμο χρόνο σκέψης, εκπληρώνοντας ταυτό-
χρονα μιαν υποχρέωση που εκκρεμούσε. Έμενε να ελέγξω μερικές ακόμη λεπτομέρει-
ες στο γράμμα που θα μου χρησίμευε ως αφορμή. Κι εκεί είχα σταθεί τυχερή. Επειδή
δεν σκόπευα να το στείλω, η σελίδα δεν είχε ημερομηνία, ενώ με μια γρήγορη ματιά
βεβαιώθηκα πως τίποτε απ' όσα περιείχε δεν αναφέρονταν στην επικαιρότητα του Ιου-
νίου. Στα χέρια μου κρατούσα την πεμπτουσία της πληκτικής αλληλλογραφίας, και χω-
ρίς να υπολογίζω την αναστάτωση που ίσως προκαλούσε στον Μπερνάρ η αργοπορία
μου, σηκώθηκα απότομα απ' την έδρα, βγήκα στο διάδρομο κι από εκεί στην πίσω με-
ριά του λόφου. Τα φύλλα των δέντρων έλαμπαν με το πρωινό φώς, κι εγώ, απελευθερω-
μένη προσωρινά απ' το σκοτάδι των ερωτικών μου σχεδίων, αισθανόμουν ευδιάθετη
όπως οι μικροί μαθητές, όταν επιστρέφοντας απ' το σχολείο έχουν την ευκαιρία να χα-
σομερήσουν στα μαγαζιά του κέντρου. Σ' όλο το δρόμο μέχρι το ταχυδρομείο περπα-
τούσα τόσο γρήγορα, ώστε φτάνοντας έξω απ' την είσοδο κοντοστάθηκα ακουμπώντας
σ' ένα από τα μεγάλα μεταλλικά κουτιά. Από το τζάμι διέκρινα με ευχαρίστηση ότι
κανείς άλλος δεν ήταν μέσα εκείνη την ώρα. Λίγο πριν ανοίξω την πόρτα, θυμήθηκα
ότι δεν είχα φάκελλο για το γράμμα μου, αλλά δεν χρειαζόταν ν' ανησυχώ γι' αυτό:
μπορούσα πάντα ν' αγοράσω έναν από εκεί, κι η διαφορά θα ήταν ελάχιστη. Έτσι,
προχώρησα μέχρι τα γκισέ που βρίσκονταν απέναντι στην είσοδο, και παίρνοντας μια
βαθιά ανάσα για να καλύψω το γεγονός ότι εξακολουθούσα να ασθμαίνω, ζήτησα ένα

φάκελλο από την υπάλληλο, μια γερασμένη γυναίκα με γκρίζα μαλλιά που φορούσε μάρκο μάλλινο ταγιέρ και λευκή εσάρπα. Όταν δεν μου απήντησε, χωρίς να σκεφτώ το ενδεχόμενο να μην με είχε ακούσει, κοίταξα ενστικτωδώς στο διπλανό γκισέ, κι η έκπληξη μ'έκανε να παραπατήσω. Σκυμμένη πάνω από ένα σωρό χαρτιά, με το μολύβι στο χέρι και τη λευκή εσάρπα να πέφτει στους ώμους της, βρισκόταν μια γυναίκα απαράλλαχτη με τη γριά υπάλληλο. Για να σιγουρευτώ ότι δεν είχα αρχίσει να τα χάνω, έστρεψα το βλέμμα στο πρώτο γκισέ, όμως η εικόνα που πήρα ήταν ακριβώς η ίδια. Καθώς δεν έδειχναν να με προσέχουν, απομακρύνθηκα μερικά βήματα, και παρατήρησα τη συνταρακτική τους ομοιότητα. Επρόκειτο το δίχως άλλο για δίδυμες αδελφές, ωστόσο εκτός απ' την εμφάνισή τους, που δεν διέφερε σε τίποτε, υπήρχε κι άλλη μια λεπτομέρεια, η οποία ενίσχυε την τρομακτική εντύπωση πως απέναντί μου είχα την αντανάκλαση μιάς και μοναδικής γυναίκας, σ' ένα διεστραμμένο καθρέφτη-οι ηλικιωμένες υπάλληλοι έκαναν ακριβώς τις ίδιες κινήσεις, μονάχα που ό,τι για την μια ήταν δεξί, για την άλλη ήταν αριστερό. Την ίδια στιγμή που η μια έφερε το δεξί της χέρι στα μαλλιά της, παίζοντας με τις γκρίζες μπούκλες γύρω από το αυτί, τα δάχτυλα του αριστερού χεριού της άλλης επαναλάμβαναν με απόλυτη πιστότητα το μικρό αυτό παιχνίδιασμα, με τέτοια μάλιστα ταχύτητα, ώστε όταν άγγιζε το σκουλαρίκι, η άλλη ήδη χαμήλωνε το χέρι και το ξανάφερε πάνω στα χαρτιά. Τις παρακολουθούσα μόνο για μερικά δευτερόλεπτα, όμως η συμμετρία της εικόνας τους με είχε υπνωτίσει, τραβώντας με ξανά προς το μέρος τους. Η τελευταία μου σκέψη όταν στάθηκα μπροστά στο γκισέ για δεύτερη φορά, ήταν πως, παρά την απόκοσμη ατμόσφαιρα που απέπνεαν, η ομοιομορφία των κινήσεών τους μπορεί να ήταν φυσικό αποτέλεσμα της μακρόχρονης συμβίωσής τους, όπως συμβαίνει με πολλούς δίδυμους. Ξαφνικά, κι οι δύο μαζί σηκώσαν το κεφάλι και με κοίταξαν ερευνητικά, με υψωμένα τα φρύδια. Το συνδυασμένο και κάπως επιτιμητικό τους βλέμμα με φόβισε ακόμη περισσότερο. «Τί θέλετε;» με ρώτησε μια φωνή που έμοιαζε να έρχεται κι απ' τις δύο γυναίκες. Όταν δεν απάντησα, η φωνή, πιο καθαρή τώρα, απ' την κατεύθυνση του δεξιού γκισέ, ξαναακούστηκε, το ίδιο αυστηρή: «Τί θέλετε;» Μπορούσα να διακρίνω ποιά απ' τις δύο μου μιλούσε, ωστόσο τα μάτια μου στράφηκαν ασυναίσθητα στην αδελφή της, η οποία με κοιτούσε, αμίλητη και βλοσυρή. Τότε η άλλη γυναίκα χτύπησε δυνατά με το χέρι της στο τζάμι, κι αφήνοντας ένα δυνατό γρύλλισμα, σαν να καθάριζε το λαιμό της για πρώτη φορά έπειτα από χρόνια, φώναξε: «Μην κοιτάζετε στ' αριστερά! Εγώ είμαι η *αληθινή!*» Ο ήχος αυτής της λέξης συνέχισε να διαπερνά τον αέρα για λίγο, και παρά την αδυναμία μου να την ερμηνεύσω, έμοιαζε να δίνει στη γυναίκα του δεξιού γκισέ μεγαλύτερο κύρος. Πράγματι, τα μάτια της γυαλίζαν επιθετικά, αλλά συνάμα ζωντανά, ενώ το βλέμμα της αδελφής της, δίπλα, είχε τη νωθρότητα μιας κούκλας από κερί. Το ύφος της υπάλληλου, έπειτα από λίγο, κατάφερε να μου επιβληθεί, κι έτσι, κρατώντας το γράμμα σφιχτά στο χέρι μου, το σήκωσα μέχρι την οβάλ γυάλινη θυρίδα, της το έδειξα, και ψέλλισα: «Θέλω να στείλω αυτό το γράμμα.» Με αδιανόητη αγριότητα, εκείνη άπλωσε τα γέρικα δάχτυλά της κι άρπαξε το γράμμα. Ύστερα, απερίσπαστη σαν να κρατούσε ένα μήνυμα που προοριζόταν για την ίδια, άνοιξε το κιτρινωπό χαρτί, κι άρχισε να το διαβάσει. Είχα παγώσει από το φόβο. Αντί να εξοργιστώ με τη θρασύτητά της, στεκόμουν και την κοιτούσα αποσβολωμένη όσο διάβαζε το δικό μου γράμμα, κι όταν τέλειωσε και δίπλωσε ξανά το χαρτί, ένοιωσα τα πόδια μου να τρέμουν όπως της μαθήτριάς που ετοιμάζεται ν' ακούσει τη δριμεία κριτική της δασκάλας της για μια κακογραμμένη έκθεση. Αυτή τη φορά, η ερώτηση που μου απηύθυνε ήταν πιο τυπική. «Και πού θέλετε να στείλετε αυτό το γράμμα;» Ήταν μια ερώτηση απολύτως λογική, στο κάτω-κάτω τα ταχυδρομεία δεν μπορούσαν να μαντεύουν τη διεύθυνση του καθενός, όμως, ταραγμένη καθώς ήμουν, η ακριβής διεύθυνση της φίλης μου, το όνομα του δρόμου, ο κώδικας της περιοχής, ακόμη κι η ίδια η πόλη, ξεγλιστρούσαν απ' το μυαλό μου, χωρίς ν' αφήνουν ούτε ένα ίχνος.

Μην ξέροντας τί να της πώ,έμεινα σιωπηλή για ένα λεπτό,κι έπειτα,αφού έσφιξα τα χέρια μου για να πάρω θάρρος,έσκυψα κοντά στο γκισέ και ψιθύρισα:«Δεν θυμάμαι... δεν θυμάμαι τη διεύθυνση.»Τότε πρόσεξα ότι η γυναίκα είχε βουβαθεί,ενώ τα μάτια της είχαν την ίδια απλανή έκφραση που είχε πρωτύτερα η αδελφή της.Συγχρόνως,από τ'αριστερά ακούστηκε ένα φοβερό ουρλιαχτό αγανάκτησης,τόσο δυνατό,ώστε με δυσκολία συγκρατήθηκα για να μην μουσκέψω τη φούστα μου.Αργά,όπως αν την κίνησή μου εμπόδιζε η φριχτή αδράνεια ενός εφιάλτη,γύρισα και κοίταξα στ'αριστερά,όπου η άλλη γυναίκα,ξεφυσώντας όλο μένος,έξιχνε την επιφάνεια του γραφείου με τα νύχια της.Το μίσος με το οποίο με κοιτούσε,δεν πίστευα πως θα μπορούσα να το εμπνεύσω ποτέ στη ζωή μου σε άνθρωπο.«Μα εσείς...εσείς...»είπα,έχοντας κατά νού τα λόγια της αδελφής της.«Εγώ,τι;»ούρλιαξε.«Εγώ είμαι αληθινή!Εσείς όμως;»Σ'αυτό το σημείο τέντωσε ένα δάχτυλο προς το μέρος μου,και συνέχισε.«Εσείς όμως!Περνιέστε για πραγματικός άνθρωπος,μ'αυτά τα καμώματα;Κι αν δεν γνωρίζετε τη διεύθυνση,γιατί να στείλετε το καταραμένο γράμμα;Γιατί;»Τότε πρόσεξα ότι το χαρτί βρισκόταν στα δικά της χέρια,τσαλακωμένο και σχισμένο.Μάταια έψαχνα για μια καλή δικαιολογία.Ό,τι και να της απαντούσα,δεν επρόκειτο να την πείσω.Ούτε κι η ίδια ήξερα για ποιόν ακριβώς λόγο είχα έρθει εκεί,με το άχρηστο γράμμα.Πριν το καταλάβω,είχα προφέρει την πρώτη σκέψη που φαινόταν να με δικαιολογεί.«Ηθελα να στείλω αυτό το γράμμα από κυνισμό»είπα,κι απόλαυσα την αμήχανη σιωπή που ακολούθησε το γελοίο ψέμμα μου.«Κυνισμό;»φώναξε η γυναίκα,κι αυτή τη φορά η κραυγή της ήταν τόσο δυνατή,που παρέσυρε όσα χαρτιά βρισκόνταν τριγύρω της σ'ένα στρόβιλο και τα έριξε στο πάτωμα.Νόμισα ότι τα αυτιά μου θα αιμορραγούσαν απ'την ένταση της κραυγής.Δεν τολμούσα ούτε ν'αναπνεύσω ηχηρά,πολύ περισσότερο να της αντιμιλήσω.Εκείνη συνέχισε ακάθεκτη,φωνάζοντας,αλλά όχι τόσο δυνατά όσο πριν.«Θά'πρεπε να το γνωρίζετε,αγαπητή μου!Κυνισμός είναι το άλλο όνομα που δίνουν στο πέος τους οι λύκοι!»Όσπου να συνειδητοποιήσω τα παράξενα λόγια της,είδα ότι είχε μείνει βουβή κι ακίνητη όπως πριν,ενώ απ'τα δεξιά μου άκουσα μιαν άλλη φωνή,στην ίδια απειλητική απόχρωση μ'αυτή των διδύμων γυναικών,όμως η άρθρωσή της ήταν πιο μελίχια,σχεδόν παιχιδιάρικη.«Σας ενδιαφέρουν οι λύκοι;»με ρώτησε η γυναίκα στα δεξιά,κι όταν γύρισα και την κοίταξα,ένα επιφώνημα τρόμου μου ξέφυγε.Το μαύρο ύφασμα του ταγιέρ έμοιαζε να έχει σκεπάσει τα χέρια της εντελώς,αφού οι παλάμες της,οι καρποί,και τα χέρια μέχρι τις άκρες των δαχτύλων,ήσαν καλυμμένα από μαύρο τρίχωμα,τόσο πυκνό,σαν να είχε υφανθεί επάνω της.Χειρότερο όμως κι απ'τη γούνα των χεριών της,ήταν αυτό που κρατούσε στο αριστερό της χέρι,στη θέση του μολυβιού.Ήταν μαύρο κι αυτό,όπως το τρίχωμά της,αλλά φαινόταν μαλακό,ενώ απ'την κορυφή του προεξείχε μια γυαλιστερή ρόδινη καμπύλη.Μόνο αφού παρατήρησα αρκετά το αποτρόπαιο μαύρο πράγμα κατάλαβα ότι επρόκειτο για το ακρωτηριασμένο πέος κάποιου ζώου,αφού από την άκρη του,εκεί όπου θα έπρεπε να βρίσκεται η μύτη μιας πέννας,το κομμένο μέλος αιμορραγούσε.Μεγάλες κοκκινόμαυρες σταγόνες έπεφταν πάνω στα χαρτιά,όμως η γυναίκα δεν έδειχνε να το προσέχει.«Πείτε μου λοιπόν,»επέμεινε,μ'ένα φρικιαστικό χαμόγελο να παραμορφώνει το ρυτιδιασμένο της πρόσωπο «σας ενδιαφέρουν οι λύκοι;»Εκείνη τη στιγμή,τα τελευταία αποθέματα ψυχικής δύναμης σκίρτησαν μέσα μου,κι όσο μπορούσα πιο αυστηρά,της απάντησα:«Όχι!Φυσικά και δεν μ'ενδιαφέρουν!Και καλά θα κάνετε να σταματήσετε να με βασανίζετε,αφού τίποτε απ'όλα εδώ μέσα-και μ'αυτά τα λόγια άπλωσα τα χέρια μου κι έδειξα το ταχυδρομείο-δεν είναι αληθινό!»Πριν καλά-καλά τελειώσω την πρότασή μου,κι οι δυό αδελφές ουρλιάζαν μαζί,ώστε οι τελευταίες λέξεις πέτρωσαν στα χείλη μου.«Δεν είναι αληθινά;» φώναξε η γυναίκα στ'αριστερά,κι αμέσως η αδελφή της στα δεξιά επανέλαβε,με την ίδια οργή:«Δεν είναι αληθινά;»Η γυναίκα μπροστά μου σφύριξε ανάμεσα στα δόντια της,όπως γρυλλίζουν τα ζώα,και τίναξε το μαύρο πέος προς το μέρος μου.Εγώ τραβήχτη-

κα πίσω φοβισμένη, αλλά το αίμα πιτσίλησε το τζάμι του γκισέ, και καμιά σταγόνα δε μ'άγγιξε. «Αν δεν είμαστε αληθινές εμείς,» φώναξε απότομα η γυναίκα στ'αριστερά, «τότε ίσως να μην υπάρχει τίποτε αληθινό στον κόσμο!» Με την ελπίδα να την ηρεμήσω, ψιθύρισα «Ακριβώς.» Όμως το σχόλιό μου φάνηκε να την εξαγριώνει περισσότερο. «Πώς;» κραύγασε. «Κι αν ο κόσμος δεν υπάρχει στην πραγματικότητα, αν όλα αυτά είναι μια φάρσα, με σκοπό να σας τρομάξει ή να σας διασκεδάσει, εμείς γιατί πρέπει να συνεχίσουμε τη δουλειά μας;» Η αδελφή της συνέχισε τα λόγια της, με την ίδια πνοή. «Γιατί να απασχολούμαστε με τις δικές σας αυταπάτες, γιατί να συντηρούμε την καλή λειτουργία ενός κόσμου, του οποίου η ύπαρξη αμφισβητείται; Καλύτερα να τον κάψουμε, αφού έτσι κι αλλιώς θα είναι σαν να καίγεται το *τίποτε*, με μian ανύπαρκτη φωτιά!» Μ'αυτές τις λέξεις αισθάνθηκα ένα δυνατό πόνο στο λαιμό και την πλάτη μου, οπότε τινάχτηκα τρομαγμένη μπροστά, κι είδα ολόκληρο το ταχυδρομείο γύρω μου να τυλίγεται από μια μεγάλη κορδέλλα φωτιάς. Η λεπτή γαλάζια φλόγα έτρεχε σφυρίζοντας πάνω στους τοίχους, τους πάγκους και τα τζάμια των γκισέ χωρίς να τα καίει, αλλά βάφοντας το κάθετί μ'ένα πυρακτωμένο κόκκινο χρώμα. Ξαφνικά η ζέστη έγινε αφόρητη. Κοίταξα στα πόδια μου, και διαπίστωσα έντρομη ότι η φωτιά με είχε αποκλείσει σ'ένα στενό κομμάτι του πατώματος. Όλο το υπόλοιπο μάρμαρο καιγόταν. Θα έβαζα ευχαρίστως τα κλάμματα απ'το φόβο, αλλά τα μάτια μου είχαν στεγνώσει με τη φωτιά. Αν δεν ζητούσα βοήθεια, θα καιγόμουν ζωντανή. «Τί πρέπει να κάνω για να σταματήσει αυτό το μαρτύριο;» φώναξα στις υπαλλήλους, κι εκείνες μου απάντησαν μαζί, με φωνή πιο βαθιά κι υποβλητική από ποτέ. «Ό,τι κι αν κάνεις, μην τολμήσεις να γονατίσεις», είπαν, και τότε είδα τις φλόγες μπροστά στα γόνατά μου να πυκνώνουν. «Πρέπει να πιστέψεις στην ύπαρξη της πραγματικότητας,» ουρλιάζαν «πρέπει να λατρεύεις αυτόν τον κόσμο όπως λατρεύεις τον εαυτό σου!» «Μα... το πιστεύω... σας πιστεύω!» τους είπα με όσο κουράγιο μου απέμενε. Εκείνες έβγαλαν μian απάνθρωπη κραυγή. «Δεν αρκεί να το πιστεύεις! Πρέπει και να το πεις! Πές ότι λατρεύεις αυτό τον κόσμο!» «Τον λατρεύω!» φώναξα, κι ένοιωσα τα πόδια μου να λυγίζουν ανάμεσα στις φλόγες. Την ίδια στιγμή οι κηλίδες του αίματος σκορπίσαν τρέμοντας πάνω στο τζάμι κι εξαφανίστηκαν, η φωτιά ξετυλίχτηκε με τον ήχο που κάνει ο αέρας όταν μπαίνει σ'ένα μπουκάλι, πίσω από το γκισέ της η κάθε αδελφή συνέχιζε αμέριμνη τη δουλειά της, περιμένοντας να της ζητήσω ένα φάκελλο και γραμματόσημα, και ξαφνικά, όλα, αέρας και πραγματικότητα, απέκτησαν την οικεία τους μυρωδιά, ενώ στο χέρι μου είδα πως κρατούσα ακόμη ακέραιο το κιτρινωπό χαρτί, διπλωμένο στη μέση.

XV

Από τη στιγμή που η Ελίζ κρατούσε το πολυπόθητο γράμμα με την κόκκινη σφραγίδα, θα έφευγε αμέσως, αν την προσοχή της δεν είχε τραβήξει ένα νεαρό ζευγάρι που ερωτοτροπούσε, απέναντί της, στο βάθος του διαδρόμου. Άλλωστε, η διαδρομή που είχε ακολουθήσει ώσπου να φτάσει εκεί, ήταν το ίδιο διστακτική κι αμήχανη όπως οι κινήσεις κι οι εκφράσεις του ζευγαριού. Το πρωινό μάθημα είχε κυλήσει τόσο αργά, ώστε η ανάμνησή του και μόνο έμοιαζε να φέρνει το χρόνο σε παύση. Όλη την ώρα, καθηλωμένη στη βασανιστική ακινησία του θρανίου, παρατηρούσε τη Μαργκερίτ που τους μιλούσε, κι η αναμονή της γινόταν ακόμη πιο ανυπόφορη όσες φορές εκείνη της ανταπέδιδε ένα βλέμμα, αφού μέσα σ'αυτό δεν ήξερε τί θα έπρεπε να αναγνωρίσει. Στο μυαλό της τα γεγονότα της περασμένης ημέρας, η νεκροτομή, το γράμμα, κι οι διαδοχικές συναντήσεις με τον Σεζάρ έφτιαχναν ένα αλλόκοτο συνοθήλευμα εξαρσης, και καθώς μπροστά της είχε μονάχα την Μαργκερίτ, προσπαθούσε να την συνδέσει με κάθε πράξη του σκόρπιου δράματος. Μπορεί το ύφος της καθηγήτριάς της να μην είχε αλλάξει σε τίποτε, οπότε οι πεταχτές ματιές να σήμαιναν το ίδιο με πριν ενδιαφέρον

προς μια επιμελή φοιτήτρια, ίσως ελάχιστα ενισχυμένο απ' την πλάγια γνωριμία τους που υπονοούσε η ώρα που είχε περάσει κοντά στον Μπερνάρ. Όμως η Ελίζ δεν ήθελε να δεχτεί πως παρερμήνευε τόσο πολύ την κατάσταση. Υπήρχε κάτι βαθύτερο πίσω απ' τα περιστασιακά χαμόγελα που της απηύθυνε, κάτι τόσο κρυπτικό και γοητευτικό, ώστε δεν θά'ταν παράλογο να την ταυτίσει με τον ανώνυμο επιστολογράφο, ο οποίος διατείνονταν πως την παρατηρούσε συνέχεια. Μέσα απ' το αυστηρό κάδρο των γυαλιών της, η Μαργκερίτ έμοιαζε να γνωρίζει κάθε λεπτομέρεια για εκείνην, σήμερα περισσότερο από ποτέ. Γι' αυτό αισθανόταν σίγουρη. Πίστευε ότι κι αν την ρωτούσε για τη χθεσινοβραδυνή συναυλία, θα μπορούσε να της απαντήσει με ακρίβεια για όλο το πρόγραμμα, αφού κατά ένα μυστηριώδη τρόπο, έστω κι αν δεν βρισκόταν η ίδια εκεί, θα ήταν αδύνατο να αγνοεί κάτι που αφορούσε την Ελίζ. Μόνο η πλήξη της ιστορικής αφήγησης και η μονότονη πολυχρωμία των πινάκων κατάφεραν να την ηρεμήσουν ύστερα από λίγο. Καθώς βυθιζόταν στην απάθεια της σκοτεινής αίθουσας, ένας ύπνος με ανοιχτά μάτια σκέπασε την ένταση όσων σκεπτόταν, έτσι που όταν το μάθημα έφτασε στο τέλος του και το αμφιθέατρο φωτίστηκε, οι προηγούμενες υποθέσεις της φαίνονταν το ίδιο απίθανες με την ιδέα η Μαργκερίτ να ήταν όλη αυτή την ώρα γυμνή πίσω από την έδρα. Είχε μαζέψει λοιπόν τα πράγματά της χωρίς πολλές ελπίδες, και κατεβαίνοντας τη σκάλα προετοίμασε μια πρόχειρη ευχαριστία, ή τις πρώτες λέξεις σε κάποια τυπική ερώτηση. Δεν προσδοκούσε πλέον, στα λίγα λεπτά που απέμεναν, κι ανάμεσα στους μαθητές που εγκατέλειπαν θορυβωδώς την αίθουσα, να μάθει από την Μαργκερίτ τη λύση του αινίγματος στο οποίο είχε παγιδευτεί. Έτσι, όταν πλησίασε την έδρα κι αντί για έναν απλό χαιρετισμό η Μαργκερίτ της πρότεινε να τους συναντήσει, εκείνην και τον Μπερνάρ, το ίδιο βράδυ στο γραφείο της, η Ελίζ δεν διανοήθηκε να φέρει αντίρρηση. Είτε η πρόθεσή τους ήταν να έχουν μια συζήτηση μαζί της, είτε να προχωρήσουν σε μια πρώτη ερωτική επαφή οποιασδήποτε μορφής-κι όσο το σκεπτόταν, ένιωθε πως το δεύτερο ήταν πιθανότερο-θα είχε όλο το χρόνο να φαντασιωθεί όσα την περίμεναν, αφού προηγουμένως δεχόταν την πρόσκληση. Μοναδική της φροντίδα ήταν να κρύψει καλά την έκπληξή της και να υποκριθεί ότι, ψύχραιμη, περίμενε ήδη αυτή την πρόταση. Μια τέτοια διορατικότητα θα την έκανε αντάξιά τους. Στο άδειο αμφιθέατρο, έπειτα απ' την απαραίτητη σιωπή μερικών στιγμών, είχαν ανταλλάξει ένα παγερό χαμόγελο, κι επισφραγίζοντας έτσι τη συμφωνία τους, η Ελίζ βγήκε στον κεντρικό διάδρομο του κτηρίου. Ήθελε να στρέψει το κεφάλι στην κατεύθυνση της ανοιχτής πόρτας, αλλά κατόρθωσε να συγκρατηθεί μέχρι που έφτασε στη δεξιά σκάλα κι άρχισε να κατεβαίνει. Φτάνοντας στο σκοτεινό πλατύσκαλο, σταμάτησε για λίγο κι άφησε το πρώτο κύμα σκέψεων να την καταλάβει, μ' ένα μουρμουρητό ασυνάρτητο όπως οι φωνές των μαθητών που έρχονταν απ' το διάδρομο. Ποιά απίστευτη εύνοια της τύχης την έφερνε τώρα τόσο κοντά στους ανθρώπους που θαύμαζε; Η λογική έχτιζε αδύναμες γέφυρες ανάμεσα στα γεγονότα, προσπαθώντας να θριαμβεύσει πάνω από τις συμπτώσεις, αποκαλύπτοντας διαδοχικές όψεις της αλήθειας που ίσως αγνοούσε. Η Μαργκερίτ θα μπορούσε να έχει γράψει το ανώνυμο σημείωμα, έπειτα απ' την ευθύτητα με την οποία την είχε προσκαλέσει ήταν μάταιο ν' αμφιβάλλει. Μάλιστα η δύναμή της, η τόλμη της, προερχόταν απ' αυτήν ακριβώς τη γνώση, πως το γράμμα της είχε διαβαστεί κι είχε φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η πρόσκληση ήταν το δεύτερο βήμα στην αλληλλουχία της ερωτικής κατάκτησης. Σ' αυτή την περίπτωση, σκέφτηκε η Ελίζ με μια ανατριχίλια, στο κιβώτιό της θα την περίμενε άλλο ένα γράμμα, το οποίο θα προεξοφλούσε όσα έμελλε να συμβούν, αφήνοντας τις προθέσεις, ακόμη και το ίδιο το όνομα του επιστολογράφου, να φανούν. Όμως απ' όλη την υποθετική δολοπλοκία κάτι αφαιρούσε τη συνοχή, και γι' αυτό έφταιγε η διαφορά στο κλίμα, στη διάθεση μεταξύ του γράμματος και της ίδιας της Μαργκερίτ. Αν οι ερωτικές της βλέψεις την απασχολούσαν αρκετά ώστε να προβεί σ' ένα αίτημα τόσο θαρραλέο,

όπως έκανε το πρωί, δεν είχε λόγο να περιφρουρείται από την άλλη με μια περίτεχνη, άφυλη περσόνα. Κανένας αισθηματικός χαμελαιοντισμός δεν θα δικαιολογούσε αυτή την ασυνέπεια. Η βελόνα της πλάστιγγας μετακινήθηκε ανεπαίσθητα στο μυαλό της Ελίζ, σαν να την παράσερνε ο αέρας της σκάλας, κι έδειξε τον Σεζάρ, με μια μικρή αβεβαιότητα στην αρχή για το όνομά του. Παρότι η πρωινή αγωνία για την επικείμενη συνομιλία της με την Μαργκερίτ είχε απωθήσει στη μνήμη της τα γεγονότα της χθεσινής βραδιάς, στ' αλήθεια λυπόταν που το συμπαγές σχέδιο των γεγονότων, όπως το φανταζόταν τουλάχιστον, δεν περιλάμβανε κι εκείνον μέσα. Οι εφηβικοί μαστοί της σφίγγονταν ακόμη σε μιαν απότομη ανάσα, κάθε φορά που θυμόταν την κραυγή του νεαρού στο καφέ, την απρόσμενη είσοδό του λίγο πριν την έναρξη της συναυλίας, και πιο πολύ των δακτύλων του καθώς χτυπούσαν, με δύναμη και λεπτότητα, το ξύλινο χέρι της πολυθρόνας. Η εξαιρετική ασάφεια των πραγμάτων, απ' την οποία μόλις τώρα κατάφερνε να ισορροπήσει χάρη στην προοπτική της αποψινής συνάντησης, άφηνε στην καρδιά της χώρο και για τον νεαρό με το πράσινο πουκάμισο, κι ένα κομμάτι του εαυτού της, κρυφά από τον υπόλοιπο που λαχταρούσε να ενωθεί με αόριστο τρόπο με τη Μαργκερίτ και τον Μπερνάρ, είχε ακολουθήσει τον Σεζάρ μετά την αλλόκοτη εξαφάνισή του, είχε φτάσει μαζί του στο άγνωστο σπίτι του, και του είχε κάνει έρωτα ώσπου ν' αποκοιμηθεί. Μια νέα εμφάνισή του, έστω κι αν οφείλονταν στην τύχη, θα την βοηθούσε να αποφασίσει. Γυρεύοντας έτσι επιβεβαίωση της αλήθειας του γράμματος, ανέβηκε τη σκάλα και κοίταξε προς όλες τις κατευθύνσεις, όμως οι διάδρομοι ήταν γεμάτοι από τους ίδιους αδιάφορους νεαρούς, που δεν μπορούσε να ξεχωρίσει μεταξύ τους ακόμη κι αν ο καθένας τους φορούσε μιαν εθνική στολή. Αν ο Σεζάρ ήταν η αόρατη σκιά της, μάλλον εκεί που στεκόταν δεν είχε σκιά, και το ίδιο ίσχυε για την Μαργκερίτ, αφού και μπροστά απ' το κλειστό αμφιθέατρο δεν υπήρχε κανείς. Τότε μια καινούρια υπόθεση γεννήθηκε στο νού της. Ίσως η πραγματικότητα να μην συνομιλούσε διαρκώς εναντίον της, κι ο Σεζάρ να ήταν ένας νεαρός που, αν και σαγηνευτικότερος από τους άλλους, είχε βρεθεί δίπλα της και τις δυό φορές από σύμπτωση. Κι αν αυτό είχε συμβεί πράγματι, ίσως αυτή την ώρα να έπινε τον καφέ του στο ίδιο μέρος όπως και χθές, περιμένοντας να έρθει κι εκείνη στο γειτονικό τραπέζι, για να επαναλάβουν, αυτή τη φορά με περισσότερα λόγια, την τεχνητή επανάληψη της ιστορίας. Στην ιδέα πως είχε ήδη αργήσει γι' αυτή την «τυχαία» συνάντηση, η Ελίζ κατέβηκε τη σκάλα με μικρά άλματα, κι έτρεξε προς το καφέ του πανεπιστημίου. Η υπόσχεση που είχε δώσει στην Μαργκερίτ, της έδινε μεγάλην αυτοπεποίθηση. Εφόσον τον έβρισκε εκεί, θα ήταν πρόθυμη να μιλήσουν για οτιδήποτε την αφορούσε ή δεν την αφορούσε, θα δεχόταν απ' τα χείλη του τη διάψευση ή την παράταση της αγωνίας της, όπως κανείς όταν φτάνει σε βαθιά γεράματα κι έχει χορτάσει τις απολαύσεις της ζωής, δέχεται με ευχαρίστηση κάθε συγκίνηση, ακόμη κι αν δεν έχει να του προσφέρει άλλη γνώση. Έπειτα από λίγο μπήκε στο καφέ τρέχοντας, όμως μια γρήγορη ματιά μέσα από τα στρώματα του καπνού ήταν αρκετή-ο Σεζάρ δεν βρισκόταν εκεί. Αφού έβαξε άλλη μια φορά τον χώρο, διάλεξε ένα απομονωμένο τραπέζι, κοντά στο χθεσινό, και κάθισε. Ένοιωθε ελαφρώς απογοητευμένη. Για να μην βρίσκεται ήδη εκεί, ψιθύριζε μια ύπουλη φωνή στο μυαλό της, μπορεί να ήταν κατά βάθος ένας απ' τους χιλιάδες νεαρούς που επιδίδονται σε ανόητο φλέρτ μόνο και μόνο από συνήθεια. Ωστόσο η ηθική ικανοποίηση, που τις δυό τελευταίες μέρες άγγιζε συνεχώς την κορυφή, δημιουργούσε στην Ελίζ το σύμπλεγμα του εκλεκτού, κι έτσι αρνούσαν να παραδεχτεί ότι θα μπορούσε κάποιος να την περιτριγυρίζει, απ' τον οποίο θα έλειπε η σοβαρότητα. Κάτι είχε συμβεί στον Σεζάρ, που τον εμπόδιζε να έρθει στο καφέ, όπως ο ίδιος θα επιθυμούσε. Η απουσία του, βέβαια, έκανε το ενδεχόμενο να είχε γράψει εκείνος το ανώνυμο σημείωμα ακόμη πιο απίθανο. Έπρεπε λοιπόν να επιστρέψει στο πρωτότερο σχήμα των πραγμάτων. Αλλά είχε ήδη αποκλείσει την Μαργκερίτ! Εκνευρισμένη, περιεργάστηκε

τους φοιτητές που κάθονταν απέναντί της. Με ξεκάθαρη πλέον υπεροψία-πώς θα μπορούσαν να την ερωτευτούν αυτοί, τους οποίους σιχαινόταν και να πλησιάσει;- άρχισε να διαγράφει τα πρόσωπα των ανδρών, κι ύστερα των γυναικών, ώσπου μπροστά της δεν απέμεινε παρά ένα πλήθος από σκοτεινά πρόσωπα. Τότε, αφυπνισμένη από την ανάμνηση και της χθεσινής πολυκοσμίας στο καφέ, στο μυαλό της ήρθε η εικόνα του Μπερνάρ, του πιο απόμακρου απ' όσους την διεκδικούσαν. Η συγκίνηση του γράμματος κι οι ακρότητες του Σεζάρ στη συναυλία, είχαν απωθήσει τις εντυπώσεις του νεκροτομείου, όμως μ' ελάχιστη προσπάθεια όλες οι εκφράσεις που είχε πάρει ο Μπερνάρ στη διάρκεια της συνάντησής τους, επανήλθαν στη μνήμη της. Κι αν δεν υπήρχε σ' αυτές η ένταση του ερωτικού πάθους, η Μαργκερίτ δεν θα την είχε προσκαλέσει χωρίς να εξασφαλίσει πρώτα και το δικό του ενδιαφέρον. Καθώς δε σήμερα το πρωί η καθηγήτριά της είχε μιλήσει με κάποια συγκράτηση, η Ελίζ σκέφτηκε πως το ενδιαφέρον του συζύγου της ίσως να ήταν η αφορμή όλων- υπόθεση που μεταμόρφωνε τον Μπερνάρ σε υποκινητή της συνομοσίας, αφανή όσο κι ο ανώνυμος επιστολογράφος. Στο νεκροτομείο τα λόγια του ήταν γεμάτα μεταφορές, κι η εξομολόγησή του, κάπως απρόσμενη μες σε μια τόσο σύντομη ομιλία, ήταν ταυτόχρονα ειλικρινής και κρυπτική, όπως το χέρι που φοράει ένα γάντι. Αλλά και τα δικά του χέρια ήταν έτσι σκεπασμένα, κι όσο κι αν η αιματηρή δουλειά το δικαιολογούσε, η ανάμνηση των ευκίνητων δακτύλων του κάτω απ' το λευκό ελαστικό έμοιαζε το ίδιο επιτηδευμένη με τον τρόπο που ο συγγραφέας της ερωτικής επιστολής είχε διαλέξει να μην φανερώσει το φύλο του, κρύβοντας δηλαδή κάτι που η πραγμάτωση του ερωτικού πάθους θα αποκάλυπτε, εύκολα καθώς τα χειρουργικά γάντια αφήνουν κάθε γραμμή του χεριού να διγραφεί. Ο Μπερνάρ θα ήταν ικανός να φτάσει στα άκρα προκειμένου να εγκαταστήσει μεταξύ τους την οικειότητα που επιθυμούσε, κι αν το έκανε, θα φρόντιζε να χρησιμοποιήσει τον πιο ευγενικό και σαφή τρόπο, όπως ήταν η σιωπή του τη στιγμή που τα μαλλιά του είχαν σκεπάσει τα μάτια, όταν είχε σκύψει μπροστά της αβοήθητος. Όλοι ετούτοι οι συλλογισμοί είχαν εξαφανίσει τη θέα του μικρού καφέ από τα μάτια της ψυχής της, κι η Ελίζ αποφάσισε να φερθεί με την ίδια καλωσύνη και στα αληθινά της μάτια, φεύγοντας από εκεί αμέσως. Τις σκέψεις της ακόμη κυριεύαν οι λιγοστές αναμνήσεις του Μπερνάρ, οπότε σ' ένα παράξενο συντονισμό το σώμα της υπάκουσε χωρίς να το καταλάβει. Την επόμενη φορά λοιπόν που κοίταξε τριγύρω της, βρισκόταν στην κορυφή της μεγάλης σκάλας που οδηγούσε στο νεκροτομείο. Απ' όπου στεκόταν, έβλεπε την ανοιχτή πόρτα του κτηρίου της ιατροδικαστικής, και μάντευε το σκοτάδι που υπήρχε πίσω της. Σκέφτηκε πως την ίδια στιγμή ο Μπερνάρ θα ήταν μέσα, φορώντας τη διπλή ποδιά του, μόνος πάνω από κάποιο νεκρό. Η νοερή εικόνα του, κι όσων τον περιτριγύριζαν, ως και των κίτρινων τοίχων του νεκροτομείου, ξυπνούσαν τώρα μέσα της αισθήματα απίστευτης τρυφερότητας. Η τύχη δεν είχε τελικά καμιά θέση σε όσα της συνέβαιναν. Πίσω απ' αυτούς τους τοίχους, που κανείς δεν περνούσε μ' ευχαρίστηση, κρυβόταν ο άνθρωπος που είχε τη δύναμη να συντάξει μια διακριτική κραυγή αγάπης για εκείνη, και να της την προσφέρει πάλι κρυφά, με υπόγεια πάντοτε συγκίνηση. Η Ελίζ ήθελε να κατέβει και να χτυπήσει τη μεταλλική πόρτα, να τον συναντήσει ξανά πριν απ' την προκαθορισμένη ώρα, και να τον ευχαριστήσει για τον έρωτά του. Όμως το πρώτο βήμα, μόλις ο αέρας στα πόδια της έγινε ανεπαίσθητα πιο κρύος, την έκανε να δειλιάσει. Ήταν πιθανό, παρόλες τις ενδείξεις, να έκανε λάθος. Αλλά κι αν είχε δίκιο, το γράμμα μπορεί να ήταν ένα προσυμφωνημένο παιχνίδι του ζευγαριού, ή μια παρασπονδία του ίδιου του Μπερνάρ, την οποία φυσικά θα ήταν αδύνατο να παραδεχτεί μπροστά της. Την υπόσχεση που διαφαινόταν στο γράμμα θα εκπλήρωναν μαζί, κι οι τρεις, το βράδυ. Ό,τι κι αν θα εκτυλισσόταν ανάμεσά τους, απόψε θα βρισκόταν κοντά στον ερωτοχτυπημένο ιδιοκτήτη της κόκκινης σφραγίδας. Δεν έπρεπε να βιαστεί, ούτε να δείξει στον Μπερνάρ ξεχωριστή προτίμηση. Γιατί όσο κι αν η καρδιά της

χτυπούσε με μεγαλύτερη θέρμη προς το μέρος του, δεν έπαυε να θεωρεί τη Μαργκερίτ υπεύθυνη για την ευνοιά τους, κι η δική της εικόνα επέστρεφε με δέος στο μυαλό της, όταν αναλογιζόταν πόσο προσεκτικά θα άρθρωνε απόψε την κάθε λέξη. Για πρώτη φορά συναισθάνθηκε την επιτακτική ανάγκη να κρατήσει τους καθηγητές της σε απόσταση απ' το προσωπικό της ερωτικό μυστήριο. Την οριστική απάντηση θα της έδινε το δεύτερο γράμμα, το οποίο ίσως βρισκόταν κιάλας στο κουτί, μιλώντας με τη σιωπηλή του γλώσσα, αλλά χωρίς κανένα να το ακούσει. Η Ελίζ γύρισε το κεφάλι μακριά απ' το νεκροτομείο, κι άρχισε να περπατά στην αντίθετη κατεύθυνση. Η ιδέα του καινούριου φακέλλου την δελέαζε και την απωθούσε εξίσου, κυρίως γιατί φοβόταν πως δεν θα κατάφερνε να την συγκινήσει το ίδιο. Μέσα σε μια μέρα, είχε σχηματίσει για τον συγγραφέα του μια γνώμη πολύ συγκεκριμένη, κι αν οι επιθυμίες του αποδεικνύονταν τώρα διαφορετικές από εκείνες που του είχε αποδώσει, αυτό θα την δυσαρεστούσε αρκετά. Έτσι, όταν ο δρόμος της πέρασε μπροστά απ' την αίθουσα συναυλιών, βρήκε την ευκαιρία να ξεκλέψει μερικά λεπτά απ' το γραμματοκιβώτιο που την περίμενε. Γνωρίζοντας με βεβαιότητα ότι η πόρτες ήταν κλειδωμένες, ανέβηκε παρ' όλ' αυτά τη μικρή σκάλα και προσπάθησε να στρέψει το χρυσό πόμολο. Αυτό αντιστάθηκε, αφού η αίθουσα ήταν άδεια-κανείς δεν είχε μείνει εκεί από τη χθεσινή συναυλία, κι ασφαλώς κανείς δεν κρυβόταν στα παρασκήνια. Κατέβηκε τη σκάλα και συνέχισε να προχωρά, ώσπου πέρασε την είσοδο του κεντρικού κτηρίου, κι εκεί σταμάτησε, απέναντι απ' τα γραμματοκιβώτια. Δεν είχε παρά να διασχίσει το χώλ και να ανοίξει την πόρτα του δικού της. Γι' αυτή την ευκαιρία περίμενε αρκετή ώρα, κάθε φοιτητής που περνούσε από μπροστά την εμπόδιζε να ξεκινήσει. Μόλις το πεδίο βρέθηκε ολότελα κενό, τινάχτηκε απ' τη θέση της, και με τα μάτια καρφωμένα στη σωστή πόρτα έτρεξε απέναντι. Τα δάχτυλά της γλίστρησαν στην εσοχή κι η πόρτα άνοιξε. Σε χρόνο μιας αναπνοής, διέκρινε το χαρτί, το άρπαξε με το δεξί της χέρι, κι αφού κράτησε το γράμμα τυλιγμένο κοντά στο πρόσωπό της, έκλεισε τα μάτια για ν' απολαύσει τη μυρωδιά και την υφή του, όπως αν κρατούσε μια ζεστή κρέπα, κι ετοιμαζόταν να πάρει την πρώτη δαγκωματιά. Ξαφνικά ένα πνιχτό γέλιο διέκοψε την ιδιωτική της έξαψη, και την ανάγκασε ν' ανοίξει τα μάτια. Τότε, κοιτάζοντας στο βάθος του διαδρόμου, απ' όπου το γέλιο είχε ακουστεί, αντίκρυσε το περίφημο θέαμα. Ένας νεαρός και μια κοπέλα είχαν σταθεί στη βάση μιας σκουριασμένης γυριστής σκάλας, η οποία οδηγούσε σ' ένα μικρό ξύλινο πατάρι, και φλέρταραν με τρομερά κακότεχνο τρόπο. Ο ήλιος που περνούσε απ' το γυάλινο πλαίσιο, στην κορυφή της πόρτας, έφτιαχνε γύρω απ' τα πρόσωπά τους ένα φωτεινό στεφάνι, σαν δέσμη από φανό γι' αυτό το θέταρο της γελοιοτήτος. Ο νεαρός είχε διαλέξει εκείνο το σημείο του διαδρόμου επειδή ήταν σκοτεινό, κι εκμεταλλευόμενος το γεγονός ότι τα περρισότερα γειτονικά γραφεία ήταν αυτή την ώρα άδεια, είχε παρασύρει την κοπέλα σε κάποια ασήμαντη συζήτηση. Εκείνη είχε δεχτεί, από ευγένεια είτε από περιέργεια, και το είχε μετανοιώσει πολύ γρήγορα, αφού η κουβέντα τους διαρκούσε πιο πολύ απ' όσο υπολόγιζε. Το νευρικό της χαμόγελο έδειχνε πως είχε κουραστεί, κι ότι ήθελε να φύγει, όμως βρισκόταν παγιδευμένη, γιατί ο νεαρός της είχε άθελά του φράξει το δρόμο, έτσι ώστε, όποια δικαιολογία κι αν χρησιμοποιούσε για να απομακρυνθεί, θα έπρεπε προηγουμένως να τον παραμερίσει σπρώχνοντας, κάτι που δίσταζε να κάνει. Εκείνος πάλι κατέβαλλε κάθε δυνατή προσπάθεια για να την γοητεύσει, αλλά αυτή ήταν ανίκανη να γοητευθεί, τουλάχιστον εκεί όπου βρισκόταν. Πλησιάζοντας στη γωνία του διαδρόμου για να τους παρατηρεί καλύτερα, η Ελίζ σκέφτηκε πως δεν μπορούσε να τους σκεφτεί γυμνούς, ν' αγκαλιάζονται, ή έστω και να ανταλλάσσουν ένα φιλί, και γι' αυτή την ψυχρότητα έφταιγαν και οι δυο το ίδιο. Το αρσενικό δεν ένοιωθε σίγουρο αν ήθελε να κοιμηθεί μαζί της, ή να περάσει όλο το απόγευμα και το βράδυ δίπλα στη στριφογυριστή σκάλα. Το θηλυκό ευχόταν να του είχε συμβεί κάτι πιο σαφές, κι ίσως σ' αυτό το δυναμισμό να ήλπιζε όταν είχε ενδώσει στην

άσκοπη κουβέντα, κρίνοντας βιαστικά από το αθλητικό παρουσιαστικό του νεαρού, ή από τα ρούχα που φορούσε. Ωστόσο ακόμη και τώρα, όταν πλέον κάθε τέτοια υπόνοια είχε εξαφανιστεί, έμοιαζε φοβισμένη στο ενδεχόμενο να δοκιμάσει τον ανδρισμό που επιθυμούσε, γι' αυτό και τραβιόταν απότομα προς τα πίσω όποτε εκείνος την πλησίαζε ανεπαίσθητα. Από την άλλη το αρσενικό, αν είχε στο βάθος του ρεπερτορίου ανάλογα ίχνη ανδροπρέπειας μ' εκείνα που το θηλυκό φανταζόταν, κάθε φορά που πηγαίνουν να αναδυθούν στην επιφάνεια, έβρισκαν εμπόδιο στους μυς της πλάτης του, και στην ευγένεια που του ενέπνεαν τα ακριβιά του ρούχα. Έτσι, αδέξια, και χωρίς καμμιάν ελπίδα έρωτος για τις επόμενες ώρες, τα λόγια τους εξακολουθούσαν να στηρίζουν την ανιαρή συζήτηση. Μονάχα η αμηχανία, υπερβολική σε ποσότητα για να χωρέσει σε σπασμωδικές κινήσεις των χεριών και των ποδιών, ξεχυνόταν κάθε λίγο ανάμεσά τους, με τη μορφή ενός γέλιου, σύντομου και βραχνού όπως το κρώξιμο των πουλιών. Κι επειδή ο καθένας έβρισκε την ευκαιρία να γελάσει τη στιγμή που ο άλλος σιωπούσε, το αποτέλεσμα θύμιζε αγνώστους στο τελευταίο βραδυνό μετρό, οι οποίοι ετοιμάζονται ν' αποκοιμηθούν ταυτόχρονα, κι ωστόσο τα χασμουρητά τους ακούγονται χωρίς συγχρονισμό. Ξαφνικά, περισσότερο για ν' αναπαυτεί απ' το μούδιασμα, παρά από τόλμη, ο νεαρός άπλωσε το χέρι του προς τον ώμο της. Εκείνη τινάχτηκε στο πλάι ακαριαία, και το χέρι του αγκάλιασε την κουπαστή της σκάλας. Την ίδια στιγμή ένα δυνατό τρίξιμο ακούστηκε, κι η κοπέλα, που στεκόταν με το ένα πόδι στο πρώτο σκαλοπάτι και το άλλο στον αέρα, κατέβηκε γρήγορα κι απομακρύνθηκε απ' τη σκάλα, ευχαριστώντας τον από μηχανής θεό που έδινε επιτέλους μια λύση στο δράμα της. Ο νεαρός, φοβισμένος κι αυτός μήπως το ξύλινο πατάρι καταρρεύσει, την ακολούθησε αμέσως, κι εκεί, δύο βήματα μπροστά απ' το φωτεινό στεφάνι του ήλιου, ένα ακαθόριστο καφετί πράγμα έπεσε πάνω στο κεφάλι του, κι έσκασε με πάταγο. Ολόκληρο το κεφάλι, ο λαιμός κι οι ώμοι του, ήσαν λουσμένα μ' ένα μαύρο υγρό. Η κοπέλα, που είχε πιτσιλιστεί στο πρόσωπο, έβγαλε μια κραυγή κι έτρεξε στο κέντρο του χώλ για να διαπιστώσει το μέγεθος της καταστροφής, το οποίο είχε από μόνη της επεκτείνει, σκουπίζοντας τις μαύρες σταγόνες κι απλώνοντάς τες στο μέτωπο και τα μάγουλά της. Το πλάσμα με το μαύρο κεφάλι την ακολούθησε στα τυφλά, χωρίς ν' ανοίγει τα μάτια ή το στόμα του. Μόλις κι οι δύο τους βρέθηκαν κοντά της, και μπόρεσε να διακρίνει τη σκισμένη χαρτοσακούλα στην κορυφή του μελανού καταρράκτη, η Ελίζ δεν κατάφερε να κρατηθεί, και ξέσπασε σε δυνατά γέλια. Κάποιοι είχαν σταματήσει και παρατηρούσαν το νεαρό ζευγάρι χαμογελώντας δειλά, αλλά μόνο το δικό της γέλιο ακουγόταν τόσο καθαρά. Για να μην την καταλάβουν-το αρσενικό σκούπιζε ήδη τα μάτια του-η Ελίζ έφυγε απ' το μικρό πλήθος που σχηματιζόταν, και προχώρησε προς την έξοδο του χώλ. Προτού βγει, κοίταξε άλλη μια φορά το γράμμα, που είχε σχεδόν λησμονήσει όλη αυτή την ώρα τυλιγμένο στο χέρι της, κι έριξε μια ματιά στο σκονισμένο πατάρι, απ' όπου είχε δει τη σακούλα να πέφτει. Ξεχώρισε με δυσκολία το σχήμα μιας ντουλάπας κι ενός γραφείου-πέρα απ' αυτά δεν υπήρχε τίποτε εκεί πάνω.

XVI

«Έχετε δει ποτέ τον Ήλιο;»

Στο διάδρομο του τελευταίου ορόφου στο κτήριο της ιατροδικαστικής, που όπως κάθε μεσημέρι ήταν έρημος, η ερώτηση ακούστηκε τόσο δυνατή, ώστε άφησε πίσω της ένα μικρό αντίλαλο. Κι ο Μπερνάρ, που είχε περάσει μια ολόκληρη ώρα στο γραφείο του, αναζητώντας ένα πιστοποιητικό ανάμεσα στον ορυμαγδό των βιβλίων και των εγγράφων, κι εκείνη τη στιγμή έσκυβε για να κλειδώσει την πόρτα, αναπήδησε τρομαγμένος. Πριν να γυρίσει και να δει τον γέρο, ο οποίος στεκόταν πίσω του, εκείνος πρόφερε ξανά την ίδια ερώτηση: «Έχετε δει ποτέ τον Ήλιο;» Η φωνή του ήταν στεγνή, κι η γλώσσ-

σα του έμοιαζε να σέρνεται με δυσκολία μέσα στο στόμα του για να σχηματίσει τις λέξεις. Όταν τα μάτια του Μπερνάρ συνήθισαν το σκοτάδι, και διέκρινε τη μορφή του ηλικιωμένου άνδρα που τον είχε πλησιάσει, αισθάνθηκε σίγουρος για ένα πράγμα-ότι ο γέρος ήταν τρελλός, κι ότι θα χρειαζόταν πολλή υπομονή για να τον ξεφορτωθεί. Το πρόσωπο του άνδρα είχε πάρει από τα γηρατεία μίαν υπερβολική γυαλάδα, ενώ γύρω απ'τα κέρνα χείλη του τα μάγουλα άφηναν να φανεί το αίμα που υπήρχε από κάτω, όπως αν ο ήλιος, για τον οποίο επίμονα ρωτούσε, τον είχε κάψει. Τα χέρια κι ο λαιμός του είχαν τόσες ρυτίδες, που έμοιαζαν να είναι φτιαγμένα από αλλεπάλληλες στρώσεις μεταξιού. Το πιο αλλόκοτο όμως επάνω του, κι αυτό που έδινε στον Μπερνάρ τη βεβαιότητα ότι μπροστά του είχε έναν άνθρωπο τρελλό, ήταν τα ρούχα του. Ο γέρος φορούσε ένα κοστούμι από βελούδο, με κοντό χρυσοκεντημένο σακάκι και παντελόνι που σταματούσε λίγο πιο κάτω απ'το γόνατο, όπως ήταν η συνήθεια μερικούς αιώνες πριν. Ο γιακάς και τα φαρδιά μανίκια του πουκαμίσου είχαν φθαρεί, τα κεντήματα είχαν ξηλωθεί σε πολλά σημεία, κι οι λευκές του κάλτσες ήταν γεμάτες τρύπες, ενώ η αλλόκοτη ενδυμασία του ήταν σκεπασμένη μ'ένα λεπτό στρώμα σκόνης, απ'την κορφή ως το γαλάζιο βελούδο των παπουτσιών του. Ήταν αδιανόητο το πού είχε βρεί αυτά τα παλιά ρούχα, καθώς κι ο λόγος που τον είχε οδηγήσει ως εκεί. Ωστόσο, παρά τις όσες εξηγήσεις μπορούσε να δώσει στην απρόσμενη εμφάνισή του, ο γέρος εξακολουθούσε να τον κοιτάζει με τα υγρά του μάτια γεμάτα περιέργεια, περιμένοντας μίαν απάντηση. Μην ξέροντας τί να υποθέσει, ο Μπερνάρ σήκωσε τα χέρια του ψηλά, κι έδειξε με μίαν έκφραση απορίας το ταβάνι, πάνω απ'το οποίο έλαμπε αυτή την ώρα ο ήλιος, έστω κι αν δεν μπορούσαν να τον δούν. Ξαφνικά, ο γέρος άρχισε να γελάει. Το γέλιο έκανε το κυρτωμένο του σώμα να τραντάζεται, και τα λιγιστά του μαλλιά να πετούν γύρω απ'το κεφάλι του σαν τα λευκά κρόσσια μιας κουρτίνας, όταν απαλός άνεμος τα παρασέρνει. Μόλις το γέλιο του έπαψε, άρχισε αμέσως να μιλά, χωρίς να αφήσει τη σιωπή να στεγνώσει τα κοκκινισμένα του μάτια, κι ο Μπερνάρ πρόσεξε πόσο απόκοσμη ακουγόταν η φωνή του τώρα που τον έβλεπε. Του θύμιζε τον πυκνό, γεμάτο παράσιτα ήχο εκείνων των κυλίνδρων που χρησιμοποιούσαν για τις πρώτες ηχογραφήσεις-μονάχα που έβγαине απ'τα πνευμόνια ενός ανθρώπου, κι όχι απ'τον κώνο κάποιου γραμμόφωνου. «Όχι, όχι αυτό τον ήλιο» είπε ο γέρος, και συνέχισε χαμογελώντας. «Σας μιλά για τον Βασιλιά μας.» Μ'αυτές τις λέξεις, τα μάτια του γεμίσαν με νοσταλγία. Τώρα κοιτούσε τον Μπερνάρ πιο έντονα, όπως κοιτούνε πάντοτε οι ηλικιωμένοι όταν θέλουν ν'αφηγηθούν μια ιστορία. «Τον είχα δει μια φορά, ξέρετε-και δεν φαντάζεστε πόσο όμορφος ήταν. Καθόμουν στη μέση της αγοράς, μπροστά από ένα πάγκο με φρούτα, κι είχα ακουμπήσει το δεξί μου πόδι σ'ένα ψηλό σκαμνί, για να το ξεκουράσω. Ξαφνικά, είδα τους χωρικούς να σπρώχνονται κοντά μου μ'ένα σούσουρο, κι απ'την κατηφόρα της πλατείας ένα πλήθος ευγενείς, όλοι τους χοντροί και ντυμένοι με την πιο μεγάλη πολυτέλεια. Όταν με πλησίασαν και στάθηκαν μπροστά μου, δεν τολμούσα να κουνηθώ απ'τη θέση μου, ούτε για να υποκλιθώ μπροστά τους, τόσο με είχαν εντυπωσιάσει τα ρούχα κι οι περούκες τους. Τα μάτια μου έτρεχαν απ'τα κεντήματα του ενός στο καπέλο του άλλου, κι έτσι δεν κατάλαβα πως μεταξύ τους ξεπρόβαλλε εκείνος. Απ'ό,τι είπαν αργότερα, επέστρεφε στα ανάκτορά του, όταν ξαφνικά η θέα της εξοχής του είχε θυμίσει πως ήθελε να κάμει την ανάγκη του, και βλέποντας ότι βρισκόταν έξω από το μικρό χωριό, είχε αποφασίσει να περπατήσει σαν κοινός θνητός ανάμεσα στους αμαθείς αγρότες, οι οποίοι θα είχαν μ'αυτό τον τρόπο την ευκαιρία να τον λατρέψουν από κοντά. Πάντως, όταν στάθηκε μπροστά μου, τ'άθλια μάτια μου δεν μπορούσαν να πιστέψουν την καλή τους τύχη. Ήταν ψηλός, και παχύς όσο ένα δέντρο. Φορούσε μια κατάλευκη περούκα που έφτανε ως τους ώμους του, και κρατούσε ένα χρυσό μπαστούνι με κόκκινα πετράδια στην λαβή. Τη στιγμή εκείνη ήταν λαμπρός σαν το ίδιο το κέντρο του σύμπαντος, πιο ωραίος απ'όλες του τις ζωγραφιές,

και νόμιζα ότι θα πέθαινα απ'την υπερηφάνεια που με κοιτούσε. Τότε εκείνος ύψωσε το μπαστούνι του, κι ακουμπώντας το πόδι μου που βρισκόταν πάνω στο σκαμνί, είπε στο πλήθος γύρω του: 'Βλέπετε; Ακόμη και το πόδι αυτού του φουκαρά μου ανήκει, είναι δικό μου, κι εγώ μεριμνώ για το πότε θα κινείται, και με ποιόν τρόπο.' Χτύπησε το πόδι μου απαλά και με διέταξε: 'Σήκω λοιπόν.' Εγώ σηκώθηκα σαστισμένος κι υποκλίθηκα, ενώ όλοι χειροκροτούσαν τη σοφία του αυτοκράτορα. Θυμάμαι την ικανοποίηση στο πρόσωπό του, όλα τα θυμάμαι εκτός απ'τη φωνή του. Είχε τέτοια μεγαλοπρέπεια, ώστε την ξέχασα σχεδόν αμέσως απ'την ταραχή μου.» Φανερά συγκινημένος, ο γέρος χαμήλωσε το βλέμμα και σταύρωσε τ' αδύναμα χέρια του μεταξύ τους. «Ήταν γλυκιά εκείνη η εποχή. Είχαμε μόλις παντρεύει τη δεύτερη κόρη μας, κι ο μικρός πύργος στην κορυφή του λόφου ήταν ολόκληρος στη διάθεσή μας. Κυνηγιόμασταν από το ένα δωμάτιο στο άλλο σαν ερωτευμένα παιδιά, εγώ κι η γυναίκα μου, χωρίς να λογαριάζουμε τα γεράματα. Το γλεντούσαμε για τα καλά, κι ώρες-ώρες πίστευα ότι η ευτυχία μας δεν μπορούσε να σταματήσει, ότι θα συνέχιζε για πάντα. Αλλωστε δεν υπήρχε λόγος να σταματήσει-ήμασταν ευχαριστημένοι που ζούσαμε, κι η ζωή μας δεν κυλούσε σε βάρος κανενός. Έτσι, το πρωί που βρήκα την καλή μου γυναίκα να κάθεται στην πολυθρόνα της, ακίνητη, δίχως ν' ανασαίνει, δεν πίστευα πως είχε πεθάνει. Προσπαθούσα όλη την ημέρα να την ξυπνήσω, έλεγα στον εαυτό μου ότι μου είχε κάνει κάποιο αστείο, και μόνο όταν βράδιασε πείστηκα ότι ήταν νεκρή. Αλλά ακόμη και τότε, δεν κατάφερα να χύσω ούτε ένα δάκρυ, παρ' όλη την αγάπη που της είχα. Η σκέψη ότι βρισκόταν νεκρή, στο ίδιο σαλόνι που μέχρι χθές την κυνηγούσα για να πιάσω το αφράτο στήθος της, μου φαινόταν απερίσκεπτη. Τα στήθη της ήσαν ωραία και μετά το θάνατο, κι εγώ την περίμενα να ξυπνήσει για να την φιλήσω-είχε λοιπόν κάθε λόγο να ζήσει, αλλά κανένα να πεθάνει. Ωστόσο ο πύργος είχε αδειάσει ξαφνικά, κι έπρεπε να ξαναγεμίσει. Το επόμενο πρωί κάλεσα τις κόρες μου, οι οποίες έφτασαν μαζί με τους άντρες και τα παιδιά τους, θρηνώντας για τη χαμένη τους μητέρα. Το κλάμα τους, και τα κεριά που ξαφνικά γεμίσαν κάθε δωμάτιο, ήταν η πιο τρανή απόδειξη του θανάτου, που αφηφούσε όσα ψέμματα κι αν έλεγα για να παρηγορήσω τον εαυτό μου, όμως και τότε, δεν μπορούσα να μοιραστώ το πένθος των κοριτσιών μου. Αναρωτιόμουν συνεχώς πώς ήταν δυνατόν μέσα σε δυό μέρες ν' αλλάξω όλες μου τις συνήθειες και τις ασχολίες με αναμνήσεις της γυναίκας μου, οι οποίες έρχονταν στο μυαλό μου σκόρπιες σαν ένα κουβάρι μπερδεμένες κλωστές, ανίκανες να σχηματίσουν ένα κέντημα. Αντί για θλίψη, στα μάτια μου πλανιόταν μόνιμα αυτή η απορία, έκφραση που οι κόρες μου απέδιδαν μυστικά στο ότι είχα αρχίσει να χάνω τα λογικά μου από τη λύπη. Επειδή ήμουν ήσυχος και δεν έφερνα αντίρρηση στις φροντίδες τους, σύντομα με απομονώσαν στην κρεβατοκάμαρα. Εκεί μου έστρωναν το τραπέζι για να δειπνήσω, κι όταν χρειάζομαι κάτι, κάποια από τις δυό περίμενε στη σκάλα, κι έτρεχε με την πρώτη λέξη μου να μ' ευχαριστήσει. Εγώ πάλι, που άκουγα ολημερίς τις φωνές τους, και τα γέλια των παιδιών από κάτω, ήθελα να βγώ απ' το δωμάτιο και να τους καθίσω στη συντροφιά τους για λίγο, όμως έβλεπα πόσο ανησυχούσαν για μένα και δίσταζα να τους το ζητήσω. Καμμιά φορά έξω απ' την πόρτα της κρεβατοκάμαρας, κρυμμένο πίσω απ' τη γωνιά του τοίχου, παραμόνευε ένα αγόρι ή ένα κορίτσι. Όταν έβγαινα, με κοιτούσε με τα πελώρια παιδικά του μάτια, όλο θαυμασμό και φόβο για τον μισότρελλο παππού, κι εξαφανιζόταν μόλις καταλάβαινε ότι το είχα δει. Ήθελα να μιλήσω σ' αυτά τα παιδιά, να τους αφηγηθώ ιστορίες από τότε που ήμουν κι εγώ παιδί, να βρώ κοντά τους λίγη από την ευτυχία που είχα στερηθεί τόσο απότομα. Εκτός όμως από έναν περίπατο στον κήπο, μια φορά την εβδομάδα, περνούσα τις μέρες μου κλεισμένος μέσα στο σκοτεινό υπνοδωμάτιο, όπου οι μαυροντυμένες κόρες μου μ' έπνιγαν με τις περιποιήσεις τους. Ένα βράδυ δεν είχα ύπνο και στριφογύριζα ανήσυχος στο κρεβάτι, όταν ξαφνικά το βλέμμα μου έπεσε στο άδειο προσκεφάλι, εκεί που πλάγιαζε η γυναίκα μου. Τότε

κατάλαβα για πρώτη φορά τη μοίρα που με περίμενε, και μ'έπιασε πανικός. Δεν με είχαν αποκλείσει τυχαία σ'εκείνη την κάμαρα. Φυσικά τα παιδιά μου μ'αγαπούσαν, και δεν με φροντίζαν από συμφέρον, όμως στα μάτια τους ήμουν γέρος, πιο πολύ κι απ'την πεθαμένη τους μητέρα, κι έτσι προσμέναν από μέρα σε μέρα να την ακολουθήσω. Το κρεβάτι όπου ξάπλωνα και κοιμόμουν κάθε βράδυ ήταν ένα νεκροκρέβατο, που είχε κιόλας θάψει το ένα του αφεντικό, και περίμενε να κάνει το ίδιο και με το άλλο. Ήταν επόμενο λοιπόν να πλήττω, αφού όλη μου η ζωή κυλούσε σε αναμονή του θανάτου.» Στο σημείο αυτό ο γέρος έκανε μια μικρή παύση, για να υγράνει με σάλιο το ξεραμένο στόμα του, και συνέχισε να μιλά, κοιτώντας κατάματα τον Μπερνάρ, που κι αυτός με την σειρά του τον κοιτούσε και τον άκουγε κατάπληκτος. «Οι σκέψεις αυτές με τάραξαν τόσο, ώστε δεν κοιμήθηκα καθόλου. Το άλλο πρωί, όταν η μεγάλη μου κόρη με είχε βρεί να κάθομαι στο κρεβάτι, με το πρόσωπο εξαντλημένο απ'την αϋπνία, άρχισε να κλαίει, γιατί φοβήθηκε πως είχαν φτάσει τα τελευταία μου. Μάλιστα, καθώς κατάφερε να τρομάξει και τη μικρή, ως το μεσημέρι είχαν έρθει στο σπίτι ένας γιατρός κι ο ιερέας του χωριού. Εγώ αρνήθηκα να εξομολογηθώ τις αμαρτίες μου και να μεταλάβω, ενώ κι απ'την εξέταση του γιατρού προέκυψε πως τίποτε άσχημο δεν μου είχε συμβεί στη διάρκεια της νύχτας. Παρ'όλ'αυτά, οι κόρες μου συνέχισαν να με περιτριγυρίζουν, φοβισμένες μήπως το τέλος ερχόταν το ίδιο ξαφνικά όπως και στη μητέρα τους. Κι οι σκηνές αυτές έκαναν το φόβο μου ακόμα μεγαλύτερο, έτσι που όταν το βράδυ έμεινα και πάλι μόνος δεν τολμούσα να κοιμηθώ, αν και νύσταζα πολύ. Έτρεμα πως, μόλις έκλεινα τα μάτια μου ο θάνατος θα με άρπαζε στα χέρια του, και δεν ήθελα να πεθάνω. Η ζωή μου μπορεί να ήταν πληκτική, δίχως μεγάλες χαρές-ήμουν κλεισμένος στην κρεβατοκάμαρα νύχτα-μέρα, όμως ακόμα κι έτσι, μπορούσα να καταλάβω τη γλυκιά γεύση των φρούτων, τη νοστιμιά του κρέατος, το άρωμα του κρασιού. Η ακοή μου δεν είχε αδυνατίσει, κι όταν ο γαμπρός μου έπαιζε μουσική στο σαλόνι, στεκόμουν στο παράθυρο κι απολάμβανα. Η όψη της μικρή μου κόρης κάθε φορά που χαμογελούσε, ως και τα εγγόνια μου, που ελάχιστα γνώριζα, ήσαν ένα ευχάριστο θέαμα, το οποίο δεν ήθελα να πάψει. Όλες κι όλες, μονάχα αυτές οι επιθυμίες με σπρώχναν να κρατηθώ στη ζωή, όμως παρότι ήμουν αφελής να σκέπτομαι μ'αυτόν τον τρόπο, δεν ήθελα να στερηθώ την ευτυχία που μου προσφέρον οι αισθήσεις. Δεν ήθελα να χάσω τον κόσμο με τις ομορφιές του, κι ας ήταν για μένα λιγιστές. Όμως γι'αυτό, υπήρχε μονάχα ένας τρόπος-δεν έπρεπε να ξανακοιμηθώ ποτέ. Για έναν γέρο που δεν είχε τίποτε να κάνει, η θυσία ήταν μεγάλη, ωστόσο έπρεπε να ελέγγω κάθε ανάσα μου, κάθε χτύπο της καρδιάς μου, για να βεβαιωθώ ότι θα συνέχιζε να χτυπά. Ο ύπνος έμοιαζε με το σκοτάδι του θανάτου, ήταν ανεξέλεγκτος. Τις ώρες εκείνες θα ήμουν ανήμπορος να διώξω το κακό, γιατί δεν θα το αισθανόμουν. Έτσι έπρεπε να τον αποφύγω, όσο δύσκολο κι αν ήταν. Και τις πρώτες νύχτες ήταν στ'αλήθεια ακατόρθωτο. Το επόμενο κιόλας βράδυ, λίγο μετά τα μεσάνυχτα, υπέφερα από την κούραση σαν παιδί που το έχει χτυπήσει σκληρά ο πατέρας του. Καθόμουν στην πολυθρόνα της κρεβατοκάμαρας, και κάθε φορά που έκλειναν τα μάτια μου, τινάζομουν πανικόβλητος και ξυπνούσα. Το μαρτύριο αυτό κράτησε για λίγες ώρες, κι ύστερα λιποθύμησα, αφού όταν άνοιξα και πάλι τα μάτια μου είχε φτάσει το μεσημέρι. Έπρεπε να επιμείνω περισσότερο. Το δεύτερο και το τρίτο βράδυ αποφάσισα να σταθώ όρθιος, ώστε αν πέσω κάτω ο πόνος απ'το χτύπημα να με ξυπνήσει για τα καλά. Τα γέρικα πόδια μου μετά βίας με κρατούσαν, και πριν να ξημερώσει, έγερνα στον τοίχο κι αποκοιμόμουν γονατιστός. Αυτό το φράγμα του ξημερώματος, όταν το σκοτάδι τ'ουρανού άρχιζε να μαλακώνει κι η φύση γινόταν πιο ήσυχη από ποτέ, ήταν το πιο απάνθρωπο εμπόδιο. Χρειάστηκε ένας μήνας ώσπου να συνηθίσω τη σιωπή εκείνων των ωρών, κι άλλο τόσο για να μην αποκοιμιέμαι αμέσως μετά, όταν ο ήλιος ανέτειλε. Αλλά με το θηριώδες ανθρώπινο πείσμα, μιας και δεν είχα τίποτε που να με απασχολεί εκτός απ'αυτό, στο τέλος τα κατάφερα. Δεν

χρειαζόταν πια παρά να ξαπλώσω για μερικά λεπτά στο κρεβάτι,κι ήμουν έτοιμος να σηκωθώ,σαν να είχα χορτάσει έναν ωραίο βραδινό ύπνο.Από εκείνη τη στιγμή ξεκίνησε η μεταμόρφωσή μου.Χωρίς τα διαλείμματα του ύπνου,ο χρόνος έχανε σιγά-σιγά τη σημασία του για μένα,όπως συμβαίνει στις χώρες του Βορρά,όταν μετά από μια μέρα που διαρκεί μήνες ολόκληρους,ο ήλιος δεν φαίνεται πια και τόσο λαμπερός.Κι η δική μου μέρα έμελλε να κρατήσει για πάντα.Τα χρόνια κυλούσαν κι έβλεπα τις κόρες μου να γερνούν,όμως δεν μπορούσα να καταλάβω το γιατί-δεν έμοιαζε νά'χει περάσει παρά ένα απόγευμα.Ένα εγγόνι μου είχε πεθάνει από πυρετό,ένα άλλο είχε σκοτωθεί πέφτοντας απ'το άλογο,κι εγώ ήμουν ακόμη ξαπλωμένος στο κρεβάτι,ή καθισμένος νωχελικά στην πολυθρόνα μου.Περάσαν πάνω από σαράντα χρόνια,και δεν είχα κοιμηθεί,σ'όλα αυτά,ούτε μια στιγμή.Με τον καιρό ολόκληρη η οικογένειά μου ξεκληρίστηκε.Κάθε λίγο έβγαζαν το τέρας απ'το δωμάτιό του και το έσερναν σε μια καινούρια κηδεία,αλλά το μόνο που κατάφερνα ήταν να τους κοιτάζω με απορία.Γιατί πεθαίνουν,ενώ εγώ εξακολουθούσα να ζώ;Δεν ήθελαν κι αυτοί να ζήσουν;Στο τέλος, η μοναδική εγγονή που μου είχε απομείνει,με αποχαιρέτησε λέγοντας πως θα πήγαινε να δουλέψει σε κάποιο μακρινό χωριό σαν υπηρέτρια.Πριν φύγει,μου είχε εξομολογηθεί,με πόνο που δεν θυμάμαι πλέον,το φόβο της ότι το σπίτι μας ήταν καταραμένο.Δεν λυπήθηκα όταν έμεινα μόνος μου.Δεν ένοιωθα εγκαταλελειμένος,κι ούτε υπήρχε κίνδυνος να πεινάσω χωρίς τις φροντίδες της.Η κασέλα κάτω απ'το κρεβάτι μου ήταν γεμάτη χρυσάφι,το οποίο κανείς δεν είχε μείνει για να κληρονομήσει.Για λίγο από δαύτο,πολλές κοπέλες του χωριού θα ήσαν πρόθυμες να με υπηρετήσουν,δίχως να με φοβούνται,αφού έπειτα από δυό γενιές δεν υπήρχε κανένας ζωντανός που να με θυμάται.Εκείνο που με στενοχωρούσε περισσότερο ήταν ότι ο πύργος είχε ξαφνικά αδειάσει.Οι μικροί θόρυβοι της εγγονής μου,όταν την κρυφάκουγα κλεισμένος στην κάμαρά μου,και τα λιγοστά της λόγια όταν καθόταν κοντά μου,ήταν η μοναδική μου συντροφιά,η μοναδική μου απασχόληση.Τώρα,ακόμη κι αν πλήρωνα μιαν άλλη γυναίκα για να πλένει και να μαγειρεύει,δεν θα μπορούσα να της ζητήσω να κάθεται μαζί μου στο υπνοδωμάτιο.Όπως δε είχα ζήσει μισό σχεδόν αιώνα εκεί μέσα,φοβόμουν να βγώ για να περπατήσω στον πύργο ή να επισκεφτώ το χωριό,όπου θα περνούσα πιο ευχάριστα την ώρα μου.Άλλωστε είχα γεράσει τρομακτικά,το πρόσωπό μου έμοιαζε με κορμό δέντρου που έχει φαγωθεί απ'τη μούχλα,και κανείς δεν θα ήθελε να μιλήσει μαζί μου.Προκειμένου να συμφωνήσω με δυό κοπέλες για τις δουλειές που θα τους ανέθετα,αναγκάστηκα να σκεπάσω το πρόσωπό μου μ'ένα σεντόνι,κι έτσι κατέβηκα ως την αγορά και τους ζήτησα να με ακολουθήσουν,τυλιγμένος σαν λεπρός,για να μην τις τρομάξω-ο ήχος της φωνής μου ήταν αρκετά αποκαρδιωτικός για δυό νεαρά κορίτσια.Η φροντίδα του φαγητού και του νοικοκυριού μου είχε τακτοποιηθεί,όμως η άλλη φροντίδα,για την οποία καμιά βοήθεια δεν μπορούσε ο κόσμος να μου προσφέρει,ήταν να βρώ μιαν απασχόληση για τις ώρες της μοναξιάς.Μια μοναξιά απελπιστική,που όταν έβλεπα το παράθυρο της φυλακής μου να μαυρίζει καθώς νύχτωνε,ήθελα να ουρλιάξω στις κοπέλες να μην φύγουν,να μην μ'αφήσουν μόνο μου.Η σιωπή ήταν η χειρότερη απ'όλες τις τιμωρίες.Μέσα στην ησυχία το μυαλό μου πάγωνε απ'τον τρόπο,γιατί δεν ήξερε σε ποιά σκέψη να γαντζωθεί,το κενό απειλούσε να το καταβροχθίσει,αφού την ζωή που είχα τόσο αφύσικα επιμηκύνει δεν γέμιζε η παραμικρή πράξη.Γυρεύοντας καταφύγιο απ'την τρέλλα της σιωπής,έφερνα στο νού μου τις ίδιες σκέψεις κι αναμνήσεις μου ξανά και ξανά,όμως αυτές δεν έφταναν παρά για μερικές ώρες-έπειτα ήμουν αναγκασμένος να δανειστώ ξένες σκέψεις,κι έτσι έπαιρνα στα χέρια μου κάποιο βιβλίο.Διάβαζα αμέτρητα βιβλία.Δεν είχε σημασία αν είχα διαβάσει την ίδια ιστορία δυό και τρεις φορές,αν ξεκινούσα απ'την αρχή ή από το τέλος.Δεν είχε καν σημασία η γλώσσα του βιβλίου-είχα μήνες ολόκληρους στη διάθεσή μου,κι αν αυτό έκανε τις νύχτες να κυλούν πιο εύκολα,μπορούσα να διαβάζω ακόμη και μεγά-

λους τόμους χωρίς να καταλαβαίνω λέξη.Αρκεί τα γράμματα πάνω στην κίτρινη σελίδα ν'απασχολούσαν τη μάτια οράσή μου.Έπειτα από λίγο καιρό ζήτησα να αφήνουν το φαγητό έξω απ'την πόρτα μου και να φεύγουν αθόρυβα,και κλείνοντας τις χοντρές κουρτίνες έφτιαχνα έναν κόσμο κάπως πιο παρήγορο,όπου η εναλλαγή των ημερών δεν γινόταν αντιληπτή.Εκεί,πίσω απ'τα κλειστά παράθυρα που έκρυβαν άλλοτε τον ήλιο κι άλλοτε το φεγγάρι,διάβασα ξαπλωμένος όλα τα βιβλία που υπήρχαν την εποχή εκείνη στην Ευρώπη,μέχρι που διαπίστωσα ότι δεν με ικανοποιούσαν πια. Είναι μεγάλη ανακούφιση να γνωρίζεις πως οι παραστάσεις του κόσμου είναι περισσότερες απ'όσες θα μπορούσες ποτέ να δείς,πως έτσι δεν θα στερηθείς ποτέ την ποικιλία.Για μένα η ελπίδα αυτή είχε χαθεί.Οι σελίδες των βιβλίων όχι μόνο έπαψαν να με ευχαριστούν,αλλά σύντομα ξεγλιστρούσαν απ'την προσοχή μου προτού τις διαβάσω. Αγανακτισμένο με τη βιαστική γνώση που συσώρευε,χωρίς να τη μοιράζεται με κανένα,το μυαλό μου αρνούταν να με βοηθήσει,σαν ένα παιδί που αρνείται να φάει επειδή βλέπει πως δεν μεγαλώνει παρόλη την τροφή.Η σοφία που είχα αποκτήσει ήταν μηδαμινή,κι εκτός αυτού έχανα το μοναδικό μου σύντροφο.Κι οι συμφορές δεν είχαν τελειώσει.Κάποια μέρα,ψάχνοντας για ένα και μοναδικό νόμισμα, διπίστωσα ότι στην κασέλα δεν είχε μείνει παρά ο βελούδινος πάτος.Αναγκάστηκα να διώξω την οικονόμο μου-μια γριά που κάποτε ήταν μία απ'τις κοπέλες που είχα προσλάβει- κι αποφάσισα να στερηθώ το φαγητό όσο περισσότερο άντεχα.Όμως δεν μπορούσα να συντηρήσω το σώμα μου από πείσμα,όπως είχα κάνει με την ψυχή μου.Ντυμένος με τα καλύτερά μου ρούχα,κατέβηκα στο χωριό,το οποίο είχε αρχίσει να αλλάζει σε μια μικρή πόλη,και παριστάνοντας τον ξεπεσμένο αριστοκράτη πούλησα μερικά κοσμήματα της γυναίκας μου.Μ'αυτό τον τρόπο πούλησα όλα τα κοσμήματα,τα έπιπλα του σπιτιού,κι όταν δεν είχα τίποτε άλλο,τα ίδια μου τα ρούχα.Οι άνθρωποι μιλούσαν για κάποια επανάσταση,αλλά δεν είχα κουράγιο ούτε να μάθω τί συνέβαινε.Ήθελα μονάχα ένα κομμάτι ψωμί για να χορτάσω την πείνα μου,κι ύστερα γυρνούσα στον έρημο πύργο,στην προστασία του κελιού μου.Όταν από εκεί μ'έβγαλε και πάλι η ανάγκη,άρχισα να γυρνώ στα πανηγύρια,όπου οι χωρικοί με κοιτούσανε περίεργοι,ακούγαν τις παμπάλαιες ιστορίες μου,και μου δίναν ελεημοσύνη.Δεν ντρεπόμουν για την κατάσταση μου,όσο που δεν έβρισκα ανάπαυση πουθενά.Περιπλανιόμουν σαν το ζητιάνο,σε πόλεις και χωριά,σε ξένες χώρες,κι έτσι περιπλανιέμαι ακόμα.Σ'όλα αυτά τα χρόνια γύρω μου είδα να γίνονται πόλεμοι,τρομακτικές επαναστάσεις,κτήρια να υψώνονται κι ανάκτορα να γκρεμίζονται,αρρώστιες να ξεπαστρεύουν τον κόσμο,αλλά δεν θυμάμαι να έχω ζήσει παρά στη σκιά τους.Βλέπω έναν εφιάλτη δίχως να είμαι μέσα του.Οι μόνες στιγμές ευτυχίας ήταν όταν βρισκόμουν κοντά σε άλλους ανθρώπους,έστω και ζητιανεύοντας ανάμεσά τους,όταν οι φωνές τους σήκωναν για λίγο από πάνω μου το φριχτό βάρος της ύπαρξης.Χωρίς αυτούς,τις ώρες που ξαπλώνω με τα μάτια μου ανοιχτά,υποφέρω όσο όλοι μαζί οι άρρωστοι,οι στρατιώτες,κι οι ετοιμοθάνατοι που ζήσαν και πεθάναν εδώ και τρεις αιώνες.Τώρα πια παρακαλώ το θάνατο, όμως εκείνος δεν έρχεται.Κι ακούστε με καλά.» Μ'αυτή την προειδοποίηση,ο γέρος ακούμπησε το χέρι του στον ώμο του Μπερνάρ,ο οποίος,αν κι αντιπαθούσε τις διαχυτικότητατες,δεν κουνήθηκε καθόλου από τη θέση του.Τα τελευταία λόγια του ηλικιωμένου άνδρα ακούστηκαν σαν σύντομη κραυγή, πνιγμένη από έναν έντονο λυγμό. «Κάθε άνθρωπος που ζεί χωρίς να κυριαρχείται από έναν άλλο,κάθε ζωή χωρίς εξωτερικήν αιτία,είναι ένας μαρτυρικός αυνανισμός,δίχως τέλος και δίχως οργασμό.Μόνο ο θάνατος έχει αληθινά την αγάπη και τον έρωτα μέσα του,όταν φτάσεις ν'απορροφηθείς τόσο απ'τον άλλο,που δεν αντέχεις το σταμάτημα της ευτυχίας του,και πεθαίνεις για να ζείς μονάχα εξαιτίας του,στις σκέψεις και τη μνήμη του.» Ο γέρος τράβηξε το χέρι του,και σκέπασε τα δακρυσμένα του μάτια.Απ'τον Μπερνάρ δεν περιμέ-

νε απάντηση-θα ήταν αδύνατο να του τη δώσει. Τα βελούδινα ρούχα του άφησαν πίσω του ένα απαλό θρόισμα,κι ανεξήγητα όπως είχε εμφανιστεί,χάθηκε στο σκοτάδι.

XVII

«Αγαπημένη μου Ελίζ,

Τώρα πλέον κατανοείτε πόσο αναγκαία είναι η παλιομοδίτικη αμφίεση των γραμμάτων μου,αφού κι η δική σας ομορφιά είναι αντίστοιχη μιας γκραβούρας της εποχής εκείνης,όταν η φωτογραφία δεν υπήρχε για ν'αποκαλύπτει την ασχήμια του κόσμου, κι οι γυναίκες στους πίνακες είχαν απόκοσμη τελειότητα.Είστε κι εσείς μια τέτοια γυναίκα-ένα πλάσμα εφάμιλλο με την Σισιλιέν του Φωρέ,ή με το όγδοο νυχτερινό του φυματικού Πολωνού,που με γεμίζει συγχρόνως λατρεία για την ζωή,κι απογοήτευση, γιατί η ζωή μου αυτή δεν θα διαρκέσει αρκετό χρόνο,τόσον όσο θα ήθελα για να σας λατρεύω.Μ'αυτή την αγωνία σας γράφω,ενός ανθρώπου που έχει ήδη ζήσει και πεθάνει,για να σας πώ και πάλι ότι σας περιμένω.Απόψε η συνάντησή μας είναι οριστική, κι απαιτώ να βρεθείτε στο γνωστό σημείο του πανεπιστημίου,προκειμένου να μάθετε πού θα περάσετε τη νύχτα σας μαζί μου.Σας φιλώ λοιπόν,έρωτα,και σας αγκαλιάζω,

Το Παιχνίδι σας.»

Μόλις έφτασε στην τελευταία γραμμή,η Ελίζ δίπλωσε το χαρτί και κάθισε στο κρεβάτι λαχανιασμένη,όπως αν είχε διαβάσει το γράμμα τρέχοντας.Κρατούσε επιτέλους την απάντηση που γύρευε στα χέρια της,όμως η απάντηση αυτή δεν την ικανοποιούσε απόλυτα,αφού μέσα της,κατά παράξενο τρόπο,η πραγματικότητα της προηγούμενης ημέρας αλλά και της σημερινής,αναμιγνύονταν όπως ακριβώς φοβόταν.Η εκδοχή του Σεζάρ έμοιαζε τώρα αληθοφανής-άλλωστε είχε περάσει το περασμένο βράδυ δίπλα του,ακούγοντας μουσική,κι ο μυστηριώδης επιστολογράφος ανέφερε στο γράμμα του δύο κομμάτια από την ίδια εκείνη μουσική.Ωστόσο και γι'αυτή την απόδειξη,υπήρχε ένας ισχυρισμός αμφιβολίας,υπέρ της Μαργκερίτ ή του Μπερνάρ,τον οποίο μάλιστα ενίσχυαν ακλόνητα επιχειρήματα.Πρώτ'απ'όλα,τίποτε δεν απέκλειε το ενδεχόμενο να βρίσκονταν κι εκείνοι στη συναυλία μαζί της χθές το βράδυ,αλλά να ήσαν καθισμένοι σε τέτοιες θέσεις,ώστε να μην τους είχε προσέξει-πράγμα πολύ πιθανό,αφηρημένη καθώς ήταν μπαίνοντας στην αίθουσα.Επειτα,κι αυτό ήταν εξίσου σημαντικό,το δεύτερο κομμάτι που ανέφερε το ανώνυμο Παιχνίδι της,το όγδοο νυχτερινό του Σοπέν,ήταν το ανκόρ του πιανίστα,κι είχε ακουστεί αμέσως μετά την εξαφάνιση του Σεζάρ απ'τη σκηνή και την αίθουσα.Αλλά κι αν είχε ακούσει το πιάνο,κρυμμένος στα παρασκήνια,το γράμμα περιείχε ακόμη ένα στοιχείο που τον αμφισβητούσε.Η προσταγή στο τέλος,δεν μπορούσε να οφείλεται στο απαιτητικό φλέρτ ενός νεαρού,αλλά στην επαλήθευση μια πρόσκλησης που της ήταν κιόλας γνωστή από το πρωί.Μονάχα η Μαργκερίτ,που την είχε η ίδια προσκαλέσει,ή ο Μπερνάρ,που σίγουρα ήξερε για την αποψινή τους συνάντηση,θα μπορούσε να προεξοφλήσει με τόση τόλμη πως εκείνη θα βρισκόταν απόψε κοντά στον ανώνυμο αποστολέα του γράμματος.Όσο για το γρίφο του μέρους της συνάντησης,η λύση του ήταν πολύ απλή.Αν κι η Ελίζ ήταν σίγουρη πως η έκφραση 'γνωστό σημείο' σήμαινε το γραφείο της Μαργκερίτ,όπου ήταν το ραντεβού τους,δεν είχε παρά να ελέγξει το γραμματοκιβώτιό της για την τυχόν εμφάνιση κι ενός τρίτου γράμματος,αφού τα γραμματοκιβώτια και το γραφείο βρίσκονταν-όχι συμπτωματικά,κατά τη γνώμη της-πολύ κοντά μέσα στο ίδιο κτήριο.Είχε βρεί λοιπόν την εξήγηση στο ερωτικό αίνιγμα που την ταλαιπωρούσε,ωστόσο η αλήθεια για άλλη μια φορά έκρυβε μια δόση δυσαρέσκειας.Αν απέδιδε τα γράμματα στον Μπερνάρ ή τη Μαργκερίτ,όπως είχε ήδη κάνει,οι προθέσεις,τουλάχιστον του ενός απ'τους δύο,γίνονταν ξεκάθαρες.Βέβαια η Ελίζ δεν είχε ξεγελάσει τον εαυτό της.Ήξερε τον πραγματικό σκοπό της αποψινής συνεύρεσής τους όταν τη δεχόταν.Ήταν εύκολο να τον διστάσει μέσα στη βιασύνη της Μαργκερίτ κάθε φορά που της μιλούσε,ή

στην αλλόκοτη συμπεριφορά του Μπερνάρ στο νεκροτομείο. Αυτές τις ώρες, προσπαθώντας ν' αποτινάξει από πάνω της την αυταρέσκεια από την τιμή μιας τέτοιας πρότασης, είχε αρχίσει ν' απομυθοποιεί λίγο-λίγο την ιδανική ιστορία έρωτος που πίστευε ότι ζούσε, ώστε πριν ακόμη διαβάσει το γράμμα, μια σκέψη είχε αποκρυσταλλωθεί στο μυαλό της: Πως όσο κι αν η Μαργκερίτ έβρισκε την παρουσία της στο μάθημα ενδιαφέρουσα, κι υποπτευόταν ότι είχε μια γοητευτική προσωπικότητα, όσο κι αν είχε κερδίσει την εκτίμηση του Μπερνάρ στη διάρκεια της σύντομης επαφής τους, αυτό που τους έκανε να της ζητούν μια βραδιά, από τη δεύτερη μέρα της γνωριμίας τους, ήταν η φυσική έλξη που αισθάνονταν για εκείνην. Δεν ήταν άλλωστε παράλογο-κι η ίδια έβρισκε ότι το πρόσωπό της ήταν πιο σαγηνευτικό απ' τον χαρακτήρα της. Σε δύο ώριμους ανθρώπους, η ομορφιά των δεκαεννιά της χρόνων θα ήταν αρκετή για να εξάψει από μόνη της την ερωτική επιθυμία. Οι καθηγητές της σκοπεύαν να ερωτοτροπήσουν μαζί της απόψε, με κάποιο τρόπο. Όμως στην Ελίζ τα ερωτικά τους σχέδια δεν φαινόταν αφύσικα ή σιχαμερά. Η ίδια είχε αποφασίσει εξάλλου από καιρό να αφιερώσει τη νεότητά της στην αναζήτηση της πνευματικής ανάτασης. Για όλες τις άλλες ανάγκες, όπως για τον έρωτα, η νεότητα της ήταν περιττή. Ξεχώριζε τους ανθρώπους σ' εκείνους που της ήταν συμπαθητικοί ή όχι, σ' εκείνους που κατάφερναν ή αποτύγχαναν να την γοητεύσουν. Έτσι κι αλλιώς, οι συνομήλικοι νεαροί και οι κοπέλες της προκαλούσαν γρήγορα πλήξη, ακόμη και με τη συντροφιά τους, οπότε δεν έβρισκε για ποιο λόγο θα έπρεπε να δεσμεύεται σ' ερωτικές σχέσεις αποκλειστικά και μόνο μαζί τους. Μέχρι τώρα ο έρωτας της είχε φανεί απελπιστικά μονότονος-το αιδού της δεν μπορούσε επομένως να διεκδικεί τον κεντρικό ρόλο στη ζωή της. Από την άλλη, ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ της ήσαν εξαιρετικά συμπαθείς. Δεν θεωρούσε λοιπόν παραχώρηση το να κοιμηθεί μαζί τους, αν αυτό ήταν το τίμημα για την τόσο πολύτιμη συντροφιά τους. Στο κάτω-κάτω, ήταν δίκαιο. Μόνη της ζητούσε να βαπτιστεί στο μεγαλείο του πνεύματός τους, και θα πλήρωνε πρόθυμα το αντάλλαγμα, που ίσως αποδεικνυόταν καθ' όλα ευχάριστο. Το ερώτημα που την βασάνιζε ήταν άλλο. Γιατί ο ένας μόνο από τους δύο είχε διαλέξει να της μιλήσει, πριν από την κοινή τους ερωτική νύχτα, με αυτά τα γράμματα; Η σιωπή του άλλου σε σύγκριση με το βαθύ πάθος της γραπτής εξομολόγησης φαινόταν ένοχη και βαριά, σαν να έκρυβε κάποια ανεπάρκεια των αισθημάτων του. Κι η ανισότητα μεταξύ των μελλοντικών της εραστών, τους οποίους θαύμαζε εξίσου, την ενοχλούσε-δεν ήθελε κανένας τους να υστερεί στην προτίμησή της, ή στην προτίμηση που της έδειχνε. Αλλά καθώς θα ήταν αδύνατο να ανακαλύψει μπροστά τους ποιός από τους δύο ήταν ο επιστολογράφος, οι αμφιβολίες της θα έπεφταν διπλά και στους δύο, χωρίς συγχρόνως να διπλασιάζεται η χαρά της απ' τη γνώση πως κι οι δύο θα ήταν ικανοί να έχουν συντάξει το γράμμα. Τα χέρια του ενός, εκείνου που δεν είχε εξαγνιστεί μέσα απ' τον παράφορο έρωτα, θα έμοιαζαν βρώμικα, και με την παλινδρόμηση της υποψίας, δεν θα κατάφερνε να απολαύσει το άγγιγμα και τα χάρδια τους. Σ' αυτό το σημείο η Ελίζ σταμάτησε για λίγο να σκέπτεται, και ξάπλωσε στο κρεβάτι. Τα μάτια της έκλειναν απ' την ένταση, όμως δεν ήθελε να κοιμηθεί, γιατί η ώρα του ραντεβού πλησίαζε. Ακόμη κι αν ξυπνούσε εγκαίρως, θα αργούσε να βγάλει από πάνω της την υπνηλία και να προετοιμαστεί για τη συζήτηση που την περίμενε. Παρ' όλους τους λόγους που την εμπόδιζαν να κοιμηθεί, ο ασυναίσθητος εαυτός της, που ζητούσε εδώ και ώρα καταφύγιο απ' την εξάντληση των σκέψεων, την βύθισε έπειτα από λίγα λεπτά σ' ένα γλυκό ύπνο. Η τελευταία καθησυχαστική φωνή που ακούστηκε στο κεφάλι της πριν αποκοιμηθεί, έλεγε πως δεν έπρεπε να φοβάται, κι ότι ίσως τα πράγματα να ήταν πολύ πιο απλά απ' όσο πίστευε. Πάντως η εικόνα που αντίκρουσε μόλις ξύπνησε, μερικές ώρες αργότερα, έλεγε ακριβώς το αντίθετο απ' αυτή τη φωνή. Το διπλωμένο γράμμα βρισκόταν μισάνοιχτο, σαν ένα χάρτινο στόμα πάνω στο μαξιλάρι της, ενώ πίσω του, θολό στην αρχή κι ύστερα καθαρίζοντας απ' τον πανικό, ήταν το ρολόι. Μ' έναν

αβέβαιο υπολογισμό,σκέφτηκε πως είχε λιγότερο από μια ώρα στη διάθεσή της,και η απόσταση μέχρι το πανεπιστήμιο ήταν γύρω στα τριάντα λεπτά.Ανασηκώθηκε απότομα απ'το κρεβάτι,τα μάτια της μαύρισαν και παρολίγο να πέσει στο πάτωμα,όμως την κρίσιμη στιγμή αρπάχτηκε απ'το κομοδίνο και ανέκτησε την ισορροπία της.Στο βάθος των κροτάφων της άκουγε ακόμα το μурμουρητό του ύπνου,ήταν ωστόσο αναγκασμένη να το αγνοήσει για να ετοιμαστεί.Η Ελίζ άνοιξε την ντουλάπα και κοίταξε έντρομη τα ρούχα της,που έμοιαζαν ξαφνικά ίδια μεταξύ τους,και όλα τους ακατάλληλα για την περίσταση.Ο χρόνος στον οποίο ήλπιζε να αποφασίσει με προσοχή την κάθε λεπτομέρεια,να σχεδιάσει με διακριτική επιτήδευση τις κινήσεις της μέσα στα συγκεκριμένα ρούχα,είχε οριστικά χαθεί.Έτσι έπιασε στην τύχη τις άκρες δυό υφασμάτων που ταίριαζαν στο χρώμα και την υφή,και τις τράβηξε με δύναμη.Η γκαρνταρόμπα της ήταν ευτυχώς περιορισμένη,και το πανωφόρι μαζί με το παντελόνι έπεσαν χωρίς δυσκολία στα χέρια της.Αφήνοντάς τα στο κρεβάτι,έβγαλε βιαστικά το παντελόνι που φορούσε.Καθώς έσκυβε για να γδυθεί,οσμίστηκε το κορμί της.Είχε κοιμηθεί ξεσκεπάστη,κι επειδή είχε κάνει μπάνιο μόλις το προηγούμενο βράδυ,επάνω της υπήρχε μονάχα η γλυκιά αύρα του καθαρού ιδρώτα.Αυτό ήταν μια πραγματική ευλογία,μιας και τώρα δεν χρειαζόταν να αλλάξει ούτε τα εσώρουχά της.Απ'το συρτάρι του κομοδίνου έβγαλε ένα λευκό πουκάμισο,κι αφού το φόρεσε,έβαλε τα καθαρά της ρούχα και στάθηκε μπροστά στον καθρέφτη.Δεν είχε πολλήν ώρα στη διάθεσή της για αυτοθαυμασμό,γι'αυτό αρκέστηκε να επιθεωρήσει το ντύσιμο και την καθαριότητά της,όσο πιο γρήγορα μπορούσε.Ένοιωθε περισσότερο περήφανη για το πανωφόρι που είχε διαλέξει-ένα έργο τέχνης που είχε αγοράσει στην Ανατολή.Ήταν μακρύ ως το γόνατο,φτιαγμένο από μαύρο μετάξι,κι είχε κεντημένα επάνω του,συμμετρικά σε όλο του το μήκος,μικρά πράσινα φύλλα με περίγραμμα και μίσχο από χρυσή κλωστή.Το παντελόνι της είχε κι εκείνο το ίδιο μαύρο χρώμα,κι όταν έκλεισε το μοναδικό κουμπί του παλτού,στο ύψος του στήθους,κοίταξε με ικανοποίηση τη μακριά σχισμή, με το άσπρο και το μαύρο της φόντο.Μέσα στη μαύρη θήκη του,και πίσω απ'το λαμπερό άσπρο λινό,το στήθος της απολάμβανε την έξοχη θέση του λουλουδιού σ'ένα ψηλό ανθοδοχείο.Όσο για το πρόσωπό της,προλάβαινε να το καθαρίσει μόνο με την βιαστική μέθοδο της γάτας,τρίβοντας τα μάτια και το στόμα με τα δάχτυλά της.Αφού βεβαιώθηκε πως ήταν καθαρή,κοίταξε ξανά με προσοχή τον καθρέφτη.Από το πρωί είχε αποφασίσει πως δεν θα έβαφε τα χείλη ή τα βλέφαρά της,κι ότι δεν θα φορούσε κανένα κόσμημα εκτός από το μεγάλο της δαχτυλίδι.Εκτός απ'το πανωφόρι της,μονάχα τα μαλλιά της είχαν κάτι το ξεχωριστό-ο ύπνος είχε πλέξει ένα μικρό ξανθό στέμμα πάνω στο κεφάλι της,κι όσες φορές προσπάθησε να το ισιώσει,οι μπουκλες πετιόντουσαν και πάλι ατίθασες προς τα πάνω.Στο τέλος συμβιβάστηκε,πιέζοντάς τες στα πλάγια.Παρά την προχειρότητα,τα μαλλιά της ήταν αρκετά όμορφα.Αυτό ήταν και το πλεονέκτημα της κοντής κόμης-έδειχνε φροντισμένη ακόμη κι όταν δεν ήταν.Αλλά την ωραιότητά της η Ελίζ δεν την χρωστούσε μόνο στα κοντά της μαλλιά.Όλα τα χαρακτηριστικά του προσώπου της είχαν μια παιδική αγνότητα,σαν να ανήκαν σ'ένα μικρό κορίτσι,ή και σ'ένα μικρό αγόρι,κι αυτή η αμφίφυλη γοητεία ενσαρκωνόταν επάνω της στην εντέλεια,κάνοντάς την πιο προκλητική από τις άλλες κοπέλες της ηλικίας της.Μάλιστα η Ελίζ φρόντιζε να τονίζει την παραπλανητική της όψη,διατηρώντας το σώμα της λεπτό,και τα μαλλιά της κοντά όπως ενός αγοριού.Η γοητεία που ασκούσε σε άντρες και γυναίκες την προφύλασσε από αδιάκριτες επιθέσεις,μιας κι όποιος την πλησίαζε,θα ήταν διστακτικός ως προς τις προτιμήσεις της,ή και την ίδια την ταυτότητά της.Μ'αυτό το τέχνασμα εξασφάλιζε πολυάριθμους θαυμαστές,κι ελάχιστους,όμως εκλεκτούς,ερωτικούς συντρόφους.Όπως δηλαδή συνέβαινε και τώρα,που βρισκόταν στο κέντρο του ενδιαφέροντος μιας γυναίκας,ενός άντρα,κι ενός τρίτου ατόμου,με άγνωστο φύλο.Για να κοιτάξει ολόκληρο το είδωλό της,έκανε μερικά

βήματα προς τα πίσω.Φαίνονταν έτοιμη για την απομινή λύση του μυστηρίου.Βάζοντας τα χέρια στις τσέπες,σκέφτηκε μιαν ακόμη λεπτομέρεια που τυραννούσε τις γυναίκες,κι απ'την οποία εκείνη ήταν απαλλαγμένη-το βάρος της τσάντας.Οι άνδρες φυσικά ήταν υπεύθυνοι γι'αυτό τον άδικο νόμο,όπως και για όλους όσους δεν τους αφορούσαν προσωπικά.Χωρίς οι ίδιοι να πάσχουν από μικρότερη αμηχανία των χεριών,ανάγκαζαν τις γυναίκες να έχουν τα δικά τους χέρια δεμένα σε κάποια τσάντα, να μεταφέρουν μόνιμα ένα φορτίο σαν υπενθύμιση του βάρους που συγκριτικά έπεφτε επάνω τους,έστω κι αν τίποτε δεν τους ήταν απαραίτητο,ενώ εκείνοι έβγαιναν από το σπίτι δίχως περιττά βάρη.Κι αυτές ηλιθιωδώς υπακούγαν.Η Ελίζ όμως είχε προ πολλού αρνηθεί την υποδούλωση της τσάντας.Ειδικά απόψε,ήθελε τα χέρια της να είναι περισσότερο ελεύθερα από ποτέ-στην ανάγκη,θ'ανακάλυπτε μ'αυτά την αλήθεια.

XVIII

Ο νεαρός που στεκόταν στην άλλη άκρη του χώλ του έμοιαζε τόσο πολύ,ώστε ο Σεζάρ για μια στιγμή αναρωτήθηκε μήπως υπέφερε από ψευδαισθήσεις.Κι ο φωτισμός του κτηρίου έκανε τα πράγματα ακόμη πιο δύσκολα.Σε λίγη ώρα το πανεπιστήμιο θα έκλεινε οριστικά τις πόρτες του στους ανθρώπους,έτσι ώστε το μοναδικό φως ερχόταν από τους φανοστάτες της αυλής.Ο Σεζάρ είχε εγκαταλείψει την κρυψώνα του το απόγευμα,όταν όλοι οι φοιτητές είχαν φύγει.Έκανε μια βόλτα στο κέντρο της πόλης για να καταπολεμήσει την ένταση που ένοιωθε,κι έπειτα σταμάτησε σ'ένα μικρό χαρτοπωλείο.Με τη δικαιολογία πως δοκίμαζε το μελάνι ενός κονδυλοφόρου,έκοψε ένα κομμάτι λευκό χαρτί από ένα μπλοκ,κι εκεί έγραψε,προσέχοντας να μην αλλοιώσει τον γραφικό του χαρακτήρα από βιασύνη,το τρίτο και τελευταίο ανώνυμο σημείωμα.Όλα αυτά συνέβησαν μπροστά στα έκπληκτα μάτια του γέρου καταστηματάρχη με τέτοια ταχύτητα και άνεση,ώστε όταν ο Σεζάρ τον αποχαιρέτησε,ευχαριστώντας τον μ'ένα χαμόγελο,κι έκλεισε την πόρτα πίσω του,ήταν πολύ σαστισμένος για να τον κυνηγήσει και να του ζητήσει να πληρώσει τη μικρή ζημιά που είχε κάνει.Είχε στη διάθεσή του αρκετό χρόνο ως την ώρα που θα έκλεινε το πανεπιστήμιο,ωστόσο επειδή είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει από νωρίς,αποφάσισε να επιστρέψει στο χωλ με τα γραμματοκιβώτια.Δεν μπορούσε να το διακινδυνεύσει-αν έφτανε καθυστερημένο,το σημείωμα αυτό θα ήταν το ίδιο άχρηστο όπως μια χορευτική φιγούρα λίγο μετά την αναχώρηση του ενός παρτενέρ.Πράγματι,ώσπου να φτάσει,η νύχτα είχε απλώσει την πρώτη της σκιά επάνω στο κόκκινο κτήριο,που τώρα έπαιρνε μιαν απόχρωση του μωβ.Μπαίνοντας,ο μοναχικός ήχος των βημάτων του τον έκανε και πάλι ν'ανατριχιάσει.Οι διάδρομοι ήταν σκοτεινοί,όμως δεν χρειαζόταν ν'ανάψει τα φώτα για να δει πως ήταν έρημοι.Αφού κοίταξε μια-δυό φορές τριγύρω,σκέφτηκε πως έπρεπε να αφήσει το χαρτί στο γραμματοκιβώτιο και ν'αναζητήσει την καινούρια του κρυψώνα.Στη σκέψη αυτή ένα κομμάτι του μυαλού του επαναστατούσε,λέγοντας πως τόση επιτήδευση ήταν άσκοπη και κουραστική.Η εμφάνιση της Ελίζ,υποστήριζε ο εσωτερικός αντιρρησίας,θα έδειχνε από μέρους της αρκετό ενδιαφέρον,ώστε δεν χρειαζόταν να την ταλαιπωρήσει κι άλλο,μ'ένα τρίτο γράμμα που θα την έστελνε να τον συναντήσει σε ένα απομακρυσμένο σημείο της πόλης,δυό ώρες μετά τα μεσάνυχτα.Κι η αλήθεια ήταν πως,από την πρώτη στιγμή της επεξεργασίας του σχεδίου του,αυτές οι τελευταίες προετοιμασίες του είχαν φανεί περιττές,μια ανώφελη δοκιμασία που θα παρέτεινε την αναμονή τους με τρόπο εκνευριστικό,κι όχι γλυκό,όπως των άλλων δυό γραμμάτων.Εκείνα είχαν την αναγκαιότητα μιας εισαγωγής,της εξομολόγησης του έρωτά του όπως τα λόγια δεν θα μπορούσαν να τον εκφράσουν.Όμως τώρα,έπειτα από παιχνίδι δυό ημερών,δεν έβρισκε το λόγο που τον εμπόδιζε να την περιμένει αυτοπροσώπως μπροστά στο γραμματοκιβώτιο.Από εκεί θα ξεκινούσαν το βράδυ τους ξεκούραστοι,

κι ίσως κατέληγαν πιο σύντομα στο σπίτι του.Μόνο που σ' όλα αυτά,μια ανώτερη σοφία επέβαλλε βροντόφωνα τις απαγορεύσεις της,έτσι που,αν κι οι εξηγήσεις της δεν ήσαν απόλυτα λογικές,ο Σεζάρ ένοιωθε υποχρεωμένος να υπακούσει.Σε μια κοπέλα εξαιρετική όπως ήταν η Ελίζ-έλεγε τούτη η άγνωστη κι επίμονη φωνή-δεν μπορούσε να φερθεί με τη χυδαία κοινοτυπία ενός απλού ραντεβού,που ξεκινά λίγο μετά τη δύση του ήλιου,για να καταλήξει στο κρεβάτι πριν τα μεσάνυχτα.Ακόμη κι οι συνθήκες υπό τις οποίες είχαν γνωριστεί,απαιτούσαν μεγαλύτερη ευρηματικότητα.Άλλωστε,αν ήταν τόσο γοητευμένη μαζί του κι ήθελε να τον συναντήσει με κάθε θυσία,η θυσία μερικών ωρών αναμονής δεν θα της φαινόταν και τόσο βαριά.Δεν είχε παρά να κάνει υπομονή,και στο τέλος της νυχτερινής της διαδρομής θα την περίμενε εκείνος,ολοζώντανος,κι όχι κάποιο αντικείμενο ή γράμμα του.Αυτή η δοκιμασία θα την ξεχώριζε κι απ' τις υπόλοιπες γυναίκες,τις οποίες ο Σεζάρ επιθυμούσε να αφήσει πίσω του οριστικά.Γιατί του ήταν αδύνατο να σκεφτεί μian απ' τις παλιές του ερωμένες να τον περιμένει ως τις δύο μετά τα μεσάνυχτα.Οι κοπέλες αυτές είχαν τόσο φτωχή φαντασία,ώστε αν ως τις δώδεκα δεν μεθούσαν ή δεν έκαναν έρωτα μαζί του,θα αναγκάζονταν να στραφούν σε κάποιον ξένο,αφού το μυαλό τους θα παρέλυε χωρίς την απασχόληση του εραστή τους.Επαναλαμβάνοντας τους ίδιους συλλογισμούς ξανά και ξανά,είχε στο τέλος πειστεί να εκτελέσει το αρχικό του σχέδιο με κάθε λεπτομέρεια.Καθώς φοβόταν να σκαρφαλώσει και πάλι σ' εκείνο το διαβολεμένο ξύλινο πατάρι-μέσα στο σκοτάδι,θα ήταν μια ωραιότατη αυτοκτονία-διάλεξε σαν κρυψώνα του τη γωνία πίσω από τις σκάλες.Μέσα στο ελάχιστο φως,δεν υπήρχε πιθανότητα να τον διακρίνει,ακόμη κι αν στεκόταν ο μισός έξω απ' την καμπή του τοίχου.Χωρίς λοιπόν να χάνει άλλο χρόνο,πλησίασε τα γραμματοκιβώτια,κι εντοπίζοντας το σωστό σχεδόν με την αφή,άνοιξε τη μικρή πόρτα κι ετοιμάστηκε να ρίξει μέσα το σημείωμα.Τη στιγμή εκείνη το λευκό χαρτί ξετυλίχτηκε απ' το σφιχτό του ρολό,κι άνοιξε στο χέρι του σαν φτερό.Ο Σεζάρ το κοίταξε δυσαρεστημένος.Μετά την αριστοτεχνική εμφάνιση των προκατόχων του,αυτό έμοιαζε κάπως μίζερο.Κι αν τα μέσα που είχε ήταν λιγοστά,μπορούσε εύκολα να το βελτιώσει.Με μια κίνηση,άφησε προσωρινά το χαρτί στο μισάνοιχτο κουτί,και φέρνοντας τα χέρια πίσω απ' το κεφάλι,ελευθέρωσε τα μαλλιά του.Ο βελούδινος φιόγκος λύθηκε,κι η κορδέλλα απλώθηκε ανάμεσα στα δάχτυλά του,μαύρη από την έλλειψη φωτός.Για να μην προχωρήσει ως την πόρτα,ψηλάφισε στα τυφλά την άκρη της κορδέλλας,κι όταν βρήκε το σημείο όπου το βελούδο είχε αρχίσει να φθείρεται την τράβηξε με δύναμη,σχίζοντάς την σε δυό λωρίδες.Ξανάδεσε γρήγορα τα μαλλιά του με την παχύτερη,ενώ με την άλλη έφτιαξε μια στρογγυλή θηλιά,κι αφού τύλιξε το χαρτί σ' ένα κύλινδρο,την πέρασε γύρω του σφιχτά.Τώρα το σημείωμα έδειχνε πιο αριστοκρατικό,σαν μικρό πτυχίο,κι ο Σεζάρ,επιτέλους ικανοποιημένος,το έβαλε μέσα στο γραμματοκιβώτιο κι έκλεισε την πόρτα.Επειτα διέσχισε το χώλ,κατέβηκε προσεκτικά το πρώτο σκαλοπάτι,κι ακουμπώντας στον δροσερό τοίχο που τον έκρυβε,άφησε το χρόνο να κυλήσει.Τα μάτια του στρέφονταν πότε στην είσοδο του κτηρίου,και πότε στη γωνιά με τα γραμματοκιβώτια.Ακόμη κι αυτή νεκρή ώρα,ο φόβος πως ίσως κάποιος έκλεβε το γράμμα του δεν τον άφηνε να ησυχάσει.Έτσι,όταν λίγο αφότου τα πρώτα αστέρια είχαν εμφανιστεί στον ουρανό,γύρισε κι είδε το νεαρό που στεκόταν ακριβώς απέναντί του,λίγο έλειψε να βάλει τις φωνές.Η μορφή του είχε ξεπροβάλλει ξαφνικά,σαν ένα κομμάτι από το σκοτάδι.Οι σκιές τον κάλυπταν σχεδόν ολόκληρο,όμως μια λεπτή δέσμη φωτός ξεγλιστρούσε από το διάδρομο και φώτιζε το πρόσωπό του.Τότε,μόλις η όρασή του προσαρμόστηκε στις δυσκολίες της παρατήρησης και κατάφερε να διακρίνει τα χαρακτηριστικά του νεαρού άντρα,ο Σεζάρ αισθάνθηκε τον τρόπο να στεγνώνει το στόμα του,σαν κακός αέρας.Απέναντί του έβλεπε ένα τέλειο καθρέφτισμα του εαυτού του.Το γαλάζιο πρόσωπο του νεαρού είχε τις ίδιες γραμμές,τα ίδια χείλη και μάτια,ενώ κι η μύτη του ανασηκωνόταν με τον ίδιο τρόπο

που ο Σεζάρ παρατηρούσε το πρωί,ρίχνοντας μια λοξή ματιά στον καθρέφτη.Αλλά κι εκείνα τα στοιχεία που κρύβονταν στο σκοτάδι,όπως τα συμπλήρωνε,ακολουθώντας το μέτωπο και το λαιμό,άφηναν πίσω τους να εννοηθεί η γνώριμη εικόνα του εαυτού του.Ξαφνικά ο νεαρός προχώρησε ένα βήμα μπροστά.Ο Σεζάρ κατέβηκε ενστικτωδώς ένα σκαλοπάτι,και κρύφτηκε ολόκληρος πίσω απ'τη γωνία του τοίχου.Μονάχα τα μάτια του έμεναν εκτεθειμένα στο απίστευτο θέαμα,και καθώς το λιγιστό φως είχε αποκαλύψει μερικά κομμάτια του ακόμη,ένοιωσε τα μέλη του να σκληραίνουν από το φόβο.Γιατί εκτός απ'τη φυσική ανησυχία που έχει όποιος παρακολουθεί,πως τη στιγμή εκείνη κι ο ίδιος παρακολουθείται με ανάλογη προσοχή,τώρα που είχε γίνει ορατός και ο υπόλοιπος,δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία για την ταυτότητα του νεαρού.Φορούσε ένα μακρύ πουκάμισο,κι είχε δεμένα τα μαύρα του μαλλιά πίσω απ'το κεφάλι.Τα λεπτοκαμωμένα χέρια του έπεφταν στα πλάγια των μηρών του,και προς στιγμήν ο Σεζάρ αισθάνθηκε να ζεί έναν υπαρξιακό εφιάλη,μιας και στον άνθρωπο που στεκόταν στην άλλη άκρη του χώλου δεν μπορούσε να αποδώσει παρά την δική του ταυτότητα,όπως αν η ψυχή του είχε μεταφερθεί στο σώμα ενός ξένου.Όμως ο ξένος αυτός,σκέφτηκε,αγγίζοντας πανικόβλητος το ύφασμα του πουκαμίσου και του παντελονιού του,διατηρούσε μια καταπληκτική ομοιότητα με την προηγούμενη μορφή του,αφού ακόμη και τα μαλλιά και τα ρούχα του ήσαν οικεία.Η πιο κρίσιμη επαλήθευση ωστόσο,του προσώπου,ήταν αδύνατη.Κανείς δεν μπορεί να δει το πρόσωπό του,κι αν κάποτε τα καταφέρει,αυτό σημαίνει πως είναι κάποιος άλλος.Οι σκέψεις του γίνονταν όλο και πιο παράλογες,γεγονός που έκανε το φόβο του να μεγαλώνει.Σε μια τελευταία απελπισμένη προσπάθεια,έφερε τα χέρια γύρω απ'το πρόσωπό του,και χωρίς να πάρει τα μάτια απ'το ακίνητο είδωλό του,άγγιξε κάθε καμπύλη,ώσπου βεβαιώθηκε ότι δεν είχε χάσει τον εαυτό του.Μόλις τελείωσε,σαν να χρειαζόταν τη δική του ακινησία για να αντιδράσει,ο άγνωστος σωσίας του έστρεψε το βλέμμα του στο σκοτεινό τοίχο με τα γραμματοκιβώτια.Ένα νέο κύμα πανικού κατέλαβε τον Σεζάρ.Δεν χρειαζόταν το φως για να καταλάβει τί ήταν αυτό που κοιτούσε ο νεαρός,καθώς μέχρι πριν λίγα λεπτά κι εκείνος παρατηρούσε με προσήλωση το ίδιο σημείο.Το γραμματοκιβώτιο της Ελίζ είχε τραβήξει την προσοχή του διδύμου του,ο οποίος είχε σηκώσει τα χέρια του στην κατεύθυνση της μικρής πόρτας.Με τις γαλάζιες ακτίνες της σκόνης να περνούν ανάμεσά τους,τα δάχτυλά του ήταν λυγισμένα,κι έτρεμαν όπως του πιανίστα,ένα δευτερόλεπτο πριν την αρχή του κονσέρτου,όταν ετοιμάζεται να επιτεθεί με δύναμη αρπακτικού στα πλήκτρα.Στην άκρη του στήθους του ο Σεζάρ ένοιωθε την καρδιά του να χτυπά δυνατά,και σε κάθε παλμό ψιθύριζε την ίδια φράση, μέσ'από τα δόντια:«Θα κλέψει το γράμμα.»Ο αλλόκοτος φόβος του έμελλε να πραγματοποιηθεί με τον πιο αλλόκοτο τρόπο.Έβλεπε τον κλέφτη,αλλά ήταν ανίκανος να τον σταματήσει-αδυναμία απόλυτα φυσική,μιας και κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να σταματήσει τον εαυτό του από μια συγκεκριμένη πράξη,έστω κι αν αυτή μοιάζει αντίθετη μ'εκείνην που αρχικά σχεδίαζε.Τα δάχτυλα του νεαρού έδρασαν αστραπιαία,σαν να ήταν φτιαγμένα από τον αέρα που έσχιζαν,ώστε την επόμενη στιγμή που ο Σεζάρ κατόρθωσε να συγκεντρώσει επάνω τους το βλέμμα του,κρατούσαν τον κύλινδρο με την κορδέλλα στη μέση.Άρχισε να τραβά απαλά την άκρη του βελούδου.Ο Σεζάρ θυμόταν πως είχε ξανανοιώσει παρόμοια απόγνωση σε μερικά όνειρά του,όποτε μέσα στον ύπνο του ούρλιαζε σιωπηλά στην ονειρική εικόνα του εαυτού του,που κινδύνευε:«Μην το κάνεις!»Η σιωπή του έκρυβε και τώρα ένα τέτοιο ουρλιαχτό,που δεν μπορούσε να το προφέρει,ούτε όταν ο σωσίας του έλυσε την κορδέλλα και την άφησε να πέσει στο πάτωμα.Τον είδε να ανοίγει το χάρτινο κύλινδρο,να διαβάζει το σημείωμα κι έπειτα να ξεσπά σε γέλια.Το γέλιο του ήταν ίσως το πιο τρομακτικό απ'όλα-είχε τα μάτια του κλειστά,και τα φρύδια του έσμιγαν σ'έναν ειρωνικό μορφασμό,όμως από το ανοιχτό του στόμα δεν έβγαινε ο παραμικρός ήχος.Μόλις ο βουβός του χλευα-

σμός κόπασε,ο νεαρός κοίταξε άλλη μια φορά επιτιμητικά το χαρτί,κι έπειτα το έσφιξε μέσα στη γροθιά του.Έτσι,τσαλακωμένο σε μια μπάλα,το ξαναπέταξε μέσα στο κουτί,κλείνοντας με δύναμη την πόρτα.Στη θέα αυτής της βεβήλωσης,ο Σεζάρ έτριξε τα δόντια με οργή.Ήθελε να τρέξει ως το μέρος του και να τον χτυπήσει,αλλά για κάποιαν ανεξήγητη αιτία,αν κι η εξωτερική τους ομοιότητα υπόσχονταν πως θα ήταν το ίδιο δυνατός μ'εκείνον,φοβόταν να έρθει κατά πρόσωπο με το είδωλό του,ενώ συγχρόνως πίστευε πως έπρεπε να παραμείνει κρυμμένος.Χωρίς λοιπόν να ενδίδει σε κάποιαν απ'τις βίαιες παρορμήσεις του,τραβήχτηκε ακόμη πιο πίσω,κι έστρεψε πάλι το βλέμμα του απέναντι.Νέα έκπληξη διαδέχτηκε την παλιά,καθώς στα χέρια του ο νεαρός εξακολουθούσε να κρατάει το σημείωμα,άθικτο όπως μέχρι πριν μια στιγμή.Αυτή τη φορά το κοιτούσε με περιέργεια,σαν να μην αναγνώριζε την προέλευση ή την σκοπιμότητά του.Αφού το άφησε να κυλήσει στις ανοιχτές του παλάμες,το έπιασε από τις άκρες και το έφερε κοντά στο πρόσωπό του.Ο Σεζάρ με δυσκολία πίστευε όσα έβλεπε,όμως παρόλο το σκοτάδι,οι κινήσεις του σωσία του ήταν σαφείς.Πρώτα μύρισε το χάρτινο κύλινδρο,κι όταν αυτό δεν τον ικανοποίησε,έβγαλε τη γλώσσα του και τον έγλειψε.Η γεύση τον ενθουσίασε,γιατί συνέχισε να γλείφει το σημείωμα,κρατώντας το μπροστά στα χείλη του σαν μικρό άσπρο φλάουτο,κι εξερευνώντας κάθε σπιθαμή με την κορυφή της γλώσσας.Ανήμπορος ύστερα από λίγο να ελέγξει τη μανία του,έκοψε με τα δόντια ένα κομμάτι από το γράμμα και το κατάπιε.Μέσα σ'ένα λεπτό,με μεγάλες και λαίμαργες δαγκωματιές,το είχε καταβροχθίσει ολόκληρο.Μια έκφραση αηδίας διέκοψε στιγμιαία την ευχαρίστησή του.Μορφάζοντας σ'ένα βουβό ρόγχο,έφτυσε στο πάτωμα τη βελουδίνη κορδέλλα,που είχε καταπιεί μαζί με το σημείωμα.Όταν την είδε απλωμένη στο πιο φωτεινό κομμάτι του μαρμάρου,μέσα σε μια λίμνη μαυριδερού υγρού,ο Σεζάρ αισθάνθηκε το στομάχι του να συσπάται απ'την αποστροφή.Η σκουρόχρωμη κηλίδα στο πάτωμα δεν μπορούσε παρά να είναι αίμα.Κι ενώ συνέχιζε να την κοιτάζει,με τυραννική επιμονή,η πόρτα του κτηρίου σύρθηκε,τρίζοντας από τον άνεμο,και σκέπασε με τη σκιά της την ματωμένη κορδέλλα.Τότε με την άκρη των ματιών του,που εξακολουθούσε αδρανής να παρατηρεί τον σωσία του,συνέλαβε μια λάμψη απ'τη γωνία του χωλ.Γυρνώντας προς το μέρος του,είδε ότι ανάμεσα στα χέρια του είχε μια μικρή φλόγα,η οποία ολοένα δυνάμωνε κι έβαφε πορτοκαλί το πρόσωπό του.Μόνο που η φλόγα αυτή δεν έβγαζε καπνό,ήταν αθόρυβη όπως το γέλιο του νεαρού,κι έκαιγε στην άκρη του τυλιγμένου λευκού χαρτιού που ο Σεζάρ είχε δει να καταστρέφεται ξανά και ξανά.Σε λίγο κι η κορδέλλα άρπαξε φωτιά,και χορεύοντας γύρω απ'τα δάχτυλά του απειλούσε να τον κάψει.Για να το ξεφορτωθεί,άνοιξε γρήγορα τη μικρή πόρτα κι έριξε μέσα το φλεγόμενο χαρτί.Την ίδια στιγμή,όπως αν όλα τα γραμματοκιβώτια επικοινωνούσαν μεταξύ τους κι ήταν γεμάτα με πυρίτιδα,ο τοίχος άστραψε σε μια σιωπηλή έκρηξη.Τα σκαλοπάτια άρχισαν να τρέμουν κάτω απ'τα πόδια του Σεζάρ,αλλά εκείνος δεν μπορούσε να αντιληφθεί τίποτε εκτός απ'το τρομερό θέαμα που αντίκρυζε.Από τις χαραμάδες των κουτιών έβγαιναν μεγάλες φλόγες,σαν τις πύρινες γλώσσες που πετούν οι δράκοι στις ζωγραφιές των παιδικών βιβλίων,οι οποίες είχαν τυλίξει τον τοίχο μέχρι το ταβάνι.Ο νεαρός παρατηρούσε αυτή την κόλαση της αλληλλογραφίας από πολύ κοντά,τόσο που έμοιαζε άτρωτος στη φωτιά.Όμως κι ο Σεζάρ δεν ένοιωθε τον άερα να έχει ζεσταθεί καθόλου από την απότομη πυρκαγιά-αντίθετα,τώρα ήταν ακόμη πιο κρύος.Ξαφνικά,το είδωλό του γύρισε και τον κοίταξε.Κάθε σκέψη του πάγωσε από τον πανικό.Δοκίμασε να κρυφτεί προς τα δεξιά ή αριστερά,αλλά ο άγνωστος μετακινούσε ταυτόχρονα τα μάτια του,ώστε δεν υπήρχε αμφιβολία ότι είχε αντιληφθεί την παρουσία του.Κι αυτό δεν ήταν το χειρότερο.Σε λίγο άρχισε να τον πλησιάζει,περπατώντας αργά.Είχε καλύψει τη μισή απόσταση που τους χώριζε,κι ο Σεζάρ νόμιζε ότι θα πέθαινε απ'το φόβο,όταν απ'την αυλή ακούστηκε ήχος βημάτων.Ο σωσίας έριξε μια ματιά προς το βάθος της σκάλας,κι άρχισε αμέ-

σως να τρέχει.Στα μάτια του αντανακλώνταν ο ακριβής τρόμος που ένοιωθε κι ο ίδιος.Όσο ερχόταν κοντά του,η κίνησή του έμοιαζε να επιβραδύνεται,ενώ κι οι φλόγες πίσω του τρεμόπαιζαν πιο απαλά στον αέρα.Μόλις χτύπησε επάνω του,ο Σεζάρ αισθάνθηκε το σώμα του να ηλεκτρίζεται οδυνηρά,σαν κάθε μόριο μέσα του να υποδεχόταν το αιθέριο δίδυμό του,κι η τελευταία εικόνα που είδε ήταν το διάφανο καθρέφτισμα του προσώπου του να διαλύεται.Συγχρόνως η φωτιά στα γραμματοκιβώτια τραβήχτηκε σ'ένα κύμα κι έσβησε,κι έπειτα από ένα απροσδιόριστο θραύσμα χρόνου βρέθηκε να τρέχει προς την εξώπορτα του κτηρίου.Η βραδυνή ψύχρα του έδωσε το δεύτερο χτύπημα,ενώ το τρίτο-που έμελλε να είναι και το μόνο αληθινό-το μοιράστηκε μαζί με την Ελίζ,η οποία ανέβαινε τη σκάλα.Όπως έπεσε πάνω της έβγαλε μια μικρή κραυγή,και τινάχτηκε προς τα πίσω για να δει με ποιόν είχε συγκρουστεί.Η θέα του προσώπου της ήταν το αποκρύφωμα της απρόσμενης πορείας των πραγμάτων.Έτσι,ολότελα απροετοίμαστος για μια τέτοια πρόωρη συνάντηση, κράτησε για λίγο τα χέρια της μέσα στα δικά του,κι ανταποδίνοντας με τη σιωπή του όλη της την έκπληξη κατέβηκε τρέχοντας τη σκάλα κι εξαφανίστηκε μέσα στη νύχτα.

XIX

Στο κορμί της Ελίζ-καθώς πλησίαζε το έρημο κτήριο κι ετοιμαζόταν ν'αναμετρηθεί μ'αυτό που την περίμενε πίσω απ'το σκοτάδι-είχε συσσωρευτεί τόση νευρικότητα,ώστε όταν ο Σεζάρ έπεσε πάνω της,κατεβαίνοντας τη σκάλα,κόντεψε να σωριαστεί κάτω.Για να σταθεί όρθια,πάτησε με δύναμη στα πόδια της,κι ένοιωσε ένα ρεύμα πόνου σε κάθε μηρό.Η ταραχή της σύγκρουσης όμως δεν ήταν τίποτε μπροστά στην έκπληξη που δοκίμασε μόλις κατάλαβε ότι απέναντί της,κρατώντας μάλιστα τα χέρια της για να απολογηθεί,στεκόταν ο Σεζάρ.Πριν η εικόνα του στερεωθεί στο μυαλό της,κατέβηκε μ'ένα άλμα τα υπόλοιπα σκαλοπάτια κι έτρεξε προς το λόφο-σε μια στιγμή είχε κιόλας χαθεί.Η Ελίζ δεν μπορούσε να προχωρήσει ούτε ένα βήμα,προς οποιαδήποτε κατεύθυνση.Βιαστικά όπως είχε συμβεί,η συνάντησή τους έμοιαζε εξωπραγματική,ιδίως τώρα,που ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ την περιμέναν.Ήταν όπως αν είχε υλοποιηθεί κάποια απ'τις απογευματινές της σκέψεις,εκείνες που στρέφονταν με ύποπτο ερωτισμό γύρω από τον Σεζάρ,και τη σχέση που ίσως είχε-ή την σχέση που η ίδια επιθυμούσε να είχε-με τα ανώνυμα ερωτικά γράμματα.Τότε,ακριβώς χάρη στη νοερή αναφορά των γραμμάτων,η ανάμνηση της κέρινης σφραγίδας αφυπνίστηκε,και μαζί με την εικόνα του λεπτού χαρτιού,της καλλιγραφίας και της κόκκινης κορδέλλας,κατάφεραν να εκτοπίσουν για λίγο την ανησυχία για το ραντεβού της,που εδώ και ώρα την είχε απορροφήσει,υπενθυμίζοντας συγχρόνως την άλλη σημαντική της υποχρέωση,την οποία θα παρέλειπε από καθαρή απροσεξία,αν δεν είχε συγκρουστεί με τον Σεζάρ.Έτσι,έχοντας πάντα κατά νού πόσο επείγουσα ήταν η κατάσταση,μήκε μέσα στο κτήριο,κι αφού η όρασή της προσαρμόστηκε στοιχειωδώς στο σκοτάδι,έτρεξε ως τον τοίχο με τα γραμματοκιβώτια και βρήκε το δικό της στα τυφλά.Άλλωστε,ήταν το μοναδικό ξεκλείδωτο ανάμεσα σε δεκάδες κλειστές πόρτες.Έχωσε το χέρι της βαθιά και τράβηξε ένα χάρτινο κύλινδρο,μ'ένα περιέργο βάρος στο κέντρο του.Τρέχοντας και πάλι μέχρι την είσοδο,όπου υπήρχε φως-η έλλειψή του πολλαπλασίαζε την αναστάτωση του τρίτου γράμματος-έβγαλε βιαστικά την βελούδινη κορδέλλα που το τύλιγε,και την έβαλε στην τσέπη της.Είχε προλάβει,έστω κι ακαριαία,να θαυμάσει το βυσσινί χρώμα της,και να απολαύσει την υφή του βελούδου,η οποία της θύμιζε έντονα εκείνον που αμέσως μετά αποδείχτηκε να είναι ο άγνωστος επιστολογράφος.Με λόγια πιο σύντομα,όμως εξίσου όμορφα,ο Σεζάρ της ζητούσε να τον συναντήσει σε κάποιο σημείο της πόλης,αμυδρά γνωστό,στις δύο τα μεσάνυχτα.Έσφιξε το χαρτί πάνω στο στήθος της κι έκλεισε τα μάτια,ανασαίνοντας βαθιά απ'την ανακούφιση.Οι

σκέψεις της πετούσαν γύρω απ'τον ερωτευμένο νεαρό με απέραντη ευγνωμοσύνη. Ωστόσο,μόλις σταμάτησε να τρέμει κι η σιωπή ξανακύλησε στ'αυτιά της όπως και το σκοτάδι στα μάτια της,ένοιωσε την ευγνωμοσύνη αυτή να μπερδεύεται με μια μικρή ενόχληση.Γιατί ενώ η τυχαία συνάντησή τους στις σκάλες την απάλασσε επιτέλους απ'την αγωνία του διλήμματος,και την άφηνε να απολαύσει τη βραδιά με τη Μαργκερίτ και τον Μπερνάρ γαλήνια,ταυτόχρονα γεννούσε καινούριο άγχος,αφού την δέσμευε να εμφανιστεί σ'ένα δεύτερο ραντεβού μέσα στο ίδιο βράδυ,λίγες μόνο ώρες μετά.Κι όπως ο Σεζάρ πιθανότατα αγνοούσε την προηγούμενη υποχρέωσή της-και σίγουρα ούτε μπορούσε να διανοηθεί τον ερωτικό της χαρακτήρα-έτσι και το ζευγάρι των καθηγητών ίσως ήθελε να περάσει ολόκληρη τη νύχτα μαζί της.Οι τάσεις που την απομακρύναν απ'την ισορροπία ήσαν και πάλι δυό,αλλά τώρα δεν ήταν σε θέση να αρνηθεί καμιά τους,ή ν'αφήσει τη μίαν ανεξερεύνητη,εφόσον κι οι δύο της υπόσχονταν μian άγνωστη ικανοποίηση.Ο Σεζάρ είχε αφαιρέσει με την απρόσμενη παρέμβασή του τη σκιά απ'τα χέρια του Μπερνάρ ή της Μαργκερίτ-οι οποίοι φαντάζαν πλέον εξίσου έντιμοι-όμως έτσι της στερούσε κι όλες τις ελπίδες να ήταν κάποιος απ'τους δύο ερωτικά υποδουλωμένος σ'εκείνην.Η μόνη επιβεβαιωμένη αισθηματική σχέση ερχόταν απ'τον ίδιο,κι αυτό τον έκανε αφάνταστα γοητευτικό,αν όχι λίγο τρομακτικό.Όσο σκεπτόταν την φευγαλέα ματιά που είχαν ανταλλάξει στο πλατύσκαλο του κτηρίου,αναρωτιόταν πώς όλο το πάθος των γραμμάτων μπορούσε να χωρέσει σε μια τέτοια νεανική και ξαφνιασμένη έκφραση.Ήθελε να τρέξει έξω απ'το σκοτεινό χωλ,στο κέντρο της πόλης που έφεγγε ελκυστικό μες στο μυαλό της,όμως γνώριζε καλά πως δεν θα τον έβρισκε πουθενά ωριότερα απ'την ώρα που εκείνος είχε ορίσει.Από την άλλη,ήταν αδύνατο να λιποτακτήσει από το ραντεβού της στο γραφείο της Μαργκερίτ.Καθώς τους φανταζόταν να την περιμένουν,βλοσυροί όπως οι δικαστές των νεκρών,ο φόβος κι ο θαυμασμός έκαναν την ατίθαση επιθυμία της να λυγίζει.Έστω κι αν αυτό που θα μοιράζονταν μαζί της επρόκειτο να είναι μια ολονύχτια πληκτική συζήτηση,ή μια ερωτική επαφή με ολότελα ακαθόριστες προθέσεις,δεν είχε άλλη επιλογή απ'το να υποστεί τη μοίρα που η ίδια είχε διαλέξει για τον εαυτό της,ελπίζοντας η τύχη να την ευνοούσε.Αν συνέβαιναν δυό απίθανα ευνοϊκές συμπτώσεις,στο τέλος μιας ηδονικής συνεύρεσης,ίσως κατάφερνε να δραπετεύσει,για να δοκιμάσει,δίχως προσωπεία,την αγάπη που ο Σεζάρ της είχε ορκιστεί.Προς το παρόν την καλούσε ένα κίτρινο φως.Δεν το έβλεπε ακόμη,αλλά ήξερε ότι υπήρχε στο βάθος του διαδρόμου,κρυμμένο πίσω απ'την καμπύλη του τοίχου όπου βρισκόταν ο ανελκυστήρας.Αυτή την ώρα ο θάλαμος θα πρέπει να ήταν κενός,αφού είχε μόλις οδηγήσει ένα ζευγάρι στον δεύτερο όροφο του κτηρίου,στο μοναδικό φωτισμένο γραφείο.Το ασανσέρ αυτό ήταν στην κυριολεξία καταχωνιασμένο σε μια αδιέξοδη εσοχή του διαδρόμου,όμως κανείς από τους φοιτητές δεν διαμαρτύρονταν για τη θέση του,καθώς οι ευκολίες που παρείχε ήταν μάλλον αμφίβολες.Είχε διαστάσεις φέρετρου,ίσως αρκετά μεγάλου για να χωρέσει δύο άτομα,αλλά όχι μεγαλύτερο,κι εκτός από ασφυκτικά μικροσκοπικό ήταν κι ανυπόφορα αργό.Στο χρόνο που χρειαζόταν για να ανέβει τους δυό μοναδικούς ορόφους του κτηρίου,οποιοσδήποτε από τους φοιτητές προλάβαινε να ανέβει και να ξανακατέβει.Αλλά κι οι πιό οκνηροί ή δυσκίνητοι νέοι έβρισκαν πως ο ανελκυστήρας δεν τους εξυπηρετούσε,αφού η διαδρομή του κατέληγε στο βάθος του αντίστοιχου διαδρόμου,όπου υπήρχαν μονάχα τα γραφεία των καθηγητών.Όλοι οι άλλοι κοινόχρηστοι χώροι ήσαν πολύ πιο κοντά στο τέρμα κάθε μιας απ'τις δυό στριφογυριστές σκάλες,γεγονός που με το χρόνο είχε αποδείξει περίτρανα το αρχιτεκτονικό περιττόν του ασανσέρ για ένα τόσο χαμηλό κτήριο,οδηγώντας το σε αχρηστία.Μοναδική εξαίρεση,κι ένας απ'τους ελάχιστους ανθρώπους που εξακολουθούσε να το χρησιμοποιεί,κυρίως εξαιτίας του μεγάλου της βάρους,ήταν η Μαργκερίτ,η οποία στο τέλος κάθε μαθήματος,όταν δεν είχε κάποια δουλειά στο γραφείο της,στριμωχνόταν στον στενό

θάλαμο κι έκλεινε βιαστικά την πόρτα πίσω της. Ωστόσο, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, επειδή την είχε δει και γνώριζε ότι το ασανσέρ ήταν ένας χώρος που κουβαλούσε αποκλειστικά τη δική της παρουσία-συχνά και τη δική της μυρωδιά-η Ελίζ είχε γλιστρήσει πολλές φορές τους τελευταίους μήνες στο μικρό θάλαμο, σε ανύποπτο χρόνο. Έτσι έμαθε, μια βδομάδα πριν, πως η μεγάλη ξύλινη πόρτα που έβλεπε μόλις ο ανελκυστήρας έφτανε στο δεύτερο όροφο ανήκε στο γραφείο της Μαργκερίτ, κι από τότε ο ενθουσιασμός της, κι η μανία της να ακολουθήσει την πορεία του ασανσέρ ως το τέλος είχε φουντώσει. Απόψε λοιπόν που η ευκαιρία επιτέλους της δινόταν, με τρόπο αναπάντεχο, εκείνη στεκόταν μπροστά στη φωτεινή σχισμή της πόρτας πιο διστακτική από ποτέ. Ό,τι της απέμενε να κάνει ήταν να τραβήξει το στρογγυλό πόμολο, να μπει στον θάλαμο και να πιάσει το κουμπί στην κορυφή του σιδερένιου πίνακα. Από εκεί και πέρα, όσο αργά κι αν σκαρφάλωνε στο σύρμα του, ο γέρικος ανελκυστήρας θα την οδηγούσε στο σκοπό της. Αυτή τη φορά μάλιστα η ξύλινη πόρτα του δεύτερου ορόφου δεν θα ήταν κλειδωμένη όπως άλλοτε, αλλά θα την περίμενε ορθάνοιχτη. Κι η μη αναστρέψιμη πορεία της μοίρας την έκανε να τρέμει από φόβο. Η γοητεία της παλιάς φάρσας, απ' την οποία γρήγορα ξέφευγε τρέχοντας προς τις σκάλες αν έβλεπε το τζάμι της ξύλινης πόρτας φωτισμένο, είχε τελειώσει οριστικά. Ομοια με το αόρατο κυνηγητό του Σεζάρ, κι εδώ η παρακολούθηση έφτανε στην εκπλήρωσή της. Όπως εκείνος διακινδύνευε, έχοντας ερωτευτεί μίαν άγνωστη, κι η ίδια όφειλε να εξιχνιάσει τον κίνδυνο της γοητείας που είχε αφήσει να την συνεπάρεται. Μ' ετούτες και πολλές άλλες συγκεκριμένες σκέψεις, άνοιξε βιαστικά την πόρτα και χώθηκε στον κόκκινο θάλαμο. Το έντονο χρώμα, κι η υποψία ενός μπερδεμένου αρώματος κατέκλυσαν απότομα τις αισθήσεις της, οπότε έκλεισε τα μάτια, πίεσε στα τυφλά το κουμπί, κι έπειτα στράφηκε προς τον μικρό καθρέφτη που υπήρχε στην άλλη όψη του ανελκυστήρα, ακουμπώντας το μέτωπό της στο κρύο γυαλί. Η μηχανή άρχισε να κινείται μ' έναν απαλό βόμβο. Μόλις ένοιωσε την ανεπαίσθητη ανοδική κίνηση, άνοιξε τα μάτια και προσπάθησε να στηριχτεί στο δεξί τοίχωμα του θαλάμου, για να απομακρυνθεί απ' τον καθρέφτη. Βέβαιο για την απόσταση, το χέρι της σταμάτησε λίγα εκατοστά πριν τη νοητή θέση του τοίχου, κι η Ελίζ έγειρε στα πλάγια. Όμως ο τοίχος δεν βρισκόταν εκεί-για να κρατηθεί όρθια, παραπάτησε μερικά βήματα. Μόνο τότε, όταν κοίταξε και πάλι τον καθρέφτη, συνειδητοποίησε την τρομακτική αλλαγή που είχε υποστεί το ασανσέρ. Ο θάλαμος έμοιαζε να έχει μακρύνει ως και δέκα μέτρα, ώστε απ' τη θέση όπου βρισκόταν, η άλλη του άκρη ήταν αόρατη, βυθισμένη στο σκοτάδι. Κι αυτή δεν ήταν η μοναδική αλλαγή. Στο βάθος του καθρέφτη-ο οποίος είχε αποκτήσει οβάλ σχήμα, με μια πελώρια χρυσή κορνίζα-έβλεπε την πόρτα πίσω της να σκεπάζεται από κάγκελα, βαμμένα με την ίδια κόκκινη μπογιά. Συμμετρικά γύρω απ' το κέντρο, εκεί όπου θά'πρεπε να υπάρχει η γυάλινη στήλη, βρισκόταν ένας χαμηλός πάγκος από κόκκινο ξύλο και δέρμα, που είχε κι αυτός με τη σειρά του από μια ψηλή γλάστρα στο πλάι. Σε κάθε γλάστρα φύτρωνε κι ένας χοντρός κορμός, σαν από φοίνικα, αλλά τα φύλλα του ήταν ακόμη πιο μακρόστενα, κι είχαν μαύρο χρώμα. Την επόμενη ακριβώς στιγμή, καθώς το βλέμμα της ακολουθούσε έντρομο τα κοφτερά χείλη των μαύρων φύλλων ως την αιχμή τους, αισθάνθηκε τις μύτες αυτές να τρυπούν το λαιμό της. Μ' ένα πνιγμένο ουρλιαχτό πετάχτηκε μπροστά και γύρισε πίσω της για να βεβαιωθεί πως όλα αυτά υπήρχαν, ότι δεν ήταν μια αλλόκοτη αντανάκλαση του καθρέφτη. Αντί γι' απάντηση, τα αιχμηρά φύλλα άγγιξαν το στήθος της. Η Ελίζ πισωπάτησε-από τα απελπισμένα της βήματα διαπίστωσε ότι το ασανσέρ είχε γίνει και πιο βαθύ-κι ακούμπησε την πλάτη της στη χρυσή κορνίζα. Η θέα της πόρτας με τα κάγκελα της έφερνε την μεγαλύτερη φρίκη. Γιατί ακόμη κι αν στον ανελκυστήρα είχαν συμβεί οι πιο απίθανες αλλαγές για την εξυπηρέτηση των μαθητών, κι αν δεχόταν ότι μπαίνοντας στο θάλαμο είχε κλείσει αμέσως τα μάτια, κι έτσι άργησε να τις προσέξει θυμόταν καλά την παλιά πόρτα. Η καινούρια, που είχε

εμφανιστεί μόλις τώρα,δεν έμοιαζε ν'ανοίγει από πουθενά,όπως αν κάποιος την είχε φράξει με κάγκελα,βάφοντάς τα στο ίδιο χρώμα.Το ασανσέρ συνέχιζε ν'ανεβαίνει αργά,κι εκείνη ήταν σφραγισμένη μέσα του,στο έλεος όσων άλλων μεταμορφώσεων επρόκειτο να συμβούν.Προσπάθησε να μην κοιτάζει για λίγο την πόρτα ή τα αποτρόπαια φυτά,όμως το σκοτάδι που αντίκρουσε στ'αριστερά της δεν ήταν καθόλου παρήγορο.Μάλιστα όσο παρατηρούσε το απίστευτο βάθος,νόμιζε πως άκουγε μικρούς μηχανικούς ήχους,σαν κι αυτούς που θα άκουγε αν το σύρμα την ανέβαζε κρεμασμένη στο κενό, μονάχα πνιγμένους από μια μεγάλη απόσταση.Δεν τολμούσε να πλησιάσει τη σκοτεινή πλευρά του θαλάμου,κι επειδή η ανοδική πορεία συνέχιζε μαρτυρικά,περισσότερο αργά από ποτέ,κάθισε τρέμοντας στον δεξιό πάγκο και σκέπασε το πρόσωπο με τα χέρια της.Δάκρυα φόβου ανέβλυζαν απ'τα κλειστά της μάτια,ωστόσο ο εφιάλτης δεν έλεγε να εξαφανιστεί με το γνώριμο τέχνασμα-στον ώμο της ένοιωθε ακριβώς τρία φύλλα του μαύρου φοίνικα να την τρυπούν απαλά.Για να μην ξεσπάσει σε κλάματα, μέτρησε με χτύπους των δοντιών σαράντα,πενήντα δευτερόλεπτα,και μην αντέχοντας να φτάσει στο λεπτό,άνοιξε τα μάτια.Αν και το κτήριο δεν είχε μεγαλώσει,τόρα πια έπρεπε να βρίσκεται στον δεύτερο όροφο.Έφερε το χέρι μπροστά στα επίτηδες θολωμένα μάτια της,και χωρίς να βλέπει τίποτε άλλο,προσπάθησε να διακρίνει την ώρα.Αλλά οι δείκτες δεν κινούνταν,γιατί ο καρπός της ήταν γυμνός.Το ρολόι είχε εξαφανιστεί από το χέρι της.Η Ελίζ ανακάθισε ξαφνιασμένη στον πάγκο,και μόλις η όρασή της εστιάστηκε στην πλευρά του καθρέφτη ούρλιαξε απ'τον τρόμο.Απέναντί της,στο μισό ύψος από την χρυσή κορνίζα, στεκόταν μια νάνος.Ήταν νέγρα,σκουρόχρωμη όσο και τα φύλλα πίσω της,κι όπως φορούσε κόκκινο φόρεμα ήταν σαν να είχε ξεπροβάλλει απ'τον καθρέφτη.Βλέποντας όμως τα κοντά της μαύρα δάχτυλα,και το καπέλο της—είχε το κεφάλι σκυμμένο προς τα κάτω-σιγουρευτήκε πως δεν επρόκειτο για οφθαλμαπάτη.Ξαφνικά η νάνος σήκωσε το κεφάλι και την κοίταξε.Ένα κομμάτι της ψυχής της εκείνη τη στιγμή ευχήθηκε να είχε πεθάνει,για να μην αντίκρυζε αυτό που η νεανική κι ανθεκτική καρδιά της της επέτρεπε να δει.Η νάνος δεν είχε μάτια.Οι κόχες του κρανίου της ήταν γεμάτες μ'ένα λαμπερό κοκκινωπό υγρό,όμοιο με τα μάτια των ζώων στο σκοτάδι, μονάχα που αυτό έφεγγε πιο πολύ,κοιτώντας την με δαιμονική οργή παρά την ασαφή του σύσταση.Ακόμη φρικτότερο ήταν το χαμόγελό της.Ανάμεσα στα μελανά της χείλη, παραμορφωμένα απ'τη χαμογελαστή γκριμάτσα,υπήρχαν αιχμηρά κίτρινα δόντια, συμμετρικά και κοφτερά σαν ένα μαχαίρι από ελεφαντόδοντο.Ανίκανη να κινήσει την ίδια τη φωνή απ'τα πνευμόνια της,η Ελίζ έμενε στον πάγκο,να την παρατηρεί μισολιπόθυμη,ως τη στιγμή που η νάνος άρχισε να προχωρά προς το μέρος της.Τα βήματά της ήταν το ίδιο αργά με την σταθερή άνοδο του ανελκυστήρα,πράγμα που οφείλονταν και στο πολύ χαμηλό της ύψος.Μετά βίας έφτανε στο στήθος της. Παρόλα αυτά, η Ελίζ δεν ήλπιζε πια πως η καθυστέρηση του ασανσέρ θα τέλειωνε πριν το μικρόσωμο τέρας την έφτανε,κι ήξερε πως δεν θα μπορούσε να αντισταθεί στα χτυπήματα ή τις δαγκωματιές της.Ο οδυνηρός χρόνος που είχε περάσει απ'όταν στεκόταν έξω απ'το ασανσέρ δεν είχε πλέον σημασία.Με όλη της τη δύναμη,η Ελίζ πρόφερε μια τελευταία νοερή ευχή-να προλάβαινε,παρά το βέβαιο θάνατό της,να γνώριζε λίγη από την ευτυχία που η Μαργκερίτ,ο Μπερνάρ ή ο Σεζάρ της είχαν υποσχεθεί,ο καθένας με τον σιωπηλό του τρόπο.Ακαριαία ο ανελκυστήρα σταμάτησε, ενώ η νάνος πάγωσε στη μέση της διαδρομής.Τα κόκκινα μάτια της την κοιτούσαν με τυφλή απορία,και ξαφνικά ένας σπασμός την έκανε να λυγίσει στο πάτωμα.Απ'το μικροκαμωμένο της σώμα έβγαιναν τρομεροί ρόγχοι,και λίγο πριν ξεψυχήσει,λιώνοντας στο κόκκινο δάπεδο σαν κηλίδα σκουριάς,τα σπλάχνα της ξέρασαν το ρολόι της Ελίζ.

Μια παράξενη φωτογραφία υπήρχε στο γραφείο της Μαργκερίτ. Αυτό όμως ήταν λογικό, αφού κι η υπόλοιπη διακόσμηση έμοιαζε να ανήκει σ' ένα μικρό, αλλόκοτο σαλόνι. Πρώτ' απ' όλα, στους τοίχους υπήρχε κόκκινη ταπετσαρία, ενώ το πιο μεγάλο μέρος του πατώματος, γύρω από την ξύλινη έδρα, σκεπάζονταν από ένα παχύ χαλί με λευκά και μαύρα σχέδια. Αντί για τις τυπικές δερμάτινες πολυθρόνες, στη μιά πλευρά του δωματίου στεκόταν μια μαύρη μπερζέρα, που είχε για ζευγάρι απέναντί της ένα ανάκλιτρο, όμοιο με αυτά που χρησιμοποιούνταν παλιότερα σε όργια ρωμαϊκού τύπου, και πιο πρόσφατα σε εκκεντρικές ψυχαναλυτικές συνεδρίες. Οι λάμπες στο ταβάνι, και το προτατίφ στο γραφείο είχαν κάλυμμα από πορτοκαλί βιτρώ, κι εκτός απ' όλα αυτά-που την πρώτη φορά προκαλούσαν τρομακτικές εντυπώσεις στην όραση όποιου έμπαινε-οι τοίχοι ολόγυρα ήταν φορτωμένοι με χιλιάδες βιβλία, τα οποία η Μαργκερίτ είχε αραδιάσει εκεί τυχαία, όχι για να επιδείξει τον όγκο τους, αλλά γιατί δεν ήξερε πού αλλού να τα αποθέσει. Όσο για τον εαυτό της, είχε επιφυλάξει την πιο επιβλητική θέση, μονάχα χωρίς να το ξέρει. Πίσω λοιπόν και πάνω απ' την καρέκλα της, το μικρό ράφι που είχε επιλέξει για να ακουμπήσει την αγαπημένη της φωτογραφία, σχημάτιζε μαζί με τη σκιά του και την κορυφή της καρέκλας τις γωνίες ενός άορατου θρόνου, στον οποίο η Μαργκερίτ καθόταν συχνά με την μεγαλύτερη άνεση. Έτσι, οι ελάχιστοι άνθρωποι που έμπαιναν στο γραφείο της, κι όταν ακόμη καταφέρναν να ξεπεράσουν το θάμπωμα των αισθήσεων, δεν προχωρούσαν πέρα από τα όρια του χαλιού, αφού και μόνο η θέα του γραφείου τους τρόμαζε. Μ' αυτό τον τρόπο, η αληθινά μοναδική φωτογραφία περνούσε απαρατήρητη, ενώ κι οι πλέον τολμηροί επισκέπτες-συνήθως οι νέες καθηγήτριες-προλάβαιναν να ρίξουν προς το μέρος της μια βιαστική αμήχανη ματιά, κι έπειτα, πιστεύοντας πως επρόκειτο για ένα συνηθισμένο γαμήλιο σουβενίρ, ίσως σε υπερβολικά περίοπτη θέση, άφηναν την προσοχή τους να διασπαστεί ανάμεσα στα ασφυκτικά τοποθετημένα εξώφυλλα των βιβλίων. Αν όμως έστω κι ένας απ' τους επιπόλαιους αυτούς αδιάκριτους μπορούσε να παρασυρθεί από την αισθητική πληθώρα του γραφείου, αν ακολουθούσε προσεκτικά με τα μάτια τις γραμμές των επίπλων κι οδηγούνταν στη φωτογραφία με σαφείς προθέσεις και την όρασή του καλά εστιασμένη, θα καταλάβαινε την αντεστραμμένη συμμετρία της γαμήλιας πόζας, και τότε η έκπληξή του ίσως συγκρίνονταν μ' εκείνη στο πρόσωπο του φωτογράφου, πριν από πολλά χρόνια. Καθισμένος στον πολυτελή καναπέ του γραφείου, και φανερά ικανοποιημένος απ' τα πλουμιστά ρούχα του, ο Μπερνάρ φορούσε ένα μακρύ λευκό νυφικό, με μεταξωτό πέπλο γύρω από τα μαλλιά, κατάλευκα γάντια ως το μέσο των γυμνών χεριών του, και τη γενειάδα του πασπαλισμένη με ροδοπέταλα. Η χοντρή κοιλιά του αμέσως κάτω από το μπούστο θύμιζε νύφη σε προχωρημένη ατιμία, ενώ για να εξιλεωθεί είχε σηκώσει τα χέρια του και τά'χε εναποθέσει με θεατρική μεταμέλεια στα χέρια του γαμπρού. Η Μαργκερίτ, με τα μαλλιά της χτενισμένα πίσω απ' το κεφάλι, φορούσε ένα πελώριο μαύρο φράκο που έκρυβε το στήθος της, κολλαριστό πουκάμισο και φαρδιά μπορντώ γραβάτα. Στεκόταν όρθια δίπλα στον καναπέ, και χαμογελούσε στον Μπερνάρ με ψεύτικη αυστηρότητα. Σ' αυτή τη θεϊκή στάση είχαν φανταστεί τους εαυτούς τους λίγες εβδομάδες πριν, όταν τελούσαν μυστικά και δίχως επισημότητα το γάμο τους, κι έτσι ακριβώς είχαν υποχρεώσει την κάμερα να τους συλλάβει, απολαμβάνοντας την αποκαθήλωση του μυστηρίου όσο και την τρυφερή εικόνα ο ένας του άλλου. Από την ημέρα εκείνη, το νεόνυμφο ζευγάρι είχε υποστεί τη φθορά του χρόνου υπομονετικά όπως κι η φωτογραφία, όμως αν κι ήσαν αυτή τη στιγμή πιο παχείς και λίγο ξεθωριασμένοι, η αντιστροφή των ρόλων τους επαναλαμβάνονταν απόλυτα, έστω και σε διαφορετικές στάσεις. Ενώ λοιπόν και τους δύο κατέτρωγε η ίδια ανησυχία, η Μαργκερίτ ήταν καθισμένη στην μπερζέρα, ακουμπώντας το κεφάλι στα γόνατα, και κάπνιζε την ξύλινη πίπα της νευρικά, απαράλλαχτη με τους

μέλλοντες πατέρες στο χωλ μιας μαιευτικής κλινικής. Ο Μπερνάρ αντίθετα είχε αφήσει το άγχος να τον βυθίσει σε ηδυπάθεια, κι αναπαυόταν στο ανάκλιτρο ξαπλωμένος σαν οδαλίσκη. Στα δάχτυλά του κρατούσε μια πίπα από ιβουάρ χωρίς τσιγάρο, ενώ πότε-πότε έπαιζε με τις άκρες της γενειάδας του, όπως οι ανυπόμονες νοικοκυρές τραβούν το στρίφωμα της ποδιάς τους για να περάσει η ώρα. Φυσικά, αν κάποιος μονάχα τους έβλεπε, ίσως απέδιδε την διαφορετική τους θέση στην κούραση της αναμονής. Ωστόσο, πλησιάζοντας στην πλευρά του καθενός, θα διαπίστωνε ότι κι ο αέρας γύρω τους είχε μιαν αλλόκοτη αύρα, σαν το δεξί ή το αριστερό του καθρέφτη, γεγονός που οφείλονταν στο ότι φορούσαν ο ένας το άρωμα του άλλου. Μόνο που τούτο δεν είχε συμβεί κατά λάθος, ούτε ειδικά γι' απόψε-εδώ και χρόνια είχε παγιωθεί ανάμεσά τους σαν απaráβατη συνήθεια, όποτε τουλάχιστον χρησιμοποιούσαν κάποιο άρωμα. Οι ανδρικές κολώνιες, με τα εχθρικά μπαχαρικά τους που βρωμοκοπούσαν όπως τα ούρα, πάντα φαίνονταν απωθητικές στον Μπερνάρ, ο οποίος τις παραχωρούσε ευχαρίστως στην Μαργκερίτ. Ενθουσιασμένη απ' την επιθετική διάθεση που της πρόσδιναν, εκείνη απέρριπτε με τη σειρά της όλα τα γυναικεία αρώματα, νοιώθοντας ότι μέσα τους κρυβόταν το απόσταγμα της αιώνιας μιζέριας και αδράνειας των γυναικών-προς μεγάλη χαρά του συζύγου της, ο οποίος λάτρευε τη βαριά μυρωδιά της κανέλλας, της βανίλλιας και του μπεργκαμότ, και ψεκαζόταν ανενδοίαστα με τα αρώματά της. Η συνήθειά τους αυτή ήταν σίγουρα παράδοξη, ώστε οι περισσότεροι άνθρωποι θα την παρέβλεπαν με αμηχανία, σαν ψεγάδι του φύλου, σαν ήπια διαστροφή, ή και σαν φάρσα, όμως για τον Μπερνάρ και την Μαργκερίτ η ανταλλαγή των αρωμάτων αποτελούσε μιαν ακόμη ένδειξη της ευτυχούς αρμονίας που περιέβαλλε τη ζωή τους. Όσοι ήταν ανίκανοι να καταλάβουν το βουβό παιχνίδι της μυρωδιάς τους, ως αρκούσαν στην ερμηνεία της φάρσας. Άλλωστε, οι δύο τους είχαν μεγάλο σεβασμό γι' αυτές, αφού κι η ίδια τους η γνωριμία οφείλονταν σε μια φάρσα. Ο απόηχός της ήταν η έκτοτε κοινή ζωή τους. Και καθώς οι ηλικιωμένοι αφηγούνται δραματικά τις ιστορίες που καθόρισαν τη ζωή τους, συνήθως βελτιώνοντας όσα η μνήμη καλώς κρύβει, την ώρα αυτή ο Μπερνάρ, που αισθανόταν όλο και πιο γέρος εξαιτίας της καθυστέρησης της Ελίζ, αποφάσισε να διηγηθεί στον εαυτό του και πάλι-μιας κι η Μαργκερίτ δεν έμοιαζε πρόσφορη για αναμνησιολογίες-την ανυπέβλητη σύμπτωση που τον είχε φέρει κοντά στη λατρεμένη του γυναίκα. Η ιερή πρώτη συνάντησή τους είχε λάβει χώρα μέσα στη Βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου, κι εκ μέρους της Μαργκερίτ, τίποτε το ιερό δεν προμηνύονταν στην αρχή. Τον καιρό εκείνο, η νεαρή κοπέλα που είχε κουραστεί από τη μόρφωση στη Γαλλία κι ετοιμαζόταν να μεταναστεύσει βόρεια, περνούσε τις ημέρες της προξενώντας κωμικοτραγικές καταστάσεις σε αγνώστους για προσωπική της απόλαυση, σαν θηλυκός Μπωντλαίρ. Τον είχε δει να πλησιάζει φορτωμένος με την τσάντα του κι ένα σωρό βιβλία, οπότε μετακινώντας την άδεια καρέκλα που βρισκόταν δίπλα της, του την είχε προσφέρει. Ο Μπερνάρ την ευχαρίστησε, συστήθηκε-τη στιγμή εκείνη τα μάτια της άστραψαν με πονηρό ενδιαφέρον-κι ένα λεπτό αργότερα, μόλις είχαν τακτοποιηθεί ο ένας πλάι στον άλλο, ανακάλυψε πως ένας τόμος του έλειπε, κι ότι έπρεπε να τον φέρει από κάποιο μακρινό ράφι του πρώτου ορόφου. Της είχε ζητήσει λοιπόν να προσέχει την τσάντα και τα τετράδιά του όσο εκείνος θα έψαχνε για το βιβλίο, κι η Μαργκερίτ είχε απαντήσει μ' ένα χαμόγελο πως θα το έκανε κι αν δεν της το ζητούσε. Όταν ξαναγύρισε, είδε το τραπέζι μπροστά στη θέση του άδειο κι ανησύχησε. Τότε πρόσεξε ότι η κοπέλα είχε πάρει όλα του τα πράγματα στην αγκαλιά της. Ανακουφισμένος, ετοιμάστηκε να την ευχαριστήσει για τον ζήλο της, όμως όταν πήγε να καθίσει, εκείνη γύρισε προς το μέρος του, σπρώχνοντας πάλι μέσα την καρέκλα, και του είπε: «Λυπάμαι. Η θέση είναι κατειλημμένη.» Έπειτα έσκυψε αμέσως στα δικά της βιβλία και συνέχισε να μελετά, βαθιά απορροφημένη. Αγγίζοντας τον ώμο της, την έκανε να τον ξανακοιτάξει. «Δεν με θυμάστε;» της

είχε πει, «Εγώ είμαι.» Τη δεύτερη φορά, το χαμόγελο στο πρόσωπό της έδειξε ειλικρινή ενόχληση: «Συγγνώμη, κύριέ μου. Έχουμε γνωριστεί;» Ο Μπερνάρ δεν πίστευε στ' αυτιά του. Η κοπέλα ήταν τρελλή. «Μα καλά, δεν με θυμάστε; Σας είχα αφήσει να φυλάξετε και τα πράγματά μου. Νά' τα κιόλας!» είχε προσθέσει θυμωμένος, δείχνοντας τα βιβλία στην αγκαλιά της. Καμμιά λογική όμως δεν την άγγιζε. «Τα πράγματα αυτά,» άρχισε να του εξηγεί, έτοιμη να χάσει την υπομονή της «ανήκουν στον κύριο που κάθεται σ' αυτή την καρέκλα,» είπε κι έδειξε την καρέκλα του, «και μου ζήτησε να τα φυλάω όσο θα έλειπε.» «Μα τα πράγματα αυτά είναι δικά μου!» είχε επιμείνει, προσπαθώντας να μην φωνάξει πολύ δυνατά, από φόβο της βιβλιοθηκάρου. «Κάθε άλλο! Μα, σας παρακαλώ! Ούτε καν σας γνωρίζω!» είχε πεί κοφτά η Μαργκερίτ, κι έκανε να σκύψει στο βιβλίο της. Μην βρίσκοντας άλλη λύση μες στην απελπισία του, ο Μπερνάρ άπλωσε απότομα το χέρι του και προσπάθησε ν' αρπάξει το λουρί της τσάντας του, αλλά η κοπέλα το έσφιξε ανάμεσα στα μεγάλα της στήθη, και τον επέπληξε με γουρλωμένα μάτια. «Α, μα η συμπεριφορά σας είναι απαράδεκτη! Ο κύριος θα έρθει από στιγμή σε στιγμή. Πηγαίνετε, σας παρακαλώ.» Με την τελευταία λέξη, δίπλωσε το αριστερό της χέρι πάνω στα τετράδια για να τα προφυλάξει, και συνέχισε να διαβάξει, γυρνώντας τις σελίδες με το δεξί. Ο, τι κι αν της έλεγε, όσο κι αν την παρακαλούσε, δεν του απαντούσε, ούτε γυρνούσε να τον κοιτάξει. Φοβόταν πως αν έβαζε τις φωνές, η σκηνή που θα εκτυλίσσονταν θα έφερνε σε δύσκολη θέση την άρρωστη κοπέλα, κι έτσι δίσταζε να της ορμήσει ξανά. Ξαφνικά στο μυαλό του είχε περάσει σαν αστραπή το όνομά της, το οποίο είχε μάθει πριν δέκα λεπτά και κόντευε να ξεχάσει απ' την ταραχή. «Μαργκερίτ!» είχε ψελλίσει. Εκείνη έστρεψε το κεφάλι και τον κοίταξε, ενοχλημένη αλλά σιωπηλή. «Μαργκερίτ, πείτε μου κάτι, σας παρακαλώ! Πείτε μου ότι με θυμάστε!» Όταν κι αυτές οι ικεσίες έμειναν αναπάντητες, σκέφτηκε πως ίσως θα ήταν καλό να την δελεάσει. Δίχως να αναλογίζεται πόσο παράλογη ακουγόταν η προσφορά του, της είχε πει: «Μαργκερίτ, αν με αναγνωρίσετε, θα σας κεράσω ένα παγωτό στο μπιστρό!» Σαν να ξυπνούσε από κάποια ανεξήγητη νάρκη, μόλις άκουσε την πρότασή του, η αντιπάθεια στο πρόσωπό της διαλύθηκε σε ένα έκπληκτο χαμόγελο, φιλικό όπως όταν του είχε παραχωρήσει τη διπλανή της θέση, κι απήντησε: «Εδώ είστε, Μπερνάρ; Δεν περίμενα να αργήσετε τόσο.» Είκοσι λεπτά μετά την αδιανόητη αυτή σκηνή βρίσκονταν μαζί στο κοντινότερο μπιστρό, όπου ο Μπερνάρ είχε την ευκαιρία, εκπληρώνοντας την υπόσχεσή του, να της εξομολογηθεί ότι σκόπευε κι εκείνος να φλερτάρει μαζί της, μόνο με λιγότερο αυθεντικό τρόπο. Πέρα όμως από αφορμή για τη θυμηδία της πρώτης βραδιάς, η τραχύτητα της αλλόκοτης γνωριμίας τους είχε σταθεί προφητική, ως απαρχή της σύνδεσης δυο ανθρώπων οι οποίοι δεν έμελλε να ζήσουν άλλη τραχειά στιγμή μεταξύ τους. Εξάλλου οι αντιδράσεις τους, προσχεδιασμένες και μή, είχαν αποκαλύψει τον χαρακτήρα τους σε βάθος, πράγμα που μόνο ως φάρσα μπορεί να εννοηθεί στον κόσμο των ανθρώπων. Ο ευγενικός αλλά γεμάτος δισταγμούς Μπερνάρ, είχε πέσει τότε εύκολα στην παγίδα της Μαργκερίτ, που είχε φανερώσει με ψυχρό τρόπο τις προθέσεις της. Αλλά όπως αν μια φωτογραφία των ψυχών είχε παγώσει κι αυτό το παράξενο στιγμιότυπο σ' ένα αμετακίνητο φιλμ, η ερωτική κι αισθηματική αγωγή του καθενός είχε μείνει απαράλλαχτη όλα τα χρόνια της συμβίωσής τους. Ο Μπερνάρ ήτανε πάντοτε γλυκός, αλλά ψυχρός στο βάθος. Η Μαργκερίτ ήταν σκληρή, μα η περσόνα της έκρυβε μια θερμή γυναίκα. Όπως λοιπόν συμβαίνει συχνά στους ανθρώπους οι οποίοι συμπληρώνουν απόλυτα ο ένας τις ανάγκες του άλλου, ο καθένας τους θεωρούσε ότι η ξεχωριστή ιδιομορφία του – που τον έκανε αξιολάτρευτο στον άλλο – ήταν στην πραγματικότητα το τρομερό του ελάττωμα, αυτό που θά'πρεπε να κρύψει προκειμένου να γίνει όσο το δυνατόν πιο όμοιος με τον σύντροφό του. Έτσι όχι μόνο προσφέρον διαρκώς την αγάπη τους, αλλά δεν ζητούσαν ποτέ ανταμοιβή γι' αυτήν, αφού το δώρο της ευτυχίας για τον έναν, ήταν

ακριβώς ό,τι ο άλλος ενδόμυχα έβλεπε σαν προσωπική αδυναμία,ή και αμαρτία του. Αιτία φυσικά μιας τόσο παράλογης συστολής ήταν και για τους δυό η αθάνατη γλυκότητα της πρώτης τους νύχτας,εκείνης που είχε αρχίσει στη βιβλιοθήκη,είχε συνεχιστεί στο μπιστρό,κι είχε καταλήξει σ'ένα υπέροχο κακόφημο ξενοδοχείο.Το πλησίασμα τους είχε γίνει συμπτωματικά,όμως ο Μπερνάρ την εποχή εκείνη,απηυδισμένος απ'την κοινότυπη,απαθή συμπεριφορά των φοιτητριών της ιατρικής,λαχταρούσε όσο τίποτε μια περιπέτεια με κάποιαν εξωτική γυναίκα-κι η μειλίγια,ανερωτική του φύση, ήταν ό,τι ακριβώς τον εμπόδιζε,καθώς χρειαζόταν στην κυριολεξία να συρθεί στο κέντρο αυτής της υποθετικής σχέσης,χωρίς ο ίδιος να αναλάβει συναισθηματικές πρωτοβουλίες.Η Μαργκερίτ από την άλλη,αηδιασμένη με τη συγκατάβαση των αρσενικών βλεμμάτων,γέννημα τόσο της εμφάνισης όσο και του ίδιου της του φύλου, αναζητούσε με επιθετικό τρόπο έναν άντρα ο οποίος,αφού δήλωνε υποταγή ακόμη και μες στα όρια ενός παιχνιδιού,θα προχωρούσε και θα την ερωτευόταν.Ήταν επομένως λογικό,όταν το ίδιο βράδυ κοιμόντουσαν αγκαλιασμένοι,να αισθάνονται πως η μοίρα τους είχε φερθεί με αγάπη,χαρίζοντάς τους στο μηδαμινό χρόνο ενός απογεύματος όσα επιθυμούσαν.Με ευγνωμοσύνη ο Μπερνάρ είχε παρασυρθεί από την κοπέλα με το σώμα μητέρας και το ερωτικό τεμπεραμέντο παλλακίδας,μιας κι είχε εκμαυλιστικό πνεύμα,ενώ συγχρόνως δεν φαινόταν να ενοχλείται από τα άτεχνα κατορθώματά του στο μπουντουάρ,ούτε απ'την ελλιπή του διαχυτικότητα.Με ευγνωμοσύνη κι η Μαργκερίτ είχε διαπιστώσει πως ο νεαρός της βιβλιοθήκης ήταν αβρός και φιλικός σαν παιδικός φίλος,κι ότι εκτός απ'την πνευματική του δεκτικότητα ήταν στο κρεβάτι αθώος όπως ένα μικρό αγόρι που αυνανίζεται,δίχως να προσέχει τις ατέλειες στο σώμα της φαντασίωσής του,αφού για εκείνο έχει μυθικές διαστάσεις που ξεπερνούν σε σημασία τις προσδοκίες μιας λεπτής μέσης ή δυό ολοστρόγγυλων γλουτών.Όσο περνούσαν τα χρόνια,η ευγνωμοσύνη μεγάλωνε,αλλά μαζί της μεγαλώναν κι οι ενοχές για τις επιθυμίες που πίστευαν ότι καταδυναστεύαν τον άλλο.Νοιώθοντας αληθινή ντροπή για την ερωτική της διάθεση,η Μαργκερίτ έτρεμε μήπως κάποια στιγμή γινόταν πειστική,κι από φόβο μην χάσει την αισθηματική ευφορία που της χάριζε η ζωή με τον Μπερνάρ,άφηνε τη φυσική σκληρότητα του χαρακτήρα της να καλύψει την ανάγκη της για σωματική τρυφερότητα.Μόνιμα πανικοβεβλημένος πως η ψυχρή του φύση δεν θα κατάφερνε να σκεπαστεί όσο γλυκός κι αν γινόταν μαζί της,ο Μπερνάρ φρόντιζε με χίλιες-δυό εκδηλώσεις λατρείας να εξγοράσει το φρικτό του σφάλμα, αυτό που ίσως του στοίχιζε-αν δεν επανόρθωνε την κατάσταση καθημερινά-την ανεκτίμητη,ζωογόνο παρουσία της Μαργκερίτ.Ταυτόχρονα,η ίδια τριβή που επέτεινε την αντίθεση των χαρακτήρων τους,γεννούσε την επιθυμία να αποκτήσουν ολοένα περισσότερα ξένα στοιχεία,κλεμμένα από την προσωπικότητα του άλλου,με μοναδικό σκοπό την ευχαρίστησή του.Κι αν κύριος υπεύθυνος γι'αυτή τη βαθμιαία εξομοίωσή τους ήταν ο χρόνος που περνούσαν μαζί,αντιμετωπίζαν ενθουσιωδώς όσες λεπτομέρειες τους έκαναν να μοιάζουν με συμμάχους.Κατά βάθος η παρηγοριά,η συντροφικότητα που μοιράζονταν,συνέχιζε πάντα να πηγάζει απ'το συνταίριασμα των αντίθετων σκοτεινών και φωτεινών πλευρών τους.Γέρνοντας το κεφάλι απ'το ανάκλιτρο όπου ξάπλωνε,ο Μπερνάρ άφησε για λίγο τους συλλογισμούς κατά μέρος κι επωφελήθηκε του γεγονότος ότι η Μαργκερίτ δεν τον κοιτούσε,για να την θαυμάσει.Ακόμη μια φορά,είχε κάθε λόγο να το κάνει.Από τότε που την γνώριζε,θαύμαζε την Μαργκερίτ για την επιμονή της στην αναζήτηση της ηδονής,για τον κυνισμό και την αιμοσταγή της ειλικρίνεια,την ευρυμάθεια αλλά και τη σεμνότητά της.Στις απαντήσεις της ήταν πάντοτε σύντομη,με την εύστοχη βεβαιότητα που έχουν μόνο οι σοφοί,ακόμη κι αν την άποψή της στήριζαν δεκάδες ώρες σκέψης,ή και χρόνια ολόκληρα μελέτης.Ο ίδιος αντίθετα,για να οικειοποιηθεί και να εντυπωσιάσει έστω κι έναν άγνωστο συνομιλητή, ήταν ικανός να φλυαρεί ακατάσχετα για ένα βιβλίο του οποίου είχε δει μονάχα το

εξώφυλλο,εκμεταλλεόμενος την ευφράδειά του σαν πρόεδρος μικρού χωριού που απευθύνεται στο ποίμνιό του.Η Μαργκερίτ ήταν τολμηρή και ποτέ δεν πρόδιδε τις πεποιθήσεις ή τις επιθυμίες της από ευγένεια.Είχε διευθετήσει από την εφηβεία την αδιάφορη σχέση της με το θεό,τη στιγμή που εκείνος ακόμη προσπαθούσε με περιστασιακές ιστορικές αναλύσεις να εντοπίσει τα ψεύδη του χριστιανισμού,και να κλονίσει μ'αυτή τη βλασφημία τα ερείπια της πίστης του.Ήταν εργατική και συνεπής κι όταν οι συνθήκες δεν το ευνοούσαν,όπως στη σχέση της με τους κακούς μαθητές της.Ενώ εκείνοι αντιμετώπιζαν το μάθημά της τυπικά,απερίσκεπτα,αυτή δεν προσπαθούσε ποτέ να διαφύγει από τις υποχρεώσεις της απέναντί τους,κι ήταν πάντα δίκαιη με τους επιμελείς φοιτητές,ακόμη κι αν τα πρόσωπά τους της έφερναν ναυτία.Ο Μπερνάρ από την άλλη,μπορούσε να προϋπαντήσει ένα πλήθος μαθητών χαμογελώντας,και είκοσι λεπτά μετά,στη διάρκεια της εξέτασης,να τους κατακεραυνώσει με τις ιδιόρρυθμες ερωτήσεις του,και να τους συνθλίψει όλους,αδιακρίτως.Πιο αξιοθαύμαστη απ'όλα όμως,ήταν η ικανότητά της να εγκαταλείπει όλες τις σκέψεις,την κούραση και την ένταση που άφηνε στο μυαλό της η εργατική συμπεριφορά των ημερών,και να πλαγιάζει δίπλα του τη νύχτα,χαρίζοντάς του ολόψυχα τον εαυτό της.Δεν κρατούσε τίποτε μαζί της,γαντζωνόταν επάνω του σαν να μην υπήρχε τίποτε άλλο στον κόσμο εκτός από εκείνον,και τότε ο Μπερνάρ ένοιωθε τη μεγαλύτερη ντροπή.Γιατί κι απ'τον καιρό που είχε ξεπεράσει τον θαυμασμό του-προκειμένου να την πλησιάσει με όση ζεστασιά κατάφερε να μαζέψει-μέχρι σήμερα,ένα αμήχανο κομμάτι της ψυχής του εξακολουθούσε να κυριαρχείται μονάχα από τον εαυτό του.Απόδειξη γι'αυτό ήταν ο αφελέστερος από όλους τους φόβους,ο φόβος που είχε για το θάνατο.Έτσι,αν κι από τα χέρια του είχαν περάσει χιλιάδες νεκροί,ο ίδιος ποτέ δεν είχε δραπετεύσει ολότελα απ'την εικόνα του άψυχου σώματός του,ξαπλωμένου στο μεταλλικό κρεβάτι.Η Μαργκερίτ είχε απελπιστεί,και δεν προσπαθούσε πλέον να τον μεταπεισει. Προτιμούσε να αστειεύεται μαζί του.Όταν λίγους μήνες πριν,αφού είχε φάει μισό κιλό πραλίνες με πορτοκάλι ξάπλωσε ανάσκελα στο χαλί βογγώντας,κατά το ήμισυ φοβισμένος ειλικρινά:«Θα πεθάνω.Μια μέρα θα πεθάνω.»,η Μαργκερίτ είχε σηκώσει το βλέμμα απ'το βιβλίο που διάβαζε και του είχε απαντήσει:«Όλοι θα πεθάνουμε μια μέρα,καλέ μου Μπερνάρ.Τώρα όμως είναι ακόμη νύχτα.»Κι η γενναιότητά της δεν ήταν ζήτημα υποκρισίας,όπως στους περισσότερους ανθρώπους,των οποίων ο αγνωστικισμός διαρκεί μέχρι την πρώτη δυσκολία.Η Μαργκερίτ ήταν απλώς ερωτευμένη με τη ζωή και με τον ίδιο,τόσο πολύ,που όντα μεταφυσικά κι αόριστα σαν το θεό ή το θάνατο ούτε περνούσαν απ'τη σκέψη της,όπως ακριβώς μια ερωτευμένη κοπέλα δεν μπορεί να σκεφτεί ότι υπάρχει άλλο όνομα ανδρικό πέρα από του εραστή της.Με τον καιρό, όσο διαπίστωνε το τρομακτικό βάθος της αγάπης της,ο Μπερνάρ δεχόταν-δίχως πάντα να το συναισθάνεται-όλο και περισσότερο την ευεργετική της επιρροή,οι ψυχρές γωνίες του έλιωναν σαν από τη φωτιά του τσιγάρου,που είχε αποφασίσει να μοιραστεί μαζί της ενάντια στη θέλησή του,ή από τις ερωτικές περιπέτειες σαν την απομηνή,οι οποίες παλιά θα του φαίνονταν αδιανόητες.Γνώριζε άλλωστε πως χάρη στη δική της ιδιαίτερη μαγεία,καθώς καλλιεργούσαν το παχύ σώμα και το ιδιότροπο πνεύμα τους,είχαν χτίσει γύρω τους ένα απειλητικό φρούριο που ελάχιστοι άλλοι άνθρωποι προσπερνούσαν,αφού πίσω απ'τα τείχη του βρισκόταν ο μόνος αληθινός κόσμος αγάπης,που για τα μάτια οποιουδήποτε άλλου άνδρα θα ήταν εκτυφλωτικός και πνιγηρός.Οι γυναίκες ήταν πιο τυχερές-καθώς κι οι δυο τους τις έβρισκαν πιο συμπαθητικές,είχαν συχνότερα την ευκαιρία να απολαύσουν μια κλεμμένη ματιά του προσωπικού τους κόσμου.Μάλιστα η Ελίζ,ύστερα από έναν αριθμό χρόνων που έδειχνε ξεκάθαρα πως η επιλογή της δεν είχε γίνει τυχαία ή αβασάνιστα, παρά τη φαινομενική βιασύνη, επρόκειτο να γνωρίσει μια τιμή πρωτοφανή.Ο περίπατός της ανάμεσά τους θα διαρκούσε ένα ολόκληρο βράδυ,ίσως και παραπάνω.Βέβαια, για

όλο αυτό το χρόνο που οι πόρτες θα έμεναν ανοιχτές,ο Μπερνάρ ένοιωθε κάποια ανησυχία.Η Μαργκερίτ δεν μπορούσε να έχει κάνει λάθος στην κρίση της,αλλά ύστερα από την ένταση του τελευταίου διήμερου κι οι δυό περίμεναν μιαν εξαιρετική βραδιά,κι ήσαν γεμάτοι ανέκφραστη νευρικήτητα.Για να παρατηρήσει καλύτερα τη γυναίκα του,που εκείνη τη στιγμή γέμιζε την πίπα της,ανακάθισε πάνω στο ανάκλιτρο και στηρίχτηκε στην πλάτη του.Μια παράξενη νηφαλιότητα αντικατέστησε αμέσως την πρωτύτερη νεφελώδη περιήγησή του στις αναμνήσεις-πόσο έντονα συνδυάζεται η ονειροπόληση με τη στάση του ύπνου!-και βλέποντας τις νευρικές κινήσεις της Μαργκερίτ,άρχισε κι ο ίδιος να τραβά και να πλέκει τις άκρες της γενειάδας του.Αυτό που πραγματικά θα τον ανακούφιζε θα ήταν να πιάσει τις μακριές κόκκινες τρίχες ανάμεσα στα χείλη του,και να τις τεντώσει σαν τις χορδές ενός δοξαριού,όμως αν η Μαργκερίτ τον έπιανε επ'αυτοφόρω θα τον μάλωνε αυστηρά-το απόγευμα είχε περάσει μισή ώρα προσπαθώντας να τον χτενίσει, αγνοώντας με δυσκολία τις γοερές κραυγές του πόνου του.Όμως καμμιιά πρόσκαιρη ενασχόληση δεν θα κατάφερνε να εκτονώσει καλύτερα τη νευρικήότητά του απ'τον ήχο του ανελκυστήρα,που ακούστηκε ένα λεπτό αργότερα.Μόλις στ'αυτιά του έφτασε το γρύλλισμα της μηχανής στηρίχτηκε στο δεξί πλευρό του για να σηκωθεί,και τη στιγμή ακριβώς που η Μαργκερίτ πετιόταν απ'το γραφείο της για να ανοίξει την πόρτα και περνούσε από μπροστά του,έχασε την ισορροπία του,έπεσε από το ανάκλιτρο στο χαλί,κι οι δυό τους βρέθηκαν σωριασμένοι στο πάτωμα.

XXI

Από το ζήτημα του ξενοδοχείου,μέχρι το ποτό που θα κερνούσαμε την Ελίζ,ο Μπερνάρ φάνηκε απόψε εξαιρετικά προνοητικός.Και του χρωστώ γι'αυτό ευγνωμοσύνη,γιατί αν έστω και μια λεπτομέρεια της προετοιμασίας εξαρτώνταν από την ψυχραιμία μας κατά τη διάρκεια της συνάντησης,τουλάχιστον στα πρώτα της λεπτά,θα ήταν αδύνατο να διατηρήσουμε τη στοιχειώδη σοβαρότητα.Η ατμόσφαιρα ήταν τόσο φορτισμένη,ώστε μέσα στο γραφείο μου σκοντάφταμε ο ένας πάνω στον άλλο-λίγο έλειψε μάλιστα η Ελίζ να μας βρεί ξαπλωμένους στο χαλί,κι έτσι δυσκίνητοι όπως είμαστε,μόνο στο θαύμα του παλιού ασανσέρ μπορώ να αποδώσω το ότι καταφέραμε εντέλει να σηκωθούμε πριν ανοίξει η πόρτα του γραφείου.Φυσικά κι η ίδια η Ελίζ ήταν τρομερά αμήχανη,ίσως όχι τόσο που να μετανιώσω για την ιδέα μου,αλλά σίγουρα περισσότερο απ'ό,τι εμείς.Τις πρώτες στιγμές της συνάντησης,την ισορροπία κρατούσε κι η δική μας σιωπή,η οποία ήταν αναπόφευκτη,για διαφορετικό λόγο.Όταν απαντήσαμε με μια φωνή στο χτύπημα της πόρτας κι η μορφή πίσω απ'το κίτρινο γυαλί εμφανίστηκε μπροστά μας,δάγκωσα απότομα το ξύλινο στόμιο της πίπας μου για να μην ξεφυσήξω,κι ο Μπερνάρ δεν έμοιαζε λιγότερο ταραγμένος.Μές στην αναστάτωση της άφιξής της,είχε αρπάξει το μπουκάλι με το λικέρ που βρισκόταν δίπλα στο ανάκλιτρο,και καθώς ανταλάσσαμε ευγενικούς χαιρετισμούς,της πρόσφερε το χέρι που κρατούσε το μπουκάλι,τεντώνοντας συγχρόνως με όψη υποτελούς τη μέση, όπως αν ετοιμαζόταν να καθελκύσει ένα πλοίο ανάμεσα σ'ένα πλήθος επισήμων.Όλα αυτά-η διπλή χειραψία,το ντεκόρ του γραφείου κι η υπερβολική μας αμφίεση-είχαν σχεδιάσει μιαν έκφραση συγκρατημένου τρόμου στο πρόσωπό της,που δεν μπορούσε να κρύψει κάτω απ'τα υπέροχα χαμογελαστά της χείλη.Η αλήθεια βέβαια είναι πως, με το κόκκινο ινδικό φόρεμα και το στόμα μου βαμμένο μαύρο,σε συνδυασμό με το γκριζογάλανο κοστούμι του Μπερνάρ-τα βελούδινα κοστούμια θυμίζουν πάντοτε πολυθρόνα στην πρώτη ματιά-και το φόντο της ταπετσαρίας,παρουσιάζαμε ένα σύνολο μάλλον γκροτέσκ.Ωστόσο,οι ταραγμένες της ματιές απ'τον ένα στον άλλο,μου δημιουργούσαν τη βεβαιότητα πως η Ελίζ ένοιωθε αμήχανη περισσότερο με το σκοπό

που υπονοούσαν τα ρούχα μας,παρά με την ίδια την εκκεντρική τους επιλογή.Γιατί και το δικό της παλτό δεν υστερούσε σε ομορφιά ή πολυτέλεια.Μόνο που τον πανικό στα δικά μας μάτια γεννούσε η καμπύλη του στήθους της κάτω απ'το μαύρο ύφασμα.Κι ενώ φοβόμουν ότι αργά ή γρήγορα,χάνοντας την αίσθηση του χρόνου,θα ξεπερνούσαμε τα όρια της περιέργειας και το βλέμμα μας θα γινόταν θρασύ ή και χυδαίο,δεν μπορούσα να συνηθίσω τόσο σύντομα στην ομορφιά της ώστε να κοιτάζω στιδήποτε άλλο.Στο τέλος χρειάστηκε να μας βγάλει η ίδια απ'τον στιγμιαίο λήθαργό μας,ανοίγοντας τα χέρια προς τον καθένα και λέγοντας:«Είστε πολύ όμορφοι απόψε.»Το σχόλιό της μας επανέφερε στην τάξη,αφού υπενθύμιζε με λεπτό τρόπο ότι μπορούσε κι η ίδια να παρατηρεί τα ρούχα μας,όμως καθώς το χαμόγελό της δεν διαδέχθηκε μια ταραγμένη γκιμάτσα που να ακυρώνει την ειλικρίνεια του κομπλιμέντου,ένοιωσα την καρδιά μου να χτυπά,φουσκωμένη από γεροντική ματαιοδοξία.Όσο για τον Μπερνάρ,που αντιδρά με παιδιάστικη χαρά όταν κάποιος τον κολακεύει,μουρμούρισε πως κι εκείνη δεν πήγαινε πίσω,κι έπειτα,για να καλύψει την έξαψη που του είχε γλιστρήσει απ'το στόμα,άρχισε να γελά ασταμάτητα,παρασύροντας κι εμάς μαζί του.Από εκείνη τη στιγμή,όταν το λυτρωτικό γέλιο του Μπερνάρ μας απάλλαξε από μάταιες αμφιβολίες και καθυστερημένες ενοχές,η πορεία μας μέχρι το ξενοδοχείο πρέπει να έμοιαζε σε όσους μας έβλεπαν ή μας άκουγαν με παρωδία βασιλικής πομπής,όπου ο αυτοκράτορας και οι πιστοί του ακόλουθοι,παρόλη την αυλική φινέτσα τους,είναι ολότελα μεθυσμένοι.Ως την είσοδο του κτηρίου,εγώ κι ο Μπερνάρ περπατούσαμε μερικά σκαλοπάτια πίσω της,όμως μόλις βγήκαμε στο δρόμο,διαπιστώσαμε ότι αν συνεχίζαμε να προχωρούμε πίσω της,θα την υποχρεώναμε κάθε τόσο να γυρνά και να μας κοιτάζει.Έτσι προπορευόμασταν λίγο,περπατούσαμε για μερικά μέτρα δίπλα της,έπειτα για να μην αισθανθεί σαν θύμα απαγωγής μέναμε πάλι πίσω,ή ο ένας έφευγε μπροστά,οπότε η πομπή άλλαζε βασιλιά ή βασίλισσα.Κι όσο διαρκούσε ο κωμικός αυτός περίπατος προς το αυτοκίνητο,γελούσαμε διαρκώς.Ο αέρας είχε παγώσει το λαιμό μου,ενώ τον Μπερνάρ έπιασε δυνατός λόξυγγας,όμως ήταν αδύνατο να σταματήσουμε.Ανάμεσα στα γέλια μας,προκλητικά για τους περαστικούς εφόσον προέρχονταν από μια τέτοια ανομοιογενή συντροφιά,προφέραμε σκόρπιες φράσεις,ικανές να αποκαλύψουν στους περίεργους μια πραγματικότητα ακόμη πιο φοβερή.«Οι νεκροί είναι καλά;»ρώτησα κάποια στιγμή τον Μπερνάρ κι εκείνος απήνησε:«Αν θέλεις,πάμε στο νεκροτομείο να τους δούμε.Η Ελίζ έχει ξανάρθει,κι υπάρχει χώρος για να γίνουμε έξαλλοι,πάνω στα κρεβάτια.»Στις παρανοϊκές μας κουβέντες η Ελίζ προσέθετε ελάχιστα,όμως απ'τα επιφωνήματα και το κελαρυστό,αδιάκοπο γέλιο της,φαινόταν να βρίσκεται στα πρόθυρα υστερίας,κατάσταση που επιτείναμε κι εμείς με τα προφανή ερωτικά μας σχόλια.Μόλις φτάσαμε στο αυτοκίνητο,κι άλλη μια εξωπραγματική πλευρά μας αποκαλύφθηκε.Ντυμένοι με κομψά ρούχα,έπρεπε να μπορούμε μαζί της στο πιο αστειό αυτοκίνητο της Γαλλίας.Για να μην λυγίσουν οι τροχοί από το βάρος μας,ο Μπερνάρ κάθισε στο τιμόνι κι εγώ σωριάστηκα στο πίσω κάθισμα,αφήνοντας τη θέση του συνοδηγού για την εκλεκτή μας ερωμένη.Η Ελίζ έσκυψε τότε προς το μέρος μου,για ν'αυθύνεται και στους δυό συγχρόνως,και ψιθύρισε γελώντας:«Εδώ μέσα θα κάνουμε έρωτα;» Ο δισταγμός στη φωνή της,ο ήχος του γέλιου της,κι η τόλμη με την οποία ζητούσε να μάθει την αλήθεια,διέγειραν τις αισθήσεις μου με ιλιγγιώδη γλυκύτητα,σαν μια μεγάλη κουταλιά σιρόπι που κολλάει στον ουρανίσκο,ώστε για μερικά δευτερόλεπτα ήμουν ανήμπορη να προφέρω την απάντηση,κι απλώς την κοιτούσα,με το πηγούνι μου σχεδόν ν'ακουμπά στον ώμο της,κι ένα έκφυλο χαμόγελο ενθουσιασμού απλωμένο στο πρόσωπό της.Πιο συγκεντρωμένος στην ερώτησή της,ο Μπερνάρ απήνησε «Μα όχι,φυσικά όχι,»και προσπάθησε να ξεκινήσει το αυτοκίνητο.Η μηχανή έσβησε τρεις φορές μέχρι να φύγουμε,και τα μικρά ενδιάμεσα άλματα μας έφεραν καινούριο γέλιο.Οι ικανότητες του καλού μου Μπερνάρ επηρεάζονται δραματικά από τα συναι-

σθήματα της στιγμής,έτσι ώστε στα πέντε λεπτά που χρειάστηκαν ως το ξενοδοχείο θα είχε σκοτώσει το δίχως άλλο κάποιον περαστικό,αν η παράκαμψη του δρόμου που είχαμε διαλέξει δεν ήταν από σύμπτωση έρημη την ίδια ώρα.Μετά το απότομο φρενάρισμα βγήκα έξω παραπατώντας,και καθώς στεκόμουν μπροστά στην είσοδο του ξενοδοχείου και τους περίμενα να με ακολουθήσουν,αναρωτιόμουν τί ακόμη θα είχε συμβεί αν,από εμμονή στους τύπους,είχαμε πιεί κι ένα ποτήρι λικέρ στο γραφείο μου. Ο ξενοδόχος ευτυχώς μας γνώριζε,κι έτσι το κλειδί που μας έδωσε μόλις μπήκαμε στο φουαγιέ αντιστοιχούσε σ'ένα δωμάτιο του πρώτου ορόφου.Δεν ήταν η πρώτη φορά που μας έβλεπε με τη συντροφιά μιας νεαρής κοπέλας,στα δευτερόλεπτα όμως που μεσολάβησαν μέχρι ο Μπερνάρ να πάρει απ'το χέρι του το κλειδί και να τον ευχαριστήσει,σπρώχνοντας απαλά την Ελίζ κι εμένα στην κατεύθυνση της σκάλας,τα μάτια του ηλικιωμένου υπαλλήλου,ο οποίος είχε αντικρύσει στη ζωή του χιλιάδες πόρνες, παντοτε από μακριά και χωρίς να υπάρχει ελπίδα να τις δοκιμάσει,έλαμψαν με ζήλια εφηβική.Η Ελίζ του ανταπέδωσε περιπαιχτικά ένα βλέμμα ικανοποίησης,κι έπειτα,για να τονίσει πως απόψε το σώμα της ήταν το δικό μας πολύτιμο απόκτημα,έφερε το χέρι της γύρω απ'τη μέση μου κι αρχίσαμε ν'ανεβαίνουμε μαζί τη σκάλα,με τον Μπερνάρ να μας ακολουθεί.Λίγο πριν τη στροφή του πρώτου ορόφου,όταν είδε τις μακρόστενες πόρτες με το λακαριστό μαύρο ξύλο και τα χρυσά πόμολα, κοντοστάθηκε ανάμεσά μας τρομαγμένη.Μέχρι εκείνο το σημείο η εικόνα του ξενοδοχείου,με το ψιλό χαλί στα σκαλοπάτια και το ξύλο που έτριζε κάτω απ'τα πόδια μας,ίσως να της είχε προσφέρει την καθησυχαστική εντύπωση ενός ψεύτικου σκηνικού,ενός θεάτρου για μαριονέττες το οποίο θα σταματούσε στην κορυφή της σκάλας, απ'όπου κι οι τρεις θα κατεβαίναμε και πάλι θριαμβικά μετά από μια στιγμή,για να δεχτούμε το χειροκρότημα του ηθοποιού που παρίστανε τον ξενοδόχο.Όμως το τελευταίο βιαστικό μας βήμα, μας είχε φέρει στην αρχή του σκοτεινού διαδρόμου,κι από εκεί τα πράγματα έπαιρναν οριστικά μιαν όψη απειλητικής αληθοφάνειας.Ό,τι κι αν συνέβαινε μετά,θα ήταν αληθινό.Ξαφνικά ο διάδρομος φωτίστηκε.Ο Μπερνάρ είχε γλιστρήσει ανάμεσά μας κι είχε απλώς ανάψει το φώς,ωστόσο την ίδια στιγμή που το φωτεινό χρώμα των αντικει-μένων αποκαταστάθηκε,μαζί του επανήλθε κι η ασφαλής αύρα που έχουν όλα τα πολυτελή πορνεία.Το ταραγμένο προσωπίο της Ελίζ εξαφανίστηκε,κι αφήνοντάς με πίσω,προχώρησε ως την πόρτα όπου στεκόταν ο Μπερνάρ. Όπως αν ήθελε να εξορκίσει και τα τελευταία ίχνη του φόβου της,γύρισε μόνη το κλειδί,έστρεψε το σκληρό πόμολο και μπήκε πρώτη στο δωμάτιο.Εμείς,χωρίς να καταλαβαίνουμε απόλυτα την προθυμία της,ανταλλάξαμε ένα χαμόγελο ικανοποιημένης απορίας,με το ίδιο ανασήκωμα των φρυδιών,και την ακολουθήσαμε τόσο γρήγορα,που η πόρτα έκλεισε απ'το αέρινο ρεύμα του φορέματός μου.Ανάβοντας το πορτατίφ που βρισκόταν δίπλα στο κρεβάτι,αφήσαμε την Ελίζ να περιεργάζεται τον άγνωστο χώρο,ενώ καθισμένοι στην οικεία γωνιά του κρεβατιού-εγώ στα δεξιά κι ο Μπερνάρ στα αριστερά-την παρατηρούσαμε.Ήταν αδύνατο να κρύψουμε πλέον τη λαιμαργία στα μάτια μας,ίσως επειδή καταλαβαίναμε ότι δεν ήταν σκόπιμο.Άλλωστε βρισκόμασταν στο μπουντουάρ ενός κακόφημου ξενοδοχείου,κι έξω είχε νυχτώσει για τα καλά.Όσοι άνθρωποι δεν είχαν πεθάνει,αυτή την ώρα έκαναν ερωτικές σκέψεις,κι οι αληθινά τυχεροί,όπως εμείς,τις πραγματοποιούσαν.Καθώς όμως κι ο αγριότερος πόθος χρειάζεται μια εισαγωγή,μόλις η Ελίζ μας κοίταξε ξανά,ο Μπερνάρ σηκώθηκε αμέσως,και παίρνοντας δυό μικρά ποτήρια από την τσέπη του σακακιού του,άνοιξε το μπουκάλι με το λικέρ,τα γέμισε και της προσέφερε το ένα.Εγώ σηκώθηκα,στάθηκα δίπλα του και πήρα το άλλο ποτήρι.Σε μια πρόποση γυναικών,υψώσαμε τα μικροσκοπικά κυπελλάκια,και τα αδειάσαμε σε μια γουλιά.Η αριστοκρατική γεύση του κασί,γλυκιά σαν ώριμο κεράσι και ευωδιαστή σαν καρπός από χέρι νεαρού κοριτσιού,πλημμύρισε το στόμα,το λαιμό και το στήθος μου, διεγεί-

ροντας στις θηλές και το αιδοίο μου τα σημεία της ηδονής που περίμεναν εδώ και ώρες την απελευθέρωσή τους. Προετοιμάζοντας μια μέθη που μας ήταν ολότελα άχρηστη, ο Μπερνάρ γέμισε πάλι το ποτήρι μου, αλλά όταν πήγε να κάνει το ίδιο και με την Ελίζ, εκείνη άφησε το κύπελλό της να πέσει στο πάτωμα. Το κρύσταλλο χτύπησε μ' ένα ανεπαίσθητο κουδούνισμα στο χαλί, κι ο Μπερνάρ την κοίταξε απορημένος, πανικόβλητος. Το οινόπνευμα του ήταν απαραίτητο σ' αυτές τις περιπτώσεις- έτσι κι αλλιώς μεθούσε πολύ εύκολα- και δεν ήθελε να είναι ο μόνος που δεν είχε πιεί. Έτσι τράβηξε το μπουκάλι και το ποτήρι άπληστα προς το μέρος του, πίνοντας μια γουλιά κι από τα δύο. Τότε η πρόθεση της Ελίζ έγινε προφανής, αφού με μια απαλή πίεση των καρπών του πήρε το ποτό από τα χέρια και ξανάπιε, ενώνοντας τα χείλη της με το στόμιο του μπουκαλιού και του κρυστάλλου, εκεί όπου είχαν ακουμπήσει πριν λίγο και τα δικά μας χείλη. Η κίνησή της αυτή έφερε νέα κύματα ερωτικής συγκίνησης στο σώμα μου. Με τη σιωπηλή γλώσσα της έξαψης, η Ελίζ μας έλεγε πως δεν χρειαζόταν να μεθύσει για να κάνει έρωτα μαζί μας, ότι το λικέρ της αρκούσε μονάχα για να ερεθίσει τη γεύση της. Ύστερα το ακούμπησε αδιάφορα στο τραπέζι που υπήρχε πίσω της, και γνέφοντάς μας να απομακρυνθούμε, μας ανάγκασε να καθίσουμε στο κρεβάτι. Οι ρόλοι είχαν αντιστραφεί. Το δωμάτιο έμοιαζε ξαφνικά να ανήκει σ' εκείνη, κι εμείς ήμασταν οι αποψινοί της καλεσμένοι, στο έλεος της ερωτικής φιλοξενίας της. Κι εκεί, υπό το φως των ματιών μας που έλαμπαν πιο δυνατά από το πορτατίφ ή και το ίδιο το φεγγάρι απ' το παράθυρο, η Ελίζ άρχισε να γδύνεται. Το παλτό έπεσε γύρω από τα πόδια της, και καθώς έβγαινε από το πουκάμισο και το παντελόνι της, εμείς την παρατηρούσαμε εκστατικοί, όπως θα πρέπει να κοιτούν οι αστρονόμοι τη γέννηση κάποιου αστεριού που συμβαίνει μια φορά κάθε χίλια χρόνια. Δεν άντεχα να περιμένω άλλο. Φέρνοντας τα χέρια πίσω απ' την πλάτη μου έλυσα τα λεπτά κορδόνια που κρατούσαν το ύφασμα δεμένο, και μόλις ένοιωσα να πέφτει στους ώμους, το πέταξα από πάνω μου σαν ψοφίμι και σύρθηκα γυμνή προς τα πίσω. Είχα απομείνει μισοξαπλωμένη στο κεφάλι του κρεβατιού, τα κρύα κάγκελα αγγίζαν το δέρμα μου, όμως ολόκληρη ήμουν βυθισμένη στη θερμότητα του οίστρου, ώστε η ήπια αγριότητα των αισθήσεων λυγίριζε μπροστά στην επιθυμία να αγκαλιάσω την Ελίζ. Άπλωσα τα χέρια μου προς το μέρος της σχεδόν σαν να ζητούσα τον οίκτο της, και ψιθύρισα: «Έλα-Έλα.» Μονάχα αυτός ο ρόγχος κατάφερε να βγεί απ' τα στεγνά μου χείλη, αλλά εκείνη υπάκουσε, το θαύμα συνεχιζόταν, οι σφιχτοί νεανικοί μαστοί δεν ήταν μια φαντασίωση, ούτε κι η ξανθή ήβη ένα παιχνίδι του μυαλού, το σύνολο μαζί με τα μέρη του ήταν μια εικόνα της ευτυχίας που κανείς άλλος εκτός από μένα δεν μπορούσε να αισθανθεί εκείνη την ώρα. Ανέβηκε γονατίζοντας στο κρεβάτι και ξάπλωσε μέσα στην αγκαλιά μου. Την τύλιξα με τα χέρια μου κι όταν με φίλησε, άρχισα κι εγώ να φιλώ όλο της το πρόσωπο, αφήνοντας τη γλώσσα μου να κυλήσει παντού, στο λαιμό, τα μάγουλα και το στήθος, στις εσοχές που η μνήμη μου γνώριζε και που τώρα διαπίστωνα πως είχαν μυρωδιά και γένυση το ίδιο θεσπέσια όπως κι η όψη τους. Όμως κι εκείνη δεν έμενε αμέτοχη στα χάρδια μου, ούτε ανταποκρινόταν με τη σβησμένη θέληση των γυναικών που ξαφνικά μαθαίνουν ν' αγαπιούνται. Τα λεπτά της δάχτυλα έψαχναν γεμάτα απορία το μεγάλο μου στήθος, με θαυμασμό σχεδόν παιδικό, αλλά η ορμή της μου θύμιζε νεαρό άνδρα, που μέσα στην ασυγκράτητη έξαψή του- η οποία διαρκεί, αλλίμονο τόσο λίγο!- θέλει να αγγίξει όλο το κορμί του συντρόφου του. Σ' ένα βιαστικό βλέμμα διέκρινα και τον Μπερνάρ, που είχε αργήσει περισσότερο να γδυθεί. Μόλις γυμνώθηκε, τον κάλεσα να έρθει κοντά μας κι εκείνος γονάτισε, με τη στύση του ήδη πρόθυμη, πάνω στο κρεβάτι. Η Ελίζ δεν φάνηκε να τον φοβάται- μάλιστα όταν τον αισθάνθηκε να πλησιάζει, στηρίχτηκε ανάμεσα στους μηρούς μου, γύρισε, τον κοίταξε, και χαμογέλασε σαν νεαρή τίγρη, που προσκαλεί και μιαν άλλη γεροντότερη να δειπνήσει μαζί της. Παρόλο τον όγκο των σωμάτων μας που τον εμπόδιζε, ο Μπερνάρ έσκυψε πάνω μας, κι άρχισε

να φιλά το λαιμό,την πλάτη και τους γλουτούς της Ελίζ.Κάποια στιγμή το κεφάλι του χάθηκε ανάμεσα στα πόδια μας,κι ενώ συνεχίζαμε το ηδονικό μας αγκάλιασμα,αυτός φιλούσε το αιδοίο μου και τον πρωκτό της,γλείφοντας μες στη μανία του και τα δάχτυλά μας που συναντούσε εκεί.Όταν υπολόγισε πως οι κινήσεις του μας είχαν φέρει στην αναγκαία διέγερση,προχώρησε λίγο κι έσπρωξε το πέος του μέσα μου.Η παλινδρόμηση που χρειαζόταν για μια τέτοια συνουσία ήταν μάλλον βίαιη,όμως η Ελίζ δεν διαμαρτυρήθηκε που σφίγγαμε το κορμί της,μετακινώντας το μπροστά με κάθε σπρώξιμο σαν μικρό κλαδί.Αντίθετα,έμοιαζα ν' απολαμβάνει την πίεση από τα φιλιά μου και τα χάδια του Μπερνάρ.Απ'τα μισόκλειστα μάτια μου,έβλεπα την έκφραση της ηδονικής οδύνης,εκείνης που πλησιάζει βασανιστικά την κορύφωση χωρίς να την φτάνει.Έτσι,αφού εγώ ζούσα την απόλυτη ερωτική πληρότητα,αποφάσισα να την βοηθήσω.Το δεξί μου χέρι-μέσα στο σύμπλεγμά μας,τα χέρια έμοιαζαν ν' ανήκουν σε όλους και συγχρόνως σε κανέναν-στριμώχτηκε κάτω απ'τη στύση του Μπερνάρ,και βρήκε τα υγρά της χείλη.Φτιάχνοντας τότε με τα δυό μου δάχτυλα ένα μικροσκοπικό κι αλύγιστο πέος,την φίλησα άλλη μια φορά κι άρχισα να το βυθίζω στον κόλπο της απαλά.Δεν ήθελα ούτε μια στιγμή πόνου να προηγηθεί του οργασμού.Έπειτα από λίγο,χάρη και στα ευκίνητα χέρια του Μπερνάρ που έπαιζαν με τις θηλές και τον πρωκτό της, άκουσα το θρόισμα της αναπνοής της να γίνεται πιο βαρύ,έτσι που κόντευε να σκεπάσει το δικό μου λαχάνιασμα,κι ο οργασμός έκανε για δευτερόλεπτα το σώμα της να σκληρύνει σαν ενός αγάλματος που ετοιμάζεται,τρέμοντας,να ζωντανέψει.Ξαφνικά φοβήθηκα πως ο έρωτας θα σταματούσε,ότι με τη-συχνά δικαιολογημένη-αδιαφορία που αποκτούν οι νέες γυναίκες για τη συνέχεια της πράξης μετά τον πρώτο οργασμό, ίσως αδιαφορούσε για την κορύφωση και του δικού μας πάθους.Αλλά η Ελίζ έμελλε να διαψεύσει κι αυτή την αμφιβολία μου.Αντί να σταματήσει,συνέχισε να κινείται ανάμεσά μας,κι ύστερα ζήτησε απ'τον Μπερνάρ να της φέρει το μπουκάλι με το λικέρ.Εκείνος,έκπληκτος απ'την επιθυμία της όμως συνεπής,τραβήχτηκε από το αιδοίο μου,και σηκώθηκε παραπατώντας απ'το κρεβάτι.Το ερεθισμένο του πέος γυάλιζε κατακόκκινο,κι είχε μουσκέψει απ'τον ιδρώτα της άβολης γι'αυτόν ερωτικής επαφής,ωστόσο επέστρεψε γρήγορα με το μπουκάλι και της το έδωσε.Η Ελίζ όρθωσε το σώμα της επάνω μου,κι έφερε το ανοιχτό στόμιο πάνω απ'το στήθος μου.Ο καημένος ο Μπερνάρ παρατηρούσε από μια μικρή απόσταση το μυστήριο που θα ακολοθούσε,που κι εγώ δεν μπορούσα να καταλάβω ή να φανταστώ.Αφού πίεσε τους μαστούς μου κι έφτιαξε μεταξύ τους μια λεπτή σχισμή,η Ελίζ άφησε το λικέρ να τρέξει,κι όταν αυτό ξεχείλισε,έδωσε το μπουκάλι στον Μπερνάρ κι έσκυψε να πιεί.Η γλώσσα της ρουφούσε άπληστα το ευωδιαστό μαύρο υγρό απ'το σάρκινο κύπελλο που η ίδια είχε κατασκευάσει,πριν όμως τελειώσει,εκείνη σκέφτηκε τον γυμνό της υπηρέτη,ο οποίος δεν σφάδαζε από την ηδονή όπως εγώ.«Πλησιάστε,ελάτε»του είπε,αλλά όταν αυτός πήγε να πάρει την πρωτότερή του θέση,η Ελίζ συμπλήρωσε:«Όχι,όχι εκεί.Μέσα μου,σας παρακαλώ.»Ο Μπερνάρ υπάκουσε,εν μέρει χωρίς να πιστεύει στην τρομερή της προθυμία ή στην καλή του τύχη,κι άρχισε να της κάνει έρωτα ενώ εκείνη έγλειφε τα τελευταία ίχνη του λικέρ.Μόνο τότε,όταν το οργιαστικό της κύπελλο άδειασε,κατάλαβα το ερωτικό της σχέδιο,τόσο απλό ώστε με είχε αιφνιδιάσει.Ήθελε να μου ανταποδώσει την ηδονή που της είχα χαρίσει,να απιθώσει σαν μεγάλο φιλί τον οργασμό μέσα μου,δίχως ταυτόχρονα να στερήσει την ευκαιρία απ'τον Μπερνάρ να εξαντλήσει τη στύση του εκεί όπου οι αισθήσεις του διεγείρονταν περισσότερο.Σε επαλήθευση των ηδονικών μου σκέψεων,ένοιωσα το χέρι της να γλιστρά ανάμεσα στους πλαδαρούς μου μηρούς,ν'ανοίγει το αιδοίο μου σαν να άγγιζε το πιο πολύτιμο λουλούδι,και τα δάχτυλά της να γλιστρούν διαδοχικά στον κόλπο και την κλειτορίδα μου.Μέσα από ρίγη ευχαρίστησης,άκουσα τον Μπερνάρ να βογγάει-ήταν κι αυτός κοντά στον οργασμό.Είχε υποχωρήσει πίσω της κι ετοιμαζόταν να τραβήξει το πέος

του, όμως η Ελίζ έφερε το αριστερό της χέρι, που μέχρι τότε χάιδευε το πρόσωπό μου, και τον έσπρωξε πάλι μες στον κόλπο της, ζητώντας του σιωπηλά να εκσπερματώσει εκεί. Μιας κι ήταν πλέον αδύνατο να συγκρατηθεί, κρατήθηκε απ' το στήθος της κι απ' το δικό μου, κι άφησε μια ξέπνοη κραυγή. Τότε ακριβώς κι εγώ ένοιωσα την ηδονή να τρέχει απ' τους μηρούς μου όπως τρέχει το αίμα από μια βαθιά πληγή. Η τελευταία εικόνα που αντίκρυσα πριν λιποθυμήσω απ' την ένταση του οργασμού ήταν τα ρούχα μας, πεταμένα σε τρεις γωνιές του δωματίου-τα ίχνη των νεκρών εαυτών μας, απ' τους οποίους είχαμε αναστηθεί, για να εμφανιστούμε γυμνοί πάνω στο κρεβάτι του έρωτα.

XXII

Μόλις άνοιξε τα μάτια, ο Μπερνάρ αντίκρυσε μια σκηνή, που όμοιά της είχε να δει πολλά χρόνια. Ένα παιδί κοιμόταν με την πλάτη γυρισμένη προς το μέρος του, και τα χέρια του ν'αγκαλιάζουν τη Μαργκερίτ. Με τον ανεπαίσθητο χορό του ύπνου, είχε τυλίξει τα μέλη του αρμονικά γύρω απ' τη μεγαλύτερη γυναίκα, αλλά με τρυφερότητα που μόνο ένα μικρό παιδί μπορεί να πετύχει, προσφέροντας μια εικόνα η οποία είναι συγχρόνως μητρική κι αυστηρά ερωτική. Ο Μπερνάρ ανοιγόκλεισε έκπληκτος τα μάτια, γεύτηκε τα ελάχιστα απομεινάρια του οινοπνεύματος στο στεγνό ουρανίσκο του, και τότε η ενθύμηση της νύχτας που ακόμη προχωρούσε, ξεπήδησε μπροστά του, σαν να είχε συμβεί πριν από χρόνια. Φυσικά αυτό δεν ήταν η αλήθεια-εύκολα μπορούσε να υπολογίσει ότι απ' τη στιγμή που είχαν ξαπλώσει στο κρεβάτι είχαν περάσει περίπου τρεις ώρες. Το παιδί δεν ήταν άλλο απ' την Ελίζ, που είχε εξαντληθεί όσο κι εκείνοι απ' την ερωτική τους συνένωση, και τώρα κοιμόταν, κρατώντας την Μαργκερίτ στην αγκαλιά της. Οι ανάσες τους ακούγονταν διαδοχικά, σαν το βηματισμό ενός κουτσού φαντάσματος, το οποίο έκανε πρώτα ένα ελαφρύ δρασκέλισμα, κι έπειτα έσερνε το γέρικο πόδι του σ' ένα βαθύ φύσηγμα. Υπήρχε κάτι το ανακουφιστικό σ' αυτή τη σκηνή-η αίσθηση πως, μετά το φόβο και την αγωνία δυό ολόκληρων ημερών, ο πόθος τους είχε βρεί τον ιδανικό του σύντροφο στο πρόσωπο της Ελίζ, κι ότι ακόμη και μετά το τέλος της ερωτικής πράξης η αμηχανία δεν τους είχε χωρίσει, αλλά είχαν συνεχίσει, πέφτοντας για ύπνο στο ίδιο κρεβάτι, πριν καλά-καλά περάσουν τα μεσάνυχτα. Ίσως γι' αυτό κι η απότομη θέα του γυμνού κοριτσιού να είχε επαναφέρει στη μνήμη του μιαν εικόνα απ' το τόσο μακρινό παρελθόν, απ' τον καιρό που ξαπλώναν νωρίς με την Μαργκερίτ για να κάνουν έρωτα, και παρ' όλες τις προφυλάξεις τους προκειμένου να μην τον ξυπνήσουν, ο μικρός κατάφερνε να τους ακούσει, κι ώρες μετά, αφού είχαν κοιμηθεί για τα καλά, ξυπνούσαν και τον έβρισκαν να κοιμάται, γυμνός κι αυτός, ανάμεσά τους. Πιο έντονη όμως κι απ' αυτή την οικειότητα, ο Μπερνάρ ένοιωθε στη θέα των αγκαλιασμένων γυναικών να ταραίζεται από μια πρωτόγνωρη ζήλια. Ήταν μέρος της σιωπηλής, κοινής τους συμφωνίας, πως όταν έβρισκαν έναν αληθινά ικανοποιητικό σύντροφο, η αναζήτησή τους θα σταματούσε, αφού η ποικιλία των ερωτικών παρτενέρ δεν μπορούσε να αντισταθμίσει την ευτυχία, έστω κι υποθετική, του να πλαγιάζουν μόνιμα μ' ένα κορίτσι ή ένα αγόρι που να έχει εφάμιλλο πνευματικό και σωματικό σφρίγγος, το οποίο να εκτονώνει τις περιστασιακές επιθυμίες τους με τον καλύτερο τρόπο. Όσο για την Ελίζ, η βραδιά που είχε μόλις προηγηθεί αποδείκνυε περίτρανα ότι δεν χρειαζόταν να ψάχνουν άλλο, αφού η νεαρή αυτή κοπέλα όχι μόνο διέθετε εκθαμβωτική ομορφιά, αλλά την είχε μοιραστεί μαζί τους με τόλμη που σπάνια συναντά κανείς σε ανθρώπους οποιασδήποτε ηλικίας. Έπρεπε λοιπόν να ευγνωμονεί την καλή τους τύχη, που δεν είχε στείλει στο δρόμο τους άλλη μια υστερική γυναίκα, μιαν από αυτές που μεθούσαν για να βγάλουν το στήθος τους, κι έπειτα, όταν απέμεναν γυμνές, έκρυβαν το στήθος τους, ή έτρεχαν στο μπάνιο με το πρώτο ίχνο σπέρματος στο δέρμα τους, σαν να επρόκειτο για κάποιο διαβρωτικό δηλητήριο. Όμως όσο

περισσότερο παρατηρούσε τη γυμνή της πλάτη,ο Μπερνάρ αισθανόταν τη ζήλεια και την αγνωμοσύνη να φουντώνουν μέσα του.Αν ανάμεσά τους είχε ξαπλώσει,λίγες ώρες πριν,μια απ' τις συνηθισμένες κοπέλες που παγίδευαν,ακόμη κι αν ήταν μια πόρνη που θα ικανοποιούσε όλες τις ορέξεις τους,αυτή την ώρα το σκηνικό επάνω στο κρεβάτι θα ήταν τελείως διαφορετικό.Κατ' αρχήν θα είχαν απομείνει οι δύο τους-οι νέες που εξασκούσαν την πορνεία ήσαν ασύμφορες για τις πτωχικές τους υπηρεσίες ώστε να τις κρατούν μια ολόκληρη νύχτα,και τα τυχαία κορίτσια των μπιστρό που δοκίμαζαν για πρώτη φορά μιαν εξωτική εμπειρία,έδιναν συχνά βιαστικό τέλος στη δοκιμή τους-κι ύστερα δεν θα είχαν αποκοιμηθεί.Ενώ ο χρόνος που ξοδεύαν για την πολιορκία,την κατάκτηση και την απογύμνωση ενός άγνωστου θύματος ήταν συνήθως μεγαλύτερος απ' όλη την αποψινή περιπέτεια,συμπεριλαμβανομένης και της συνουσίας,οι αδιάφορες επιδόσεις του τρίτου συντρόφου σχεδόν ποτέ δεν τους είχαν εξαντλήσει όσο της Ελίζ.Έτσι,αν στη θέση της είχαν διαλέξει το θαμώνα κάποιου απόμερου μπιστρό,αυτή την ώρα,ίσως και λίγο μετά τα μεσάνυχτα,θα ήσαν καθισμένοι στο κεφάλι του κρεβατιού,αναπολώντας τις κωμικοτραγικές στιγμές της βραδιάς,χαμένοι σ' ένα σύννεφο γέλιου και καπνού.Η Μαργκερίτ θα κορόιδευε με λύσσα όλους τους υπαίτιους της αποτυχίας,απ' το σερβιτότρο του μπιστρό μέχρι τον ξενοδόχο και το ίδιο το θύμα,κι εκείνος αμέσως,για να την ηρεμήσει,θα άρχιζε να μιμείται τη φωνή,τις αντιδράσεις,και τον τρόπο ή την ηλιθιότητα του καθενός.Αυτές οι πικρές ώρες,στο βάθος τους ήταν απίστευτα γλυκές,γιατί ακολουθώντας τη διαπίστωση της ερωτικής δυσπραγίας,των συμπλεγμάτων και της ανοησίας των νέων,ερχόταν το ανομολόγητο συμπέρασμα πως μεταξύ τους υπήρχε μια ερωτική δομή αναγκών κι επιθυμιών,που οι άλλοι άνθρωποι αδυνατούσαν να καταλάβουν,και πολύ περισσότερο να ικανοποιήσουν.Κι η μοναχικότητα μιας τέτοιας αποδοχής,τουλάχιστον για τον Μπερνάρ του οποίου ο οίστρος καταλάγιαζε ευκολότερα,είχε έναν αέρα θαλπωρής κι ευφορίας,σαν να βρίσκονταν απομονωμένοι σε μια ξύλινη καλύβα,στην κορυφή κάποιου χιονισμένου βουνού,και τυλίγοντας γύρω τους ένα παχύ σκέπασμα,ειρωνεύονταν εκείνους που πεθαίνουν,έξω απ' την καλύβα,από το κρύο.Στο τέλος η Μαργκερίτ παραιτούνταν απ' τα φιλόδοξα σχέδιά της-που τη σημασία τους ο Μπερνάρ αγνοούσε και φοβόταν-κι οι δύο τους αγκαλιάζονταν οριστικά,έπαιζαν με το πορτατίφ κάτω από τα σεντόνια,γελούσαν με την ιδέα πως μπορεί να ξανασυναντούσαν στο δρόμο την ευκαιριακή ερωμένη τους κι αποκοιμιόντουσαν μόνο όταν κόντευε πια να ξημερώσει.Η Ελίζ,με τις εξαιρετικές χάρες και τη σαγήνη της,του είχε στερήσει τη διασκέδαση εκείνων των ωρών,είχε κλέψει ένα κομμάτι απ' την κοινή τους ζωή που δεν της ανήκε,γι' αυτό και την κοιτούσε με εχθρότητα.Εχθρότητα,βέβαια,ολότελα παράλογη,μιας κι ο σκοπός των νυχτερινών τους περιπλανήσεων ήταν ακριβώς αυτός,ν' ανακαλύψουν δηλαδή ένα νεαρό πλάσμα ικανό να εκτονώσει τον απωθημένο αισθησιασμό τους,και να τους αποκοιμίσει αντί να τους αφήσει ξάγρυπνους κι εκνευρισμένους.Ωστόσο με την εμφάνισή της η Ελίζ είχε πετύχει πιο πολλά απ' όσα ο Μπερνάρ πορσωπικά χρειαζόταν.Με την ύπραξή της είχε αποκαθηλώσει τον παράδεισο που πίστευε ότι μοιραζόταν με την Μαργκερίτ,αποδεικνύοντας ότι η αγάπη ήταν δυνατή κι έξω απ' αυτόν.Πάνω στην ακίνητη πλάτη,εκεί όπου η καμπύλη των γλουτών σχημάτιζε μια μικρή λακούβα,ακούμπησε την παλάμη του.Το δέρμα του κοριτσιού ήταν ζεστό,και με κάθε ανάσα έμοιαζε να θερμαίνεται κι άλλο.Ο ίδιος αντίθετα ένοιωθε το γυμνό του σώμα να κρυώνει,κι ιδιαίτερα γύρω απ' τα γεννητικά του όργανα,που είχαν συρρικνωθεί σε μια θλιβερή μάζα.Προσπάθησε να απλώσει τα δάχτυλά του χωρίς να την πιέσει,με την ελπίδα να ξεκλέψει λίγη ηδονή απ' το κοιμισμένο κορμί της,όμως η απάθεια του πέους του ήταν απαγορευτική,και γι' αυτό δεν έφταιγε μονάχα η περιορισμένη αντοχή της ηλικίας του.Ο Μπερνάρ τράβηξε το χέρι του δυσαρεστημένος.Από τότε που είχε ανακαλύψει τις γυναίκες,πάντοτε τις ζήλευε για την πολύπλοκη ερωτική τους δύναμη.Ο

οργασμός τους ήταν πιο πολύπλοκος, και για να τις ερεθίσει κανείς απαιτούνταν αληθινή αφοσίωση, που κι ο ίδιος όψιμα είχε αποκτήσει. Όμως η φύση τις αποζημίωνε πλουσιοπάροχα για τη φαινομενική αυτή αδυναμία-συγκρίνοντας τον οργασμό του με αυτόν της Μαργκερίτ, ένοιωθε πως η εκσπερμάτωση ήταν μια αμήχανη στιγμή, η οποία τόνιζε με άσχημο τρόπο την συγγένειά του άνδρα με τα ζώα, ενώ όλες οι γυναίκες, κι αυτές ακόμη που δεν διέθεταν τον αισθησιασμό της συζύγου του, όταν πλησίαζαν την κορυφή της ερωτικής τελετής μεταμορφώνονταν σε πλάσματα τρομακτικής ομορφιάς, αφού όλο το σώμα τους άλλαζε όψη χάρη στην ένταση της διέγερσης. Αλλά ο Μπερνάρ ζήλευε τις γυναίκες πιο πολύ για την απόλαυση που δοκίμαζαν μετά το τέλος της ερωτικής πράξης, όταν αποκοιμιούνταν ή ξυπνούσαν δίπλα στον εραστή ή την ερωμένη τους. Καθώς η λάβα που ξεπηδά από ένα ηφαίστειο, ο οργασμός-αν ήταν γραφτό να συμβεί και στους δύο συγχρόνως-εγκατέλειπε γρήγορα τον κρατήρα και ξεχνόταν στην γύρω κοιλάδα, για να σκεπάσει τους μαστούς, το αιδοίο και τον πρωκτό της γυναίκας, ενώ το ίδιο το βουνό, μετά την έκρηξη βυθιζόταν σε σιωπή και ανηδονία, προσμένοντας καινούριο ερεθισμό της γης και καινούριο πίδακα για να ξαναζωντανέψει, επειδή δεν μπορούσε να το ζεστάνει η πρόσκαιρη ανάμνηση του πίδακα της φωτιάς, ούτε το στρώμα της λάβας που έχανε σιγά-σιγά τη θερμότητά του, πλημμυρίζοντας με ευχαρίστηση όσα σημεία του γυναικείου σώματος ακουμπούσε. Οι δύο γυναίκες που ξαπλώναν δίπλα του, παρά την εξαιρετική βραδιά που είχαν απολαύσει μαζί του, ζούσαν ακόμη τον απόηχο της πρωτότερης έκστασης, για την οποία εκείνος, αν ήθελε να κοιμηθεί το ίδιο γαλήνια, έπρεπε να ξαναφέρει τεχνητά το πέος του σε στύση. Δεν τον ενοχλούσε όμως ούτε καν η προσωπική του στέρηση. Σ' αυτήν είχε συνηθίσει από χρόνια, και την δεχόταν καρτερικά, ως μεγέθυνση της φυσικής του ψυχρότητας απ' την πλεονάζουσα ψυχρότητα του ανδρικού φύλου. Το στοιχείο που τον τυραννούσε μέχρι κι αυτή τη νύχτα, ήταν η διαφορετική απόλαυση που οι γυναίκες μπορούσαν να προσφέρουν, μέσω της πολύπλοκης φύσης τους, στην Μαργκερίτ. Η διαφορετικότητά τους από μόνη της ήταν αρκετή, αφού εξαιτίας της μπορούσαν να χαρίσουν στη σύντροφό του ένα πάθος αλλοιώτικο από το δικό του, μια κατάσταση έξαψης ασύλληπτη από τον ίδιο. Κι αν είχε αποδεχτεί το πάθος της Μαργκερίτ για τις νεαρές γυναίκες, κι είχε μάλιστα με τα χρόνια εξασκηθεί στο να απολαμβάνει τέτοιες επαφές, το έκανε πάντα με κάποιο αφανέρωτο δισταγμό, σαν την παράλογη λατρεία της μητέρας προς το παιδί, η οποία φτάνει να δεχτεί, προκειμένου να το ικανοποιήσει, ακόμη κι αυτό που απομακρύνει το παιδί από κοντά της, αυτό που απειλεί την κυριαρχία της πάνω στην αγάπη του, κρατώντας όμως ένα αιχμηρό αγκάθι φόβου κάτω από την γλώσσα της, κάθε φορά που χαμογελά στην καινούρια του μανία. Εδώ και λίγη ώρα, στη θέα των αγκαλιασμένων γυναικών και της αρμονίας τους, ο Μπερνάρ ένοιωθε έντονη τη γεύση συτού του αγκαθιού, να του τρυπά τη γλώσσα και να γεμίζει το στόμα του με το πικρό αίμα του φθόνου. Τη στιγμή ωστόσο που ετοιμαζόταν, ασυναίσθητα, να την διαλύσει, πέζοντας απαλά την Ελίζ στην πλάτη για να την ξυπνήσει, το σώμα της κοπέλας άρχισε να τρέμει, κι ο ύπνος της διακόπηκε χωρίς την παρέμβασή του. Τρομαγμένος-τί θα της έλεγε αν γυρνούσε προς το μέρος του και καταλάβαινε ότι την παρακολουθούσε;- ο Μπερνάρ τράβηξε απότομα το χέρι του, έκλεισε τα μάτια και προσπάθησε να αναπνέει πιο αραιά από πριν. Παρά το προσωρινό σκοτάδι, αισθάνθηκε την Ελίζ να τεντώνεται ανάμεσά τους, ξαπλώνοντας ανάσκελα και με τα χέρια της ν' αγγίζουν τα κάγκελα του κρεβατιού, έπειτα να σέρνεται ως την άκρη του, ν' ανακάθεται, κι ύστερα το κρεβάτι ν' αλαφρώνει ανεπαίσθητα απ' το βάρος της. Τα γυμνά της πόδια περπατούσαν σχεδόν αθόρυβα στο χαλί, κι όταν έπαψαν ν' ακούγονται, ο Μπερνάρ κατάλαβε πως είχε σταματήσει σε κάποιο σημείο του δωματίου. Η αναμονή στα τυφλά ήταν βασανιστική, δεν άντεχε να φαντάζεται το πρόσωπό της, το ύφος της αν τους παρατηρούσε, δίχως να την βλέπει. Τότε την άκουσε να εκπνέει βαθιά, όπως αν

βρισκόταν στο δρόμο κι ήθελε να ζεστάνει τα χέρια της, και μάντεψε αμέσως πού είχε σταθεί. Ήταν ασφαλές ν' ανοίξει τα μάτια και να την κοιτάξει, αφού ήταν βέβαιο πως του είχε γυρίσει και πάλι την πλάτη. Το μοναδικό παράθυρο αυτού του δωματίου βρισκόταν απέναντι απ' την πόρτα, είχε οβάλ σχήμα με ομόκεντρα ξύλινα πλαίσια, κι ήταν πολύ ψηλό, φτάνοντας απ' τη μέση του τοίχου σχεδόν μέχρι το πάτωμα, σαν έξοδος σε ένα μικρό μπαλκόνι που δεν υπήρχε. Από εκεί κανείς μπορούσε να δει όλη την σκοτεινή γειτονιά που απλωνόταν πίσω απ' την στοά, μαζί μ' ένα μικρό κομμάτι του ουρανού, κι η θέα τη νύχτα ήταν μαγευτική. Η Ελίζ δεν είχε δώσει σημασία στο παράθυρο όταν έφτασαν-κι ήταν λογικό, με την ένταση που είχε δημιουργηθεί-όμως όσο επισκέπτονταν αυτό το δωμάτιο, ανεξαιρέτως, απ' τις πιο αφελείς πόρνες ως και τους ίδιους όταν είχαν έρθει για πρώτη φορά, στέκονταν για λίγο μπροστά του, απολαμβάνοντας τον ίλιγγο που γεννιόταν απ' την μετέωρη, αν όχι επικίνδυνη, αρχιτεκτονική του. Ανοίγοντας τα μάτια, ο Μπερνάρ βεβαιώθηκε γι' αυτό που είχε ήδη αναγνωρίσει με την ακοή-η Ελίζ είχε σταθεί μπροστά στο παράθυρο, κι αγγίζοντας το παγωμένο τζάμι, είχε ζωγραφίσει με το σύννεφο της αναπνοής της ένα μικρό, υγρό κύκλο. Με φόντο τώρα το περίγραμμα του παραθύρου και το μαύρο ουρανό, μπορούσε για άλλη μια φορά να θαυμάσει το ωραίο γυμνό κορμί της. Όπως είχε στηριχτεί στο ξύλινο πλαίσιο, με τα χέρια τεντωμένα πάνω απ' το κεφάλι, έμοιαζε να μην φοβάται το κενό. Η ιδέα της αυτοπεποίθησής της θύμιζε ξανά στον Μπερνάρ τις προηγούμενες σκέψεις του-στεκόταν με σιγουριά ενός κλέφτη, γιατί ίσως αυτό να ήταν στην πραγματικότητα, μια αδίστακτη κλέφτρα που ήθελε να αιχμαλωτίσει την Μαργκερίτ με το παιδικό της πρόσωπο και να της πάρει όλο τον έρωτα. Το βλέμμα του πάγωσε με οργή πάνω στους γλουτούς της, κι αναλογίστηκε πώς θα ούρλιαζε αν εκείνη τη στιγμή την έσπρωχνε με δύναμη, πώς θα φαινόταν το δευτερόλεπτο που θα έχανε την ισορροπία, όταν τα στήθη της θα σχίζονταν απ' το σπασμένο γυαλί κι ο κρύος νυχτερινός αέρας θα την τραβούσε προς το σκληρό δρόμο. Ταυτόχρονα με τη βίαιη φαντασίωσή του, η Ελίζ πισωπάτησε, σαν να είχε χάσει στ' αλήθεια την ισορροπία της προς στιγμήν, κι έκανε να γυρίσει προς το μέρος του. Ο Μπερνάρ φοβήθηκε τόσο-η νοσηρή του επιθυμία παρολίγον θα πραγματοποιούνταν-που έκλεισε αμέσως τα μάτια και παράστησε ότι ακόμα κοιμόταν, αυτή τη φορά με διπλή δυσκολία, αφού η καρδιά του έσφυζε ως το λαιμό απ' την αγωνία του ατυχήματος που είχε μόλις αποφευχθεί. Έτσι, υποδουμένος τον ύπνο, έμεινε ακίνητος για πάνω από πέντε λεπτά, μέσα στα οποία η Ελίζ περιπλανήθηκε στο δωμάτιο κι αφού μάζεψε τα ρούχα της άρχισε να ντύνεται. Στο τέλος ο πανικός πως ίσως διέκρινε την απάτη του, έκανε τους μυς στα πόδια του να μαλακώσουν, κι υπέφερε που δεν μπορούσε να αλλάξει θέση. Το σώμα του ήταν γυρισμένο στο ένα πλευρό και πονούσε απ' την παρατεταμένη ακινησία, αλλά δεν τολμούσε να κοιτάξει ούτε από μια χαραμάδα των βλεφάρων. Ήξερε, κρίνοντας από τον ήχο της ανάσας της, πως η Μαργκερίτ κοιμόταν ακόμη, κι αυτό σήμαινε ότι είχε μείνει μόνος του με την Ελίζ. Επίσης, για κάποιο διαβολεμένο λόγο, η κοπέλα είχε αποφασίσει να σταθεί πίσω του, ή απέναντί του, ή σε κάποια αόρατη γωνιά του μπουντουάρ, και τον παρατηρούσε σαν αρπακτικό, περιμένοντας σιωπηλά τη στιγμή που θα σταματούσε να υποκρίνεται, για να του επιτεθεί. Κι ένα βλέμμα της θα ήταν αρκετή επίθεση. Οι σκέψεις του, η απροκάλυπτη εξομολόγηση της ζήλειας του είχε γίνει τόσο κοντά της, ώστε ο Μπερνάρ δεν μπορούσε να πιστέψει πως είχε συμβεί πίσω από τα χείλη του, με μόνον ακροατή τον εαυτό του. Ένα ψήγμα του παραλογισμού είχε φτάσει κάπως και στα δικά της αυτιά όσο κοιμόταν, ίσως μάλιστα αυτό να την είχε ξυπνήσει, η ξαφνική διπίστωση-σαν εφιαλτική παρεμβολή ανάμεσα στα όνειρά της-ότι ένας άντρας πίσω από την πλάτη της την κοιτούσε με μίσος. Η αμηχανία, η θέα του κρεβατιού και των γυμνών εραστών της, την είχε διώξει μακριά από το κρεβάτι. Όμως κι απ' το παράθυρο, το φθονερό του χέρι την είχε αρπάζει με μανία, έστω κι αν δεν είχε ποτέ κινηθεί στην

πραγματικότητα. Πώς έπρεπε λοιπόν να είναι το βλέμμα της, έπειτα απ' την ανιδιοτέλεια με την οποία είχε προσφέρει τη νεότητά της και την αχαριστία που συναντούσε εκ μέρους του; Ούτε η θέα πτώματος σε προχωρημένη σήψη, μαζί με την αποτρόπαια οσμή του δεν θα μπορούσαν να προκαλέσουν ένα τέτοιο βλέμμα αηδίας. Μονάχα που εδώ η αηδία, η φρίκη ήταν χίλιες φορές πιο δικαιολογημένες, αφού ο νεκρός δεν φταίει για τη μυρωδιά και την όψη του, είναι άμοιρος ευθυνών, ενώ εκείνος είχε ακόμη τις αισθήσεις και την ξεδιαντροπιά του ζωντανή, ανάμεσα στις πτυχές της χοντρήσ κοιλιάς και του εξασθενημένου πέους του. Ο Μπερνάρ ήθελε να απολογηθεί για την αχαριστία του. Όταν δε αποκοιμήθηκε ξανά-όπως συμβαίνει συχνά στα παιδιά που σκεπάζουν με την κουβέρτα ολόκληρο το κεφάλι και μετρούν το χρόνο με βουβό πανικό, περιμένοντας να εξαφανιστεί απ' το κομοδίνο τους το φάντασμα ή το τέρας που έτσι κι αλλιώς δεν υπάρχει-ετοίμαζε τις πρώτες λέξεις αυτής της απολογίας, η οποία, αν και το αγνοούσε, ήταν παντελώς άσκοπη. Γιατί δέκα λεπτά πριν τον πάρει και πάλι ο ύπνος, ο θόρυβος των συλλογισμών είχε σκεπάσει έναν άλλο, μικρότερο αλλά εξίσου σημαντικό, το θόρυβο που έκανε η πόρτα του δωματίου καθώς η Ελίζ έφευγε.

XXIII

Ο ύπνος είχε έρθει τελευταία στην Ελίζ. Στην αρχή το σκοτεινό πέπλο έκλεινε για μερικές μόνο στιγμές τα μάτια της. Μεσ στις μικρές διαλείψεις του χρόνου προλάβαινε να σκεφτεί πόσο είχε εξαντληθεί από τη διπλή συνουσία, και καθώς η συναίσθηση της γύμνιας ανακατευόταν με την ηδονική ντροπή απ' τη θέα του Μπερνάρ και της Μαργκερίτ, που ροχαλίζαν μακάρια δίπλα της, βυθιζόταν και πάλι γλυκά στο ειρηνικό καταφύγιο της λήθης. Κι όταν η εναλλαγή αυτή την κούρασε, έγειρε στο πλευρό της Μαργκερίτ, την αγκάλιασε απαλά για να μην την ξυπνήσει, κι αποκοιμήθηκε οριστικά. Βρίσκοντας όμως την ευκαιρία στην παύση κάθε σκέψης και εικόνας, οι φόβοι της για την αποψινή βραδιά, ακόμη και εκείνοι τους οποίους τα γεγονότα είχαν διαψεύσει, στριφογύριζαν σ' ένα μέρος του μυαλού της που δεν είχε ολότελα ναρκωθεί, κι έτσι κατάφεραν μέσα σε λίγη ώρα να δηλητηριάσουν τις αναμνήσεις της με αμφιβολίες. Γι' αυτό κι η έξοδος του ύπνου της έγινε με ολότελα διαφορετικό τρόπο απ' την βρεφική σχεδόν είσοδό του. Αρκετά λεπτά πριν ανοίξει τα μάτια, η Ελίζ είχε αισθανθεί την ανάγκη να ξυπνήσει, πανικόβλητη όπως αν ήθελε να ξεφύγει από έναν εφιάλτη, αλλά και με το αφόρητο βάρος που αποκτούν τα βλέφαρά μας όταν στον υπαρκτό κόσμο μας περιμένει μια δυσάρεστη κατάσταση, κι ενώ γνωρίζουμε πως τίποτε δεν μπορούμε να κάνουμε για να την ανατρέψουμε, κρατιόμαστε όσο περισσότερο γίνεται στο ξέγνοιαστο κρεβάτι, παρατείνοντας εν μέρει συνειδητά την έλλειψη της συνείδησης. Στο βάθος λοιπόν αυτού του αδιέξοδου, ηχούσαν με τη σειρά δυό ανησυχητικές υπενθυμίσεις, που από τη μια την έσπρωχναν στην επιφάνεια κι από την άλλη την τραβούσαν πίσω. Πρώτη και πιο τρομακτική ήταν η αβεβαιότητα για τον χρόνο που είχε περάσει. Το οινόπνευμα είχε αμβλύνει τις αισθήσεις της κι έτσι δεν θυμόταν πότε ακριβώς είχε αποκοιμηθεί. Ωστόσο, πριν ακόμη φτάσουν στο ξενοδοχείο, κι ενώ το γέλιο ανάμεσά τους έδειχνε πως τίποτε άλλο εκτός απ' την συντροφιά του Μπερνάρ και της Μαργκερίτ δεν την απασχολούσε, εκείνη είχε καταστρώσει ένα αυστηρό διάγραμμα, το οποίο θα ακολουθούσε. Αφού ο έρωτας ήταν αναπότρεπτος, θα ξεκινούσε χωρίς ενδοιασμούς από αυτόν, κι έπειτα, αν όλα πήγαιναν καλά, θα συνέχιζε να συζητά μαζί τους, έστω και γυμνή ή ξαπλωμένη στο κρεβάτι, μέχρι την ώρα του ραντεβού της με τον Σεζάρ, ή λίγο πριν, και τότε θα τους εγκατέλειπε, σίγουρα όχι ανικανοποίητους. Οι αποκλίσεις απ' το πρόγραμμα αυτό είχαν φυσικά περάσει σαν ενδεχόμενο απ' το νου της-ίσως η συζήτηση να τελείωνε εγκαίρως από μόνη της, ή να την έδιωχναν χωρίς να το ζητήσει, ή ακόμη οι περιπτώξεις να διαρκούσαν ακρι-

βώς ως τις δύο-γι' αυτό κι είχε αρχίσει γρήγορα να γδύνεται, προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος για μια βιστική, κι απολαυστική για εκείνους συνουσία. Εκείνο όμως που δεν είχε υπολογίσει, ήταν αυτό που τελικά συνέβη-ο έρωτας ήταν εξίσου ηδονικός για την ίδια, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό, ώστε αντί να οδηγηθούν γρήγορα σε κάποιας μορφής κουβέντα, κι οι τρεις βρέθηκαν να κοιμούνται αγκαλιασμένοι. Έτσι, ο χρόνος είχε κυλήσει ανεξέλεγκτα, και τώρα ίσως να είχε κιόλας χάσει το ραντεβού της με τον Σεζάρ. Αν δε το λικέρ είχε θολώσει τελείως το μυαλό της, ίσως να είχε ξημερώσει, και να ήταν η ώρα κι οι τρεις τους να επιστρέψουν στο πανεπιστήμιο, προς διαφορετική ο καθένας κατεύθυνση. Όλα αυτά τα ενδεχόμενα σχημάτιζαν μια τόσο παραμορφωμένη κι άχαρη εικόνα της μετά αφύπνιση ζωής, ώστε η Ελίζ παλινδρομούσε αμέσως στην άλλη καμπάνα-υπενθύμιση. Μόνο που ο δεύτερος φόβος ήταν βασανιστικότερος. Το μενού που περιελάμβανε αναιρούσε ένα μέρος του πρώτου φόβου, αφού σύμφωνα με αυτόν, η ώρα που είχε περάσει κοιμισμένη δεν έφτανε ως τα ξημερώματα, ούτε καν ως τα μεσάνυχτα, και της άφηνε άφθονο χρόνο να σηκωθεί, να ντυθεί, και να συναντήσει τον Σεζάρ στην άλλη άκρη της πόλης. Το πρόβλημα όμως ήταν τί θα αντίκρυζε όταν άνοιγε τα μάτια της, πώς θα είχε εξελιχθεί το σκηνικό στο κρεβάτι και το δωμάτιο. Η Μαργκερίτ κι ο Μπερνάρ μπορεί να ήταν ήδη ξύπνιοι, και περιμένοντας τη συζήτηση που λογικά ακολουθεί τον έρωτα ανάμεσα σε δύο ή τρεις ανθρώπους, να της χαμογελούσαν γλυκά. Κι όσο το σκεπτόταν, την έπιανε πανικός. Γιατί ενώ δεν είχε καμιά δικαιολογία να το αποφύγει-κι οι δύο τους της είχαν φερθεί με τη μεγαλύτερη ευγένεια ως εραστές, και στο κάτω-κάτω η συνομιλία αυτή ήταν η ανομολόγητη επιθυμία της εδώ και μήνες, τουλάχιστον με την Μαργκερίτ-ένοιωθε απρόθυμη όχι μόνο να μιλήσει μαζί τους, αλλά ακόμη και να τους ανταποδώσει το υποθετικό χαμόγελο. Με κάποιαν αδιανόητη ιδιοτροπία των συναισθημάτων, η επιθυμία της για κουβέντα, για λεκτική οικειότητα και τρυφερότητα, είχε παρέλθει μαζί με την εξάντληση στη διάρκεια του ύπνου, σαν να ήταν κι αυτή ένα κομμάτι της πρόσκαιρης μέθης. Η αποσύνδεση των γεγονότων, όπως είχαν ξεφύγει απ' το πρόγραμμά της, έδινε μια λογικοφανή εξήγηση. Εξάλλου, για οποιαδήποτε δεκαεπταετή μαθήτρια θα ήταν υπερβολικό να έχει μια νηφάλια, κι απαλλαγμένη από αμηχανία συζήτηση μ' ένα μεσήλικο ζευγάρι, με το οποίο έχει μόλις πλαγιάσει κατά εκρηκτικό τρόπο. Αλλά το περίεργο με την Ελίζ ήταν πως αν και τρόμαζε στη σκέψη της συνομιλίας, δεν θα είχε αντίρρηση να συνεχίσει το ερωτικό παιχνίδι με τη Μαργκερίτ και τον Μπερνάρ, όταν όλοι ξυπνούσαν. Πώς επομένως δεχόταν τη συνέχεια της σωματικής επαφής, η οποία έχει πολύ πιο σοβαρές αισθηματικές συνέπειες στους ανθρώπους, κι αρνούσαν την ηπιότερη, πνευματική κατάληξη της βραδιάς; Ξαφνικά, η σιωπηλή μάχη που εκτυλισσόταν πίσω απ' το μέτωπό της, πέρασε στα βλέφαρα σαν μικρό τρεμούλιασμα, κι η Ελίζ άνοιξε τα μάτια άθελά της. Είδε το χέρι της, που ακουμπούσε στον ώμο της Μαργκερίτ, τη γυμνή πλάτη της γυναίκας, και στο βάθος το σκοτεινό ουρανό μέσα από το παράθυρο. Οι κόκκινοι τοίχοι του δωματίου είχαν το ίδιο έντονο χρώμα, ενώ μόλις συνήθισε το λιγοστό φως του πορτατίφ, διέκρινε το μπουκάλι με το λικέρ, όπως ακριβώς το είχε αφήσει στο κομοδίνο, σε κάποιαν αόριστη στιγμή του παρελθόντος. Η ανάσα του Μπερνάρ έφτανε απαλή στ' αυτή της, αλλά δεν χρειαζόταν να γυρίσει για να σιγουρευτεί πως κι εκείνος κοιμόταν. Στα ελάχιστα αυτά δευτερόλεπτα, η αντίληψη του χώρου και των πραγμάτων την είχαν καθυσηχάσει αφάνταστα, εφόσον στην ακινησία τους-απαράλλαχτη με την ακινησία που είχαν κι όταν έκλεισε τα μάτια της-βρισκόταν η εγγύηση πως ούτε κι η ίδια χρειαζόταν ακόμη να κινηθεί, όλα βρίσκονταν στη σωστή θέση και χρόνο, με την ίδια να προηγείται, έχοντας ξυπνήσει έγκαιρα. Βέβαια το πρόβλημα της συνεύρεσής της με τον Μπερνάρ και τη Μαργκερίτ, η οποία συνεχιζόταν έστω και άτυπα, δεν λυνόταν μόνο με τη γνώση πως είχε ξυπνήσει πρώτη. Αν ήθελε να μιλήσει μαζί τους, σύμφωνα με τα αρχικά της σχέδια, έπρεπε να περιμένει να τελειώσουν κι αυτοί τον

ύπνο τους, μιας και δεν είχε το θάρρος να τους ξυπνήσει. Από την άλλη, το ίδιο επίμονη όσο και την ώρα που κοιμόταν, μια φωνή μέσα της την παρότρυνε να φύγει χωρίς προηγουμένως να συζητήσει με το ζευγάρι, στην προκειμένη περίπτωση εκμεταλλευόμενη το γεγονός ότι μπορούσε να τους ξεγλιστρήσει. Πράγματι, αν ήταν αρκετά προσεκτική, ίσως κατάφερνε να συρθεί από τη θέση όπου βρισκόταν ξαπλωμένη, να κατέβει από το κρεβάτι, κι αφού ντυθεί να φύγει αθόρυβα απ' το δωμάτιο. Όμως η Ελίζ αρνούσαν να δεχτεί τη λύση αυτή, που της έμοιαζε με απάτη. Μονάχα μια προκαταβολικά πληρωμένη πόρνη θα έφευγε μ' αυτό τον τρόπο από ένα ξενοδοχείο. Κι εκτός αυτού, όσες προφυλάξεις κι αν έπαιρνε, υπήρχε πάντα η πιθανότητα κάποιος από τους δύο να ξυπνούσε-ακόμη και τώρα, κάποιος μπορεί να παρίστανε τον κοιμισμένο-κι αν της αποκάλυπτε, απόψε ή περιμένοντας από λεπτότητα το επόμενο πρωί, ότι την είχε δει να μαζεύει τα πράγματά της στα κρυφά, θα πέθαινε από ντροπή. Η εσωτερική διαφωνία την ταλαιπώρησε για μερικά λεπτά, ώσπου ένοιωσε κάτι στη γυμνή της πλάτη. Ένα χέρι την είχε αγγίξει, δίχως άλλο του Μπερνάρ. Μπορεί μάλιστα να μην ήταν το χέρι του-η αφή δεν είχε προλάβει να ξεχωρίσει αν η μάζα ήταν λεπτή ή χοντρή, θερμή ή ψυχρή-αλλά η βάλανός του, σε μιαν απρόσμενη αναζωπύρωση του πάθους που νόμιζε ότι είχε κοπάσει. Κι αιφνίδια, η ανεξήγητη ερωτική προθυμία που την είχε καταλάβει, ακόμη και μες στον ύπνο της ως θεωρητική συνέχεια της βραδιάς, γέννησε μια τρομερή περιέργεια. Ήθελε να μάθει αν ο Μπερνάρ ήταν ξύπνιος κι ερεθισμένος. Η περιέργεια δε ήταν τόσο τυραννική, ώστε ένοιωθε όλο της το σώμα να ηλεκτρίζεται, με κορυφή και πηγή όλης της έξαψης το σημείο που είχε αγγίξει εκείνος. Οι ανήσυχες σκέψεις έδιναν, ατραπιαία κι αλλοπρόσαλλα, τη θέση τους σε μικρές στρατηγικές για το πώς μπορούσε να σηκωθεί απ' το κρεβάτι χωρίς να τον ξυπνήσει, για να ελέγξει μήπως η στύση του, αν φυσικά υπήρχε, ήταν προϊόν εκκούσιου ερεθισμού ή απλώς μια ονειρώξη. Η δεύτερη ιδέα της φαινόταν τρομερά γοητευτική-αφού είχε φέρει σε οργασμό τον μεσήλικο άντρα, είχε στοιχειώσει και τα όνειρά του. Τα γόνατά της λύγιζαν απ' την ανυπομονησία. Όταν πια ήταν φανερό ότι κινδύνευε περισσότερο να τους ξυπνήσει εξαιτίας της νευρικότητας, η Ελίζ πήρε το χέρι της και τραβήχτηκε μακριά από την Μαργκερίτ, στη μέση του κρεβατιού, σταματώντας μόνο αφού τα σεντόνια ζαρώσαν κάτω απ' τους μηρούς της, έτοιμα να σχιστούν από την τάση. Υπολογίζοντας την απόσταση που την χώριζε απ' τον Μπερνάρ, ώστε να μην βρεθεί ξαπλωμένη στο στήθος του, στήριξε το σώμα της στις φτέρνες και το κεφάλι, και σαν ψάρι που αφήνει την τελευταία του πνοή, συστράφηκε ολόκληρη και γύρισε ανάσκελα. Τα πράγματα πηγαίναν καλά. Χωρίς να υψώσει τα μάτια, έβλεπε πως ο Μπερνάρ κοιμόταν. Με δυσκολία συγκράτησε την επιθυμία ν' απλώσει το χέρι και να αγγίξει το πέος του. Στο τέλος κατάφερε να επιβληθεί στον εαυτό της, κι αφού πίεσε τα μέλη της μεταξύ τους για να γίνει λεπτή σαν μια γραμμή σάρκας, σύρθηκε ανάμεσά τους μέχρι την άκρη του κρεβατιού. Εκεί έδωσε μια δυνατή ώθηση στον κορμό της, ανακάθισε, κι από φόβο μην πέσει προς τα πίσω, στάθηκε αμέσως όρθια. Το χαλί χάιδευε τα γυμνά της πόδια, που βυθίζονταν μέσα του σε κάθε βήμα, κι η αίσθηση αυτή αύξαινε την ηδονική της προσμονή. Έτσι, όταν γυρνώντας προς το μέρος του Μπερνάρ τον είδε να κοιμάται γαλήνια, με τα χέρια διπλωμένα ανάμεσα στους μηρούς, σχεδόν απογοητεύτηκε. Ακόρεστο, το βλέμμα της πλανήθηκε στην κατεύθυνση της Μαργκερίτ, με την ελπίδα να συναντήσει εκεί την έξαψη που ήθελε, και τότε, η απότομη εναλλαγή των γυμνών σωμάτων, όπως η ναυτία που συνοδεύει τη διαπίστωση της προφανούς αλήθειας, την έκανε να δει τη λύση των μπερδεμένων της αισθημάτων, η οποία από ώρα βρισκόταν κοντά της. Οι δύο της σύντροφοι ήσαν ξαπλωμένοι συμμετρικά, κι η παράλληλη θέση του σώματός τους δημιουργούσε την εντύπωση, αν τα κοιτούσε διαδοχικά, πως ανήκαν στον ίδιο άνθρωπο, σ' έναν νεαρό εραστή που είχε τόσο κουραστεί από τη συνουσία, ώστε το κορμί του είχε χωρίσει στη μέση. Το θηλυκό κομμάτι του εραστή αυτού, εκείνο που εί-

χε καθορίσει την πράξη ανάλογα με τις επιθυμίες του, φτάνοντας τελευταίο στον οργανισμό, είχε μεταμορφωθεί σε μια μεσήλικη γυναίκα, ενώ το αρσενικό, με το δισταγμό που πάντοτε χαρακτηρίζει το φύλο τους, είχε πάρει τη μορφή ενός κοιμισμένου άνδρα, μειλίχιου ακόμη και στον ύπνο του σαν ένα μικρό αγόρι. Κι όσο εξωτική κι αν έμοιαζε η ιδέα της, η Ελίζ πίστευε πως αντικατόπτριζε απόλυτα την αλήθεια. Πράγματι, ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ δεν της είχαν συμπεριφερθεί με την ψυχρότητα που θα περίμενε από ένα ζευγάρι της δικής τους ηλικίας και πνευματικής καλλιέργειας, αλλά σαν ένας και μοναδικός εραστής. Οι ρόλοι που συνθέταν την ερωτική αυτή προσωπικότητα είχαν σχεδιαστεί από τους ίδιους, ασυναίσθητα ή όχι, κι είχαν κατορθώσει να τους αλλάξουν μεταξύ τους με τέτοια μαεστρία, ώστε η παραπλανητική αίσθηση του παθιασμένου νεαρού δεν είχε διαψευστεί ούτε στιγμή από το φέρεμά τους. Ήταν άρα λογικό το ότι είχαν οδηγηθεί στο ξενοδοχείο χωρίς περιστροφές και καθυστερήσεις, κι η σιωπηλή διαδρομή ή το ακατάσχετο γέλιο τους θύμιζε στην εντέλεια τις αντιδράσεις ενός ερωτευμένου εφήβου, ο οποίος, συναντώντας επιτέλους το αντικείμενο των ερωτικών του φαντασιώσεων αδυνατεί να κρύψει τον ενθουσιασμό ή τις προθέσεις του. Μονάχα ένα αγόρι στην ηλικία της θα μπορούσε να κάνει έρωτα με τόσο πάθος, να φτάσει σε οργασμό παρασύροντάς την μαζί του από καθαρή ευγνωμοσύνη, κι έπειτα ν' αποκοιμηθεί στην αγκαλιά της εξαντλημένο. Γι' αυτό κι η ίδια είχε αισθανθεί την ηδονή να την κεντρίζει μ' αυτή την πρωτόγνωρη σφοδρότητα, αφού η ψευδαίσθηση είχε πετύχει τον σκοπό της. Η αποδοχή της ερωτικής μεταμόρφωσης ήταν η μόνη εξήγηση, και στην ταραγμένη ψυχή της Ελίζ έπεφτε λυτρωτικά. Δεν χρειαζόταν πλέον να ξεφύγει απ' τον Μπερνάρ και την Μαργκερίτ, αφού εκείνοι πρώτοι είχαν καθορίσει την απαράβατη σιωπή σαν κανόνα της κοινής τους βραδιάς. Κανένας νεαρός άλλωστε δεν θα συζητούσε χωρίς να τρέμει σύγκορμος απ' την αμηχανία - με την ερωμένη του μετά τη συνουσία σ' ένα ξενοδοχείο όπως αυτό, παρά μόνο αν επιθυμούσε να συνεχίσει. Πόσο ανόητη ήταν που ανησυχούσε! Κι οι δυό τους φοβόντουσαν περισσότερο από την ίδια τις μετέπειτα διατυπώσεις, κι ίσως γι' αυτό να είχαν κοιμηθεί τόσο βαθιά. Τα σχέδιά της, για τα οποία πριν από λίγο υπέφερε χωρίς να το καταλαβαίνει, τώρα της έμοιαζαν γελοία και απλοϊκά. Η Μαργκερίτ κι ο Μπερνάρ δεν ήταν υποχρεωμένοι να περάσουν μια νύχτα διαλεκτικού έρωτα μαζί της, η επιθυμία που τους απέδιδε δεν είχε καμιά σημασία μπροστά σ' αυτό που εκείνοι επιθυμούσαν, στην απόλαυση που της είχαν τελικά χαρίσει. Ίσως μάλιστα η μόρφωσή τους, η πνευματική ανάταση που τόσο ποθούσε για τον εαυτό της να ήταν ο στυλοβάτης του ασυγκράτητου αισθησιασμού τους, η ψυχική ορμή που έλειπε από τους άλλους ανθρώπους και τους έκανε αδιάφορους στο κρεβάτι. Σ' αυτή την περίπτωση, η τιμή που είχε εισπράξει ήταν ακόμη μεγαλύτερη, αφού αντί να την ξεγελάσουν με την επίφαση μιας πνευματικής επαφής, είχαν αποκαλυφθεί μπροστά της σε όλο το ερωτικό τους μεγαλείο, είχαν εκπορνευτεί στα μάτια της μόνο και μόνο για να εξισωθούν μαζί της, αφού κι η ίδια είχε αφευθεί με κάθε τρόπο - σαν πόρνη - στα χέρια τους. Ναι, τώρα που σκεφτόταν ξανά την εκδοχή της πορνείας, δεν την έβρισκε καθόλου υποτιμητική για τον εαυτό της, μιας και το μόνο που την διαφοροποιούσε ήταν το γεγονός ότι η αμοιβή της, η ανάταση που φαντασιωνόταν πως θ' αποκτούσε δίπλα τους, δεν μπορούσε να χωθεί σαν χαρτονόμισμα στην τσέπη του παντελονιού της. Ίσως να την κουβαλούσε κιόλας πάνω της, δίχως απλά να το γνωρίζει. Οποια όμως κι αν ήταν η στιγμή της ανταμοιβής, άξιζε να την περιμένει. Ο Μπερνάρ κι η Μαργκερίτ είχαν μοιραστεί μαζί της τις μοναδικές αισθητικές αξίες που ο άνθρωπος κρύβει, στο όνομα της σεμνότητας, ακόμη κι από τα παιδιά του - τις αξίες του έρωτα - κι η αποψινή τους γενναιοδωρία ήταν η σιωπηλή εγγύηση πως όταν εκείνοι έκριναν ότι ο σωστός χρόνος είχε έλθει, θα διάλεγαν ένα σαλόνι, ένα γραφείο, ή ένα μπιστρό για να συζητήσουν μαζί της, κι όχι το μπουντουάρ ενός ξενοδοχείου προορισμένου για ανηθικότητες. Οποτε κι αν ξανάρχονταν εκεί, ο σκοπός τους θα ήταν το

ίδιο σαφής όσο κι απόψε. Η Ελίζ κοίταξε και πάλι τους καθηγητές της, κι ο θαυμασμός της, παίζοντας με την γνώση ότι κοντά τους είχε απολαύσει μια μύηση άφραστη στους περισσότερους ανθρώπους, ανεξάρτητα απ' τη νεότητα του κορμιού τους, χάραξε ένα χαμόγελο υπεροπτικής ικανοποίησης στα χείλη της. Στο μυαλό της ερχόταν τώρα κι άλλο ένα παράδοξο της πρόσφατης ζωής της, που είχε αποκαλυφθεί μόλις το απόγευμα, και του οποίου η έκπληξη ελάχιστα διέφερε απ' τον απροσδόκητο έρωτα με την Μαργκερίτ και τον Μπερνάρ. Ο Σεζάρ ήταν άλλη μια τέτοια διαστροφή της φύσης, αφού ενώ την είχε παραπλανήσει με τη σαγηνευτική του εμφάνιση, είχε αποδείξει, μια μέρα μετά την πρώτη τους γνωριμία, πως ήταν ικανός να την αγαπήσει όσο τίποτε στον κόσμο, με αφοσίωση μοναδική στον κόσμο των νεαρών ανδρών. Αλλά η εμμονή στο πιθανό, αυτό που τελικά ποτέ δεν συμβαίνει - κι αν συμβεί δεν μας ικανοποιεί - την είχε κάνει τυφλή σ' όσα σημάδια άφηνε να φανούν στα δύο του γράμματα, ώστε από τύχη και μόνο είχε ανακαλύψει την ταυτότητά του. Ήλπιζε λοιπόν η τύχη της να είχε τη συνέχεια που έπρεπε. Ο δείκτης του ρολογιού απείχε δύο πληθωρικά κενά από την ώρα του ραντεβού. Έτσι, ελεύθερη πια από το φόβο, έριξε μια τελευταία ματιά στον κοιμισμένο εραστή της με τα δύο διαφορετικά ονόματα, υποσχέθηκε βουβιά ότι θα τον συναντούσε και πάλι σύντομα, και προχώρησε μέχρι το παράθυρο, απ' όπου η νύχτα ξεκινούσε κι έφτανε στον άλλο της αγαπημένο. Η θέα, σαν ζωντανή πνοή του έξω κόσμου, την ξύπνησε για τα καλά με την ομορφιά της. Το ξενοδοχείο βρισκόταν στο βάθος μιας στοάς με μικρά καταστήματα, κι η Ελίζ θυμόταν πως, παρά την αναστάτωση της άφιξής τους, είχε μετανοιώσει που δεν μπορούσε εκείνη τη στιγμή να καθίσει για λίγο μπροστά στις μισοφωτισμένες βιτρίνες. Την προσοχή της είχε τραβήξει ένα μαγαζί με μινιατούρες, στη βιτρίνα του οποίου, σ' ένα σπίτι με ανοιχτούς τοίχους, μικροσκοπικοί άνθρωποι επιδίδονταν στη ρουτίνα της ζωής, χωρίς να ντρέπονται καθόλου που το σαλόνι, η κουζίνα, ακόμη και το λουτρό τους ήσαν ένα θέαμα για τους περαστικούς. Τώρα όμως που στεκόταν στην άλλη πλευρά του ξενοδοχείου, πίσω απ' το τέλος της στοάς, κι αντίκρυζε την παρηκμασμένη γειτονιά, σκεφτόταν ότι, αν κι απ' τα σπίτια αυτά δεν έβλεπε καλά-καλά ούτε το εξωτερικό, τα φωτισμένα τους παράθυρα, όπως απλώνονταν σε ασύμμετρες γραμμές ασθενικού φωτός, ήταν το ίδιο - αν όχι περισσότερο - γοητευτικά. Για να τα παρατηρήσει καλύτερα, έγειρε πάνω στο παράθυρο, και κοίταξε κάτω, στο δρόμο, τους ανθρώπους που γυρνούσαν στα σπίτια τους, όπου, λίγα δευτερόλεπτα μετά, ένα φως άναβε ή έσβηνε. Αυτή την ώρα, ολόκληρη η γειτονιά πρέπει να ετοιμαζόταν για να κάνει έρωτα. Η ερεθιστική αυτή σκέψη, μαζί με το κρύο τζάμι που πίεζε το στήθος της, την έκανε ν' ανατριχιάσει. Το γυμνό της σώμα, που ένοιωθε στολισμένο ακόμη με την πρόσφατη ηδονή, έμοιαζε πολύ με τα κορμιά των περαστικών. Τις τελευταίες δύο ημέρες, έπειτα απ' την επίσκεψή της στο νεκροτομείο, είχε συχνά νοιώσει την επιθυμία να κοιτάξει κάτω από τα ρούχα του κόσμου που περνούσε δίπλα της, με μια δόση υπεροπτικής οφθαλμοπορνείας, αφού η γνώση του κοινού τους τέλους, του μεταλλικού κρεβατιού, την έκανε να φουσκώνει από ματαιοδοξία. Η έξαψη όμως έκανε τώρα την υπερηφάνεια να λυγίζει, σαν από κάποια αλληλεγγύη προς όλους αυτούς τους ανθρώπους, που έστω και χωρίς να έχουν υποπτευθεί ποτέ τη σημασία της ζωής, βιάζονταν να γυμνωθούν όπως κι η ίδια είχε βιαστεί πριν από λίγη ώρα. Η κρύα επιφάνεια του γυαλιού στο γυμνό της δέρμα, θα μπορούσε να είναι ο νυχτερινός αέρας, αν απ' τον πλακόστρωτο δρόμο δεν τη χώριζε το ύψος όπου στεκόταν, προφυλαγμένη πίσω από το παράθυρο. Ρίχνοντας μια ματιά προς τα κάτω, στο σημείο που τα πόδια της συναντούσαν το τελευταίο ξύλινο πλαίσιο, αισθάνθηκε έναν ελαφρό ίλιγγο, και ξανασήκωσε το κεφάλι, κοιτάζοντας τα θολά εντυπώματα που είχαν αφήσει τα χέρια και το στήθος της στο κατά τα άλλα αόρατο κι επικίνδυνα μετέωρο παράθυρο. Όπως συνηθίζουν να κάνουν τα παιδιά μόλις σταθούν μπροστά σ' ένα κρύο τζάμι, εξέπνευσε όλο τον αέρα που είχε στα πνευμόνια της, κι είδε ένα υγρό στεφάνι

να σχηματίζεται, και να γίνεται ακαριαία μικρότερο απ' τη θέρμανση του δωματίου. Η ίδια κίνηση επαναλήφθηκε με μικρότερη ένταση μια-δυό φορές, κι ενώ ετοιμαζόταν να απομακρυνθεί απ' το παράθυρο-είχε αρχίσει να κρύνει, ενώ από τη στιγμή που είχε υπολογίσει πόσο εκτεθειμένη ήταν στο κενό, ένοιωθε κάπως νευρική-ένα μεγάλο ρεύμα αέρα την έσπρωξε προς τα εμπρός. Μονάχα ο φόβος να μην τους ξυπνήσει την εμπόδισε απ' το να ουρλιάξει, αφού αν δεν οπισθοχωρούσε το ίδιο δευτερόλεπτο, θα είχε σίγουρα πέσει απ' το παράθυρο. Όταν έκρινε πως είχε απομακρυνθεί αρκετά από το παράθυρο, σταμάτησε. Ο πανικός χτυπούσε ορμητικά πίσω απ' το στήθος της, όμως σύντομα ηρέμησε. Κανείς δεν την είχε σπρώξει, απλώς είχε χάσει την ισορροπία από μόνη της, κι ο τρόμος της πτώσης μετουσιώθηκε προς στιγμήν σε πραγματικότητα, όπως συνέβαινε καμιά φορά στα όνειρά της, όταν ξυπνούσε έντρομη, έχοντας προσγειωθεί από τεράστιο ύψος επάνω στο κρεβάτι της. Ωστόσο, η αγωνία αυτή, συνδυασμένη με τη θέα του Μπερνάρ, ο οποίος είχε αλλάξει θέση μέσα στον ύπνο του, λειτούργησαν σαν υπενθύμιση πως είχε έρθει η ώρα να φύγει. Θα ήταν προτιμότερο να περπατήσει στο κέντρο της πόλης μέχρι να φτάσει στο σημείο του ραντεβού της με τον Σεζάρ. Η ζέστη του δωματίου δυνάμωνε την ασήμαντη μέθη της, και της δημιουργούσε πνιγηρές παραισθήσεις. Έτσι, φόρεσε γρήγορα τις κάλτσες και το παντελόνι της, κι αφού πήρε τα παπούτσια και τα υπόλοιπα ρούχα της στα χέρια, άνοιξε την πόρτα και βγήκε από το μπουντουάρ σαν κλέφτης. Μόλις η πόρτα έκλεισε απαλά πίσω της, διαπίστωσε ότι ήταν ημίγυμνη. Ευτυχώς ο διάδρομος ήταν τόσο σκοτεινός, ώστε μετά βίας διέκρινε την αρχή της σκάλας. Κούμπωσε βιαστικά το πουκάμισο και το φόρεσε μονομιάς, σαν πυζάμα, έπειτα γονάτισε για να βάλει τα παπούτσια της, και στο τέλος έριξε το παλτό στους ώμους της. Ο γέρος ξενοδόχος την κοίταζε και πάλι, καθώς κατέβαινε τη σκάλα, όπως αν έβλεπε ένα μεγάλο ζαχαρωτό, διακοσμημένο στην κορυφή του με ξανθή καρύδα και βουτηγμένο σε σοκολάτα με μικρά φύλλα μέντας, αλλά εκείνη δεν έδωσε σημασία στο πεινασμένο του χαμόγελο, και βγήκε απ' το φουαγιέ χωρίς καν να τον χαιρετήσει. Ήθελε να διασχίσει τη στοά όσο πιο γρήγορα γινόταν, όταν όμως πέρασε μπροστά από τη βιτρίνα με τις μινιατούρες, η ομορφιά λύγισε την αποφασιστικότητά της. Βρισκόταν ήδη αρκετά μακριά απ' το δωμάτιο, και είχε στη διάθεσή της το χρόνο για να σταθεί και να θαυμάσει, τώρα με περισσότερη προσοχή, τις μικροσκοπικές κούκλες. Τότε, σε μια στιγμή που τα μάτια της στράφηκαν στη γωνιά της βιτρίνας, είδε πως από την είσοδο της στοάς κάποιος την παρατηρούσε, και μόλις συνειδητοποίησε την ταυτότητά του, κόντεψε να λιποθυμήσει από ντροπή.

XXIV

Καθώς παρατηρώ τον Μπερνάρ την ώρα που κοιμάται, σκέπτομαι πόσο όμοιοι έχουμε γίνει με το πέρασμα του χρόνου. Ως και το πρόσωπό του πότε-πότε μου θυμίζει κάποιον απ' τους αγαπημένους μου πίνακες, η μύτη του μια αντιγραφή από τις λεπτές, φινετσάτες μυτούλες που ζωγράφιζε ο Μποτιτσέλλι. Κι ωστόσο δεν πιστεύω πως η αλλαγή του αυτή είναι τυχαία, αφού την εξωτερική του μεταμόρφωση, το πλησίασμα στη δική μου μορφή ή ακόμη και σ' όσα πράγματα αγαπώ, ακολουθεί απ' τη στιγμή της γνωριμίας μας μια δεύτερη μεταμόρφωση, εσωτερική, την οποία αντιλαμβάνομαι δυσκολότερα, όπως θα ήταν δύσκολο ν' αντιληφθώ τις αλλαγές στο πρόσωπό μου-ίσως γιατί ταυτόχρονα συμβαίνει και σε μένα. Για να περιέχει ο καθρέφτης το είδωλό σου, δεν αρκεί να τον κοιτάζεις. Πρέπει να στέκεσαι ακριβώς στην κατάλληλη θέση, στην γωνία που εκείνος ορίζει, για να σου ανταποδίδει το βλέμμα σου σαν να ήτανε δικό του. Η κατάσταση αυτή, όταν σταθείς στη σωστή γωνία, έχοντας πλέον χάσει τα όρια του εαυτού, όταν ο άλλος δεν είναι πλέον το άψυχο είδωλο, αλλά φτάνει ν' αποφασίζει και να αναπνέει για λογαριασμό σου, πριν ο ίδιος αναπνεύσεις, λέγεται έρωτας. Μερι-

κοί άνθρωποι γεννιούνται από σύμπτωση στις κατάλληλες θέσεις μεταξύ τους,ο ένας απέναντι στον άλλο,ώστε μιά ματιά,σε κάποια στιγμή της ζωής τους,είναι αρκετή για να διαπιστώσουν πόσο αναγκαίο είναι να ζήσουν μαζί.Συνήθως όμως,καθώς ο χρόνος αποδεικνύει ότι κάθε προσπάθεια να πλησιάσουν είναι μάταιη-αφού βρίσκονται ήδη στην ορισμένη απ'τον καθρέφτη θέση-χάνουν το ενδιαφέρον τους για την αγάπη,και την αντιμετωπίζουν ψυχρά,ή ακόμη και την αρνούνται,όπως τα πριγκηπόπουλα,που κάποτε αηδιάζουν τόσο με την δεδομένη πολυτέλεια της αυλής και του παλατιού,ώστε κλείνουν πεισματικά το στόμα και δεν τρώνε το εκλεκτό τους φαγητό-προτιμούν να πεθάνουν,παρά να υποταγούν σε μια ευτυχία της οποίας την αιτία δεν ορίζουν.Οι άνθρωποι αυτοί ζούν,πιστεύω,τη μεγαλύτερη δυστυχία,γιατί ενώ σε κάποια φευγάλεα κόψη του χρόνου αισθάνονται την αγάπη να φουντώνει μέσα τους σαν τη φωτιά που ανάβει ένας κεραυνός,έπειτα από λίγα χρόνια,παρόλες τις συναταρακτικές ομοιότητες τους-ελκυστικές ή απωθητικές,δεν έχει σημασία-διαπιστώνουν ότι η κοινή τους πορεία είναι το ίδιο μάταιη όσο κι η αγέλη των σκυλιών,που τρέχουν μαζί,με μοιρασμένα μόνο τα παράσιτα στη γούνα τους.Αλλά υπάρχει και μια δεύτερη κατηγορία ανθρώπων,οι οποίοι υπομονετικά,χωρίς να στηρίζονται στην εύνοια της τύχης,διαλέγουν μόνοι το είδωλό τους,και προσπαθούν με κάθε θυσία να το φτάσουν,ακόμη κι αν γι'αυτό το σκοπό χρειαστεί να περάσουν ολόκληρη τη ζωή τους απομονωμένοι.Καμμιά φορά η επιμονή τους είναι τόσο μεγάλη,ώστε ο καθρέφτης που αναζητούν βρίσκεται ήδη ανάμεσα στους νεκρούς,ένας καλλιτέχνης ή διανοητής,που αν και σαπισμένος από αιώνες,έχει σε κάποιο μικρό δωμάτιο του ζωντανού κόσμου έναν δυνητικό εραστή.Κι αν όμως ο σύντροφος του οποίου την ψυχή ποθούνε να αποκτήσουν βρίσκεται μακριά τους,ποτέ δεν παραιτούνται,και συχνά καταλήγουν να λατρεύουν,από κοντά ή σε απόσταση,άνδρες ή γυναίκες που τους φέρονται με συγκατάβαση,ελπίζοντας πως η ημέρα θα έρθει,όταν ο κύριος θα κοιτάξει με συμπάθεια τον υπηρέτη του,και το χαμόγελό του θα μοιάζει επιτέλους με το δικό τους.Η εμμονή αυτών των ανθρώπων αντιμετωπίζεται φυσικά με περιφρόνηση,κι όλοι τους ονομάζονται δυστυχείς,από άλλους πολύ πιο δυστυχείς,οι οποίοι έχουν απλώς πλήθος αναίσθητων ψυχών να τους υποστηρίξουν.Αγνοώντας όλους τους επικριτές-έτσι κι αλλιώς η μόνη λύση εκτός απ'την απόλυτη ευτυχία γι'αυτούς είναι η μοναξιά-συνεχίζουν πάλι την αναζήτησή τους,ώσπου ανάμεσα στους εραστές και τις ερωμένες διακρίνουν αν είναι τυχεροί,τον άνθρωπο στον οποίο θα αφιερωθούν για όλη τους τη ζωή.Τότε η συμπεριφορά τους,οι συνήθειές τους αρχίζουν ν'αλλάζουν,η μάλλον να εξαφανίζονται,αφού τη θέση κάθε αισθήματος που προϋπήρχε έχει τώρα αντικαταστήσει η επιθυμία του καθρέφτη,κι οι διαταγές του μεταμορφώνουν το πνεύμα τους με δύναμη που μόνο ένας τυραννικός θεός της αρχαιότητας θα κατείχε.Σύντομα παύουν να ορίζουν αυτόνομα την ύπαρξή τους,και διατηρούν απ'τον παλιό εαυτό τους μονάχα ένα μητρικό εγωισμό-αρκεί το παιδί,το καλομαθημένο είδωλο που ολοένα πλησιάζουν,να είναι ικανοποιημένο,κι από κει και πέρα τους φτάνει λίγη από την αίγλη του,την οποία πασχίζουν να δανειστούν,να περάσουν επάνω τους για να ξαναζωντανέψουν από το θάνατο που οι ίδιοι επέβαλλαν στον εαυτό τους.Κι όταν κατακτήσουν την ευτυχία που τους αξίζει,οι άνθρωποι αυτοί νοιώθουν ευδαιμονία κι υπερηφάνεια μεγαλύτερη κι απ'του θεού,γιατί έχουν κερδίσει μόνοι τους το αξίωμα που ο ίδιος κατείχε πάντα-χωρίς να το έχει δημιουργήσει-την αντανάκλαση,δηλαδή,ολόκληρου του κόσμου στα μάτια τους.Ο κόσμος που τους είχε κάποτε υποδουλώσει ηδονικά,στα γόνατα του οποίου είχαν σταθεί με λατρεία για να αναρριχηθούν,είναι οριστικά δικός τους,κι επάνω του καθρεφτίζονται όλες τους οι παλιές συνήθειες,εκείνες που νόμιζαν ότι είχαν πετάξει,αλλά που όλον αυτό τον καιρό μεταμορφώναν σιωπηλά το είδωλο,φέρνοντάς το πίο κοντά.Η ισότητα που γεννιέται απ'αυτόν τον έρωτα,είναι,κατά περιέργο τρόπο,μεγαλύτερη.Έτσι ο Μπερνάρ,αν κι απ'τα πρώτα χρόνια της σχέσης μας,από τον βια-

στικό μας γάμο και τα πικρά χρόνια της εκκούσιας εξορίας μου δεν έχει παρά σκληρές μνήμες, μιας γυναίκας που ελάχιστη οικειότητα του χάριζε, πάντοτε περιγράφει την εποχή εκείνη λέγοντας ότι ο ίδιος ήταν ευτυχισμένος, και μάλιστα νοιώθοντας για αυτό τύψεις, επειδή θεωρούσε ότι το σφάλμα ήταν δικό του, ότι εκείνος με είχε εγκαταλείψει. Από τότε μου είχε εξομολογηθεί την τυφλή του λατρεία, κι όσο κι αν τον επέπληττα, έμοιαζε θλιμμένος μονάχα όταν η καθημερινότητα του στερούσε τη μορφή μου. Γνωρίζω πώς άντεχε τη δυστυχία της απόστασης, όταν βρισκόμουν στην Αγγλία, και με ποιό τρόπο έβρισκε το σφρίγος εκείνο, με το οποίο ζωντάνευε κι εμένα-όταν έλειπα, όταν δεν μπορούσε να έχει κοντά του ούτε ένα ίχνος από την φυσική μου παρουσία, με υποκαθιστούσε επαναλαμβάνοντας τις συνήθειες και τους τρόπους μου, όλα όσα συνέθεταν το χαρακτήρα μου απ' την πρώτη ως την τελευταία λεπτομέρεια. Άκουγε την μουσική που πίστευε ότι του είχα διδάξει, προσπαθούσε να μιμηθεί τις αντιδράσεις και τις απόψεις μου, κι ακόμη όταν μπροστά του βρισκόταν ένα πρόβλημα με το οποίο δεν είχα καμμία σχέση, αναζητούσε στη μνήμη του τη δική μου συμβουλή, τη δική μου γνώμη, κι αυτήν αναπαρήγαγε στους ανθρώπους. Με τον καιρό βέβαια, κατάλαβα πόσο είχε προχωρήσει η μεταμόρφωση, όμως την αντιμετώπισα ουδέτερα, δίχως να κολακευτώ απ' την λατρεία του ή να θυμώσω με την υπερβολή της, διατηρώντας μονάχα τον φόβο πως η αφοσίωσή του αυτή ίσως να του στερούσε την ελευθερία. Αλλά κι αυτός ο φόβος σύντομα αποδείχτηκε μάταιος. Γιατί όσο κι αν τον μάλωνα στα ψέμματα, ζητώντας του να μου πεί πρώτος τί ήθελε για το βραδυνό δείπνο, με όποιο παιχνίδι κι αν προσπαθούσα να του αποσπάσω μια γνώμη που να διαφέρει από την δική μου, αισθανόμουν πως μ' αυτόν τον τρόπο, στερώντας του την ομοιότητά μας ή τη δυνατότητα να με ικανοποιήσει, στο τέλος έκλεβα, μαζί με την δική μου κυριαρχία και την ευτυχία του. Όλες οι επαναλήψεις, το κυνήγι της δικής μου ευχαρίστησης, όπως αν ο Μπερνάρ ήταν συγχρόνως κι ο πατέρας μου, κι η ευχαρίστησή του δεν είχε για τον ίδιο σημασία, ήταν τα μικρά βήματα που έκανε για να φτάσει στο απόλυτο καθρέφτισμα, και δεν ήθελα να τον σταματήσω-όχι μόνο γιατί του ήταν αδύνατο να βρεί άλλο στόχο στη ζωή του, αλλά επειδή πίστευα πως έπειτα από τόσες υποχωρήσεις, του άξιζε κάποια στιγμή να φτάσει σ' αυτή την αόριστη κατάσταση της υποθετικής ισότητας με μένα. Εκείνο που δεν περίμενα ήταν ότι, καθώς ο αγώνας του Μπερνάρ εκτυλίσσονταν σιωπηλά, κι εγώ μεταμορφωνόμουν μαζί του. Ο θαυμασμός του με συγκινούσε πάντοτε τόσο πολύ, ώστε είχε καταφέρει έπειτα από λίγα χρόνια να με ξεκρεμάσει από την περίοπτη θέση μου, και σιγά-σιγά να στρέψει το κρύσταλλό μου προς το δικό του, με την ίδια ανεπαίσθητη ταχύτητα. Δεν είχα λοιπόν το δικαίωμα να διαμαρτυρηθώ για την ασφυκτική του λατρεία, αφού όσο περισσότερο την καταλάβαινα, σήμαινε ότι στο μεταξύ είχα κι εγώ αλλάξει λιγάκι, η ψυχή του είχε αρχίσει να μου ανήκει όπως κι η κόκκινη γενειάδα του, ώστε αν πείραζα έστω και μιά της τρίχα, θα ενοχλούσα τον εαυτό μου. Σκέπτομαι πως του χρωστώ ευγνωμοσύνη που με τράβηξε κοντά του, γιατί η ομοιότητά μας, αυτή που τα πρώτα χρόνια θεωρούσα ανέφικτη και περιττή, είναι τώρα η πηγή της ανακούφισης, της αγάπης και της παντοδυναμίας που αισθάνομαι κάθε φορά που βρισκόμαστε μαζί. Είναι μεγάλη απόλαυση να γνωρίζεις ότι κάθε σου επιθυμία, όσο παράλογη ή απαιτητική κι αν ακούγεται στον υπόλοιπο κόσμο, θα έχει μια δεύτερη φωνή να την επαληθεύσει, μια φωνή η οποία δεν κινείται από ιδιοτελή ή απλοϊκή συντροφικότητα, αλλά από το ίδιο ακριβώς πάθος. Η πιο απτή όμως απόδειξη της ευγνωμοσύνης του, είναι ο τρόπος με τον οποίο ο Μπερνάρ με ανασύρει από τα σπάνια-ευτυχώς-πνευματικά μου αδιέξοδα. Κάποιες φορές, συνήθως λίγο προτού κοιμηθούμε, δίχως να έχει συμβεί κάτι που να με ταραξεί, νοιώθω να πέφτει επάνω μου μια ανεξήγητη κι ανυπόφορη μελαγχολία. Εκείνες τις στιγμές όλη η γνώση κι η φιλοσοφία, όλα τα νεανικά μου αναγνώσματα που υποτίθεται ότι είχαν σκοπό να φωτίζουν τη ζωή, ξυπνούνε μέσα μου την εχθρική πλευρά των πραγ-

μάτων, με τραβούνε στο σκοτάδι, και ξαφνικά αισθάνομαι την αναιτιότητα να με καταπίνει σαν ένα μεγάλο μαλακό φέρετρο. Η εξάντληση είναι τόσο έντονη, που δεν μπορώ ούτε να πανικοβληθώ, μόνο ξαπλώνω και παρατηρώ τον εαυτό μου να βυθίζεται, ανήμπορη να επιταχύνω την ανάσα μου ώστε να σηκωθώ απ' το κρεβάτι, ή να την σταματήσω για να κοιμηθώ. Τότε δεν υπάρχει τίποτε ικανό να με ωφελήσει, και λιγότερο απ' όλα η ανδρική φροντίδα, αυτή που οι άνδρες πιστεύουν ότι ηρεμεί τις γυναίκες που βρίσκονται σε κρίση. Αν ο Μπερνάρ άπλωνε το χέρι του και με αγκάλιαζε, θα το έδιωχνα με αποτροπιασμό. Όμως εκείνος μένει για λίγο ακίνητος, κι έπειτα, όταν διαπιστώσει ότι απαντώ με δυσαρέσκεια στις ερωτήσεις του, κι ότι απορρίπτω κάθε του σχέδιο, είτε αφορά την επόμενη μέρα ή τον επόμενο χρόνο, δεν χάνει το κουράγιο του. Διαφορώντας για τον παιδιάστικο αρνητισμό μου, ο οποίος θυμίζει άνθρωπο μερικά λεπτά πριν απ' την προγραμματισμένη του αυτοκτονία, αρχίζει ο ίδιος να συμπεριφέρεται με τον αυθορμητισμό ενός παιδιού, φλυαρώντας και προσποιούμενος πως η κατάστασή μου δεν τον πειράζει. Μπορεί να μου προτείνει χιλιάδες νυχτερινές διασκεδάσεις, βόλτες στην πόλη ή μεταμεσονύκτια όργια με επανάληψη του δείπνου. Κάθε 'όχι' μου πέφτει σαν βόμβα έπειτα απ' τις λαχανιασμένες του προτάσεις, ωστόσο εκείνος επιμένει να χαμογελά, και συνεχίζει. Στο τέλος κι η δική του πολυλογία καταντάει το ίδιο ασυνάρτητη με τη μελαγχολία μου, αφού επεκτείνεται σε θέματα τέχνης κι αισθητικής, μόνο και μόνο για να αφυπνίσει το ενδιαφέρον μου σε μια συζήτηση του κρεβατιού, οπότε αναγκάζομαι να σπάσω τη μονολεκτική μου σιωπή, από τη μια γιατί αισθάνομαι πραγματικά εκνευρισμένη, κι από την άλλη επειδή ο ενθουσιασμός του καταφέρνει να με συγκινήσει, ακόμη και μέσα από τα στρώματα της παροδικής κατάθλιψης. Υποχωρώ, και δέχομαι, παρά τον πονοκέφαλο που συνήθως σημαίνει και το ουσιαστικό τέλος της απελπισίας, να ακούσουμε κάποιον αγαπημένο μου δίσκο. Κι αν στη μέση της μουσικής ο Μπερνάρ έχει αποκοιμηθεί στην αγκαλιά μου, εγώ νοιώθω σαν να έχω γλιτώσει από το θάνατο. Χαϊδεύω το πρόσωπο και τα μαλλιά του, ενώ στην ψυχή μου ο εκνευρισμός σιγά-σιγά μαλακώνει, όπως της μητέρας που έχει διώξει με φωνές το παιδί από κοντά της, κι όταν ηρεμήσει, βλέποντας με πόση αγάπη την τραβάει από τη φούστα για να της δείξει τα παιχνίδια του, τα παιχνίδια που η ίδια του έχει μάθει, θέλει να κλάψει από θυμό. Κι η δική μου οργή είναι μεγαλύτερη, αφού στην όψη του Μπερνάρ, που μου έχει μόνος του αποδώσει τη λατρεία και το ρόλο μιας μητέρας, έχω μόλις διαπράξει μια τέτοια αδικία, χωρίς να υπολογίσω ότι όση ώρα με παρηγορούσε, ίσως κι εκείνος να έτρεμε από φόβο. Γι' αυτό το λόγο και μόνο, σαν ελάχιστη ευχαριστία για την ευγένειά του στις στιγμές της κρίσης, παραβλέπω όλες τις ιδιοτροπίες του-που έχω εξάλλου συνηθίσει, και θεωρώ τόσο χαριτωμένες-κι αφήνω να κυβερνά, χωρίς να το γνωρίζει, τη ζωή μου. Έχω μάθει κι εγώ να παίζω το παιχνίδι της παρατήρησης, έπειτα από τόση παθητική εξάσκηση. Μπορώ πια να μαντεύω τις επιθυμίες που πρόκειται να μου αποδώσει, και να του τις εκφράζω ένα δευτερόλεπτο πριν ανοίξει το στόμα του, κι έτσι, όπως αν άδειαζα στο κέντρο της γλώσσας του μια κουταλιά ζάχαρη, ν' απολαμβάνω το ξαφνιασμένο του χαμόγελο. Όσο γερνούμε μαζί, η απάτη αυτή γίνεται όλο και πιο φυσική, τόσο που δεν προφταίνω να την μυριστώ, και ξαφνιαζώ ως και τον εαυτό μου. Υποθέτω πως αυτή είναι η δικαιοσύνη του καθρέφτη. Υπάρχει μονάχα μια διαφορά, η οποία δεν μπορεί να αλλάξει προς τη μεριά κανενός, γιατί η σημασία της κρύβεται πίσω από την ύπαρξη, στον τρόπο που ο καθένας μας ορίζει τη ζωή και την ευτυχία. Ο Μπερνάρ ίσως να μην σκέπτεται αυτή τη διαφορά, κι είναι καλό, γιατί όσες φορές την συλλογίζομαι, θέλω να πέσω στο κρεβάτι και να προκαλέσω μόνη μου την αλλόκοτη εκείνη ασφυξία που με πιάνει ώρες-ώρες. Πρόκειται στην ουσία για τη στάση που θα τηρήσουμε απέναντι στο θάνατο, αλλά όχι τον δικό μας. Έχοντας φτάσει ως εδώ, δεν είναι παράλογο να αναρωτιέμαι τί θα συμβεί στον έναν από μας, όταν ο άλλος πεθάνει. Φαντάζομαι πως ο Μπερνάρ, παρόλο το φόβο του

για το θάνατο,θα κατορθώσει να ζήσει και μετά το τέλος μου.Η λατρεία του βέβαια θα χάσει τον υπαρκτό της πυρήνα,κι ίσως από λεπτότητα,για να μην απορεί ο κόσμος με την αναλλοίωτη χαρά του,να κρυφτεί στο σπίτι κι εκεί να συνεχίσει να με αγαπά, σαν φάντασμα,αλλά με την ίδια θερμή όπως και τώρα.Το πάθος,όπως ακριβώς τον έκανε να στέκεται από θαυμασμό,και να μην τολμά να με αγγίξει,θα του δώσει τη δύναμη να ξεπεράσει την οριστική φθορά μου,και να χαϊδεύει ό,τι θα του έχει απομείνει από μένα.Λυπάμαι γι'αυτήν την τρυφερότητα που ίσως χάσω,κι ακόμη λυπάμαι επειδή ξέρω πως δεν μπορώ να του την ανταποδώσω.Γιατί αν ο Μπερνάρ χαθεί πρώτος,δεν θα αντέξω να ζήσω ούτε μια μέρα μακριά του.Αν η καρδιά μου δεν σταματήσει από τη δυστυχία,θα δώσω η ίδια τέρμα στη ζωή μου.Δεν γνωρίζω ποιά στάση δείχνει μεγαλύτερο έρωτα.Είναι εύκολο να πεις ότι,εκείνος που φοβάται το δικό του θάνατο,δεν αγαπάει αρκετά το σύντροφό του,αφού μπορεί να ζήσει και χωρίς τη φυσική του παρουσία.Όμως όλοι φοβούνται το θάνατο,ακόμη κι οι τυχεροί άνθρωποι όπως εγώ,που δεν υποφέρουν απ'το μόνιμο πανικό του.Η στάση αυτού του υποθετικού συντρόφου,που διαλέγει να πεθάνει δεύτερος,ίσως κρύβει ακόμα μεγαλύτερη λαχτάρα-θέλει να μείνει κι άλλο στη ζωή,γιατί αν πάψει να αναπνέει,αν οι αισθήσεις του χαθούν,μαζί θα χάσει και τις αναμνήσεις του αγαπημένου του,την τελευταία ευκαιρία που έχει να τον βλέπει ή να τον ακούει μέσα από τις μελωδικές γραμμές της μνήμης.Το πολύτιμο απόκτημα,αυτό που φοβάται ότι θα χάσει πεθαίνοντας,δεν είναι η γερασμένη ψυχή του,αλλά οι ενθυμήσεις που αυτή κουβαλάει.Ο δρόμος που έχω αποφασίσει για τον εαυτό μου,έχει με το μέρος του τους ποιητές,τους παθιασμένους εραστές που προτιμούν να καταπιούν δηλητήριο και να σκοτώσουν τη ζωντανή καρδιά τους,παρά να ζήσουν μια στιγμή δίχως τον έρωτά τους.Το μοναδικό τους λάθος βρίσκεται στην ειλικρίνεια της πρόθεσης.Εγώ έχω μιλήσει συχνά με την αυτοκτονία, και δεν φοβάμαι το φυσικό πόνο.Ωστόσο,πολλοί απ'αυτούς που θα ζητούσαν βιαστικά να φύγουν πρώτοι,χωρίς να υπολογίζουν την ευτυχία που χάνουν και τη δυστυχία που σκορπίζουν,αν ένοιωθαν ένα δυνατό πόνο στο στήθος,ένα πνίξιμο που να τους κόβει την ανάσα,θα άλλαζαν γνώμη,κι η μεταστροφή τους θα τους ξεσκέπαζε.Δεν ξέρω τί να σκεφτώ για τους ανθρώπους αυτούς,που αληθινά λυπάμαι,για τον εαυτό μου,τον οποίο συνηθίζω να κατηγορώ,ή για τον Μπερνάρ,που μ'όλη του τη γλυκότητα κάποια μέρα θα κρυφτεί στο χώμα,χωρίς να τον βλέπω και να με βλέπει.Είναι μάταιο κι ανήθικο να σκέπτομαι αυτά τα πράγματα,να ζυγίζω την αγάπη του καθενός μας τώρα,που ο Μπερνάρ κοιμάται δίπλα μου,και δεν μπορεί να δει το πρόσωπό μου για να με καθησυχάσει,ή να μου πει πως έχω άδικο.Μακάρι να μπορούσα να γίνω αυτοστιγμεί η δίδυμη εικόνα του,και ν'αποκοιμηθώ όπως αυτός.Αν τριγυρνούσαν ακόμα οι σκέψεις μου γύρω από την Ελίζ,γύρω από τη ζωή αντί για το θάνατο,ίσως ο ύπνος ερχόταν,φέρνοντας τις πάντοτε χρήσιμες συμβουλές του.Ο καλός μου Μπερνάρ είναι ακόμη ζωντανός,ζεστός και παχύς σαν βρέφος που χουζουρεύει.Μιας κι είμαστε λοιπόν δυό άνθρωποι ήσυχοι,που έχουν στερηθεί την άγρια μέθη της νεότητας –αν υπήρξε ποτέ κάτι τέτοιο-δεν έχουμε παρά να αναπληρώσουμε το χαμένο χρόνο, να κερδίσουμε την ευτυχία με όποιο τρόπο μας δίνεται,γυρνώντας για το σκοπό αυτό σε μιαν άλλη ηλικία,με μια παιδική αυθεντικότητα στην ηθική και την αγάπη μας.

XXV

Κάθε τέσσερα βήματα ακριβώς,ο Σεζάρ σταματούσε και κοίταζε πίσω του.Είχε φύγει απ'το πανεπιστήμιο τρέχοντας σαν δαίμονας,ώστε ακόμη κι αν η Ελίζ δεν προχωρούσε ήδη στην αντίθετη κατεύθυνση,θα ήταν αδύνατο να τον ακολουθήσει, και πολύ περισσότερο να τον φτάσει.Ωστόσο το σφάλμα της συνάντησής τους του είχε προκαλέσει πανικό,τέτοιο που μόνον τα παιδιά ή οι διεφθαρμένοι ενήλικοι την

ώρα της αταξίας τους μπορούν να αισθανθούν, όταν προς στιγμήν πιστεύουν ότι τα πονηρά τους σχέδια έχουν ναυαγήσει. Έτσι χρειάστηκε να διανύσει αρκετά μεγάλη απόσταση ώσπου να ηρεμήσει, αλλά εξακολουθούσε κάθε λίγο να στρέφει το βλέμμα πίσω, βέβαιος πως η Ελίζ βρισκόταν διαρκώς στον ώμο του. Για να απαλλαγεί από τον φόβο αυτό, χώθηκε σε μια σήραγγα του μετρό και πήρε το πρώτο τραίνο που πέρασε. Σ' όλη τη διαδρομή, αν κι η υπόγεια κρυψώνα του ήταν ασφαλής, καθόταν στο βάθος του βαγονιού, στριμωγμένος ανάμεσα σε δύο γριές που μισοκοιμόντουσαν, κι η καρδιά του χτυπούσε τόσο από την κούραση όσο κι απ' την αγωνία. Δεν ήθελε να σκέπτεται ούτε το έκπληκτο πρόσωπό της στις σκάλες-όσες φορές το αποτολμούσε, η παράλογη εμμονή πως τον παρακολουθούσε ξαναζωντανεύει, κι ένοιωθε την ανάγκη να αγκαλιάσει κάποιαν από τις γριές για κάλυψη. Το μόνο που τον βοήθησε εντέλει να ξαναβρεί την ψυχραιμία του ήταν το γεγονός ότι βρισκόταν σε μιαν άγνωστη γραμμή του μετρό, την οποία ποτέ δεν είχε ξαναχρησιμοποιήσει, οπότε το άγχος της καταδίωξης αντικατέστησε η έγνοια για το πώς θα επέστρεφε στο κέντρο της πόλης. Κατέβηκε στο τέρμα, και το πρώτο που είδε βγαίνοντας από το σκοτεινό λαγούμι ήταν ένα πανύψηλο κάστρο, με μια αχανή τάφρο στον περίβολό του. Θυμόταν πως είχε ξανάρθει στο παρελθόν σ' αυτή την περιοχή-υπήρχαν εκεί πολύ φθηνά ξενοδοχεία-αλλά το θέαμα της τάφρου, που έχασκε σαν πεινασμένο στόμα μπροστά του, ήταν κάπως αποκαρδιωτικό μέσα στη νύχτα. Έκανε λοιπόν μεταβολή και ξαναμπήκε στο μετρό, αυτή τη φορά φροντίζοντας να κατέβει σε μια πιο κεντρική στάση, μακριά-αλλά όχι πολύ-από το σημείο του ραντεβού του με την Ελίζ. Όταν ο κρύος αέρας κι η μυρωδιά των δέντρων έδιωξαν και πάλι από πάνω του την καθησυχαστική ζεστασιά της φωτισμένης σήραγγας, ο Σεζάρ κρύφτηκε σε μια γωνία του δρόμου και συλλογίστηκε τί θα έκανε με τις ώρες που απέμεναν. Ως τώρα η Ελίζ θα είχε σίγουρα χάσει τα ίχνη του, όμως δεν μπορούσε να διακινδυνεύσει μια δεύτερη απρόοπτη συνάντηση, περιπλανώμενος στην πόλη. Είχε αρκετό χρόνο για να γυρίσει στο σπίτι του, να ξεκουραστεί λίγο, ίσως και να πλυθεί-το τελευταίο μάλλον απίθανο-πάντως να φρεσκαριστεί, αλλά κι αυτή η διαδρομή του φαινόταν παρακινδυνευμένη. Εξάλλου είχε υποσχεθεί στον εαυτό πως δεν θα γυρνούσε στη σοφίτα μοναχός. Τότε την προσοχή του τράβηξαν οι μεταλλικές πολυθρόνες που βρίσκονταν στο απέναντι πεζοδρόμιο, έξω από ένα μπιστρό, κι αποφάσισε πως θα σπαταλούσε εκεί μερικές από τις ώρες ως το ραντεβού. Διέσχισε γρήγορα το δρόμο, έσπρωξε την πόρτα με λίγη περισσότερη δύναμη απ' όση χρειαζόταν, κι αφού μπήκε στάθηκε στο άνοιγμα της πόρτας κι άρχισε να εξερευνά το χώρο. Με τις κόρες των ματιών διεσταλμένες και τη μύτη να συσπάται στον αέρα, όπως του λαγωνικού, εξάντλησε το πίσω μέρος του μαγαζιού, κι όταν βεβαιώθηκε ότι η Ελίζ δεν βρισκόταν εκεί, γύρισε και κοίταξε τα υπόλοιπα τραπέζια, αυτά που υπήρχαν πίσω του, χωρίς να αντιλαμβάνεται τα περίεργα βλέμματα που συγκέντρωνε. Στο τέλος, όταν πια ήταν απόλυτα σίγουρος ότι μπορούσε να καθίσει, οπισθοχώρησε ως την άλλη άκρη του μπιστρό, παρασέρνοντας ένα-δυό παλτά στο πέρασμά του, ώσπου χτύπησε με την πλάτη σε μια καρέκλα και σωριάστηκε σ' αυτήν. Ήταν μια καλή θέση, και το τραπέζι ευτυχώς δεν ήταν κατειλημμένο. Έπειτα από λίγο η σερβιτόρα τον πλησίασε δειλά-χαμογελώντας όταν διαπίστωσε πως εκτός απ' το έντρομο βλέμμα στην εκπνοή του νεαρού δεν υπήρχε το σύννεφο οιοπνεύματος που φοβόταν ότι θα μύριζε-και τον ρώτησε ευγενικά τί θα ήθελε. Ο Σεζάρ παρήγγειλε ένα λικέρ μέντας, δίχως ν' ανταλλάξει μαζί της ούτε ένα βλέμμα, ακόμη κι όταν τον ευχαρίστησε κι απομακρύνθηκε. Το ενδιαφέρον του είχε αποσπάσει η διακόσμηση του μπιστρό, κι αυτήν παρατηρούσε, με ιδιαίτερη έμφαση σ' ένα μεγάλο ρολόι, που βρισκόταν κρεμασμένο στον απέναντι τοίχο. Αν κι ήταν κατασκευασμένο με το άχαρο μαύρο πλαστικό και την λευκή στρόγγυλη πλάκα που κανείς συνήθως βρίσκει στα μαγαζιά, το ρολόι αυτό είχε μια παράξενη λεπτομέρεια, τόσο παραπλανητική στην πρώτη ματιά, ώστε έμοιαζε σχεδόν να έχει

συμβεί από λάθος. Οι ζυγές ώρες είχαν λατινικά ψηφία, ενώ οι μονές ήταν γραμμένες με μεγάλους μαύρους αριθμούς. Η ιδιορρυθμία αυτή είχε αποπροσανατολίσει εντελώς τον Σεζάρ-κατ'αρχήν δεν μπορούσε να υπολογίσει την ώρα, κι ύστερα, κάθε φορά που κατέληγε σε μια συγκεκριμένη θέση του λεπτοδείκτη, ένοιωθε πως όλοι οι αριθμοί της πλάκας ήταν μονοί, κι έχανε την αυτοσυγκέντρωσή του. Το θέαμα τον απορροφούσε όλο και περισσότερο-ενισχύοντας την έγνοια της ώρας που κυλούσε, τώρα πλέον εν πλήρη αγνοία του-έτσι που όταν η σερβιτόρα πλησίασε και πάλι, φέρνοντας το ποτό του, μετά βίας την κατάλαβε. Αισθάνθηκε μονάχα πως ένα ψηλό ποτήρι είχε προστεθεί στο τραπέζι του, δίπλα στον κατάλογο και το σταχτοδοχείο. Με τα μάτια ακόμη καρφωμένα στο σατανικό ρολόι, κράτησε το ποτήρι ανάμεσα στα χέρια του. Ήταν παγωμένο, και καθώς η περιπλάνηση όλης της ημέρας τον είχε διψάσει πολύ, ένα ποτήρι με κρύο νερό ήταν ό,τι χρειαζόταν περισσότερο. Φυσικά το ποτήρι δεν περιείχε νερό, αλλά το λικέρ, που από κακή συνήθεια στο συγκεκριμένο μπιστρό σερβίρονταν αραιωμένο με νερό και πάγο. Κι ο Σεζάρ, ο οποίος τη στιγμή εκείνη δεν έδινε σημασία στο εκτυφλωτικό πράσινο χρώμα του ποτού, αλλά ήθελε απλώς να ξεδιψάσει, έφερε το ποτήρι στα χείλη του και το άδειασε δίχως να πάρει ανάσα. Μόνο στην τελευταία γουλιά κατάλαβε την βαριά, γλυκιά γεύση του λικέρ, αλλά ήταν ήδη αργά. Ο ουρανίσκος του είχε πυρποληθεί, κι οι αναθυμιάσεις της μέντας τρυπούσαν το στήθος, τη μύτη, κι όλον τον άερα μέσα στο κεφάλι του. Η προσοχή του επανήλθε ακαριαία, και κοιτώντας τον πάγο που είχε απομείνει στην βάση του ποτηριού, νόμισε πως είδε τις σταγόνες να βγάζουν πράσινους ατμούς. Ένοιωθε ανάταση όμοια με κάποιου μάντη της αρχαιότητας-είχε σχεδόν πέσει σε έκσταση από το πολύ αλκοόλ, ενώ η ξαφνική ευφορία γέμιζε το μυαλό του με λέξεις που δεν σήμαιναν τίποτε, και τις οποίες θα ήθελε να προφέρει δυνατά, για να εκφράσει επίσης τίποτε. Ωστόσο την τελευταία στιγμή συγκρατήθηκε. Το μαγαζί είχε μάλλον χορτάσει την ανισόρροπη συμπεριφορά του, κι άλλωστε το αραιωμένο οινόπνευμα άρχισε σύντομα να υποχωρεί, αφήνοντας πίσω του, εκτός από μian ελαφρά ζαλάδα, την φορτική μέχρι αηδίας γεύση της μέντας. Έπρεπε οπωσδήποτε να ξεπλύνει το στόμα του, έτσι σήκωσε το χέρι του και κάλεσε την σερβιτόρα. Η κοπέλα πλησίασε ξανά, κι ο Σεζάρ, διακρίνοντας την έκπληξη στο πρόσωπό της, έδωσε την δεύτερη παραγγελία του με τη μεγαλύτερη δυνατή διαύγεια. Επιστρέφοντας στο τραπέζι του για δεύτερη φορά-ή μάλλον τέταρτη-στο δίσκο της κουβαλούσε ένα χαμηλό ποτήρι μ'ένα λευκό ηδύποτο, το οποίο ο Σεζάρ μόνο εξ'ονόματος γνώριζε, αλλά ήλπιζε ότι θα περιείχε καφέ, βανίλια, ή κακάο. Καθώς το άφησε μπροστά του, η κοπέλα χαμογέλασε. Είχε τεράστια δόντια κι ακόμη μεγαλύτερα ούλα, που είχαν αποκαλυφθεί ολόκληρα με το χαμόγελο. Η θέα των ούλων της για μερικά δευτερόλεπτα τον καθήλωσε-είχαν το ίδιο ρόδινο χρώμα με το καινούριο καπέλο του, εκείνο που είχε ξεχάσει στο βρωμερό ξύλινο πατάρι του πανεπιστημίου-καταλαβαίνοντας όμως ότι δεν ήταν ευγενικό να τα παρατηρεί, την ευχαρίστησε και ήπιε την πρώτη γουλιά από το άγνωστο ποτό. Ευτυχώς όταν την κατάπιε η σερβιτόρα είχε απομακρυνθεί, γιατί το πρόσωπό του πήρε αμέσως μian όψη φρίκης. Η γεύση αυτού του λικέρ ήταν ακόμη χειρότερη. Δεν ήταν γλυκιά, αλλά γλυκερή, όπως τα φάρμακα που δίνουν στα παιδιά οι γιατροί, αφού πρώτα τους υποσχεθούν, σαν δήμιοι, ότι θα τους αρέσει πολύ. Τα συστατικά του είχαν αναμιχθεί με τέτοιο θεϊκό ταλέντο, ώστε ο Σεζάρ δεν μπορούσε να ξεχωρίσει κανένα τους. Ήθελε να αδειάσει το ποτήρι με ενστικτώδη οργή, σαν να περιείχε δηλητήριο, αλλά η μοναδική γλάστρα του μπιστρό βρισκόταν κοντά στην είσοδο, και σίγουρα δεν μπορούσε να προχωρήσει ως εκεί απαρατήρητος. Ήθελε πάνω απ'όλα ένα τρίτο ποτό, που να ξεπλύνει την αποτρόπαιη γεύση του δεύτερου, αλλά οι καλοί του τρόποι δεν του επέτρεπαν να καλέσει γι'αυτό τη σερβιτόρα, χωρίς προηγουμένως να έχει αδειάσει το ποτήρι του. Σαν πειθαρχημένος μαθητής λοιπόν, στάυρωσε τα πόδια κάτω απ'το τραπέζι, και παίρνοντας το σπερματόχρωμο λικέρ στα χέρια του, ήπιε

μια γερή γουλιιά.Με δυσκολία καταπίεσε την επιθυμία να φέρει στο στόμα του την άκρη του τραπεζομάντηλου και να φτύσει,κι όταν ο ουρανίσκος του ξεπέρασε την πρώτη ταραχή,κοίταξε το ποτήρι.Είχε φτάσει περίπου στη μέση,και πάνω από τη στάθμη το γυαλί είχε ένα λευκό στρώμα κρέμας,σαν λεπτή μεμβράνη.Ο Σεζάρ αποφάσισε,όση ώρα θα έπινε,να κοιτάζει κάτι άλλο-κατά προτίμηση το ρολόι.Μ'αυτό τον τρόπο,θα μετρούσε και πρακτικά την απόσταση που τον χώριζε από το τέλος του γευστικού μαρτυρίου,όταν οι ώρες επιτέλους θα περνούσαν και θα μπορούσε να συναντήσει τη λατρεμένη του Ελίζ.Η πρακτική αποδείχτηκε καλή.Κρατούσε τα μάτια στην άκρη του λεπτοδείκτη,και πριν από κάθε γουλιιά έπαιρνε μια βαθιά ανάσα, κόβοντας το δρόμο στην όσφρηση,ώστε αφού είχε καταπιεί απόμειναν μονάχα ίχνη του τρομερού λικέρ στο στόμα του.Σύντομα και το δεύτερο ποτήρι είχε αδειάσει,κι ο Σεζάρ αναρωτήθηκε πώς ήταν δυνατόν να τον δυσαρεστεί τόσο πολύ η επιμήκυνση μιας αναμονής που θεωρούσε ευχάριστη.Προτού απαντήσει σ'αυτή την απορία του, σήκωσε το χέρι κι ειδοποίησε τη σερβιτόρα,η οποία τώρα έφτασε με αργά βήματα στο τραπέζι του.Η φωνή της είχε πάρει έναν τόνο πιο διαχυτικό.Ίσως η κοπέλα, αποκλείοντας το ενδεχόμενο ένας τόσο νεαρός πελάτης να έχει έρθει στο μπιστρό για να μεθύσει,και μάλιστα με διαφορετικά λικέρ,να είχε κολακευτεί από την προτίμηση που της έδειχνε,ή και να είχε εκλάβει την αναστάτωση του ενθαρρυντικά.Δεν είχε ωστόσο το κουράγιο να σκεφτεί κάτι τέτοιο,κι έτσι την έδωξε κάπως απότομα, ζητώντας να του φέρει ένα κονιάκ.Τα γλυκά ποτά τον είχαν κουράσει ψυχικά.Έτσι, όταν έπειτα από μερικά λεπτά ένοιωσε τις πρώτες σταγόνες από το δυνατό απόσταγμα να καίνε τα χείλη του,η ικανοποίησή του μπορούσε να συγκριθεί μ'ένος ορειβάτη, που έχει χαθεί για μέρες στα χιόνια και ξαφνικά βρίσκει καταφύγιο.Η θερμότητα από το συσσωρευμένο οινόπνευμα είχε αρχίσει να θολώνει την αντίληψή του,και για να βεβαιωθεί ότι εξακολουθούσε να είναι νηφάλιος,σταμάτησε να παρακολουθεί την άσκοπη μετακίνηση των πελατών γύρω από το μπαρ,κι εστίασε ξανά την προσοχή του στο μαγευτικό,ακατανόητο ρολόι.Μέχρι τη μέση του ποτού είχε ανακαλύψει κι άλλη μία ιδιαιτερότητά του-όταν έστρεφε αλλού το βλέμμα,ο δείκτης των δευτερολέπτων σταματούσε να γυρίζει,και ξεκινούσε πάλι μόλις τον κοιτούσε,με μια συνομοτική παλινδρόμηση προς τα πίσω,σαν να φοβόταν πως η ακινησία του είχε αποκαλυφθεί.Γύρω στις δέκα και μισή,το πρόβλημα με το ρολόι είχε γίνει εντονότερο.Ο Σεζάρ το έβλεπε με αληθινά εχθρική διάθεση,αφού οι δείκτες αρνούσανται πεισματικά να προχωρήσουν.Ο χρόνος είχε σταματήσει να κυλά στην πιο σημαντική νύχτα απ'όλες.Βέβαια ίσως θα έπρεπε να κατηγορεί γι'αυτό και τον εαυτό του,αφού μόνος του είχε προετοιμάσει την ατελείωτη αυτή αναμονή,αλλά ήταν πιο εύκολο να κατηγορήσει το ρολόι.Σκεφτόταν την πιθανότητα της μαγείας,ή ακόμη και της μέθης-οι ερωτευμένοι συχνά υποφέρουν από παραισθήσεις-όταν ένας σερβιτόρος στάθηκε απέναντί του,κοίταξε το ρολόι στο χέρι του,κι έπειτα ξεκρέμασε αυτό του τοίχου.Το ευτύχημα ήταν ότι δεν είχε τρελλαθεί,όπως φοβόταν,κι ούτε είχε ακόμη μεθύσει,όμως καθώς η εμπιστοσύνη στις αισθήσεις του επανερχόταν,και το ποτήρι με το κονιάκ αποκτούσε πιο αθώα όψη,θυμήθηκε μια συνταρακτική λεπτομέρεια-δεν είχε χρήματα.Κάτω από το σταχτοδοχείο,διακριτικά διπλωμένοι,βρισκόντουσαν τρεις λογαριασμοί,όμως εκείνος δεν μπορούσε να τους πληρώσει,τουλάχιστον όχι απόψε.Οι περισσότεροι πελάτες σιγά-σιγά εγκατέλειπαν το μπιστρό,κι αν περίμενε λίγο,σύντομα θα έμενε με τη συντροφιά της σερβιτόρας με τα τρομακτικά ούλα,και του άγριου μάγειρα που σε τέτοιες περιπτώσεις έβγαινε από την κουζίνα ακονίζοντας τα μαχαίρια του.Αν επρόκειτο να δραπετεύσει,έπρεπε να βιαστεί.Πάτησε γερά στα πόδια του για να σιγουρευτεί ότι βρισκόνταν στη σωστή θέση,κι ότι δεν θα τον πρόδιδαν όταν σηκωνόταν.Έπειτα κοίταξε πίσω του,κι είδε πως οι τουαλέτες ήσαν βολικά τοποθετημένες σε μιαν εσοχή του τοίχου,έτσι ώστε θα αργούσαν να καταλάβουν την απουσία του.Με την ευχή να είχαν

αρκετά φαρδύ παράθυρο,μάζεψε όλες του τις δυνάμεις,σηκώθηκε απ'την καρέκλα παραπατώντας,κι εξαφανίστηκε πίσω απ'τη γωνία του τοίχου.Ολόκληρες οι τουαλέτες των ανδρών ήταν ένα στενό δωματάκι με μια λεκάνη κι ένα νιπτήρα.Πάνω από την λεκάνη,σε σωτήριο μέγεθος,υπήρχε ένα παράθυρο,το οποίο έκλεινε μ'ένα σύρτη.Ανοίγοντας την ασφάλεια,ο Σεζάρ σκαρφάλωσε από το νιπτήρα στην κορυφή της λεκάνης,κρατήθηκε από την κυλινδρική δεξαμενή για να μην υποχωρήσει το πλαστικό καπάκι κάτω απ'τα πόδια του,και γονάτισε πάνω στο περβάζι του ανοιχτού παράθυρου.Όταν στάθηκε εκεί,διαπίστωσε ότι είχε σφηνώσει-αν δεν έβαζε το ένα πόδι μέσα,θα ήταν εντελώς αδύνατο να βγει.Αφού είδε ότι το ύψος που τον χώριζε από το δρόμο ήταν μικρό,έβγαλε έξω το κεφάλι,κάθισε για λίγο πάνω στο περβάζι σαν να ίππευε,κι έπειτα έπεσε προς τα δεξιά.Την τελευταία στιγμή πρόλαβε να εμποδίσει κάπως την πτώση του,αρπάζοντας το παράθυρο,αλλά το δεξί του γόνατο κατάφερε να χτυπήσει στο πεζοδρόμιο,ενώ είχε γδάρει και την αριστερή του παλάμη.Ο Σεζάρ ανασηκώθηκε,τρίβοντας τα σημεία που πονούσαν,και προσπάθησε να θυμηθεί σε ποιο δρόμο είχε καταλήξει,μιας κι ήταν επικίνδυνο να περάσει μπροστά από το μπιστρό.Ο κρύος αέρας,όπως ήταν απαλλαγμένος από τον καπνό και τις μυρωδιές των ποτών,απομάκρυνε το φίλτρο του κονιάκ από πάνω του,όμως τρυπούσε τη μύτη και τα πνευμόνια του με τέτοια ορμή,ώστε δυσκολευόταν να σκεφτεί.Έτσι άρχισε να περπατά,για να συνηθίσει στο κρύο,και με την ελπίδα πως η κίνηση θα έδωχνε οριστικά τη νωθρότητα που αισθανόταν απ'την ώρα που είχε καθίσει στο μπιστρό.Πράγματι,μέσα σε μισή ώρα είχε φτάσει στο κέντρο της πόλης,και το μυαλό του έσφυζε πάλι με κομμάτια καινούριων σχεδίων,που απορρίπτονταν και τροποποιούνταν το ένα μετά το άλλο.Πώς θα της μιλούσε,πού θα της πρότεινε να περάσουν την υπόλοιπη νύχτα,πώς θα την έπειθε να κάνουν έρωτα...έπρεπε μόνο να 'ρθεί,αυτό ήταν που τον φόβιζε περισσότερο,η έγνοια πως η δική του κούραση,η νύστα που ένοιωθε να βαραίνει στα βλέφαρά του θα αποκοίμιζε κι εκείνην,πριν καν ξεκινήσει.Στο μεταξύ οι δρόμοι εναλάσσονταν μπροστά του άτακτα,μικραίνοντας την απόσταση ή και μεγαλώνοντάς την.Περπατούσε τόσο βιαστικά,ώστε πολλές φορές,μέσα στη λαχτάρα του να ξεδέψει τον χρόνο που απόμεινε,έκανε το γύρο ενός τετραγώνου,ακουλουθώντας διαφορετική διαδρομή.Οι κόκκινοι ρόμβοι των ταμπά αντανάκλωνταν στα μάτια του σαν μικροί πυρσοί.Η ανησυχία ρυτίδωνε το μέτωπό του,και σε κάποια στιγμή ένοιωσε το λαχάνιασμα να του κόβει την ανάσα.Διαλέγοντας λοιπόν για κάθισμα έναν κάδο απορριμάτων,στάθηκε να ξαποστάσει για μερικά λεπτά.Όσο ξανάβρισκε την ανάσα του,περιεργαζόταν τη γειτονιά όπου είχε σταματήσει.Τα περισσότερα μπιστρό ήσαν ακόμη ανοιχτά,πράγμα που σήμαινε ότι η περιπλάνησή του θα έπρεπε να συνεχιστεί για αρκετή ώρα.Για να καθυστερήσει όσο μπορούσε,άρχισε να παρατηρεί τις βιτρίνες των καταστημάτων.Απέναντί του υπήρχε ένα βιβλιοπωλείο,όμως στη σκοτεινή του βιτρίνα δεν καθρεφτιζόταν παρά ο φανοστάτης,και το αυτοκίνητο που ήταν σταθμευμένο πίσω του.Ετοιμαζόταν να πλησιάσει την βιτρίνα από χλιαρή περιέργεια,όταν ξαφνικά,όπως αν ο κάδος που ακουμπούσε είχε ηλεκτροδοτηθεί,αναγνώρισε την εικόνα στη βιτρίνα,και γύρισε έκκληκτος πίσω του.Αν κι είχαν περάσει μήνες από την τελευταία φορά που το είχε δει,θα αναγνώριζε παντού το τρισάθλιο αλλά χαριτωμένο αυτοκίνητο των γονιών του.Ήταν απορίας άξιο που χωρούσαν ακόμη,κι οι δυο συγχρόνως,μέσα σ'αυτό το μαύρο παιχνίδι.Εξίσου παράξενο όμως ήταν και το τί γύρευε το αυτοκίνητό τους στη συγκεκριμένη γειτονιά,αυτή την ώρα της νύχτας.Η μόνη εξήγηση που μπορούσε να δώσει,κρίνοντας από τις συνήθειές τους,ήταν πως οι γονείς του είχαν έρθει σε κάποιο από τα ξενοδοχεία της περιοχής,για να το γλεντήσουν.Του φαινόταν διασκεδαστική αυτή η σκέψη.Λίγα μέτρα παρακάτω,στο βάθος μιας στοάς,έβλεπε τη φωτεινή επιγραφή ενός τέτοιου ξενοδοχείου,του οποίου τα δωμάτια ήσαν φτιαγμένα αποκλειστικά για έρωτα.Από τη θέση του ήταν ορατό μονάχα ένα

μέρος του φουαγιέ,ωστόσο μπορούσε να φανταστεί την ξύλινη σκάλα και τα δωμάτια,διακοσμημένα με τρόπο που να δημιουργεί μια ψευδαίσθηση πολυτέλειας στην έκφυλη πελατεία του.Μακάρι να είχε κανονίσει κι αυτός μια τόσο πρακτική συνάντηση με την Ελίζ.Έπειτα το βλέμμα του πλανήθηκε με αισθησιακή νοσταλγία στην υπόλοιπη στοά,κι έπεσε πάνω στην ίδια την Ελίζ,που στεκόταν μπροστά σε μια βιτρίνα.Η έκπληξη κι η ντροπή κοντέψαν να πνίξουν τον Σεζάρ.Τελικά,παρ'όλες τις προφυλάξεις,όσο κι αν είχε προσπαθήσει να κρυφτεί,τον είχε ακολουθήσει.Δεν μπορούσε να πιστέψει στα μάτια του-πώς ήταν δυνατόν η ομορφιά της να αιωρείται τόση ώρα κοντά του,χωρίς να την καταλάβει;Είχε μian έκφραση εντελώς ανυποψίαστη,και παρατηρούσε τη βιτρίνα με τέτοια προσήλωση,ώστε σχεδόν τον ξεγελούσε.Όμως πλέον ήταν μάταιο να εκμεταλλευτεί την απόσταση ανάμεσά τους,και να τρέξει μακριά.Δεν ήθελε να παρατείνει άλλο το βασανιστήριο και για τους δύο.Όπου κι αν κρυβόταν,η Ελίζ θα τον ακολουθούσε,μεταφορικά και κυριολεκτικά.Μάζεψε έτσι όλη τη συστολή του,και ξεχνώντας τις ωραίες λέξεις που γνώριζε,προχώρησε ως την άκρη της στοάς,κι εκεί σταμάτησε,περιμένοντας με σιωπηλή λατρεία να γυρίσει το κεφάλι.